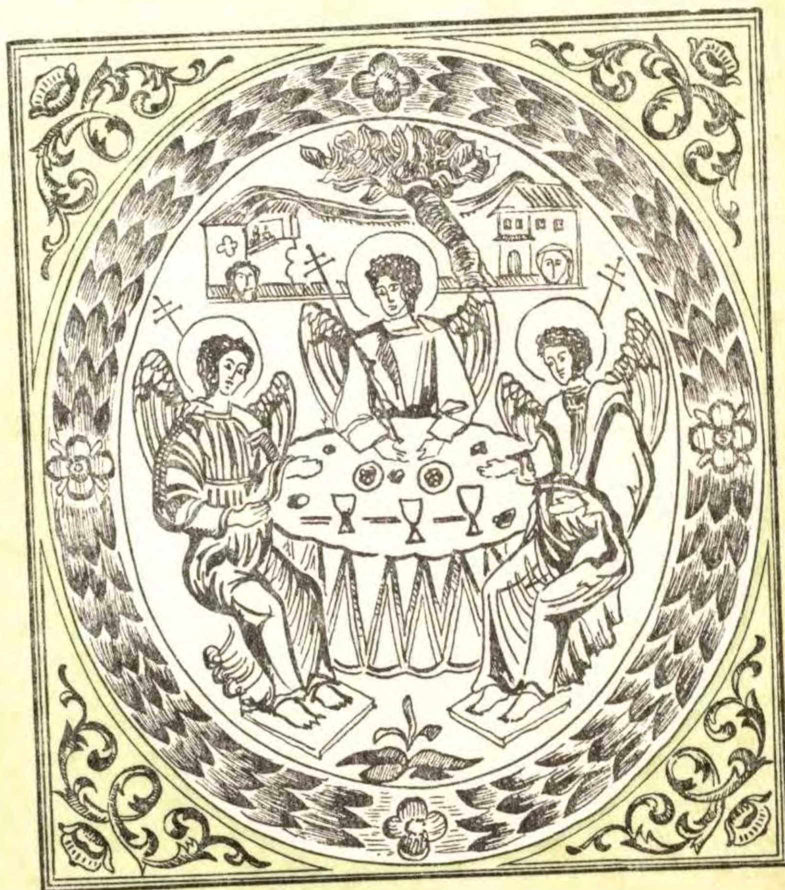
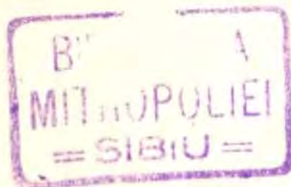

MITROPOLIA ARDEALULUI

REVISTA OFICIALĂ A
ARHIEPISCOPIEI SIBIULUI, ARHIEPISCOPIEI VADULUI,
FELEACULUI ŞI CLUJULUI, EPISCOPIEI ALBA IULIEI şi
EPISCOPIEI ORADIEI

1 ex. 3

IANUARIE—
FEBRUARIE
1986
ANUL XXXI
SIBIU

MA-31 IMW05

REVISTĂ OFICIALĂ A ARHIEPISCOPIEI SIBIULUI,
ARHIEPISCOPIEI VADULUI, FELEACULUI ŞI CLUJULUI,
EPISCOPIEI ALBA IULIEI şi EPISCOPIEI ORADIEI

CUPRINS

MITROPOLIA ARDEALULUI

REVISTĂ OFICIALĂ A
ARHIEPISCOPIEI SIBIULUI, ARHIEPISCOPIEI VADULUI, FELEACULUI ȘI CLUJULUI, EPISCOPIEI ALBA IULIEI ȘI EPISCOPIEI ORADIEI

ANUL XXXI, Nr. 1—2 IANUARIE—FEBRUARIE 1986

Redacția și Administrația: ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ, SIBIU

MITROPOLIA ARDEALULUI

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA

Arhiepiscopia ortodoxă română Sibiu, strada 1 Mai nr. 24

ȚARA ÎNTREAGĂ ÎȘI OMAGIAZĂ CONDUCĂTORUL IUBIT

Poporul român a știut întotdeauna, de-a lungul istoriei sale, să-și cinstească, după cuviință, pe cei care au fost chemați să-l conducă spre izbînzi și fericire. Epoca noastră nu face excepție omagiindu-l pe Domnul Președinte Nicolae Ceaușescu — Omul de omenie care întruchipează astăzi devenirea noastră spre mai bine și mai înalt.

Ziua de 26 ianuarie a devenit o zi deosebit de scumpă — în calendarul de inimă al poporului român — pentru cugetul și simțirea românească, este ziua de naștere a celui mai iubit fiu și mai cutezător exponent al națiunii noastre Domnul Nicolae Ceaușescu — Președintele României. Astfel, luna ianuarie ne prilejuiește un eveniment de o deosebită semnificație: aniversarea Președintelui Republicii noastre — eminent conducător și personalitate politică de mare prestigiu a lumii contemporane.

Întregul nostru popor, harnic și muncitor, aduce — la aniversarea zilei de naștere și a îndelungatei și eroicei activități revoluționare — un fierbinte omagiu celui care de peste două decenii se află la cîrma destinelor Patriei și conduce neamul nostru spre culmi tot mai înalte de civilizație și progres. Națiunea română omagiază în aceste zile pe patriotul înflăcărat — Domnul Nicolae Ceaușescu — care prin personalitatea sa proeminentă, prin clarviziune, dăruire în înfăptuirea celor mai nobile idealuri ale umanității, în apărarea intereselor supreme ale poporului nostru și deopotrivă ale celorlalte popoare, a făcut ca numele României să fie înconjurat cu înaltă stimă, cu deosebit respect pe toate meridianele lumii. Omagiul pe care poporul îl aduce, an de an, în aniversarul ianuarie, este prinosul recunoștinței pentru tot ceea ce s-a înălțat sub conducerea sa în ultimele două decenii, și exprimă încrederea în înfăptuirile viitoare pe care le întrezărim, de pe acum, cu ochii minții.

Conducătorul Patriei noastre, care a dat o nouă demnitate și o strălucire deplină muncii și vieții noastre, iar României în lume un prestigiu fără egal în trecut, ne-a învățat prin înaltul său exemplu de viață și de luptă revoluționară că dezvoltarea societății umane, înfăptuirea noii societăți, edificarea unei noi personalități umane, noua dimensiune a conștiinței omului nou înseamnă înainte de toate starea de permanență, de torță vie a spiritului jertfelnic în acțiune.

Pentru întreaga activitate a Președintelui Nicolae Ceaușescu sînt emblematice cuvintele prin care Domnia sa îndemna: „Să clădim mer-

gînd pînă la jertfă, fericirea patriei și poporului român". Anul 1965 — cînd conducerea țării a fost încredințată celui mai iubit fiu al națiunii noastre — este un an crucial în istoria României contemporane, căci reprezintă momentul de început al renașterii țării noastre, al intrării ei într-o nouă și deosebită perioadă pe care astăzi o identificăm ca un simbol înnobilat, cu numele intrat în istorie, al Președintelui țării. Epoca inaugurată în urmă cu două decenii a înscris cu litere de aur în istoria contemporană românească cele mai mari fapte și izbînzi de muncă ale poporului nostru.

Prin strădaniile Președintelui țării și prin munca neobosită a întregului popor, țara noastră a obținut în această perioadă realizări însemnate pe toate tărîmurile, ceea ce a dus la conturarea unui nou chip al patriei și la creșterea prestigiului ei pe arena internațională. Multe din înfăptuirile și realizările fără precedent — care s-au obținut în aceste două decenii — erau de neconceput în urmă cu cîteva decenii: bătrînul Danubiu a fost zăgăzuit în două locuri cu baraje și construcții mărețe: Porțile de Fier I și II; de asemenea, apele lui au fost dirijate de brațele harnicilor constructori pe o nouă albie: Dunăre—Marea Neagră; alte rîuri ale patriei au fost împodobite cu multe hidrocentrale, adevărate bijuterii tehnice; s-au înălțat noi cetăți ale industriei care au încorporat ultimele cuceriri ale revoluției tehnico-științifice. Harnicele brațe ale poporului au cucerit mărețele piscuri ale Munților Făgăraș legînd pe încă un drum Țara Românească de Transilvania; tot ele au creat și noua construcție a metroului bucureștean. Tot ce s-a înfăptuit în aceste două decenii pe cuprinsul întregii Patrii este indisolubil legat de activitatea prodigioasă desfășurată de Domnul Președinte Nicolae Ceaușescu, este rodul materializării vastei activități teoretice și practice strălucit desfășurate de Conducătorul iubit.

Domnul Președinte Nicolae Ceaușescu cu stilul său personal de lucru menține un contact direct și permanent cu poporul — supunînd dezbaterii publice problemele care vizează progresul material și spiritual al țării. „Subliniez — spunea Domnia sa — necesitatea de a conduce nu din birou, nu prin intermediul hîrtiilor, ci prin contactul nemijlocit, viu cu oamenii rezolvînd în mod operativ și direct problemele ce se ridică în munca unităților economice și social-culturale; nu de hîrtii este nevoie, ci de o activitate concretă pentru soluționarea problemelor practice". În anul 1985, de exemplu, Domnul Nicolae Ceaușescu a efectuat 20 de vizite în județele țării și în Capitală, fiind primit cu profunde sentimente de dragoste și aleasă stimă și prețuire în 105 unități economice, social-culturale, de învățămînt și științifice. Nu există domeniu de activitate asupra căruia Domnia sa să nu-și fi îndreptat permanent atenția pătrunsă de grijă, oferind cu generozitate, înaltă competență și dăruire îndrumări, indicații și sfaturi neprețuite, de inestimabilă valoare teoretică și practică.

Zecile de volume din opera științifică a Domnului Președinte, apărute pe toate meridianele planetei sînt o mărturie vie a excepționalei valori filozofice, politice, social-economice a gîndirii sale, sînt o dovadă

peremptorie a prețuirii și respectului unanim generate de originalitatea, umanismul, viziunea optimistă asupra viitorului.

Domnul Nicolae Ceaușescu a devenit ctitorul României socialiste și arhitectul întregii politici interne și externe a Statului nostru. Activitatea internațională a României socialiste se înscrie azi în conștiința oamenilor ca o permanentă mărturie a eforturilor nedezmințite pentru înțelegere, colaborare, pace și progres, eforturi ce poartă pecetea concepției, a acțiunilor neobosite ale Domnului Președinte Nicolae Ceaușescu. Iată doar cîteva dintre aprecierile ce însoțesc pretutindeni numele Președintelui României: „Erou al păcii", „Campion al păcii", „Om al păcii"; aceste aprecieri izvorăsc din convingerea că demersurile sale reprezintă o contribuție de inestimabilă valoare la cauza libertății și independenței popoarelor, la promovarea păcii și a propășirii. Prin propuneri și idei novatoare, prin ample demersuri pentru promovarea cauzei dezarmării, pentru asigurarea dreptului suprem al popoarelor la pace și viață, Domnia sa este apreciat ca un „deschizător de drumuri" în acest domeniu de importanță vitală pentru întreaga omenire.

La început de an, la început de cincinal nou, care este menit să materializeze, pe baza acțiunilor factorilor intensiv-calitativi, obiectivele unei etape superioare în dezvoltarea României, sărbătorim ziua de naștere a Conducătorului țării.

Slujitorii și credincioșii Bisericii strămoșești — în această zi sărbătorească — își aduc prinosul sentimentelor de aleasă prețuire, dragoste și recunoștință celui mai iubit fiu al Patriei.

Domnul Președinte Nicolae Ceaușescu, în calitatea pe care o deține de conducător al destinelor poporului nostru, a promovat o politică înțeleaptă și față de cultele religioase, garantîndu-le libertatea, consfințită în Constituție și legile țării, apreciind cum se cuvine activitatea tuturor cultelor recunoscute de Stat pentru sprijinirea acțiunilor dedicate păcii, progresului și fericirii întregului popor român. În Marea Adunare Națională și în alte foruri de conducere ale țării sînt și reprezentanți ai cultelor religioase.

Domnia sa spunea că „Politica statului nostru, întreaga viață socială se întemeiază pe respectul credinței oamenilor, pe libertatea de conștiință, pe manifestarea liberă a cultelor în cadrul legilor Statului, pornind de la faptul că, indiferent de credința sa religioasă, fiecare cetățean, fiecare slujitor al unui cult sau altul, trebuie să respecte legile orînduirii socialiste din România".

Biserica Ortodoxă Română s-a bucurat din plin de roadele bogate ale noii orînduiri și în special ale ultimelor două decenii, aceasta însemnînd pentru ea: dotarea cu noi locașuri de cult și împodobirea multora cu pictură nouă, restaurarea minunatelor monumente istorice și de artă bisericească. S-au tipărit mai multe cărți teologice: cursuri, manuale, cărți de cult, cărți de rugăciuni, trei ediții ale Sf. Scripturi, două ediții ale Noului Testament ș. a.

Învățămîntul teologic și-a putut desfășura în condiții bune activitatea sa de formare a noilor generații de slujitori ai altarelor.

Ierarhii, preoţii şi credincioşii Bisericii noastre strămoşeşti — în unitate deplină de gînd şi de simţire cu întregul nostru popor — îşi aduc omagiul lor respectuos Preşedintelui ţării, asigurîndu-l că vor sprijini cu mijloacele lor specifice şi de pe poziţii proprii eforturile şi aspiraţiile poporului nostru de propăşire, pace şi înţelegere în întreaga lume.

În această zi de înaltă sărbătoare pentru toţi fiii naţiunii, credincioşii şi slujitorii Bisericii Ortodoxe Române adresează din adîncul inimii, după datina străbună, urări de sănătate, putere de muncă, ani mulţi şi fericiţi Preşedintelui Ţării, ctitorul unei epoci noi al cărui ideal îl constituie fericirea patriei, binele fiecărui locuitor al acestui străvechi pămînt românesc.

Redacţia

Moment de seamă în istoria poporului român

UNIREA PRINCIPATELOR — EVENIMENT ÎNSEMNAT ÎN EVOLUȚIA SOCIETĂȚII ROMÂNEȘTI

Ziua de 24 Ianuarie 1859 a intrat triumfal și definitiv în cartea de aur a neamului românesc. Această memorabilă zi a fost „ziua supremei înțelepciuni românești", ea reprezintă „certificatul de naștere al României moderne" — cum o numea evocativ Înalt Prea Sfințitul nostru Mitropolit Dr. Antonie Plămădeală. Unirea Moldovei cu Muntenia la 24 Ianuarie 1859 a constituit un moment de excepțională însemnătate în procesul multisecular de evoluție a societății românești spre făurirea statului național unitar și independent. 24 Ianuarie 1859 reprezintă în devenirea noastră istorică împlinirea unui vis multisecular.

Neamul nostru a avut conștiința unității sale etnice din veacuri străvechi. Păstorii transilvăneni, în transhumanța lor, ajungînd în ținuturile extracarpatice, în cîmpia Dunării sau spre țărmul mării auzeau aceeași limbă și vedeau aceleași obiceiuri; la fel pescarii de la „baltă" ducînd pește spre Brașov, Sibiu, Bistrița și mai departe își dădeau seama că merg la niște frați de sînge, de limbă și de lege, că ei sînt același popor. Neamul nostru trăise în permanența mai multor secole cu dorința fierbinte a restituirii unității ancestrale trăită și cultivată de strămoșii îndepărtați Burebista și Decebal. Aspirația spre unitate este, în istoria românilor, o permanență, ideea unității naționale a fost păstrată de neamul nostru în adîncul inimii sale.

Vicisitudinile istoriei, suferințele și multele jertfe aduse pe altarul Patriei n-au îngenuncheat poporul nostru, ci l-au oțelit, i-au călit viața, i-au înmulțit dragostea de țară și de neam. Conștiința și sentimentul unității naționale au depășit și au desființat, din inimile și mințile românilor, granițele artificiale rînduite de marile imperii care ne înconjurau.

Biserica strămoșească — este important să reținem — în istoria sa la fel de veche ca și a poporului român care s-a născut în același timp ca neam și creștin, a fost un factor deosebit de important care a contribuit la menținerea și amplificarea conștiinței de unitate națională a tuturor românilor. Introducerea limbii române în cultul nostru bisericesc a constituit un aport hotărîtor în opera de unificare culturală și spirituală a românilor de pretutindeni. Este apoi suficient să mai amintim că în prefețele cărților de cult s-a consemnat de mai multe ori unitatea de neam, de limbă și de credință a românilor. Aceste cărți nu erau limitate de granițele artificiale ale celor trei provincii românești și de aceea se adresau „către toată seminția românească", ele erau scrise „în așa chip" încît să înțeleagă toți românii.

Acestei conştiinţe a unităţii de neam i-au dat glas şi cărturarii români. Cronicarul Grigorie Ureche scria că moldovenii şi muntenii „s-au tras de la un izvod" precizînd că „românii cîţi se află locuitori în ţara ungurească şi la Ardeal şi la Maramureş, de la un loc sînt cu moldovenii, şi toţi de la Râm se trag". Eruditul domn moldovean Dimitrie Cantemir a fost primul care a încercat să scrie o istorie a tuturor românilor, cu titlul „Hronicul vechimei a romano-moldo-vlahilor".

Conştiinţa unităţii de neam — materializată pentru puţin timp de Mihai Viteazul în 1600, devenită un simbol strălucit şi însufleţitor pentru generaţiile următoare — s-a transformat treptat în prima jumătate a secolului XIX într-o cuprinzătoare conştiinţă naţională. În această vreme imaginea Daciei vechi, a ţării lui Burebista şi Decebal se întindea pe ambele versante ale Carpaţilor şi domina spiritele. Publicaţiile aveau titluri semnificative în acest sens: Dionisie Fotino publică în 1818 „Istoria vechii Dacii", Mihail Kogălniceanu scoate la Iaşi în 1840 „Dacia literară", iar transilvăneanul August Treboniu Laurian cu munteanul Nicolae Bălcescu în 1845, la Bucureşti, oferă în cinci volume „Magazinul istoric pentru Dacia".

Unirea Principatelor figura între obiectivele principale ale revoluţiei de la 1848. Miile de ţărani prezenţi la Adunarea naţională de la Blaj în 3/15 mai 1848 îşi exprimau adeziunea la ideea unităţii prin formula pe cît de lapidară, pe atît de semnificativă: „Noi vrem să ne unim cu ţara!" Intervenţia străină împiedicase temporar împlinirea dezideratelor de la 1848. Dar la numai 11 ani, poporul român dădu replica celor ce îi reprimaseră şi îi neglijaseră dezideratele lui legitime.

Este adevărat că războiul Crimeii a creat un cadru prielnic pentru afirmarea doleanţelor româneşti, dar ar fi profund greşit să se creadă că Unirea din 1859 ar fi fost darul generos făcut poporului român de către puterile europene. Chiar acelea dintre ele care erau favorabile aspiraţiilor de unitate ale poporului român nu au sprijinit pînă la capăt această revendicare, înscrisă pe primul loc de Adunările ad-hoc de la Iaşi şi Bucureşti. Convenţia de la Paris prevăzută de tratatul din capitala Franţei hotărîse să fie cîte un domn în fiecare ţară; nu precizase însă că nu poate fi una şi aceeaşi persoană. Atunci înaintaşii noştri au ştiut să împace textul Convenţiei cu dorinţa întregii ţări.

Alexandru Ioan Cuza, unul dintre fruntaşii revoluţiei de la 1848, fapt pentru care a suferit închisoare şi a fost exilat o vreme, dovedind în acea vreme şi în cei 11 ani care urmaseră că este un patriot luminat cu idei democratice, a fost ales la 5 ianuarie 1859 de către Adunarea electivă de la Iaşi ca Domn al Moldovei. Cu acel prilej marele patriot Mihail Kogălniceanu îl felicită în numele Adunării elective cu alese cuvinte care au rămas ca un adevărat monument de oratorie românească, din care redăm cîteva cuvinte: „Alegîndu-te pe tine Domn în Ţara Noastră, noi am voit să arătăm lumii ceea ce toată ţara doreşte: la legi noi, om nou... Fii dar omul epocii; fă ca legea să înlocuiască arbitrariul, fă ca legea să fie tare; iar Tu, Măria Ta, ca domn, fii bun şi blînd, fii bun mai ales pentru aceia pentru care mai toţi domnii au fost nepăsători

sau răi... Fii simplu Măria Ta, fii bun... urechea Ta să fie deschisă pururea la adevăr şi închisă la minciună şi linguşire. Porţi un frumos şi scump nume. Numele lui Alexandru cel Bun... să mai putem ajunge la acele timpuri glorioase ale naţiei noastre, cînd Alexandru cel Bun zicea ambasadorilor împăratului din Bizanţ că «România nu are alt ocrotitor decît pe Dumnezeu şi Sabia Sa!»"

Domnitorul Al. Ioan Cuza răspunde cu un adevărat jurămînt de credinţă în faţa poporului, prin cuvinte rămase memorabile: „Jur în numele Prea Sfintei Treimi şi în faţa ţării mele, că voi păzi cu sfinţenie drepturile şi interesele Patriei la respectarea Constituţiei în textul şi spiritul ei, că în toată domnia mea voi priveghea la respectarea legilor pentru toţi şi în toate... neavînd înaintea ochilor mei decît binele şi fericirea naţiei române. Aşa Dumnezeu şi compatrioţii mei să-mi fie întru ajutor!" (Telegraful Român nr. 5 din 1859, p. 19).

În ziua de 24 Ianuarie 1859 Adunarea electivă de la Bucureşti avea înscris pe cele 64 de buletine de vot numele lui Alexandru Ioan Cuza. Anunţarea rezultatului a produs în rîndul poporului un entuziasm de nedescris. Un participant la evenimente relatează că „Tot Bucureştiul era în picioare de la Filaret la Dealul Mitropoliei, pînă la Băneasa" şi din piepturile tuturor răsunau strigătele: „Trăiască Unirea! Trăiască Cuza! Trăiască România una şi nedespărţită!" Aşa s-a împlinit dorinţa unanimă a poporului român, astfel s-a realizat „cheia boltei, fără care s-ar fi prăbuşit tot edificiul naţional".

Actul Unirii Moldovei cu Muntenia — piatra de temelie a formării statului naţional român — realizat prin lupta moldovenilor cu muntenii a avut un răsunet larg şi în acele părţi ale neamului românesc care se aflau temporar sub stăpînire străină. Alexandru Papiu-Ilarian consemna atunci că: „Atunci cînd s-a ales Cuza domn, entuziasmul la românii din Transilvania era mai mare decît în Principate. Un lucru mi se pare mai mult decît sigur: că românii de peste Carpaţi, bărbaţi şi femei, bătrîni şi tineri, toţi ar fi gata de a muri pentru domnul Cuza". Unirea dintre cele două principate surori a deschis în inimile transilvănenilor încrederea că visul unirii tuturor românilor este realizabil. Bucuria cu care a fost primită dubla alegere a lui Cuza în ţinuturile intracarpatice se întemeia pe convingerea — pe cît de fermă pe atît de corectă şi reală — că Unirea din 1859 vestea apropierea Unirii celei mari, care avea să-i aducă şi pe ei în fruntariile statului naţional român. Această Unire s-a făcut ca un act energic al întregii naţiuni române „într-un cuget, în numele unui viitor mai bun". Publicaţiile transilvănene: „Gazeta Transilvaniei", „Foaie pentru minte, inimă şi literatură", ca şi „Telegraful Român" de la Sibiu (nr. 3, 5, 6, 7, 9 din anul 1859) au descris pe larg evenimentele petrecute la Iaşi şi Bucureşti. Publicaţia maghiară clujeană „Koloszvári Közlöny" definea hotărîrea de la 24 ianuarie 1859 ca „... demonstraţie care face cinste poporului român, o victorie rar întîlnită în istorie", iar Kossuth Lajos comenta alegerea lui Cuza şi la Bucureşti astfel: „Un aşa spirit este necesar ca un popor să întemeieze o patrie sau dacă a pierdut-o, să şi-o recîştige..."

Unirea de la 24 ianuarie 1859 reprezenta numai o primă etapă a unui proces istoric care urma să fie desăvîrşit. În vara anului 1878, după ce s-a cucerit independenţa cu mari jertfe, străvechiul pămînt românesc dintre Dunăre şi Mare — Dobrogea — a fost reunit ţării noastre, iar după patru decenii, la 1 Decembrie 1918 la Alba Iulia s-a pecetluit pentru totdeauna Transilvania la trupul Ţării-Mame.

Strălucita biruinţă de la 24 ianuarie 1859 a fost rodul acţiunii eroice a întregului popor, a statorniciei cu care a militat pentru îndeplinirea legitimelor sale aspiraţii, a dreptului său de a trăi liber în vatra strămoşească. Neamul nostru a avut adînc întipărit în conştiinţa sa adevărul că un popor care nu precupeţeşte nici un efort şi nici o jertfă pentru împlinirea dreptelor sale idealuri este de nebiruit.

*

Biserica Ortodoxă Română — prin reprezentanţii ei înţelepţi — a fost, ca întotdeauna de altfel, şi în aceste momente alături de popor. Clerul ortodox român s-a alăturat cu entuziasm partidei unioniste, sprijinindu-i cu căldură toate acţiunile. Mitropoliţii Sofronie Miclescu al Moldovei şi Nifon al Ungrovlahiei au fost preşedinţi ai Adunărilor ad-hoc şi ai Adunărilor elective, care au ales domn pe Al. Ioan Cuza. Toţi episcopii eparhioţi, cîte doi reprezentanţi ai cinului monahal şi cîte un preot de mir din fiecare eparhie au fost aleşi ca deputaţi în Adunările ad-hoc. În mod deosebit s-au remarcat între ei episcopii Filotei de la Buzău şi Calinic cel Sfînt de la Rîmnic, arhimandriţii Neofit Scriban de la Iaşi şi Melchisedec Ştefănescu de la Huşi, arhiereul Filaret Scriban de la Iaşi, preotul Dimitrie Matcaş din Roman, protopopul Gheorghe Dimitriu din Tecuci.

Slujitorii Bisericii străbune au fost pătrunşi de conştiinţa responsabilităţii faţă de poporul român; astfel îi îndemna arhimandritul Neofit Scriban pe deputaţii care aveau să aleagă noul domn, în urma unei Sf. Liturghii solemne din Biserica Sf. Nicolae din Iaşi: „Fie dar ca alesul vostru de astăzi să fie acela, pe care îl aşteaptă naţia română! Fie ca el să vindece ranele ei, şi să realizeze dorinţele ei. Dumnezeu şi lumea vă aşteaptă, Biserica vă binecuvintează, Românimea întreagă vă aşteaptă!" (Cf. Telegraful Român p. 19/1859). Tot cu acel prilej Neofit Scriban arăta: „Credinţa naţiei române nu a fost, nu este şi nu va fi decît unirea Românilor într-un singur stat, singura ancoră a mîntuirii sale, singurul port în care poate scăpa corabia sa naţională de furtuna valurilor ce o împresoară".

Episcopul Rîmnicului — Sfîntul Calinic — cu cîteva zile înainte de 24 ianuarie a dat o circulară tuturor preoţilor şi credincioşilor săi să se roage „pentru unirea Românilor într-o singură voinţă şi cuget ca să ceară pe cale legiuită viaţa patriei lor". Unii dintre slujitorii bisericeşti au rostit cuvîntări prin care îndemnau poporul să sprijine unirea, iar ierarhii au trimis pastorale în acest sens. Aşa a înţeles să fie clerul Bisericii strămoşeşti alături de poporul cu care şi-a împletit istoria sa de două ori milenară.

Ecouri ale rugăciunii rostite de Mitropolitul Neofit la Bucureşti după alegerea lui Cuza au ajuns pînă la noi prin puterea lor de înrîurire asupra sufletelor fiilor Bisericii şi Patriei noastre: „Doamne Dumnezeul nostru... uneşte pe toţi într-o cugetare, şi într-o simţire şi fă ca inimile tuturor să aibă aceeaşi bătaie". În acest sens se poate afirma că actul Unirii Principatelor este deopotrivă şi rod al eforturilor Bisericii noastre Ortodoxe strămoşeşti.

Cu aceste alese gînduri, la împlinirea a 127 de ani de la Unirea Principatelor, fiii Bisericii Ortodoxe Române, alături de întregul nostru popor iubitor de pace şi făuritor de viaţă nouă, îşi omagiază cu recunoştinţă înaintaşii, care şi-au sacrificat viaţa pe altarul celor mai nobile idealuri în devenirea noastră istorică.

Pr. Asist. *Nicolae Dura*

Studii şi articole

O RESPONSABILITATE BISERICEASCĂ MAJORĂ: GRIJA PENTRU FORMAREA VIITORILOR PREOŢI

Instituţiile de învăţămînt teologic îşi au rostul lor bine definit în viaţa Bisericii noastre. Ele sînt menite să asigure pregătirea viitorilor preoţi, spre a corespunde întru totul înaltei lor chemări de slujitori ai lui Dumnezeu şi ai oamenilor.

Înfăptuirea acestui deziderat impune o armonioasă desfăşurare a întregului proces instructiv-educativ. Trebuie evitat intelectualismul unilateral şi acordată atenţia cuvenită educaţiei şi formării duhovniceşti a studenţilor teologi. Ca şi în trecut, Biserica are nevoie şi astăzi de preoţi instruiţi, care să cunoască temeinic învăţătura de credinţă, dar să fie, în acelaşi timp, şi trăitori profunzi ai ei. Teologia fără teofilie şi fără filantropie este o teorie stearpă şi ineficientă.[1] Slujitorul bisericesc care posedă cunoştinţe vaste despre Dumnezeu, dar este străin complet de cer, prin gîndurile şi faptele sale, nu se bucură de preţuire în rîndurile credincioşilor. Aceştia preferă un preot cu o adîncă trăire religioasă, cumpănit întru toate, plin de înţelepciune şi cu comportare aleasă.

Formarea unor astfel de caractere este datoria de căpătîi a tuturor cadrelor didactice şi a celorlalţi factori educativi, din partea cărora se pretind calităţi deosebite, mult tact şi o pregătire serioasă.

Într-adevăr, spre a putea răspunde acestei grele sarcini, profesorii de teologie trebuie să fie însufleţiţi de idealul evanghelic al vieţii de sfinţenie, să ardă de focul sacru al dragostei pentru misiunea preoţească. Nu este îngăduit ca ei să întruchipeze doar imaginea teologului erudit de la catedră şi să neglijeze a doua calitate pe care o au: duhovnicia. Indiferent de disciplina pe care o predă, fiecare dintre ei împărtăşeşte o învăţătură care nu este a sa ci a lui Hristos. Această învăţătură este „duh şi viaţă" şi de aceea se cade să fie astfel expusă încît să insufle studenţilor cele mai ferme convingeri. Lipsa de elan, de patos şi căldură în predarea orelor de curs determină indiferenţă, sărăcie duhovnicească şi chiar îndoială în sufletele studenţilor. În faţa conştiinţei cadrelor didactice trebuie să se afle mereu vie pilda Mîntuitorului. În răstimpul celor mai bine de trei ani de activitate misionară, El s-a preocupat insistent de pregătirea ucenicilor Săi. Le-a vorbit de fiecare dată cu atîta

---

1 Prof. Dr. Gr. Cristescu, *Pentru înviorarea entuziasmului pastoral*, Sibiu, 1926, p. 8.

putere şi i-a înconjurat cu atîta dragoste, încît i-a cîştigat pentru totdeauna pentru Sine şi pentru Evanghelie. Întrebîndu-i într-un moment de cumpănă, cînd alţii s-au smintit întru El, dacă nu vor şi ei să-L părăsească, i-au răspuns copleşiţi de emoţie: „Doamne, la cine ne vom duce? Tu ai cuvintele vieţii veşnice" (In. 6, 68). O astfel de simţire trebuie să se sălăşluiască şi în inimile tinerilor pe care îi formăm în institutele noastre. Din gura dascălilor trebuie să se reverse spre ei neîncetat cuvîntul cel viu şi lucrător al lui Dumnezeu, care să-i întărească şi să-i înflăcăreze.

Dar activitatea de formare duhovnicească este necesar să se prelungească şi dincolo de orele de curs. Sînt atîtea alte ocazii în care profesorii au posibilitatea să continue opera de zidire sufletească a tinerilor teologi. Un efect deosebit îl are prezenţa lor, alături de ei, la programul zilnic de rugăciune şi mai ales la Sfînta Liturghie din zilele de Duminică şi sărbători. Studenţii dobîndesc, în astfel de împrejurări, încredinţarea că cei pe care i-au auzit vorbindu-le de la catedră, nu sînt reci sufleteşte, ci au o pronunţată viaţă religioasă, fiind stăpîniţi de evlavie şi respect pentru rînduielile şi datinile creştine. Împărtăşirea din acelaşi potir este nu numai un semn vizibil al comuniunii cu ei în dragostea lui Hristos, ci şi un puternic stimulent pentru credinţa lor.

Tot în scopul acesta, al creării climatului propice introspecţiei şi înviorării duhovniceşti, este bine să fie folosit şi răstimpul posturilor de peste an, cînd profesorii pot face apel, prin meditaţiile rostite în ceasul rugăciunii de seară, la sensibilitatea sufletească a studenţilor, la resursele lor lăuntrice inepuizabile. Dacă ora de curs, încadrată inevitabil în coordonatele şi în ritmul didacticismului ei, mişcă mai puţin inima ascultătorului din bancă, meditaţia în schimb, liberă de orice convenienţă canonică, are darul de a capta atenţia şi a predispune la rugăciune, căinţă şi elevaţie spirituală pe cel care se află în faţa altarului. Profesorii pot veni acum cu exemple, poveţe şi îndemnuri a căror eficienţă este de netăgăduit.

Nu trebuie să pierdem din vedere nici rolul însemnat al orelor de consultaţii şi al convorbirilor particulare cu studenţii. Aceste ore sînt înscrise în program şi calculate ca parte din norma didactică a fiecărui profesor, dar, din păcate, sînt valorificate foarte puţin. O serie de alte obligaţii răpesc profesorilor posibilitatea de a fi mai mult timp disponibili pentru convorbiri mai apropiate şi mai deschise cu ucenicii lor. Ori, aceştia simt nevoia de a se destăinui, de a vedea interes din partea celor care îi formează pentru problemele şi frămîntările lor. Distanţa, în sensul de ignorare a lor de către profesori, îi nemulţumeşte şi îi înstrăinează, iar acest lucru este foarte păgubitor pentru educaţie.

Mai sînt desigur multe alte posibilităţi şi ocazii prin care profesorii îşi pot aduce aportul lor la formarea duhovnicească a studenţilor. Rolul lor este, în orice caz, decisiv. Dar, alături de ei şi poate chiar înaintea lor, persoanele chemate să se ocupe zi de zi şi în mod special de desăvîrşirea sufletească a candidaţilor la preoţie sînt duhovnicii. Între aceştia şi studenţii pe care îi îndrumă se stabilesc raporturi de mai mare apropiere de cum se întîmplă în cazul profesorilor. Faţă de profesori, studenţii păs-

trează totuşi o oarecare rezervă. Ştiind că vor fi notaţi pentru răspunsurile date la colocvii şi examene, ei sînt interesaţi să-şi dezvăluie înaintea dascălilor mai ales calităţile. Nu acelaşi lucru se petrece cînd este vorba de duhovnici, cărora ei le încredinţează, în scaunul mărturisirii, toată taina gîndului şi a inimii. Din acest punct de vedere, duhovnicii sînt mai avantajaţi decît profesorii. Dar prin aceasta sporeşte şi mai mult răspunderea lor înaintea lui Dumnezeu şi a oamenilor. Ei vor da seama de felul în care contribuie sau nu la formarea duhovnicească a celor care, la rîndul lor, vor trebui să îndrume şi să formeze pe alţii.

Virtuţile care trebuie să împodobească sufletul îndrumătorilor duhovniceşti direcţi ai viitorilor preoţi sînt: iubirea, răbdarea, înţelepciunea. Pe lîngă acestea li se cere tact pastoral, dar oratoric şi ţinută morală ireproşabilă. Prezenţa lor în mijlocul tinerilor trebuie să fie continuă. Alături de ei, studenţii îşi petrec cele mai intime clipe din programul lor zilnic: se roagă împreună, primesc din mîna lor Sfînta Împărtăşanie, servesc masa pe care ei le-o binecuvîntează. De la duhovnici, mai ales, deprind studenţii şi evlavia şi buna rînduială în oficierea slujbelor. Precum îi văd pe aceştia că se comportă la sfîntul altar, tot aşa se vor comporta şi ei mîine, cînd vor deveni preoţi. Iată atîtea motive pentru care atenţia duhovnicilor trebuie să fie permanent îndreptată asupra lor înşişi spre a nu fi în nici o împrejurare pricină de sminteală.

Un aspect delicat al muncii duhovnicilor în institut este supravegherea ordinei şi disciplinei. Întrebarea se pune dacă este într-adevăr recomandat şi util ca ei să se ocupe de această latură a activităţii instructiv-educative. Punctele de vedere sînt împărţite asupra acestei probleme. După opinia unora o astfel de îndeletnicire ar fi incompatibilă cu funcţia de duhovnic. Duhovnicul trebuie să fie blînd, iertător, interiorizat, legat de altar, preocupat în exclusivitate de rugăciune şi de antrenarea studenţilor în practicarea unei vieţi spirituale intense. Ori, angajarea sa în supravegherea ordinei şi disciplinei presupune fermitate, de multe ori severitate, dojană şi chiar adoptarea de sancţiuni faţă de cei care săvîrşesc abateri. Astfel de situaţii i-ar îndepărta pe studenţi de părintele lor duhovnicesc. Ar crea obstacole serioase între duhovnic şi ucenici.

După părerea altora însă, şi aici am dori să ne includem şi pe noi, participarea duhovnicilor la instaurarea unui spirit de ordine şi disciplină nu numai că ar fi păgubitoare în vreun fel, dar este chiar necesară. Nici unul dintre factorii educativi nu poate fi străin de o preocupare ca aceasta. Fermitatea, în cazul manifestărilor de indisciplină, nu vine în contradicţie cu bunătatea de care trebuie să dea dovadă duhovnicul în relaţiile sale cu studenţii, pentru că niciodată bunătatea nu va putea fi confundată cu indiferenţa sau slăbiciunea în faţa răului. Ceea ce ar trebui să evite însă duhovnicul, ar fi recurgerea la metode de depistare şi sancţionare a celor care săvîrşesc abateri, improprii cu calitatea sa de părinte sufletesc. Ne gîndim la metode şi practici care diminuează demnitatea celor vizaţi şi deopotrivă a celor care se lasă ispitiţi să le utilizeze. Duhovnicul trebuie să procedeze deschis, făcînd apel la simţul de responsabilitate al tinerilor. În toate cazurile el trebuie să fie

sincer, cinstit, nepărtinitor şi în egală măsură categoric în curmarea oricărui rău.

Profesori şi duhovnici, în unitate deplină şi strînsă colaborare unii cu alţii, sînt chemaţi să contribuie pe toate căile, cu toate mijloacele şi cu toată dăruirea la formarea duhovnicească a viitorilor preoţi. Teoretic au de ostenit foarte puţin în această direcţie. Practic însă, au de făcut totul pentru că duhovnicia este ucenicie şi se deprinde prin imitarea exemplului. Astfel a fost de la începuturile creştinismului şi astfel va rămîne pentru totdeauna. Mîntuitorul însuşi ne-a arătat această cale. El s-a oferit pe Sine drept pildă vrednică de urmat, adresîndu-se ucenicilor Săi şi tuturor celor care L-au ascultat, cu cuvintele: „Veniţi după mine" (Mc. 1, 17). Apoi iarăşi: „Învăţaţi de la mine că sînt blînd şi smerit cu inima" (Mt. 11, 29). Sfîntul Apostol Pavel, la rîndul său, a socotit că imitarea exemplului în cele duhovniceşti poate constitui o garanţie şi o pavăză împotriva rătăcirilor. El scrie filipenilor: „Fraţilor, faceţi-vă următorii mei şi uitaţi-vă la aceia care umblă astfel precum aveţi pildă de la noi" (Filip. 3, 17). Marii trăitori ai virtuţilor creştine au avut, de asemenea, ucenici în jurul lor pe care i-au povăţuit mai mult cu pilda bună a vieţii şi mai puţin cu cuvîntul. Tot astfel trebuie să procedăm şi noi în strădania pe care o depunem pentru îndrumarea duhovnicească a celor încredinţaţi nouă spre formare. Prin cuvintele, faptele, ţinuta noastră cea dinlăuntru şi cea dinafară să ne facem pildă bună pentru ei, călăuzindu-i către o aleasă vieţuire creştină.

Spre a putea spera în încununarea cu succes a strădaniilor noastre, nu trebuie să pierdem din vedere nici partea de contribuţie pe care trebuie să şi-o aducă însăşi candidaţii la preoţie. Fără receptivitatea acestora la măsurile pe care noi le preconizăm, nu se pot realiza efectiv progrese satisfăcătoare. Preoţia este o misiune care presupune vocaţie din partea celor care o îmbrăţişează. Ori este ştiut că nu toţi tinerii care bat la porţile institutelor noastre sînt posesori ai unui astfel de dar ceresc. Este suficient ca numai cîteva elemente fără chemare pentru slujirea preoţească să fie admise în cadrul colectivului de tineri pe care îi formăm spre a crea dificultăţi şi a îngreuna buna desfăşurare a întregului program de educaţie religios-morală. Această situaţie impune atenţie maximă în selecţionarea elementelor care doresc să urmeze această cale a preoţiei. La examenul de admitere sînt puţine şanse să se reuşească întru totul în această privinţă. Mai mult se poate realiza înainte şi după acest examen. Înainte, prin concursul pe care îl pot oferi preoţii din parohiile de unde vin candidaţii, iar după examen, prin verificările care se fac în primul an de studiu. Precum se ştie, în dosarul candidaţilor la examenul de admitere se află o recomandare din partea oficiului parohial pe raza căruia domiciliază tînărul. Din păcate, o bună parte dintre aceste recomandări nu reflectă nici pe departe realitatea de fapt în legătură cu candidatul. Sînt recomandări eliberate din anumite considerente, toate străine de interesul major al Bisericii de a ocupa locul pe care îl are la dispoziţie cu un tînăr promiţător din punctul de vedere al vredniciei sale personale şi al ataşamentului faţă de instituţia pe care urmează să o slujească. Astfel se ajunge să fie admişi la Teologie tineri

care nu simt efectiv nici un imbold lăuntric către ceea ce ar putea fi în viitor misiunea lor de o viață întreagă.

Dar situația nu este încă definitiv pecetluită. Urmează primul an de studii cînd cei admiși urmează să dovedească în ce măsură simt că se află în mediul despre care pot afirma cu sinceritate că este cel căutat și dorit de ei cu ardoare. Cînd și cel în cauză și cei răspunzători de formarea lui constată contrariul, este indicat să se recurgă la măsura îndrumării lui spre o altă îndeletnicire. Este păgubitor și pentru Biserică și pentru studentul fără chemare să se amîne adoptarea unei astfel de măsuri, în speranța unei schimbări care ar putea surveni cu trecerea vremii. Sînt cunoscute cazuri în care schimbarea așteptată nu s-a mai produs și astfel măsura care n-a fost luată din bună vreme, a trebuit adoptată inevitabil la sfîrșitul studiilor sau, dacă nu s-a mai recurs la ea, i s-a deschis cale liberă către hirotonie unui om care nu va face niciodată cinste tagmei sale și nu va folosi parohiei în care va fi trimis să păstorească.

Din fericire astfel de situații sînt totuși rare. Dar, într-un domeniu cum este cel al preoției, ar fi de dorit ca ele să nu existe defel. De aceea, celor investiți de Biserică cu înalta cinste de educatori ai noilor grenerații de preoți, le revine această responsabilitate majoră de a face totul ca dintre cei încredințați lor spre formare, să nu se piardă nici unul.

*

Dat fiind faptul că după tradiția ortodoxă viitorii candidați la preoție își vor îndeplini misiunea în parohii în calitate de oameni căsătoriți, profesorilor și duhovnicilor le revine pe lîngă îndatorirea formării lor duhovnicești și o altă îndatorire tot atît de însemnată, și anume: să-i orienteze pe aceștia către întemeierea unei familii sănătoase, pentru ca mai tîrziu să nu fie prin nimic sminteală pentru păstoriți. Primul pas pe care îl vor face în această direcție va fi să le atragă luarea aminte asupra faptului că și căsătoria ca și preoția este tot o Sfîntă Taină. Pentru primirea ei, fiecare este dator, prin urmare, să se pregătească și să arate același interes ca și pentru preoție. Aceasta cu atît mai mult cu cît starea de căsătorie nu înseamnează numai avantaje și satisfacții ci ea implică, în egală măsură, și foarte multe și neînchipuit de mari răspunderi și obligații. Ca slujitor al lui Dumnezeu, preotul este dator să-și justifice această calitate nu numai prin vrednicia sa personală, ci și prin comportarea membrilor propriei sale familii. Încă în Vechiul Testament se pretindea preoților să ducă o viață aleasă și fără prihană, dimpreună cu familiile lor, ca unii ce îndeplineau o slujbă atît de înaltă de mijlocitori între Dumnezeu și popor. În acest sens, la Levitic 21, 6—8 citim: „Preoții să fie sfinți ai Dumnezeului lor și să nu pîngărească numele Dumnezeului lor, că ei aduc jertfă Domnului și pîine Dumnezeului lor, și de aceea să fie sfinți. Să nu-și ia de soție femeie desfrînată sau necinstită; nici femeie lepădată de bărbatul ei, căci sînt sfinți ai Domnului Dumnezeului lor. Cinstește-i ca pe sfinți, căci ei aduc pîine Dumnezeului tău; sfinți să vă fie, căci eu, Domnul, cel ce vă sfințesc, sînt sfînt".

Obligativitatea unei atari ţinute morale a preotului şi a tuturor celor care trăiesc în casă cu el n-a scăzut nici în Noul Testament, ci din contră a sporit şi mai mult. Preotul creştin aduce nu numai ofrandă de pîine şi miros de tămîie înaintea Domnului, ci el Îl jertfeşte cu mîinile sale pe Însuşi Mielul lui Dumnezeu, care ridică păcatele lumii. În Sfînta Euharistie, preotul se întîlneşte direct cu Stăpînul cerului şi al pămîntului, intră în legătură nemijlocită cu Însuşi Mîntuitorul. De la Hristos primeşte el dreptul şi puterea de a păstori Biserica şi de a-i conduce pe fiii săi duhovniceşti la mîntuire.

Roadele lucrării sale pastorale trebuie să se vadă întîi în propria sa familie. Dacă aici nu va izbuti, sînt puţine speranţe să izbutească în sînul familiei mai mari şi mai greu de condus, care este parohia. Cuvîntul paulin este clar în această privinţă: „Se cuvine episcopului (preotului, n. n.) să fie fără de prihană, bărbat al unei femei, treaz, cuminte, cuviincios, primitor de străini, destoinic să înveţe pe alţii . . ., bun chivernisitor în ale casei lui, avînd copii ascultători, cu toată bunăcuviinţa. Căci dacă nu ştie cineva să-şi rînduiască propria sa casă, cum va purta grijă de Biserica lui Dumnezeu?“ (I Tim. 3, 2, 4—5).

Pentru ca viitorul preot să reuşească într-adevăr să-şi rînduiască bine propria sa casă este necesar să se preocupe îndeaproape de întemeierea ei pe cinste şi omenie. El mai întîi este dator să rămînă neîntinat trupeşte şi sufleteşte pentru momentul solemn al cununiei. Castitatea îl va ajuta să ducă o viaţă fericită în familie. Pentru păstrarea ei, tînărul teolog trebuie să înfrîngă toate ispitele. Să-şi păzească ochiul, urechea şi inima, să se roage cu ardoare şi să se împărtăşească cît mai des. Rolul duhovnicilor este deosebit de important în această privinţă. Cu tactul şi discreţia specifice calităţii pe care o au, ei vor supraveghea buna rînduială şi sănătatea morală a vieţii de internat, îşi vor intensifica preocupările în jurul studenţilor care prezintă unele semne de delăsare şi încălcare a disciplinei, vor căuta să le insufle tuturor convingerea că preoţia impune o viaţă de curăţenie şi frumuseţe morală.

O altă condiţie de care depinde buna reuşită în viaţa de familie este alegerea soţiei alături de care viitorii preoţi îşi vor desfăşura întreaga lor activitate misionară. Profesorii şi duhovnicii sînt datori să le atragă, cu seriozitate, luarea aminte asupra acestei însemnate decizii. Aceasta cu atît mai mult cu cît, de la o vreme, se înregistrează un fenomen îngrijorător de instabilitate şi chiar eşec în familiile multor preoţi tineri. Greşelile care se comit acum sînt de cele mai multe ori, ireparabile. O căsătorie nereuşită înseamnă pentru preot o mare piedică de care se va lovi mereu în îndeplinirea obligaţiilor sale pastorale.

Este absolut cert că, după cum nu orice tînăr are chemare să devină preot, tot astfel nu orice tînără este vrednică să devină preoteasă. Şi soţiile de preoţi trebuie să întrunească anumite calităţi fără de care este de neînchipuit un cămin fericit şi mai ales o viaţă închinată înaltelor rosturi ale slujirii Bisericii. Iată pentru ce studenţii teologi vor trebui povăţuiţi să ţină cont de o serie de factori care pot fi hotărîtori în privinţa caracterului, moralităţii şi vredniciei unei tinere menită să devină preoteasă. Aceasta nu va putea proveni decît dintr-o familie evlavioasă.

Părinţii şi în special mama imprimă felul lor de a fi propriilor lor copii. Dar, în ultimă instanţă, tînăra însăşi trebuie să posede acele însuşiri care s-o recomande ca demnă de a fi soţie de preot. Ea trebuie să fie evlavioasă, harnică, modestă, cumpănită întru toate, cinstită şi sănătoasă. Nici într-un caz, alegerea ei nu trebuie făcută în funcţie de anumite avantaje materiale, relaţii de ordin social sau alte considerente care intră la capitolul calcule şi interese. Mulţi tineri care s-au lăsat ademeniţi de astfel de situaţii, au suportat mai tîrziu consecinţele propriei lor imprudenţe.

Important este şi un anumit grad de cultură şi educaţie al viitoarei preotese. Lipsa de pregătire intelectuală a soţiei îl va afecta mai tîrziu pe preot în activitatea sa. Dar acest capitol nu mai constituie totuşi astăzi o problemă, de vreme ce majoritatea tinerilor sînt cuprinşi în procesul de învăţămînt, cel puţin de gradul mediu.

O recomandare specială care trebuie făcută studenţilor este alegerea soţiei pe cît posibil, din locurile lor natale sau din părţile unde urmează să păstorească. Sînt atîtea temeiuri care pledează în favorul acestei opţiuni. În primul rînd, au astfel posibilitatea să le cunoască mai bine. Apoi, vor fi scutiţi de surpriza neplăcută de a întîmpina dificultăţi cînd se va pune problema stabilirii în parohiile ce le vor fi repartizate. În general, oamenii sînt legaţi de familie, rudenii şi locurile de baştină. Cu greu se va desprinde o tînără de părinţii şi cei apropiaţi ai ei spre a-l urma pe soţul repartizat într-o parohie la mare distanţă de aşezarea unde a crescut. Au existat şi există cazuri de absolvenţi în teologie, care căsătoriţi în perioada anilor de studii, cu fete din localităţi de pe raza altor eparhii decît aceea din care fac parte, sau chiar din oraşul unde au studiat, s-au văzut puşi în situaţia de a fi nevoiţi să abandoneze gîndul la hirotonie pe motiv că soţia refuză să-i urmeze acolo unde pot şi sînt datori să meargă şi să slujească.

Este bine şi din alte puncte de vedere ca cei doi soţi să fie de pe aceleaşi meleaguri. Unitatea lor sufletească poate fi mai trainică şi prin amintirile, impresiile şi dorurile comune legate de acelaşi loc de naştere.

Lucrul cel mai însemnat însă, în baza căruia viitorul preot va trebui să facă importantul pas al căsătoriei, este iubirea curată şi dezinteresată pentru cea aleasă să-i fie soţie. Nu este vorba deci de un sentiment inspirat doar de frumuseţea chipului, ci mai ales de podoaba şi farmecul sufletului, de tăria de caracter şi alesele însuşiri morale pe care ea le posedă. Iubirea reciprocă îi va ajuta pe cei doi să treacă mai tîrziu peste greutăţile şi necazurile inerente ale vieţii.

*

Formarea duhovnicească a studenţilor teologi şi pregătirea lor pentru viaţa de familie sînt doar două aspecte ale unui întreg proces educativ care vizează conturarea cît mai deplină a personalităţii lor. Întrucît însă ei sînt în prezent şi vor continua să rămînă şi după absolvire membri ai societăţii româneşti contemporane, este firesc să vorbim şi despre necesitatea pregătirii în această direcţie. Idealul de viaţă pe care ei vor trebui să-l întruchipeze este slujirea cu credinţă şi devotament a Bisericii strămoşeşti, a patriei şi poporului. Nu este vorba de o îndato-

rire dictată de unele împrejurări speciale ale momentului, ci de o tradiţie de totdeauna a Ortodoxiei româneşti. În toate timpurile, preoţimea noastră a fost stăpînită de conştiinţa responsabilităţii cetăţeneşti. Ea a luat parte activă la toate marile evenimente pe care le-a trăit poporul. A pătimit împreună cu el şi s-a bucurat de izbînzile lui. Pe această linie se menţine ea şi în timpurile noastre. Constatarea este nu numai îmbucurătoare, ci şi stimulatoare pentru o participare şi mai plenară în viitor a preoţilor la viaţa socială şi la opera de dezvoltare şi progres multilateral al ţării. Instituţiilor de învăţămînt religios le revine sarcina de a trimite în pastoraţie cadre bine pregătite, devotate cauzei naţiunii noastre, cu o ţinută morală pilduitoare. De aceea, încă de pe băncile şcolii, studenţii teologi trebuie îndrumaţi să se încadreze în atmosfera generală de muncă, onestitate şi echitate care există în ţara noastră. Profesorii îi vor ajuta cu multă grijă să cunoască legile şi să le respecte întru totul; să se supună regulamentului şi să se comporte civilizat în institut, în localităţile unde îşi petrec vacanţele şi în general în societate. Ei provin cu toţii din familii sănătoase şi devotate frumoaselor noastre tradiţii moştenite de la înaintaşi. Este o datorie a noastră să-i redăm societăţii mai buni şi mai vrednici. Pentru aceasta nu vom precupeţi nici un efort şi nu vom renunţa la nici o metodă sau mijloc care ar putea fi util, pentru a insufla sentimente patriotice profunde. Orele de educaţie patriotică-cetăţenească sînt de real folos, dar preocupările noastre trebuie lărgite şi spre alte posibilităţi care ne stau la îndemînă. Este necesar să acordăm atenţie încadrării lor în procesul unei munci stăruitoare, apoi, o atenţie sporită în ceea ce priveşte ţinuta, frecvenţa regulată la cursuri, achitării onorabile de toate obligaţiile cetăţeneşti, cum ar fi: participarea la muncile de folos obştesc, păstrarea bunurilor comune.

Rezultatele vor fi în funcţie de unitatea noastră de acţiune şi de interesul manifestat de fiecare cadru didactic în parte.

Pr. prof. *D. Abrudan*

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

1. Pr. Nicodim Belea, *Calea către preoţie*, Sibiu, 1946.
2. Pr. prof. Ene Branişte, *Cîteva din virtuţile necesare preotului ca păstor şi om*, în „Glasul Bisericii", nr. 8—9/1956, p. 473—483.
3. Idem, *Din înţelepciunea şi experienţa duhovnicilor de odinioară*, în „Biserica Ortodoxă Română", nr. 1—2/1960, p. 141—161.
4. Idem, *Preoţia şi chipul preotului după Sfînta Scriptură*, în „Biserica Ortodoxă Română", nr. 5—6/1965, p. 483—502.
5. Idem, *„Preoţii Tăi, Doamne, se vor îmbrăca întru dreptate..."* (Ps. 131, 9). Despre viaţa morală a preotului, în „Glasul Bisericii", nr. 6—7/1958, p. 531—542.
6. Idem, *Sfaturi şi îndemnuri pentru duhovnici în vechile cărţi româneşti de învăţătură pentru preoţi*, în „Mitropolia Olteniei", nr. 10—12/1956, p. 616—627.
7. Idem, *Vocaţia pentru preoţie*, în „Ortodoxia", nr. 2/1979, p. 313—332.
8. Prof. dr. Gr. Cristescu, *Pentru înviorarea entuziasmului pastoral*, Sibiu, 1926.
9. Asist. Constantin C. Pavel, *Familia preotului*, în „Glasul Bisericii", nr. 1—2/1960, p. 79—86.
10. Prof. Teodor M. Popescu, *Familia preotului*, în „Mitropolia Olteniei", nr. 7—9/1955, p. 429—435.
11. Pr. prof. D. Stăniloae, *Sublimitatea preoţiei şi îndatoririle preotului*, în „Mitropolia Olteniei", nr. 5—6/1957, p. 298—312.
12. Pr. Petre Vintilescu, *Preotul în faţa chemării sale de păstor al sufletelor*, Bucureşti, 1934.

IERURGIILE ȘI IMPORTANȚA LOR ÎN VIAȚA MORALĂ A CREȘTINILOR

Plăsmuind cu mîinile Sale cea mai superioară creatură, omul (Ps. 118, 73), pe care l-a înzestrat cu rațiune și libertate, făcîndu-l după chipul și asemănarea Sa (Gen. 1, 26—27), Creatorul i-a dat acestuia un scop cu totul deosebit de al celorlalte creaturi neînsuflețite. Căci spre deosebire de acestea, valoarea inestimabilă a omului este și rămîne legată de suflet, prin acesta fiind nu numai ceva deosebit de ele, ci fiind mai ales „cineva".[1] Iar sufletul care îl face pe om „cineva" și care-i asigură unicitatea lui între creaturi este „acest substrat înzestrat cu conștiință și cu capacitatea de reacții conștiente și libere".[2]

Dar omul, în calitate de chip al lui Dumnezeu — și fără îndoială că acest chip este legat de suflet — se află într-o relație permanentă cu Creatorul Său, Dumnezeu, tinzînd spre El și arătînd astfel înrudirea sa după suflet cu Dumnezeu. Însă în această relație cu Dumnezeu, „omul se menține ca chip neslăbit al lui Dumnezeu numai dacă, pe baza acestei înrudiri, se menține între el și Dumnezeu o relație vie, o comuniune continuă, în care activ e nu numai Dumnezeu, ci și omul".[3] În felul acesta, omul, ca chip al lui Dumnezeu, tinde spre asemănarea cu Dumnezeu, spre „îndumnezeirea" lui. *După chipul* — spune Sf. Ioan Damaschin — „înseamnă rațiunea și libertatea, iar *după asemănarea* înseamnă asemănarea lui cu Dumnezeu prin virtute, pe cît e cu putință".[4]

Vorbind îndeosebi despre scopul sau destinația omului în raport cu Dumnezeu ca urmare a faptului că este chip al lui Dumnezeu, omul trebuie să se mențină într-o permanentă comuniune cu Creatorul său, deci să tindă continuu spre a dezvolta chipul său în asemănarea cu Dumnezeu, să-L preamărească neîncetat pe Dumnezeu, să trăiască pentru Dumnezeu, menținîndu-se într-o legătură morală cu El.[5] Rezultă deci că scopul primar al omului este preamărirea lui Dumnezeu. În acest sens, înțeleptul Iisus Sirah zice: „Cu știința înțelegerii i-a umplut pe oameni și bune și rele le-a arătat. Pus-a ochiul Său peste inimile lor, ca să le arate măreția lucrurilor Sale. Și numele Său cel sfînt vor lăuda, ca să grăiască mărimea lucrurilor Lui. Pusu-le-a știință și legea vieții le-a dat-o moș-

---

1 Pr. Prof. D. Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. I, București, 1978, p. 375.
2 *Ibid.*
3 *Idem*, p. 390.
4 Sf. Ioan Damaschin, *Dogmatica*, 1. II, c. 12, P. G. 94, col. 920.
5 Macarie, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, trad. rom. de Arhim. Gherasim Timuș, vol. I, București, 1886, p. 584.

tenire. Legătură veşnică a făcut cu ei şi judecăţile Sale le-a arătat" (Is. Sir. 17, 6—10). Însuşi Mîntuitorul spune în Predica de pe Munte: „Fiţi dar desăvîrşiţi, precum şi Tatăl vostru cel din ceruri desăvîrşit este" (Mt. 5, 48), iar Sf. Ap. Pavel zice: „Ori de mîncaţi, ori de beţi, ori altceva de faceţi, toate spre mărirea lui Dumnezeu să le faceţi" (I Cor. 10, 31).

În raport cu sine însuşi, scopul omului este desăvîrşirea propriei sale fiinţe, printr-o viaţă în conformitate cu voia lui Dumnezeu, spre a putea ajunge la asemănarea cu Dumnezeu. Este tocmai chemarea pe care Domnul o face poporului evreu: „Fiţi sfinţi, pentru că Eu sînt sfînt" (Lev. 11, 44; 19, 2; 20, 7), îndemn pe care şi nouă creştinilor ni-l dă Sf. Apostol Petru: „Ci, după Sfîntul care v-a chemat, fiţi şi voi sfinţi în toată purtarea voastră, căci scris este: Fiţi sfinţi, pentru că Eu sînt sfînt" (I Petru 1, 15, 16). Desigur, cele două scopuri ale omului nu sînt nici eterogene, nici deosebite, ci mai degrabă complementare, în realitate ele fiind două aspecte ale unuia şi aceluiaşi scop, căci noi nu putem preamări mai bine şi mai deplin pe Dumnezeu decît prin viaţa şi faptele noastre, iar preamărindu-L astfel, noi ne dobîndim desăvîrşirea, asemănarea cu Dumnezeu şi prin aceasta mîntuirea sau fericirea veşnică. De altfel, faptele noastre cele bune sînt pentru semenii noştri un motiv şi un exemplu care-i îndeamnă ca şi ei, la rîndul lor, să preamărească pe Dumnezeu prin viaţa şi faptele lor bune: „Aşa să lumineze lumina voastră înaintea oamenilor, ca văzînd ei faptele voastre cele bune, să preamărească pe Tatăl vostru care este în ceruri" (Mt. 5, 16).

Pe de altă parte, scopul omului trebuie privit şi în raport cu natura, care i-a fost dată de Dumnezeu ca suport al existenţei sale: „Creşteţi şi vă înmulţiţi, umpleţi pămîntul şi-l stăpîniţi pe el..." (Gen. 1, 28). Numeroşi Sfinţi Părinţi afirmă că lumea a fost creată pentru om, iar omul pentru Dumnezeu. Dogmatistul Macarie spune că omul, ca chip al lui Dumnezeu, ca fiu şi moştenitor în casa Părintelui ceresc, într-o anumită măsură are rolul de a servi ca mijlocitor între Creator şi celelalte creaturi, urmînd să fie pentru ele profet, care să le vestească în cuvinte şi fapte, înţeleapta voinţă a lui Dumnezeu. El este un mare arhiereu, încredinţat să aducă lui Dumnezeu, în numele tuturor fiinţelor pămînteşti, jertfe de laudă şi mulţumire, cerînd de la El binecuvîntări cereşti. De asemenea, el este căpetenie şi rege, care să poată reuni toate cu Dumnezeu, concentrînd în fiinţa sa scopurile tuturor fiinţelor văzute, menţinînd astfel legătura creaturilor pămînteşti într-o unitate şi armonie perfectă.[6]

Dar pentru ca omul să-şi poată împlini întreitul său scop, deci să poată înainta pe calea desăvîrşirii, Dumnezeu i-a acordat harul şi ajutorul Său încă în starea paradisiacă, fără de care omului — chiar în starea de nevinovăţie originară — i-ar fi fost cu neputinţă să se desăvîrşească. În această stare, harul divin era pentru protopărinţii noştri ca un veşmînt cu care ei erau îmbrăcaţi, cum spun unii Sfinţi Părinţi,[7]

6 *Idem*, p. 589.

7 Asemenea afirmaţii fac Sf. Irineu, Sf. Ioan Gură de Aur, Fer. Augustin, Sf. Ioan Damaschin, cf. Macarie, *op. cit.*, p. 596, nota 2.

ca un aer pe care ei îl respirau permanent, ca o atmosferă care îi înconjura. Prin harul divin cei dintîi oameni nu numai că se puteau menține într-o permanentă comuniune cu Dumnezeu, dar și puterile cu care îi înzestrase Creatorul aveau să dobîndească o tărie și statornicie din ce în ce mai mare. Pomul vieții din grădina Edenului era mijlocitorul harului dumnezeiesc, din care mîncînd protopărinții noștri, puteau dobîndi chiar nemurirea trupească (Gen. 3, 22).

Starea primordială a protopărinților noștri n-a durat mult, ea fiind curmată de călcarea poruncii dumnezeiești (Gen. 3, 6), printr-un act formal de neascultare, datorită amăgirii diavolului. Prin aceasta însă omul a rupt comuniunea cu Dumnezeu, închizîndu-se în sine și devenind din stăpîn propriul său sclav. Astfel, prin protopărinții noștri a intrat păcatul în lume și prin păcat moartea, „prin acela în care toți au păcătuit" (Rom. 5, 12). Dar prin păcatul lui Adam întreg pămîntul a fost întinat și contaminat, natura fiind supusă stricăciunii odată cu pierderea harului divin de către protopărinții noștri (Rom. 8, 20). Pierzînd harul divin, urmașii lui Adam au rămas în robia păcatului și a morții, pînă la „plinirea vremii" (Galat. 4, 4).

Cuvintele Sfîntului Apostol Pavel: „Iar cînd a venit plinirea vremii, a trimis Dumnezeu pe Fiul Său cel născut din femeie, care s-a făcut sub lege, ca pe cei de sub lege să-i răscumpere . . ." (Galat. 4, 4—5), indică momentul în care Dumnezeu a binevoit să trimită în lume pe Cel ce avea să scoată din robia păcatului și a morții pe toți cei ce, de la Adam încoace, așteptau izbăvirea prin Mesia cel prezis de prooroci. Această izbăvire, ca roadă a Celui care a luat asupra Lui păcatele noastre „și prin rănile Lui noi toți ne-am vindecat" (Isaia 53, 4—5), imnologul creștin o exprimă astfel: „Răscumpăratu-ne-ai pe noi din blestemul legii cu scump sîngele Tău, pe cruce pironindu-Te și cu sulița împungîndu-Te; nemurire ai izvorît oamenilor, Mîntuitorul nostru, slavă Ție" (Troparul Sf. Patimi, Triod, ed. 1946, p. 682).

Astfel, prin jertfa de pe cruce a Mîntuitorului Hristos s-a realizat mîntuirea obiectivă, răscumpărarea sau împăcarea omului cu Dumnezeu. Fără această răscumpărare sau mîntuire, neamul omenesc ar fi rămas pururea în această robie, deoarece „precum printr-un om a intrat păcatul în lume și prin păcat moartea, tot astfel moartea a trecut la toți oamenii prin cel în care toți am păcătuit" (Rom. 5, 12). Dar prin harul redobîndit în Iisus Hristos (Ioan 1, 17), „cei ce au luat prisosința harului și darului îndreptării, vor împărăți în viață prin cel unul Iisus Hristos" (Rom. 5, 17).

Rezultă deci că din jertfa pe cruce a Mîntuitorului Hristos izvorăște pentru toți cei ce cred o putere nemărginită, căci „cuvîntul crucii . . . pentru noi cei ce ne mîntuim este puterea lui Dumnezeu" (I Cor. 1, 18). Această putere care îndreptează și sfințește pe credincioși, dîndu-le posibilitatea de a se ridica la o nouă viață: viața în Hristos, precum și dispoziția necesară de a putea progresa în această nouă viață, este *harul divin*, pierdut odată cu păcatul strămoșesc de către protopărinții noștri, dar redobîndit prin jertfa de pe cruce a Mîntuitorului (Ioan 1, 17).

Îndreptarea sau sfințirea omului nu se realizează însă izolat, ci se înfăptuiește în comunitatea Bisericii, așezămînt întemeiat de Mîntuitorul

Hristos şi înzestrat cu puterea de a împărtăşi credincioşilor mîntuirea obiectivă sau răscumpărarea, cîştigată de Mîntuitorul prin jertfa de pe cruce. Această putere sau energie dumnezeiască ce izvorăşte din jertfa de pe cruce, care îndreptează şi sfinţeşte pe credincioşi, nu lucrează însă asupra acestora în mod nemijlocit, ci este legată de anumite semne şi lucrări văzute, care sînt organele purtătoare sau transmiţătoare ale harului divin, deci sînt mijloace de mîntuire şi sfinţire a credincioşilor; acestea sînt Sfintele Taine ale Bisericii.

Tainele sînt lucrări sfinte, văzute, instituite de Mîntuitorul Hristos şi încredinţate Sfintei Sale Biserici, prin care se împărtăşeşte celor ce le primesc harul nevăzut al Duhului Sfînt, iar scopul lor este mîntuirea şi sfinţirea celor ce le primesc, prin harul sfinţitor pe care ele îl revarsă asupra acestora. Izvorul Sfintelor Taine este deci jertfa de pe cruce a lui Iisus Hristos, care devine rîu aducător de har prin Duhul Sfînt.[8]

Prin faptul că harul care se împărtăşeşte prin Sfintele Taine este harul mîntuitor sau sfinţitor, prin aceasta Tainele se deosebesc esenţial de toate celelalte acte, slujbe sau lucrări sfinte ale Bisericii, deoarece prin ele Iisus Hristos, în Duhul Sfînt, este prezent viu şi activ în mod permanent în Biserică şi în credincioşii acesteia. „Prin ele (adică prin Sfintele Taine), spune un cunoscut teolog român, Biserica sfinţeşte pe credincioşi şi desăvîrşeşte viaţa religioasă şi morală; prin ele, adică, Domnul îşi extinde, în Duhul Sfînt, viaţa Sa în Trupul Lui tainic şi în mădularele acestuia; prin ele viaţa Bisericii, în Duhul Sfînt, se uneşte cu viaţa Capului ei nevăzut, care, prin Sfintele Taine, îşi asimilează treptat şi actual pe credincioşi, după ce şi i-a încorporat virtual la întrupare".[9] Precum spune Nicolae Cabasila, prin Sfintele Taine, „noi ne facem una cu Cel ce s-a întrupat şi s-a îndumnezeit, cu Cel ce a murit şi a înviat pentru noi".[10]

Fiind mijloace de împărtăşire a harului divin, necesitatea Sfintelor Taine pentru mîntuire e strîns legată de necesitatea harului: ele sînt absolut necesare sau indispensabile pentru mîntuire, fapt ce explică îndeajuns locul şi importanţa pe care Tainele le au în viaţa Bisericii.

Dar alături şi pe lîngă Sfintele Taine ca mijloace absolut necesare pentru mîntuire, instituite de Mîntuitorul Hristos, Biserica posedă, după propria ei rînduială, acte, lucrări sau sfinte slujbe, pe care ea le-a instituit pe temeiul puterii încredinţate ei de către Mîntuitorul Hristos şi urmînd exemplul Lui, prin care ea binecuvintează şi sfinţeşte persoane, obiecte sau lucruri şi locuri folositoare sau chiar necesare vieţii omeneşti. Aceste lucrări sfinte se numesc *ierurgii* (ιερουργια =lucrare sfîntă). *Învăţătura de Credinţă Creştină Ortodoxă* defineşte aceste lucrări astfel: „Ierurgiile sînt rugăciuni pentru binecuvîntarea şi sfinţirea omului în diferite momente şi împrejurări ale vieţii, precum şi pentru binecuvîn-

8 Vasile Coman, Episcop al Oradiei, *Lucrarea Duhului Sfînt în Liturghie,* în „Mitropolia Ardealului", an. XXVI (1981), nr. 4—6, p. 266.

9 Pr. prof. Dr. Isidor Todoran, *Sfintele Taine şi ierurgii,* în „Mitropolia Ardealului", an. X (1965), nr. 1—3, p. 101.

10 Nicolae Cabasila, *Despre viaţa în Hristos,* trad. rom. de Pr. Prof. Dr. Teodor Bodogae, Sibiu, 1946, p. 27.

tarea și sfințirea firii înconjurătoare și a diferitelor obiecte sau lucruri de folos omului".[11]

Păcatul primilor oameni răsfrîngîndu-se și asupra naturii (Rom. 8, 20), a adus stricăciune și nefericire nu numai în viața omenească, ci a tulburat și armonia originară a naturii înconjurătoare, în care toate cele ieșite din mîna Creatorului erau „foarte bune" (Gen. 1, 31). Întreaga fire suferă sentința de pedeapsă a Creatorului: „... blestemat va fi pămîntul pentru tine! Spini și pălămidă va rodi el ție ... întru sudoarea feții tale îți vei mînca pîinea ta ..." (Gen. 3, 17—18). Aceasta a făcut ca întreaga fire înconjurătoare să sufere împreună cu omul și în același timp să dorească și să aștepte și ea izbăvirea din stricăciune: „Căci făptura a fost supusă deșertăciunii nu de voia ei, ci din cauza aceluia care a supus-o, cu nădejdea că făptura însăși se va izbăvi din robia stricăciunii, ca să se bucure de libertatea măririi fiilor lui Dumnezeu. Căci știm că toată făptura împreună suspină și împreună are dureri pînă acum" (Rom. 8, 20—22).

Prin venirea Mîntuitorului, firea cea căzută sub puterea și influența celui rău prin păcatul protopărinților a primit, odată cu omul, posibilitatea de a fi restaurată în starea și armonia originară. Asumîndu-și firea omenească în propriul Său ipostas divin, sfințind și îndumnezeind această fire, Mîntuitorul a lăsat Apostolilor Săi și puterea de a sfinți firea înconjurătoare și de a o scoate de sub influența și stăpînirea diavolului, de a o renaște iarăși sub influența harului dumnezeiesc, spre slava lui Dumnezeu și spre folosul omului.[12] Acesta a fost deci motivul pentru care Biserica a instituit unele dintre ierurgiile ei: scoaterea naturii înconjurătoare de sub puterea celui rău și reașezarea ei sub influența harului divin.

Biserica a instituit deci ierurgiile pe temeiul puterii date de Mîntuitorul Hristos Sfinților Apostoli ca urmași ai Săi, pe de o parte, spre a îndepărta puterile răului de la natura înconjurătoare și de la oameni, spre a feri și ocroti persoanele, locurile și lucrurile folositoare oamenilor de acțiunile dăunătoare ale acestora, iar pe de alta, de a sfinți sau consacra unele lucruri, locuri, persoane și momente din viața oamenilor. Instituind ierurgiile, Biserica a urmat exemplul Mîntuitorului Hristos, care a binecuvîntat copiii (Mt. 19, 15); a binecuvîntat pîinile și peștii (Mt. 14, 9; 15, 36); a poruncit Apostolilor să binecuvînteze casele în care vor fi primiți, de asemenea El însuși a făcut numeroase vindecări minunate sau alungări și scoateri de duhuri rele din oameni (Mt. 10, 12; Mc. 10, 16; Mt. 7, 22; Mc. 3, 22; 9, 38; 16, 17—18 etc.). Sf. Scriptură ne oferă și alte temeiuri în favoarea ierurgiilor, precum: Lc. 9, 1; 10, 5; F. Ap. 5, 15; 19, 12 și altele. Dar cel mai semnificativ temei în favoarea ierurgiilor este textul din I Timotei 4, 4—5: „Pentru că toată făptura lui Dumnezeu este bună și nimic nu este de lepădat dacă se ia cu mulțumită, căci se sfințește prin cuvîntul lui Dumnezeu și prin rugăciune".

11 *Învățătura de Credință Creștină Ortodoxă*, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 1952, p. 308.
12 Nicolae Cabasila, *op. cit.*, p. 128.

Urmînd aceleiași porunci și puteri primite de la Mîntuitorul, Biserica a instituit și rînduit încă de la început unele ierurgii, pe unele din ele stabilindu-le pozitiv și determinat, iar pe altele acceptîndu-le în forma în care au apărut în practică rînd pe rînd, după nevoile și împrejurările diferite în care s-au aflat creștinii. Atît mărturiile Sfinților Părinți, cît și cele mai vechi cărți de ritual ne oferă suficiente dovezi privitoare la vechimea celor mai multe dintre ierurgii.[13]

În ceea ce privește împărțirea ori clasificarea ierurgiilor, criteriul obișnuit este obiectul asupra cărora se fac. Astfel, unele dintre ele se săvîrșesc asupra persoanelor, altele asupra lucrurilor, iar altele asupra locurilor. Dintre ierurgiile săvîrșite asupra persoanelor amintim: tunderea în monahism, diferite hirotesii, slujba parastasului, care urmează slujbei înmormîntării etc. Dintre cele asupra lucrurilor și locurilor amintim slujbele care conțin diferite exorcisme, dar cea mai cunoscută și mai des întrebuințată este sfințirea apei sau aghiazma mică, iar cea mai solemnă sfințirea sau tîrnosirea bisericii.[14] La acestea pot fi adăugate: sfințirea diferitelor obiecte necesare cultului divin, sfințirea caselor, a fîntînilor, a cimitirului, a țarinelor etc.

Altă împărțire a ierurgiilor este în: 1. *exorcisme;* 2. *binecuvîntări;* 3. *sfințiri. Exorcismele* sînt slujbe pentru slobozirea oamenilor și a lucrurilor ori locurilor, și a ființelor neînsuflețite de sub influența și puterea diavolului. *Binecuvîntările* sînt rugăciuni sau slujbe pentru dobîndirea ajutorului dumnezeiesc a celor ce se află în necazuri și nevoi, iar *sfințirile* sau *consacrările* sînt slujbe mai solemne prin care persoane, locuri sau lucruri se destinează unor scopuri sfinte (cultice), fiind scoase din întrebuințarea comună (de exemplu: consacrarea monahilor, hirotesiile, tîrnosirea bisericii, sfințirile de obiecte liturgice, sfințirea cimitirului, a troițelor etc.).

De remarcat este faptul că unele ierurgii se fac împreunate cu unele dintre Sfintele Taine, ca lucrări premergătoare sau pregătitoare ale acestora (de exemplu: exorcismele dinaintea Botezului, sfințirea apei Botezului, ungerea cu untdelemn înainte de Botez, logodna premergătoare Cununiei, sfințirea untdelemnului la Maslu etc.), în timp ce majoritatea dintre ele se săvîrșesc ca slujbe aparte (de exemplu: sfințirea apei, înmormîntarea, parastasul, sfințirile de persoane, locuri și lucruri etc.).

Precum remarcă Andrutsos,[15] fără să aibă caracter de taine și fără să fie numai acte sau ceremonii care simbolizează anume învățături sau conținuturi de credință, ierurgiile nu sînt nici numai simple rugăciuni pe care le poate face oricare credincios, deoarece faptul că ele pot fi săvîrșite numai de către slujitorii sfințiți ai Bisericii: episcopi și preoți, e o dovadă că prin ele se împărtășește celor ce le primesc cu credință un ajutor dumnezeiesc deosebit, fiind instituite tocmai în acest scop.

Deosebirea dintre Sfintele Taine și ierurgii. Multă vreme nu s-a făcut distincție de numire între Sfintele Taine și ierurgii atît în Biserica de

---

13 Pr. Prof. Dr. Isidor Todoran, *op. cit.*, p. 104.
14 *Învățătura de Credință Creștină Ortodoxă*, p. 312.
15 Hristu Andrutsos, *Dogmatica Bisericii Ortodoxe Răsăritene*, trad. rom. de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Sibiu, 1930, p. 340.

Răsărit, cît și în cea de Apus, la aceasta contribuind mai ales asemănarea dintre ele ca formă și ritual. Astfel, Tertulian numește *sacramentum*, adică *taină* binecuvîntarea dată de Iacob fiilor lui Iosif (Gen. 48, 14—15), iar mai tîrziu, Dionisie Ps. Areopagitul, sub numele de μυστήρια și ιερα συμβολα înșiră nu numai Sfintele Taine, ci și sfințirea mirului, a altarului, consacrarea monahilor, slujba înmormîntării și altele. La fel, mult mai tîrziu, Sf. Simeon Arhiepiscopul Tesalonicului, sub numele de μυστήρια include și unele ierurgii, ca: sfințirea mirului și a altarului, a bisericii, ungerea împăratului ș. a.[16]

Aceasta nu înseamnă însă decît confuzie de terminologie, deoarece în acele vremi noțiunea de taină în sens restrîns nu era precis delimitată, sub numele de μυστήρια înțelegîndu-se și alte lucrări sfinte sau ierurgii. Dar cu toate acestea, Sfintele Taine ca mijloace de împărtășire reală a harului divin credincioșilor, n-au fost confundate niciсînd cu alte lucrări sfinte care nu împărtășesc harul divin asemenea tainelor.[17]

Astfel, cu toate că după aspectul lor exterior și după rînduiala săvîrșirii lor ierurgiile se aseamănă cu Sfintele Taine, după opinia celor mai mulți teologi mai vechi și mai noi, ele se deosebesc esențial de Sf. Taine prin următoarele note sau trăsături caracteristice:[18]

1. Ierurgiile sînt instituite de către Biserică, după exemplul Mîntuitorului, pe cînd Sf. Taine sînt instituite de Mîntuitorul Hristos însuși. Dar chiar dacă admitem că unele taine au fost instituite numai indirect de către Mîntuitorul, iar direct de către Sfinții Apostoli, importanța și valoarea lor rămîne neschimbată, deoarece izvorul lor rămîne tot Domnul Iisus Hristos. Din acest motiv, ierurgiile pot fi modificate sau schimbate în raport cu nevoile credincioșilor, mărindu-se sau micșorîndu-se numărul lor, după dreapta socotință a Bisericii.

2. Prin ierurgii se binecuvintează și se sfințește întreaga făptură (omul în diferite momente din viață ori chiar după moarte; pămîntul cu roadele lui; apele și văzduhul; plantele și animalele; diferite lucruri folositoare omului etc.), pe cînd prin Sfintele Taine se împărtășește harul divin numai oamenilor vii. Astfel, sfera ierurgiilor este mai cuprinzătoare, în ele rugăciunea Bisericii cuprinzînd omul și întreaga fire înconjurătoare, în scopul de a se ridica spre Dumnezeu ca omagiu de adorare, dăruire și mulțumire, iubire și încredere, precum și pentru primire de ajutor datorită neajunsurilor făpturii decăzute ca urmare a păcatului, dar purtată în nădejdea „măritei slobozenii a fiilor lui Dumnezeu" (Rom. 8, 21).

Astfel, prin ierurgii făptura solidară cu omul atît în cădere cît și în ridicare, prin rugăciunile Bisericii se împărtășește și ea de ajutorul divin, spre a fi slobozită din stricăciune și ridicată întru mărire.

3. Ierurgiile nu împărtășesc credincioșilor harul sfințitor sau mîntuitor în sens propriu, ci numai ajutor sau asistență dumnezeiască în dife-

---

16 Jugie, *Theol. Dogm. Christ. Orient.*, t. III, p. 9; vezi și A. Michel, *Sacramentales*, în D. T. C. Tome XIV-ème, p. I, col. 465.

17. Arhid. Prof. Dr. Ioan Zăgrean, *Sfintele Taine*, în „Mitropolia Ardealului", an. XVI (1971), nr. 3—4, p. 280.

18 Pr. Prof. Dr. Isidor Todoran, *op. cit.*, p. 106.

rite ocazii sau împrejurări de viaţă în care el se află în raport cu sine însuşi, cu semenii săi sau cu natura înconjurătoare. Acest ajutor sau asistenţă poate fi numit har — cum adeseori se întîmplă — numai în sensul în care putem numi har orice binefacere sau orice dar pe care creştinul îl primeşte de la Dumnezeu.[19]

4. Harul pe care creştinul îl primeşte prin Sfintele Taine este absolut indispensabil sau necesar pentru mîntuire, pe cînd ajutorul dumnezeiesc primit prin ierurgii nu aduce o schimbare de natură a stării harice în care se află primitorul lor, ci numai înlesneşte sau uşurează dobîndirea mîntuirii, făcînd mai lucrător harul dobîndit prin Sfintele Taine şi uşurîndu-i creştinului urcuşul duhovnicesc pe calea desăvîrşirii sale morale.

5. În Sfintele Taine harul divin lucrează asupra primitorului în mod direct şi necesar, prin puterea dată lor de către Mîntuitorul Hristos, adică lucrează „ex opere operato" (după cunoscuta expresie scolastică), în timp ce eficacitatea ierurgiilor rezultă din rugăciunea Bisericii, iar efectul lor depinde de starea şi pregătirea morală a celor ce le primesc. Se poate deci spune că lucrarea adică efectul ierurgiilor depinde sau este în funcţie de conştiinţa şi voinţa celui ce le primeşte, iar a celor săvîrşite asupra lucrurilor din natură de asemenea stă în legătură cu conştiinţa şi voinţa persoanelor spre folosul cărora s-au săvîrşit aceste lucrări sfinte.[20]

Cu toată poziţia lor inferioară faţă de Sfintele Taine, ierurgiile nu sînt nici simple simboluri referitoare la anumite adevăruri de credinţă sau la unele făgăduinţe, nici numai simple rugăciuni pentru diferite nevoi ale credincioşilor, ci sînt mijloace reale de dobîndire a ajutorului dumnezeiesc sau a unor daruri de către cei ce le primesc cu conştiinţă şi voinţă corespunzătoare, adică de către cei ce au o pregătire morală pentru aceasta. Ele sînt de un real folos în viaţa credincioşilor, deoarece îmbogăţesc viaţa religios-morală a creştinilor, uşurîndu-le paşii spre „muntele Domnului", adică îi ajută în urcuşul duhovnicesc al desăvîrşirii şi mîntuirii în Hristos.[21]

Ierurgiile în concepţia romano-catolică. În Biserica romano-catolică ierurgiile poartă numele de *sacramentalii* (sacramentalia), datorită asemănării lor cu tainele (sacramenta), semnificaţia lor originară fiind cea de rituri sau lucrări instituite de Biserică chiar în şi pentru administrarea tainelor. După Fr. Suarez, Mîntuitorul Iisus Hristos, instituind tainele, n-a stabilit în administrarea acestora rituri detaliate, de aceea Biserica a găsit de cuviinţă să stabilească şi să fixeze aceste rituri. Asemenea rituri ar fi: apa turnată în vinul euharistic; întreita cufundare la Botez; ungerea cu untdelemn sfinţit; exorcismele; binecuvîntarea untdelemnului la maslu şi altele.[22]

19 Se pare că în acelaşi sens e luat termenul har şi în *Învăţătura de Credinţă Creştină Ortodoxă*, Bucureşti, 1952, în răspunsul la întrebarea 230 şi următoarele, pag. 311.

20 Pr. Prof. Dr. Isidor Todoran, *op. cit.*, p. 106—107.

21 *Idem*, p. 107.

22 A. Michel, *Sacramentales*, în D. T. C., Tome XIV-ème, p. I, col. 465.

Teologii romano-catolici recunosc că aceste ceremonii pe care Biserica le-a adăugat la ritul sacramental esențial nu sînt indispensabile pentru validitatea tainei sau a jertfei euharistice, dar marea lor utilitate vine din ajutorul pe care ele îl aduc naturii omenești, căreia îi este greu, fără acest ajutor, să înțeleagă înalta demnitate a tainelor și a jertfei, de asemenea, din faptul că îl dispun îndeajuns pe creștin să perceapă roadele tainelor. Aceasta o subliniază Conciliul Tridentin, vorbind despre atari ceremonii: „Natura umană e astfel întocmită, încît fără ajutor dinafară ea nu s-ar putea ridica decît greu la înțelegerea lucrurilor divine. În consecință, Biserica a instituit anumite rituri... transmise din tradiția și disciplina apostolică... în scopul de a imprima sufletului sentimentul majestății... și a incita sufletele... Sfințenia și înălțimea tainelor cer ca Biserica să le acorde un *ornament*, o ținută liturgică corespunzătoare". După unii autori, ierurgiile sînt mijloace pentru dovedirea divinității tainelor, ca și pentru apărarea și protejarea acestora față de orice atacuri: „Ceremoniile așa de pline de o înaltă semnificație, atestînd divinitatea și demnitatea tainelor, le apără și le protejează pe acestea; ele deșteaptă în sufletele credincioșilor sentimente de stimă, de evlavie și de respect pentru aceste admirabile mistere. Pentru a reaminti credincioșilor excelența tainelor, un act solemn este tot atît de necesar ca și actul esențial instituit de Iisus Hristos".[23]

Precum rezultă din cele mai sus, ierurgiile nu sînt decît haina sau fastul exterior în care se îmbracă tainele instituite de Mîntuitorul, în scopul de a trezi în sufletele credincioșilor gînduri și sentimente corespunzătoare înaltei demnități a tainelor. Remarcăm însă că această semnificație poate fi acordată numai ierurgiilor legate de Sf. Taine, care fac parte integrantă din ritul acestora.

Teologii romano-catolici recunosc însă că Biserica nu s-a oprit aici cu instituirea ierurgiilor, ci a mers mai departe, în dorința de a deștepta sufletele credincioșilor la binefacerile răscumpărării. De aceea, ea a instituit și alte rituri sau semne sfinte (sacramentalia), pe care le întrebuințează în afara tainelor, spre a obține efecte spirituale în favoarea credincioșilor. În scopul de a conferi lucrurilor folositoare din viața materială a credincioșilor un sens referitor la viața morală, Biserica a imitat și a dezvoltat ceea ce a făcut însuși Mîntuitorul. Astfel de semne sfinte, rituri, binecuvîntări, rugăciuni, ceremonii și altele — spune Sertillanges — sînt semne sensibile sau simboluri, care însă nu conferă harul divin ca tainele.[24]

Teologii romano-catolici remarcă faptul că și în Occident și în Orient, pînă în veacurile XII—XIII, a existat o terminologie confuză în ce privește tainele și ierurgiile, numele de taine (sacramenta) fiind date și unora dintre ierurgii (sacramentalia). În epoca modernă însă, afirmă ei, ideea de sacramentalii, legată la început de riturile accesorii tainelor, iar apoi transferată și altor numeroase forme de ceremonii religioase, a obligat oarecum pe teologii apuseni să dea ierurgiilor un înțeles și o defi-

23 N. Gihr, *Les sacraments de l'Église catholique*, troisième partie, Paris, 1901, p. 345.
24 A. Michel, *op. cit.*, col. 466.

niţie cît mai adecvată. Aceasta a devenit necesară cu atît mai mult, cu cît unii înţelegeau prin sacramentalii numai riturile folosite în administrarea tainelor, alţii binecuvîntările extrasacramentale, deci riturile separate de taine, alţii lucrurile sau obiectele binecuvîntate şi, în sfîrşit, alţii unele lucrări evlavioase în favoarea credincioşilor. Numeroşi teologi au încercat să dea definiţii care să includă toate aceste lucrări sau rituri la un loc, fără însă a reuşi pe deplin. Una dintre aceste definiţii este cea a lui Lehmkuhl: „Sacramentaliile sînt rituri sau ceremonii sacre, instituite de Biserică, sau lucruri sfinţite şi binecuvîntate de ea, destinate spre folosul pios şi salutar al credincioşilor".[25] Însă multe dintre definiţii exclud ceremoniile din numirea de sacramentalii, păstrînd-o numai pentru lucrurile binecuvîntate.

În spiritul juridismului romano-catolic, Codex Juris Canonici, în canonul 1144, dă următoarea definiţie: „Sacramentaliile sînt lucruri sau acţiuni pe care Biserica, printr-un fel de imitare externă a tainelor, obişnuieşte să le folosească spre a obţine, prin intervenţia sa, îndeosebi efecte spirituale asupra celor ce le primesc".[26] Dar precum uşor se poate vedea, această definiţie se referă numai la aspectul exterior al ierurgiilor, fără să arate ce împărtăşesc ele credincioşilor sau prin ce ajută ele pe credincioşi, pentru ca aceştia să obţină efectele spirituale despre care vorbeşte definiţia.

Deşi între Biserica Ortodoxă şi cea Romano-Catolică există deosebiri în modul de a concepe ierurgiile, putem spune însă că ele se află în deplin acord cu privire la deosebirea esenţială dintre Sf. Taine şi ierurgii. În Sfintele Taine, eficacitatea lucrării sau a semnului practic vine din însăşi voinţa lui Hristos, care conferă riturilor instituite de El, deplin împlinite de săvîrşitor şi primite de credincios, puterea de a produce efectul semnificat prin ele, pe cînd în ierurgii, rugăciunea Bisericii este cea care intervine spre a obţine de la Dumnezeu binefaceri în favoarea celor ce le primesc, iar efectul acestei rugăciuni este în funcţie şi de anumite condiţii subiective ale primitorului. De aceea, ierurgiile nu împărtăşesc har sfinţitor, sau, după cum se exprimă teologii romano-catolici, nu produc ca efect graţia spirituală.

Cît priveşte pe protestanţi, în general ei consideră ierurgiile numai ca semne sau simboluri spre a întări credinţa sau făgăduinţele divine, de aceea ei nu le acordă vreo importanţă pentru mîntuire. Cu toate acestea, textul din I. Tim. 4, 4—5: „Pentru că toată făptura lui Dumnezeu este bună şi nimic nu este de lepădat dacă se ia cu mulţumită, căci se sfinţeşte prin cuvîntul lui Dumnezeu şi prin rugăciune" e folosit adeseori ca temei pentru unele acte simbolice de care ei se folosesc.[27]

Lucrarea dumnezeiască în ierurgii. Deşi în general se spune că pentru eficacitatea ierurgiilor nu este de-ajuns din partea primitorilor

25 *Idem*, col. 471.
26 *Ibid.*
27 Arhid. Prof. Dr. Ioan Zăgrean, *Sfintele Taine*, conferinţa a II-a, ţinută la Cursurile de Îndrumare Misionară şi Socială a preoţilor din Patriarhia Română, în anul 1981, manuscris dactilografiat, p. 13.

numai o „receptivitate pasivă"[28] ca la Sfintele Taine, ci este necesară o anumită dispoziție activă și o pregătire din partea celor ce le primesc și anume: curățenia cugetului, recunoașterea păcătoșeniei și a nevoii de ajutor de la Dumnezeu, credința în eficacitatea ierurgiei, dorința de îndreptare, iubirea față de Dumnezeu și de aproapele, teologia romano-catolică a încercat să explice modul în care acestea, adică ierurgiile, lucrează asupra celor ce le primesc, potrivit felului specific al acestor ierurgii. Astfel, în cazul binecuvîntărilor de persoane și de lucruri, sacramentaliile lucrează asupra obiectului lor „ex opere operato", deoarece ele nu aduc obiectului sau persoanei binecuvîntate decît o sfințenie sau demnitate exterioară, care nu e asemănătoare cu sfințenia interioară pe care o conferă tainele.[29] În ceea ce privește celelalte ierurgii, precum exorcismele și consacrările, teologii romano-catolici afirmă că eficacitatea acestora depinde atît de „ex opere operato", cît și de „ex opere operantis" și anume: „ex opere operato", deoarece în ele este prezentă totdeauna intervenția Bisericii, iar „ex opere operantis", deoarece această intervenție a Bisericii își are efectul datorită pregătirii atît a celor ce le săvîrșesc, cît și a celor ce le primesc. „Fără îndoială, afirmă un teolog catolic, rugăciunea sau intervenția Bisericii are putere pe lîngă Dumnezeu, deoarece ea cuprinde toate condițiile cerute pentru ca, în virtutea făgăduințelor făcute de Iisus Hristos, ea să fie deplin eficace. Cu toate acestea, trebuie să ținem seama că rugăciunile Bisericii oricît ar fi ele de eficace prin natura lor, nu sînt totdeauna ascultate".[30] Și, desigur, ascultarea lor e în funcție atît de necesitatea celor cerute în ele pentru viața spirituală a credincioșilor, cît și de starea morală și de pregătirea acestora.

În ceea ce privește efectele și foloasele pe care ierurgiile le aduc celor ce le primesc, teologia romano-catolică afirmă, în general, că acestea stau în strînsă legătură cu eficacitatea rugăciunii Bisericii, efectele lor putînd fi definite prin însuși obiectul acestei rugăciuni. Pe de altă parte, există și părerea că sacramentaliile n-au un obiect special determinat, ele fiind instituite de Biserică numai pentru a inspira un mai mare respect tainelor, precum și pentru a trezi în credincioși dispoziții mai potrivite ca să sesizeze mai bine importanța și valoarea tainelor. Astfel, în acest caz se poate vorbi numai de un efect general al lor.[31]

Deși teologii ortodocși nu s-au ocupat în mod special de lucrarea Duhului în ierurgii, vorbind numai de efectele și roadele lor în viața morală a creștinilor, atenția lor fiind îndreptată îndeosebi asupra Sf. Taine, iar ierurgiile fiind considerate un fel de anexă și completare a tainelor prin diferite daruri pe care le conferă credincioșilor, deosebite de darul sfințitor al tainelor, totuși unii dintre ei afirmă că și ierurgiile împărtășesc har dumnezeiesc, fără însă să precizeze ce anume har, ori înțelegînd prin har orice ajutor sau dar pe care creștinul îl primește

28 Hristu Andrutsos, *op. cit.*, p. 332.
29 A. Michel, *op. cit.*, col. 476.
30 *Idem*, col. 477.
31 *Idem*, col. 478.

de la Dumnezeu. Însă după opinia celor mai mulţi teologi, aceste lucrări sfinte deşi sînt folositoare creştinilor pentru progresul în viaţa lor morală, nu sînt însă indispensabile pentru mîntuire precum sînt tainele, iar eficacitatea lor asupra vieţii morale a credincioşilor este în funcţie de anumite condiţii subiective ale primitorilor, de asemenea sînt specifice fiecărei ierurgii.

Motivele pentru care teologii de care am amintit susţin că şi ierurgiile împărtăşesc har divin (unii dintre ei susţin că asemenea tainelor) trebuie căutate în faptul că majoritatea ierurgiilor au rînduieli asemănătoare Sfintelor Taine, cuprinzînd invocări asemănătoare celor din rînduiala Tainelor pentru trimiterea Duhului Sfînt, iar ecteniile şi rugăciunile conţin cereri asemănătoare celor de la taine; în acest fel, atît tainele cît şi ierurgiile au fost socotite drept mijloace de împărtăşire a harului divin, acordîndu-se tainelor prioritate numai prin faptul că ele sînt lucrările cele mai importante prin care Biserica îşi manifestă puterea ei sacramentală. În acest sens, S. Bulgakoff, vorbind despre ierurgii, spune: „Toate aceste rituri (sfinţirea bisericii, apei, pîinii, fructelor, obiectelor etc.), precum şi altele, ca: sfinţirea crucilor şi icoanelor, nu se deosebesc de cele şapte Taine în ceea ce priveşte puterea lor activă, căci ele conferă harul Sfîntului Duh tot atît de bine, atîta vreme cît se respectă anumite forme exterioare. „Cele şapte Taine" nu sînt decît manifestările cele mai importante ale puterii sacramentale inerente Bisericii".[32] Acelaşi teolog, vorbind despre cultul Bisericii, afirmă: „În afară de aceste şapte Taine, viaţa în har a Bisericii cuprinde multe acte de sfinţire şi multe rituri care posedă o putere sacramentală; se poate spune că toate actele serviciului divin sînt de acest fel... Să arătăm numai că prin ele, prin materiile pămînteşti şi sub forme diverse, harul Sfîntului Duh se revarsă fără încetare peste lume; acest har prepară cosmosul pentru transfigurarea viitoare, pentru crearea unui cer nou şi a unui pămînt nou. Un ajutor de har este oferit omului, după trebuinţele sale personale, printr-o binecuvîntare, o rugăciune, o slujbă. Puterea care sfinţeşte şi realizează este numele lui Dumnezeu".[33]

În acelaşi sens vorbesc şi unii teologi români: „Deci toată viaţa creştinului se bazează pe harul divin, revărsat prin Sfintele Taine şi Ierurgii, care îl naşte la o viaţă nouă, îl pătrunde, îl transformă, îl desăvîrşeşte, care îi dă forţele morale necesare unei vieţuiri morale după asemănarea lui Hristos, cu condiţia ca el să le fructifice, într-o permanentă colaborare cu harul".[34] În cunoscutul său tratat de Liturgică, V. Mitrofanovici de asemenea afirmă că harul sau graţia divină ce izvorăşte din jertfa de pe cruce a Mîntuitorului, ni se împărtăşeşte şi prin ierurgii, pe care le defineşte drept acte ale Bisericii, prin care ea îşi extinde puterea de binecuvîntare şi sfinţire, predată ei de către Cel ce a întemeiat-o, de asemenea, drept acte ale cultului divin pe care ea le-a

32 S. Bulgakoff, *Ortodoxia*, trad. rom. de N. Grosu, Sibiu, 1933, p. 141—142.

33 *Ibid.*, p. 146.

34 Nicolae Mladin, Mitropolitul Ardealului, *Valoarea morală a Sfintelor Taine*, în „Studii de Teologie morală", Sibiu, 1969, p. 284.

instituit cu puterea dată de Hristos, spre a mijloci omului pentru el și chiar naturii neînsuflețite, binecuvîntarea și grația dumnezeiască.[35]

Cu toate că în concepția ortodoxă ierurgiile sînt privite într-un cadru mai general ca lucrări sfințitoare prin care omul, solidar cu natura, este sfințit dimpreună cu aceasta și scos de sub puterea celui rău, încît prin ele creștinul se menține într-o permanentă relație cu Dumnezeu, spre a primi de la el ajutorul și darurile de care are nevoie în diferite împrejurări ale vieții, totuși ajutorul și darurile pe care creștinul le primește prin ierurgii nu trebuie confundate nicidecum cu harul primit prin Sfintele Taine. De aceea, noi ne menținem pe poziția exprimată mai înainte, cînd am stabilit o deosebire evidentă între Sf. Taine și ierurgii. Și este incontestabil că și ierurgiile conferă creștinului ajutor dumnezeiesc folositor progresului său duhovnicesc, dar nu conferă însuși harul divin. Astăzi această distincție între Taine și ierurgii este cu atît mai necesară, cu cît în dialogul ecumenic cu protestanții, Biserica noastră se menține pe poziția că Sfintele Taine sînt mijloace transmițătoare și mijlocitoare ale harului și aceasta în alt fel și într-o măsură mai mare decît cuvîntul lui Dumnezeu, pe care confesiunile Reformei îl consideră drept purtător de har cel puțin în măsura Tainelor, dacă nu chiar mai mult.

Recunoscînd importanța deosebită a Sfintelor Taine ca mijloace de împărtășire reală a harului divin credincioșilor și afirmînd că ierurgiile nu împărtășesc harul divin asemenea Tainelor, ci numai un ajutor dumnezeiesc, se impune să răspundem la următoarea întrebare: Ce importanță au atunci ierurgiile în viața morală a creștinilor?

Răspunsul la această întrebare se poate rezuma în următoarele:

1. Avînd o extindere mult mai mare decît cea a Sfintelor Taine, care se administrează numai oamenilor vii, în timp ce ierurgiile sînt mijloace de binecuvîntare și sfințire a întregii creaturi, în centrul căreia se află omul: pămîntul, țarinile, lanurile, livezile, cîmpiile, apele, văzduhul, pomii, viile, roadele pămîntului de tot felul, mîncărurile, băuturile, casele, așezările omenești și locuitorii lor, animalele cu adăposturile lor, începutul și sfîrșitul diferitelor lucrări, lucruri sau obiecte destinate unor scopuri sacre sau profane, momentele și evenimentele mai însemnate din viața omului de la naștere pînă după moarte, de asemenea se exorcizează toate lucrările și uneltirile cele dăunătoare ale celui viclean asupra omului, a ființelor și lucrurilor înconjurătoare, aceasta înseamnă că prin ierurgii se menține și se întărește în om concepția pancosmismului universal, deoarece prin ele Biserica binecuvintează și sfințește nu numai pe om, ci întreaga creatură, al cărei destin este legat de cel al omului. „Această sfințire a elementelor naturii și a diferitelor obiecte exprimă ideea că acțiunea sfințitoare a Duhului Sfînt se răspîndește prin Biserică asupra întregii naturi. Destinele acesteia sînt legate de soarta omului: natura coruptă din cauza omului așteaptă de la el vindecarea".[36]

35 Dr. Vasile Mitrofanovici, Dr. T. Tarnavschi, Dr. Nectarie Cotlarciuc, *Liturgica Bisericii Ortodoxe*, cursuri universitare, Cernăuți, 1929, p. 855.

36 S. Bulgakoff, *op. cit.*, p. 172.

Această idee de restabilire a întregului cosmos în Iisus Hristos, care contribuie la formarea și adoptarea unei noi atitudini a creștinului față de natură, întărind conștiința lui în împlinirea datoriilor față de aceasta, o găsim astfel înfățișată la Sf. Grigore de Nissa: „Suma tuturor bunurilor noastre este supunerea față de Dumnezeu, cînd întreaga făptură devine armonioasă în ea însăși și tot genunchiul I se va pleca, al celor cerești și al celor pămîntești și al celor dedesubt și toată limba va mărturisi că Domn este Iisus Hristos (Filip. 2, 10—11). Atunci întreaga făptură fiind un singur trup și toate, prin supunere, reunindu-se într-însul unele cu altele, El aduce în Sine însuși supunerea propriului Său trup față de Tatăl".[37]

Așadar, în ierurgii, rugăciunea Bisericii cuprinzînd în cercul ei întreaga existență umană și firea înconjurătoare, urcă spre Dumnezeu, ca un omagiu de preamărire și adorare, cu mulțumire și iubire, ca încredere și fiască cerere de ajutor pentru toate neajunsurile făpturii, care au apărut ca urmări ale păcatului, purtate însă în nădejdea că se vor bucura de mărita libertate a fiilor lui Dumnezeu.[38] Astfel, făptura supusă stricăciunii din pricina celui ce a supus-o (Rom. 8, 20), așteaptă izbăvirea din robia acesteia, spre a se bucura împreună cu omul de slobozenia după care suspină (Rom. 8, 22). Solidară cu omul și în cădere și în mîntuire, întreaga făptură, prin ierurgiile Bisericii, se împărtășește și ea, asemenea omului, de ajutor dumnezeiesc, spre a se ridica la starea din care căzuse. În acest sens, prin opera mîntuitoare a Fiului lui Dumnezeu cel întrupat, „toată făptura lui Dumnezeu este bună și nimic nu este de lepădat, dacă se ia cu mulțumită, căci se sfințește prin cuvîntul lui Dumnezeu și prin rugăciune" (I Tim. 4, 4—5).

Dar, desigur, această sfințire a făpturii „prin cuvîntul lui Dumnezeu și prin rugăciune" nu se operează exclusiv și independent de credința și evlavia creștinului. De aceea, efectul sfințirii obiective a naturii și a lucrurilor și ființelor din ea de către Biserică, spre a servi nevoilor omului, este în funcție de pregătirea interioară a celui pentru care se oficiază ierurgia. Acesta trebuie să aibă conștiința insuficienței și neputinței lui, să aibă credința în eficacitatea ierurgiei, să aibă nădejdea și încrederea că Dumnezeu nu-l va lipsi de ajutorul pe care-l cere și să fie convins că cere „cele bune și de folos" care să-i trezească și întărească forțele morale din el, spre a duce o viață bineplăcută lui Dumnezeu.

2. Ierurgiile premergătoare sau însoțitoare ale Sfintelor Taine au un rol deosebit cu privire la efectele acestora asupra celor ce le primesc. Prin atmosfera solemnă pe care o pregătesc, ele sporesc în sufletele primitorilor credința în eficacitatea tainei pe care o vor primi, pregătind astfel pe credincioși pentru luarea cu vrednicie a acesteia (I Cor. 11, 28). De asemenea, ele sporesc în creștin dragostea față de Dumnezeu și dorința de a urma în viață voia Lui preasfîntă, iar prin întărirea conștiinței păcătoșeniei celor ce le primesc, ele devin mijloace de conver-

37 Sf. Grigore de Nissa, la Pr. Prof. Petre Vintilescu, *Liturghiile bizantine privite istoric în structura și rînduiala lor*, București, 1943, p. 130—131.

38 Pr. Prof. Dr. Isidor Todoran, *op. cit.*, p. 106.

tire şi întărire în noua viaţă pe care o vor dobîndi prin Sf. Taine. Dispunînd sufletele creştinilor pentru primirea cu vrednicie a harului Sfintelor Taine, ele ajută la întreţinerea în credincioşi a stării de curăţenie şi sfinţenie morală şi după primirea acestui har, păstrîndu-se astfel în ei roadele vieţii duhovniceşti dobîndite prin Sfintele Taine.[39]

Respingem însă concepţia unor teologi romano-catolici care consideră ierurgiile numai ca un ornament sau un cadru festiv pentru Sfintele Taine, spre a deştepta în sufletele credincioşilor sentimente de stimă, evlavie şi respect faţă de acestea.

3. Prin varietatea cererilor cuprinse în ecteniile şi rugăciunile din ierurgii, ele au un efect considerabil asupra stării psihice a primitorilor şi asupra influenţei acesteia în viaţa morală a lor. Amintindu-ne prin conţinutul lor că întreaga noastră viaţă se află sub purtarea de grijă şi ocrotirea Părintelui ceresc şi că El ascultă rugăciunile izvorîte din credinţă şi dragoste faţă de El şi împlineşte cererile cele bune şi de folos, ierurgiile trezesc în sufletele credincioşilor evlavie, nădejde, încredere, tăria de a suporta încercările venite asupra lor şi în cele din urmă convingerea că prin ajutorul lui Dumnezeu pe care-l vor primi, vor putea birui toate încercările şi greutăţile întîmpinate în viaţă. Aceste sentimente se întăresc în sufletele credincioşilor şi prin exemplele din Sf. Scriptură pe care le cuprind rugăciunile ierurgiilor, exemple care au un efect pozitiv asupra credinţei în eficacitatea lor. De asemenea, ierurgiile trezesc în sufletele credincioşilor şi imperativul moral de a împlini voia Domnului, dorinţa de a se ridica mereu spre El prin pocăinţă, rugăciune, post, fapte de milostenie etc.

Prin felurimea şi bogăţia lor, ierurgiile, fără a fi indispensabile pentru mîntuire, revarsă ajutor, daruri şi binecuvîntări de la Dumnezeu asupra credincioşilor şi asupra naturii înconjurătoare, iar primirea lor cu vrednicie nu numai că întăreşte forţele lor morale, dar face ca roadele harului Sfintelor Taine să sporească în mod continuu în credincioşii care le primesc. De altfel, prezenţa lor atît de bogată şi constantă în cultul divin este o dovadă în plus despre importanţa pe care Biserica le-o acordă în viaţa religios-morală a credincioşilor. Fără să împărtăşească har sfinţitor sau mîntuitor, ierurgiile prin numărul, varietatea şi frumuseţea lor îmbogăţesc trăirea religios-morală în viaţa creştinilor, înlesnindu-le şi uşurîndu-le urcuşul duhovnicesc pe calea desăvîrşirii şi mîntuirii, pe care trebuie să rămînem necontenit, după cuvîntul Mîntuitorului: „Fiţi desăvîrşiţi precum şi Tatăl vostru cel din ceruri desăvîrşit este" (Mt. 5, 48).

Date fiind deosebirile dintre Sfintele Taine şi ierurgii, desigur, importanţa şi valoarea celor din urmă în viaţa morală a credincioşilor nu poate fi egală cu a celor dintîi. De aceea, chiar şi teologii care consideră ierurgiile ca purtătoare sau conferitoare de har sau de haruri speciale, în marea lor majoritate nu le socotesc în această privinţă ca egale sau identice cu Sfintele Taine, acordînd prioritate celor dintîi. Cît priveşte pe cei care fac deosebire între Taine şi ierurgii în sensul arătat

39 *Idem*, p. 107.

de noi, deși aceștia afirmă că ierurgiile nu sînt necesare pentru mîntuire ca Tainele, recunosc totuși importanța și valoarea lor, deoarece folosirea și primirea lor cu vrednicie de către credincioși sporesc roadele harului divin primit de aceștia prin Sfintele Taine. „În acest sens, se poate vorbi despre o relativă necesitate a ierurgiilor în viața credincioșilor, fapt pentru care ele ocupă o parte importantă în cultul divin".[40]

Încheind considerațiile noastre asupra ierurgiilor și importanței lor în viața morală a creștinilor, facem preoților și credincioșilor Bisericii noastre recomandarea: celor dintîi, să îndemne pe credincioși să acorde ierurgiilor considerația cuvenită, iar ei să le săvîrșească cu toată atenția și luarea aminte, iar celor din urmă să se folosească de ele cît mai des, însă numai după o prealabilă pregătire pentru primirea lor. De asemenea, le recomandăm credincioșilor să nu solicite preotului săvîrșirea ierurgiilor numai cînd se află în necazuri și nevoi, ci și spre a da slavă și mulțumită lui Dumnezeu pentru binefacerile revărsate asupra lor. În felul acesta, ei vor putea dobîndi, prin mijlocirea lor, puteri morale înnoitoare, spre a înainta pe cale desăvîrșirii.

Arhid. Prof. *Ioan Zăgrean*

---

40 *Ibid.*

CUI NE RUGĂM?

Sau cum ne imaginăm pe Dumnezeu în timp ce ne rugăm? (Ne referim la realizarea rugăciunilor obişnuite, după textele din cărţile de rugăciuni, din Molitvelnic, Liturghier etc. Nu avem în vedere „rugăciunea curată", în care, de la un timp, cel ce se roagă se poate dispensa de imagini, concepte, cuvinte ...). E posibilă realizarea unei rugăciuni fără să ne imaginăm nicicum pe Cel Căruia I ne rugăm? Imaginal să avem în minte numai ceea ce cerem şi cele pentru care mulţumim? Să ne rugăm în vid? Sau, cel mult, unor nume? Căci după cum spune Scriptura, „pe Dumnezeu nimeni nu L-a văzut vreodată" (Ioan 1, 18). Iar în slujba înmormîntării cîntăm: „Pe Dumnezeu a-L vedea nu este cu putinţă oamenilor". Deci nici a-L reprezenta.

Într-adevăr, „Dumnezeu este Duh" (Ioan 4, 24). Iar duhul (suflul) nu-l putem vedea; prin urmare este şi neimaginabil. Nici chiar suflul atmosferic. Pe acesta îl simţim, îi putem cunoaşte efectele, dar nu-l vedem. Cu atît mai puţin suflul existenţial. Căci acesta este duhul divin: Suflul Tripersonal al supraexistării; Energia ontică Tripersonală, absolută. Deducem acest adevăr din însuşi citatul ioaneic precedent asociat cu Autonumele lui Dumnezeu: „Eu sînt" (Ieşirea 3, 14). Pronumele „Eu", conjugat cu „Să facem" (Facerea 1, 26), indică Treimea personală divină, iar „sînt" semnifică însăşi Existarea, suflul Ei. (De fapt Supraexistarea. Căci Dumnezeu există într-un mod inexprimabil superior creaturilor.)

Totuşi, într-un fel sau altul, în rugăciune e necesar să-L *intuim* pe Dumnezeu şi să-I simţim prezenţa. Sfîntul Ioan Scărarul scrie: „Dacă ai *vedea* (s. n.) vreodată Soarele, cum se cuvine, ai putea să vorbeşti cu El, după cuviinţă. Iar de nu, cum poţi să te apropii de El în chip nemincinos, odată ce nu-L vezi? (Filocalia, 9, pag. 407, trad. pr. prof. Dr. D. Stăniloae). Evident, „Soarele" cu care putem vorbi este Dumnezeu, iar vorbirea cu El, rugăciunea. Deci e necesar să *vedem* — cumva — „Soarele". (Toate citatele din Filocalie le vom face după aceeaşi traducere.)

Însă, după cum am recunoscut la început, nu ne este cu putinţă să aducem în conştiinţă o imagine propriu-zisă (autentică) a „Soarelui", adică a lui Dumnezeu. Atunci ce putem face ca totuşi să avem sentimentul şi certitudinea că ne rugăm cu adevărat? Putem conştientiza *numele* lui Dumnezeu şi *simboluri imaginale;* ne putem ruga lui Dumnezeu *„sălăşluit întru noi"* (conform rugăciunii „Împărate ceresc" ...), şi lui *Iisus Hristos* „om şi Dumnezeu adevărat" (Simb. Cred.).

Este rugăciunea onomalatrie?

Răspundem: nu ... şi da. Nu, pentru că în toate rugăciunile numele lui Dumnezeu este asociat de o Persoană Treimică, sau de întreaga Sfîntă Treime. Chiar şi în rugăciunea (cîntată) „Fie numele Domnului binecuvîntat" (Ps. 112, 2) se are în vedere Persoana: Domnul. Numele este al Domnului. Nu cîntăm: Fie numele divin binecuvîntat. Deşi chiar şi în această formă, atributul „divin" ar numi — indirect — Divinitatea Tripersonală. Căci Ea îl face să fie divin; este al Divinităţii.

În Sfînta Scriptură aflăm numeroase locuri din care putem cunoaşte că Dumnezeu acceptă să fie reprezentat în conştiinţa noastră prin numele Său. În multe dintre aceste locuri asocierea numelui de Persoana divină este foarte vizibilă. Să luăm un exemplu: „Bine este a lăuda pe Domnul şi a cînta numele Tău, Preaînalte" (Ps. 91, 1). Deci, mai întîi „Domnul", Persoana şi numai după aceea numele.

Dar chiar şi locurile care se referă la invocarea şi preamărirea direct a numelui, dacă le interpretăm în context, ne dăm seama că acestea vizează Persoana. De exemplu, versetul: ... „şi se slăvea numele Domnului Iisus" (Fapte 19, 17). El trebuie interpretat în contextul întregului capitol. În centrul acestui capitol se află Sfîntul Pavel ca apostol al lui Iisus şi, numai indirect, ca apostol al numelui Lui. Deci se slăvea Iisus, Persoana, deşi se spune că în forma slăvirii *numelui* Persoanei.

Chiar şi despre o rugăciune de tip mai avansat se poate afirma că „aceasta e propriu-zis o pomenire, tot mai neîncetată a numelui *lui Dumnezeu*" (s. n.) (Pr. prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Teologia Morală Ortodoxă, vol. III, pag. 213.) Deci numele este al „lui Dumnezeu"; al Persoanei (Persoanelor). Nu zice că rugăciunea constă în pomenirea unui nume divin; *nu* a unui nume-idol.

În întunericul determinat de absenţa în mintea noastră a oricărei imagini directe a Aceluia Căruia ne rugăm, numele („numirile") Persoanelor divine ne *luminează;* se afirmă ca pline de înţeles despre o sfinţenie *unică*. Mai mult, aduc în noi o doză de eficienţă a acestei sfinţenii. Rostite sonor, sau numai mintal, dar conştientizate în ambele cazuri, numele (numirile) lui Dumnezeu creează în noi putinţa intuirii şi simţirii că ele *indică* spre o entitate supraomenească, *unică*. În noi aceste numiri sfinte devin vehicule spre funcţiuni şi atribute deţinute exclusiv de Dumnezeu.

Numele lui Dumnezeu are putere, e dinamic. De exemplu, sinonimul „Stăpîne". (Suflul supraexistenţial Tripersonal. Cel ce, supraexistînd, *stai pe,* stă-pî-neşti toate cele existente). Deşi ne este cu neputinţă să intuim şi să experiem cît de puternică este stăpînia lui Dumnezeu şi cît de extinsă în exerciţiul ei (de fapt supraextinsă), totuşi acest nume (Stăpîne), primit cu credinţă în *Purtătorul* lui şi dragoste faţă de El, ne poate da puterea să întrezărim că stăpînia divină este de dimensiuni *unice*. Mintea noastră nu poate cuprinde supradimensionalitatea stăpîniei lui Dumnezeu. Dar, cunoscînd din lumea creată înţelesul stăpîniei, poate încerca să lărgească acest înţeles spre super-maximum. Deşi numai *spre,* totuşi facultatea de a ne direcţiona astfel constituie un mare dar de Sus.

Înseamnă că depășim pericolul de a ne orienta fals, și că ne orientăm autentic: „în Sus."

Orice nume presupune un *purtător* al lui. Pentru omul credincios conștientizarea numelui *Dumnezeu* constituie un canal sigur de a primi pe *Purtătorul* acestui nume, eficiența puterii Lui. Căci, cum am mai afirmat, numele *Dumnezeu* trimite spre o entitate unică, neconfundabilă. Oricare altă entitate are corespondente. Dumnezeu nu are pereche; numele Său este propriu în sens absolut, exclusiv.

Acest adevăr îl exprimă însăși expresia „*EU* sînt", Autonumele lui Dumnezeu (Ieșirea 3, 14). Adică Existarea Absolută, Supraexistarea Personală. Este un nume care nu poate fi multiplicat; care nu are plural obiectiv. „Dumnezeii" din expresia biblică „Dumnezeul dumnezeilor" (Ps. 135, 2) sînt falși, ireali, nu sînt. Expresia biblică la care ne referim este doar o *formă literară* de a exprima supremația fără egal a lui Dumnezeu, absolutitatea Lui. Iar diferitele nume prin care Îl invocăm în rugăciuni sînt variante mai accesibile, derivate din „Eu sînt": *Dumnezeu* (Dominus Deus, Domn al existării universale); *Împărat* (supraexistent) (al tuturor celor existente); *Duh Sfînt* (al adevărului ontologic); *Tatăl nostru* (Suflu-Cauză al tuturor entităților create) etc. Dumnezeu, Împăratul, Duhul, Tatăl etc. „sînt".

Cu toate că e mai ducător la scop ca într-o rugăciune să-L invocăm pe Dumnezeu, adresîndu-I un singur nume, totuși „multe sînt numele Lui", ale Celui mai presus de orice nume de felul celor care se dau creaturilor. Dionisie Areopagitul amintește destule nume care se pot da lui Dumnezeu, *în scop pedagogic*, conducînd spre Dumnezeu. (Despre numele divine, traducere de Cicerone Iordăchescu și Theofil Simenschi.) Însă, după cum am văzut, sînt derivate sau derivabile din „Eu sînt". Căci, de exemplu, întreabă și răspunde Evagrie Monahul: „Ce este binele, dacă nu Dumnezeu?" (Filocalia, vol. I, pag. 78). Sau, cum precizează Dionisie Areopagitul: „nu e altceva binele" (ontic) „și altceva existența". (Pr. prof. Dr. D. Stăniloae, Teologia Dogmatică Ortodoxă, I, pag. 161.) Iar „existența" (Existarea) (Supraexistarea) Îl numește pe Dumnezeu.

Poate nu-i de prisos să repetăm, de data aceasta cu cuvinte autorizate, că diferitele nume date lui Dumnezeu nu pot exprima „ființa cea mai presus de ființă" (a Lui) ... „ci numai ieșirea cea de-ființă-făcătoare" (adică numai lucrări ale lui Dumnezeu). Sau, cum afirmă tot Dionisie: „numirile dumnezeiești doresc să laude manifestările proniei" (Ibid., pag. 160).

Deși „laudă" numai „ieșirea" și „manifestările", totuși avînd aceste mari valențe, numirile divine ne sînt de un imens sprijin în rugăciune.

Am putea spune că rugăciunile în care *Persoana* divină apare gramatical la cazul vocativ, sau se depune insistență asupra Ei, sau se situează în prim-plan prin alte modalități, aceste rugăciuni *nu* au caracter de închinare numelui. De exemplu, predomină *Persoana* — chiar formal — în: „Bine este a lăuda pe Domnul și a lăuda numele Tău, Preaînalte" (Ps. 91, 1). Aici se insistă asupra Persoanei, prin trecerea gramaticală de la persoana a treia, la persoana a doua, procedeu caracteristic poeticii veterotestamentare. Sau: „să laud prea sfînt numele

Tău" (Rugăciunea 1, de dimineață, a Sf. Macarie cel Mare). Aici *Posesorul* numelui este numit chiar de la început, la persoana a doua: „Tău"; ceea ce, de asemeni, ni-L apropie și formal în planul prim al intuirii. Aceste texte *nu* au caracter onomalatric.

Însă rugăciunile în care substantivul „*numele*" are funcție gramaticală de *subiect* sau *complement direct*, aceste rugăciuni au *și* caracter onomalatric. Exemplu: „Fie numele Domnului binecuvînat"... Aici „numele" are funcție de subiect. Deci se impune formal. Sau: „toate cele dinlăuntrul meu" (lăudați) „numele cel sfînt al Lui" (Ps. 102, 1). Aici „numele" este complement direct. În sensul acesta, de situare a numelui divin în prim-plan se înscrie și asigurarea Mîntuitorului: „Dacă veți cere ceva în numele Meu, Eu voi face" (Ioan 14, 14). În realitate trebuie să înțelegem: dacă Îmi veți cere Mie. Totuși zice: „Dacă veți cere ceva în numele Meu"... pentru că dintre toate simbolurile sfinte, cel care ni-l poate aduce în suflet pe Dumnezeu (eficiența prezenței Sale) este numele Său; în sufletul credinciosului are această putere. În nici un caz nu se poate trece cu ușurință peste puterea teoforă în noi a numelui divin.

Simbolurile imaginale, mijloace ajutătoare în rugăciune

Numele acestor simboluri sînt totodată nume divine; însă cu trăsături mai ilustrative, concrete. De fapt nu există delimitări riguroase între numele divine și simbolurile prin care Îl putem reprezenta pe Dumnezeu. În conștiința credincioșilor însuși numele lui Dumnezeu are funcție simbolică: nu este Dumnezeu el însuși, numele; dar ni-L aduce în suflet pe Dumnezeu, eficiența Puterii-Dumnezeu.

În general, simbolurile imaginale au ceva comun cu entitățile pe care le simbolizează. Făclia aprinsă poate simboliza Știința, pentru că ambele luminează: una fizic, cealaltă, spiritual. De aceea *lumina* fizică poate fi și simbol al lui Dumnezeu, pentru că „Dumnezeu este lumină" (I Ioan 1, 5). Sau chipul unui împărat pămîntean cu sceptrul în mînă poate fi simbol al „Împăratului tuturor"; pentru că, deși la niveluri total diferite, ambii împărățesc. De aceea, pentru acest ceva comun al simbolului cu ceea ce simbolizează, semnificația simbolică are și valoare obiectivă.

Imaginea simbolului material ne poate *ajuta* să cunoaștem realități superioare.

Referindu-se la sufletul care „se roagă lui Dumnezeu să-i apară El însuși", Păr. prof. Dr. Dumitru Stăniloae afirmă că, cele atinse pe parcursul unei rugăciuni de nivel superior „sînt mereu simboluri, sau chipuri ale arhetipului spre a cărui cunoaștere tinde necontenit". Iar „simbolurile de bază sînt lucrurile lumii; ele se străluminează mereu de sensuri mai înalte" (Teologia Dogmatică Ortodoxă, I, pag. 129). Or, rugăciunea obișnuită fiind și proces de cunoaștere (teologică) se străluminează și ea, într-o oarecare măsură, de sensuri mai înalte, între alți adjuvanți, prin mijlocirea simbolurilor.

Sfînta Scriptură menționează destul de frecvent: ființe, lucruri, fenomene naturale și lucrări, simbolizînd entități divine: Persoane, atribute

etc. Dumnezeu-Tatăl este numit „Cel vechi de zile" (Daniel 7, 22). De aici posibilitatea ca în rugăciune să putem simboliza pe Dumnezeu Cel veșnic, cu un om bătrîn, simbol adjuvant în efortul minții de a întrezări genul veșniciei, deși nu însăși veșnicia.

Vechime de *zile* poate avea numai omul, nu Dumnezeu cel veșnic. Dar vechimea de zile nelimitată, poate *sugera* veșnicia. De aici expresia „Cel vechi de zile", numind simbolic pe Dumnezeu.

Tot Sfînta Scriptură relatează că la Botezul Domnului, Duhul (Suflul) Sfînt a fost prezent și simbolic, sesizabil prin suflul aripilor unui porumbel.

În ce privește șansele *luminii,* mai ales ale celei spirituale, de a simboliza lumina lui Dumnezeu, îl putem menționa pe Psalmistul David, care exclamă: „întru lumina Ta vom vedea lumină" (Ps. 35, 9). Însă această efuziune poetico-teologică face posibilă și o interpretare în ordine inversă: experiind lumina adevărului, putem înainta spre „lumina Ta" cea dumnezeiască.

Pentru faptul că în Sine Dumnezeu ne este total necunoscut, (depășește cognoscibilul) Dionisie Areopagitul Îl numește (simbolic) și „Întuneric". Dar tot el afirmă că „Întunericul dumnezeiesc este lumina neapropiată" (După pr. prof. Dumitru Stăniloae, Teologia Dogmatică Ortodoxă, I, pag. 134). „Neapropiată", totuși cu reflexe luminoase.

Un alt simbol scripturistic al lui Dumnezeu, după cum am și văzut la începutul acestui capitol, este *împăratul,* omul împărat. Proorocul David imploră: „Ia aminte la glasul rugăciunii mele, Împăratul meu și Dumnezeul meu" (Ps. 5, 2). Însă nu imploră simbolul, ci pe Cel simbolizat. De aceea adaugă: „și Dumnezeul meu".

În Sfînta Scriptură există și locuri care, în general, aparent interzic oamenilor imaginarea lui Dumnezeu, implicit în rugăciune. Locul clasic îl constituie cel care cuprinde cunoscuta poruncă: „Să nu-ți faci chip cioplit și nici un fel de asemănare ... Să nu te închini lor" (Ieșirea 20, 4—5). Dar această poruncă înseamnă numai că în chipul „cioplit" și în asemănarea simbolică să *nu identifici pe Dumnezeu.* De aceea și precizează: „Să nu te închini lor." La nici un caz nu avem aici o interdicție sculpturală propriu-zisă. Scriptura nu se contrazice cînd, pe de o parte face loc acestei porunci din Decalog, iar pe de alta, aseamănă pe Dumnezeu Cel veșnic cu un bătrîn „vechi de zile".

Expresia „Cel vechi de zile" are semnificație simbolică, căci zilele propriu-zise le asociem *oamenilor* și creației, în general. Dumnezeu se situează deasupra zilelor. De aceea expresia biblică „cel vechi de zile" raportată la Dumnezeu Cel veșnic, primește semnificație simbolică.

Cît privește textele rugăciunilor bisericești clasice, ele sînt bogate în imagini simbolice care trimit spre Dumnezeu, sau chiar Îl numesc. Astfel: *„Împărate* a toată făptură" (Rugăciunea Sf. Macarie cel Mare către Dumnezeu-Tatăl); *„Ziditorul* meu" (Rugăciunea de duminică); *„Doctorul* sufletelor și al trupurilor" (Rugăciunea ce se citește la toată neputința) etc. (Sublinierile noastre).

Totuși, ca în Biblie, unele locuri din literatura patristică *par* să infirme — și ele — utilizarea imaginilor în rugăciune, inclusiv a celor

simbolice. Astfel: „Nu căuta nicidecum să primeşti vreun chip sau vreo înfăţişare în vremea rugăciunii, din dorul de a vedea faţa Tatălui." (Evagrie Monahul, din Filocalie, I, pag. 83.) Dar aici Evagrie vrea să spună: să nu rîvneşti vederea unor imagini revelate ţie personal, ci să te mulţumeşti cu sensul imaginii simbolice pe care ţi-o oferă textul rugăciunii. Cheia înţelegerii acestui citat stă în primele cuvinte, „Nu căuta"...

Mai categoric antisimbolist imaginal pare să fie Evagrie Monahul (Ponticul) în recomandarea: „Rugîndu-te, să nu dai vreun chip lui Dumnezeu în tine, nici să îngădui minţii tale să se modeleze după vreo formă, ci apropie-te în chip nematerial de cel nematerial şi vei înţelege" (Filocalia, I, pag. 82, § 66). Dar aici Evagrie Ponticul numai atenţionează asupra pericolului de a-ţi deveni intimă („în tine") vreo imagine; previne *să nu te absoarbă* imaginea. Nu opreşte ca la început mintea să recurgă la serviciile vectoare ale imaginii unei entităţi materiale, ci atrage atenţia asupra pericolului „modelării" după forma unei entităţi materiale, prin prea mare ataşare de *materia ei*. De aceea şi zice: „apropie-te în chip nematerial"... Dovada că Evagrie nu interzice simbolul imaginal în realizarea rugăciunii o constituie paragraful 65. Aici aseamănă pe Dumnezeu c-un *împreună-călător* în urcuşul duhovnicesc al rugăciunii noastre: „ca Dumnezeu, apropiindu-Se, să călătorească împreună cu tine."

Cum am mai afirmat, nu ne rugăm simbolurilor; ele sînt numai vectoare preţioase în direcţionarea spre Dumnezeu, la începutul rugăciunii. Să luăm, de exemplu, posibilitatea realizării rugăciunii „Tatăl nostru". Cum să ni-L imaginăm pe Tatăl ceresc? Dar iată că înseşi primele cuvinte ne obligă să avem în minte mai întîi imaginea unui om. Căci, propriu-zis, nu cunoaştem decît taţi oameni; în acest mod ni s-a format conceptul *tată*. Desigur ştim că Tatăl Căruia ne rugăm nu este om; depăşeşte inexprimabil modul susţinător şi ocrotitor al unui tată om. Dar este Tată; „făcătorul" şi susţinătorul tuturor celor vizibile şi invizibile. Astfel, de la imaginea generală a unui tată omenesc, cu sentimentul cunoaşterii unui asemenea tată, ne ridicăm *spre* Tatăl-Dumnezeu.

De asemeni, pentru început, cuvintele „în ceruri" ne amintesc imaginea cerurilor astrale. Ea însă ne este de ajutor ca să ne direcţionăm *în sus;* ne antrenează într-o asemenea direcţionare. La început mai curînd spre un *sus* fizic; dar, translaţionîndu-ne apoi spre un „sus" spiritual, ne aţintim spre „cerurile" sfinţeniei lui Dumnezeu. În rugăciune, această mişcare spirituală de translaţie extrapolantă are loc în legătură cu oricare imagine simbolică adecvată; de la semnificant, spre semnificat, de la simboluri sfinte, spre realităţi dumnezeieşti, spre Tatăl nostru.

Dumnezeu ne transcende şi în rugăciune, dar ni se face intim.

Sau, în timp ce mintea numai Îl caută pe Dumnezeu, inima Îl şi află.

În experienţa religioasă a rugăciunii mai avantajat din punct de vedere receptiv este lăuntrul nostru, predominînd cînd adîncul afectiv, iubitor, Dumnezeu fiind „iubire" (I Ioan 4, 8), cînd profunzimea cunoaşterii contemplative, Dumnezeu fiind şi „lumină" (I Ioan 1, 5). De

fapt, în rugăciune se realizează un proces de la iubire la lumină, de la „inimă" la minte.

În acest sens Proorocul David se roagă astfel: „Ţie a zis inima mea: Pe Domnul voi căuta"... (Ps. 26, 11). Deci dialogul inimii cu Domnul a precedat „căutarea". Însuşi Mîntuitorul, care — în alt context — îndeamnă: „Căutaţi mai întîi împărăţia lui Dumnezeu"... (Mat. 6, 33), ne asigură: „Iată împărăţia lui Dumnezeu este înlăuntrul vostru" (Luca 17, 21). Deci îndeamnă la căutarea a ceea ce se află dinainte, spre a se afla apoi tot mai apropiat. Şi, fireşte, „împărăţia" este vizată, împreună cu Împăratul ei. De aceea şi Sfîntul Apostol Pavel poate afirma întrebînd: „Nu ştiţi oare... că Duhul lui Dumnezeu locuieşte în voi?" (I Cor. 3, 16). O locuire mai ales în *inimă;* după cum acelaşi sfînt apostol scrie: „Şi Hristos să se sălăşluiască, prin credinţă, în inimile voastre" (Efes. 3, 17).

Desigur că, rugîndu-ne, experierea aceasta religioasă are şi caracter de cunoaştere teologică, apofatică. Deci se potriveşte şi aici ceea ce afirmă pr. prof. Dumitru Stăniloae: „cunoaşterea aceasta are în ea şi o anumită experienţă de Dumnezeu, ca o presiune a prezenţei Lui personale asupra persoanei omului" (Teologia Dogmatică Ortodoxă, I, pag. 138). Dacă nu ar fi aşa, de la un timp credinciosul şi-ar da seama că devine subiectul unei autosugestii şi nu ar repeta să se roage.

Îndeosebi experierea *afectivă* a eficienţei Puterii-Dumnezeu (experierea harului divin) constituie un prim răspuns dat dorinţei noastre de a ne apropia de Stăpînul ceresc. Răspunsul acesta ne încredinţează că Dumnezeu *este,* că „presează" real în noi, adică îşi face intens simţită prezenţa mai ales înlăuntrul nostru afectiv. Iar „informaţiile" primite astfel sînt comunicate apoi adecvat şi minţii.

Fără îndoială nu ne rugăm acestei experieri, ci Tricinuitorului ei; nu nouă, ci lui Dumnezeu.

În minte cu chipul lui Iisus Hristos, spre Sfînta Treime

Rugăciunile către Persoana a Doua din Sfînta Treime le putem realiza cu mai multe şanse, pentru că Dumnezeu-Fiul S-a întrupat. Şi-a „cioplit" chip vizibil. Deci ne este cu putinţă să aducem în minte imaginea unui bărbat tînăr cu o expresie a feţei care să vădească blîndeţe şi puritate morală — ambele — de grad unic. Chiar dacă în ce priveşte trăsăturile fizice, chipul lui Iisus adus în conştiinţă, de pe o icoană nu corespunde celui avut în realitate.

Însă în rugăciune noi ne adresăm *Persoanei,* nu unui chip corporal omenesc. Iar Persoana, chiar cea umană, este spirituală, invizibilă şi prin urmare nereprezentabilă imaginal. Totuşi o persoană omenească poate fi cunoscută — relativ — din expresia feţei, din privire şi din manifestări. Aşa fiind, ne-ar fi destul de accesibil să vedem pe faţa lui Iisus expresia însuşirilor Sale omeneşti. Dar a celor dumnezeieşti? Ele sînt inefabile şi cu atît mai puţin imaginabile de pe faţa pămîntească a lui Iisus, deşi în El, în Persoană, are loc o comunicare tainică a însuşirilor omeneşti şi dumnezeieşti.

Apoi însăşi omenitatea Fiului nu mai este cea din timpul vieţuirii Sale pe pămînt. La Înviere Ea s-a „pnevmatizat", iar la Înălţare s-a „pnevmatizat culminant" (Conform ibid., pag. 185). De fapt, Înălţarea trebuie considerată ca îndumnezeirea omenităţii lui Iisus. De acum „umanitatea Sa e plină de slava dumnezeiască" (Cf. ibid., p. 186).

În aceste condiţii rămîne să ne mulţumim cu chipul omenesc, pămîntean al lui Iisus, chip căruia, prin credinţă, să-i asociem atributele omeneşti şi dumnezeieşti ale Persoanei. Iar credinţa în deofiinţimea Fiului cu Tatăl şi Duhul, ca şi fiorii de evlavie care ni-i produce această credinţă, ne înaripează spre Sfînta Treime. Nu spre Ea în Sine; (ne-ar fi şi imposibil, căci Dumnezeu există cu totul altfel decît noi), ci spre Sfînta Treime revelată, deşi Aceeaşi.

Însuşi Mîntuitorul asigură că cine Îl vede spiritual, aşa cum S-a revelat, poate vedea şi pe Tatăl (Conform Ioan 14, 9). Acum cînd credem în unitatea Persoanelor Treimice, putem „vedea" şi pe Duhul.

Concluziv la toate capitolele, putem afirma că: numele divine, simbolurile imaginale sfinte, chipul lui Iisus şi mai cu seamă experierea intimă a eficienţei prezenţei lui Dumnezeu ne pot ajuta mult în rugăciune. De fapt, această experiere constituie o fază avansată a realizării rugăciunii, un indiciu — primit în dar şi cucerit — că rugăciunea prinde aripi. Totul trebuie înţeles şi realizat sinergetic, uman şi divin.

De aceea este necesară şi o prerugăciune, o rugăciune a rugăciunii. Însăşi formula: „În numele Tatălui şi al Fiului..." să aibă şi această funcţie. Cel puţin printr-un gînd să cerem ajutor şi sfinţilor, spre a ne putea ruga — mai cu seamă Maicii Domnului. Şi să nu uităm că cele mai multe şanse de realizare le au rugăciunile pentru alţii, pentru toată lumea.

Gheorghe Şoima

Din Sfinţii Părinţi

SF. MAXIM MĂRTURISITORUL
EPISTOLE MORALE ŞI DE SPIRITUALITATE

(ep. 5 şi 4)

— prezentare şi traducere —

I.

Scrisă la o dată imposibil de precizat mai îndeaproape, foarte probabil însă înainte de plecarea şi exilul lui de zeci de ani în Africa proconsulară — survenit după 626, şi la care nu se face în ea nici o referinţă — deci pe cînd se găsea încă ca monah la Chrysopolis (cc. 614—624) sau Cyzik (cc. 624—626), *Epistola 5* (P. G. 91, 420 C—424 C),[1] din colecţia celor 45 de scrisori conservate ale Sf. Maxim Mărturisitorul (580—662), este adresată unui oarecare nobil bizantin Constantin. Cunoştinţă probabil cu Maxim, ca şi Ioan Cubicularul, de pe vremea cînd Maxim fusese secretar imperial, el este altfel cu totul necunoscut.[2] În ce priveşte conţinutul ideatic, ea reprezintă un mic dar excelent tratat despre patimi şi virtuţi, ce ilustrează fidel modul şi gradul în care spiritualitatea patristică — riguros fidelă etosului originar al Evangheliei lui Hristos, ca etos al eliberării omului din robia păcatului şi a morţii — a asimilat şi integrat în fundamentarea ei teoretică psihologia şi teoria elină antică a virtuţilor de origine platonică.

Explicitînd riguros şi sistematic exigenţa eliberării spirituale a omului ca persoană, constitutivă mesajului evanghelic, etica şi spiritualitatea maximiană porneşte de la o dublă constatare: pe de o parte de la structura dihotomică psihofizică, spiritual-materială, a naturii umane şi de la vocaţia şi destinul lui spiritual etern ca relaţie de comuniune inter-personală în iubire şi libertate cu Dumnezeu, Persoana spirituală divină creatoare; iar pe de alta, de la realitatea dură, profund tragică, a căderii omului din viaţa sa spiritual-personală, divină şi eternă. Prin deturnarea iraţională a capacităţii sale de dăruire şi bucurie spiritul-comunitară exclusiv înspre aspectul sensibil, fizic-corporal al naturii sale şi al lumii condiţia umană decăzută se prezintă sub forma unei necontenite goane împătimite după plăcerea *(hedóne)* senzuală voluntară şi a unei neîncetate fugi de durere *(odýne)* involuntară împlîntată de Providenţa şi Judecata divină în miezul plăcerii ca o stavilă şi pedeapsă pentru ruina şi dezechilibrul periculos introdus în existenţa şi însăşi natura umană, ca urmare a pornirii neînfrînate după plăcere şi a fugii obstinate şi evitării cu orice preţ a durerii. Prin dezintegrarea introdusă în funcţiile fundamentale ale psihicului şi naturii fizice umane, alergarea nestăvilită după plăcere şi fuga nestăpînită de durere au produs slăbirea, destrămarea şi stricăciunea interioară a naturii umane şi supunerea ei în cele din urmă legii tiranice generale a generării şi corupţiei *(génsis kài phtorá)*, a naşterii şi morţii.[3] Din

1 P. Sherwood, *An Annotated Date-list of the Works of Maximus the Confessor*, (Studia Anselmiana 30), Roma, 1952, p. 24 (nr. 1).

2 Cf. nota (h) a lui Fr. Combefis, col. 419: „frusta sit divinare quis hic Constantinus, cum ejus noscendi nullas Maximus peculiares notas aperiat; quam quod ejus libens documenta haberet illisque proficeret; scribentem ad eum Maximo, cum forte in Africa versaretur, et Constantinus in aula ageret, sive alias illi absens esset".

3 Pe larg cf. *Quaestiones ad Thalassium, prooemium* şi *qu. 43*, P. G. 90, 253—261, 412—413; trad. rom. pr. prof. D. Stăniloae, *Filocalia românească III*, Sibiu, 1947, p. 8—16, 149—152.

această sclavie natura umană a fost eliberată şi reîntărită numai asumată fiind în Persoana divină a lui Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu întrupat, Care în Iconomia Sa a restaurat-o şi refortificat-o interior, pe de o parte, prin respingerea voluntară a plăcerii în cursul Ispitelor din Pustie, iar pe de alta, prin acceptarea liberă a durerii în încercările supreme din vremea Patimilor şi Morţii Sale pe Cruce,[4] prin care a recîştigat în Înviere şi Preamărire întregii umanităţi nemurirea vieţii la care aspiră vocaţia ei spirituală şi divină originară.

În mod similar, tot creştinul este chemat să împlinească liber şi personal în existenţa sa în şi cu Hristos, tot ceea ce Hristos a împlinit în natura Sa umană împropriindu-şi etic-ascetic, activ, eliberarea adusă de El întru Sine şi oferită în mod sacramental-eclesial întregii umanităţi. De aceea lucrările lui fundamentale în acest sens sînt, pe de o parte, Înfrînarea *(enkrateía)* de la patimile sau pasiunile care ispitesc cu plăcerea şi care stau în puterea şi voia noastră a le accepta sau respinge, iar, pe de alta, Răbdarea *(hypomoné)* pătimirilor sau necazurilor care ne încearcă prin dureri ce nu sînt în puterea şi voia noastră. „Înfrînarea de plăceri şi răbdarea durerii departe de a fi ceva negativ-pasiv şi de a slăbi firea, o întăresc şi întărirea aceasta înseamnă spiritualizare sau aşezarea spiritului în rostul lui de conducător",[5] „înseamnă o biruinţă a voinţei ca factor spiritual asupra sensibilităţii biologice şi peste tot o copleşire a biologicului prin spiritual".[6] „Prin înfrînarea de plăceri am făcut primul pas spre forţa spirituală a nepătimirii, prin răbdarea supărărilor şi necazurilor l-am făcut pe al doilea şi cel mai decisiv".[7] Înfrînarea deci, respingînd ispitele plăcerii, se referă cu precădere la patimile poftei *(epithymía)* adică ale facultăţii concupiscibile a psihicului uman, răbdarea, suportînd încercările durerii, se raportează îndeosebi la patimile mîniei *(thýmos)* sau ale facultăţii irascibile a sufletului omenesc, iar spiritul, prin care se împlineşte înfrînarea plăcerilor şi răbdarea durerilor, corespunde raţiunii *(lógos)* sau facultăţii raţionale a acestuia.

Stabilite fiind aceste corespondenţe, Maxim poate recupera şi utiliza fără dificultăţi în textul epistolei de faţă celebra imagine a sufletului uman din dialogul *„Phaidros"* al lui Platon potrivit căreia raţiunea *(tò logistikón)*, partea activă şi nemuritoare a sufletului apare ca şi conducătorul sau vizitiul *(heníochos)* carului părţii lui pasionale şi iraţionale pus în mişcare de cei doi cai înjugaţi ai facultăţilor pasionale: irascibilitatea *(tó thymoeîdes)* şi concupiscibilitatea *(tó epithymetikón)*.[8] Pe baza acestei diviziuni tripartite a funcţiilor naturale ale psihicului uman, Platon formulase în celebrul dialog *„Republica"* sau *„Statul"* şi sistemul natural al virtuţilor şi viciilor generate de întrebuinţarea bună sau rea a facultăţilor psihice: viciile printr-o satisfacere exagerată în exces sau lipsă şi dezintegratoare, iar virtuţile prin funcţionarea lor echilibrată, sublimată şi integrată. Astfel ia naştere celebra tetradă platonică a *Virtuţilor* naturale cardinale: Înţelepciunea *(phrónesis)* corespunzătoare raţiunii, Curajul *(andreía)* corespunzător irascibilităţii sau iuţimii, Cumpătarea *(sophrosýne)* referitoare la concupiscenţă sau poftă, şi Dreptatea *(dikaisoýne)*, ca virtute supremă care unifică armonios şi integrează unitar în platonism întreg sistemul facultăţilor psihice în funcţionarea lor adecvată reprezentată de virtuţi.[9]

---

4 Cf. pe larg extraordinarele analize soteriologice din *Quaest. ad Thal.*, qu. 2, 42, 61; P. G. 90, p. 312—316, 405—409, 628—645; trad. rom. *Filoc. rom. III*, p. 62—69, 46—149, 333—348.

5 Pr. prof. D. Stăniloae, *Spiritualitatea Ortodoxă (Teologia Morală Ortodoxă III)*, Bucureşti, 1981, p. 139.

6 *Ibid.*, p. 140.

7 *Ibidem.*

8 *Phaidros,* 246 a, 253 cd.

9 *Politeia (Republica)*, 428 b—429 a, 429 a—430 c; 430 c—432 b; 435 cd.

Pentru o analiză detailată a psihologiei şi teoriei despre patimi şi virtuţi pe fundalul întregii tradiţii filozofice şi patristice eline pînă la el, vezi masiva teză a lui Lars Thünberg, *Microcosmos and Mediator. The Theological Antropology of Maximus the Confessor.* (Acta Seminarii Neotestamentiei Upsaliensis 25) Lund, 1965, p. 179—220 respectiv 244—351; pentru aprofundări moderne pe o bază patristică mai amplă vezi şi D. Stăniloae, *op. cit.*, p. 71—83, 61—71 şi 91—156.

Acceptînd din platonism celor 4 virtuţi cardinale naturale, orientate esenţialmente social şi politic, Maxim le alătură un catalog de alte 12 virtuţi specific creştine, şi ele prin excelenţă comunitare, începînd cu Smerita — cugetare *(tapeinophrosýne)*, continuînd cu Condescendenţa *(synkatábasis)*, Modestia *(metriótes)*, Îndelungă-răbdarea *(makrothymía)*, Clemenţa *(hemérotes)*, Blîndeţea *(praótes)*, Împărtăşirea bunurilor *(metádosis)*, Iubirea de străini *(philoxenía)*, Iubirea de fraţi *(philadelphía)*, Iubirea de oameni *(philanthropía)*, şi Pacea *(eiréne)*, culminînd toate în Iubirea agapică *(agápe)* întru care se cuprind toate şi care concentrează toate bunurile dăruite de Dumnezeu *(théothen dedorémena agathá)* oamenilor.

În finalul epistolei, în autentic spirit evanghelic şi diferenţă radicală de platonism ca etică simplu naturală, motivaţia fundamentală a împlinirii virtuţilor harice superioare, ce corespund pildei şi unor porunci exprese ale lui Hristos-Dumnezeu, apare ca una fundamental eshatologică. Legat de responsabilitatea personală a omului faţă de un Dumnezeu în perspectiva nemuririi sufletului, învierii trupurilor şi judecăţii finale, şi depăşind în exigenţele şi rigorile sale spirituale natura umană pur şi simplu şi revendicările ei, etosul evanghelic şi patristic se actualizează şi împlineşte în orizontul eshatologic plin de gravitate şi măreţie al morţii şi vieţii veşnice deschise lumii de revelaţia şi tensiunea iminenţei manifestării întru ea a Împărăţiei lui Dumnezeu (cf. apelul final la veghe şi trezvie — *„népsomen kaí gregorésomen* — I Tes. 5, 6).

Epistola 4, despre întristarea după Dumnezeu (peri tês katà Theou lypes) (P. G. 91, 413—420),[10] poartă suprascrierea stereotipă „a aceluiaşi către acelaşi". Urmînd în unele manuscrise după epistola 3, către Ioan Cubicularul, este în genere socotită a fi adresată acestui înalt demnitar imperial bizantin cu care Maxim a întreţinut în timp o întinsă corespondenţă (ep. 2, 3, 10, 12, 27, 43, 44, 45). Cunoscînd şi alte manuscrise, Fr. Combefis, primul editor al operei lui Maxim (Paris, 1674), declară incertă persoana adresantului epistolei 4.[11] Întrucît însă, adresantul este numit şi în ep. 4 exact la fel ca şi în ep. 5 cu formula de reverenţă „binecuvîntatul meu stăpîn" *(eulogeménos mou despótes)*,[12] şi, în ce priveşte conţinutul, ep. 4 pare amplificarea unor aspecte ale moralei evanghelice menţionate deja în ep. 5, înclinăm să opinăm că epistola 4 este adresată la o dată apropiată de cea a ep. 5 aceluiaşi personaj ca şi ep. 5, deci cu probabilitate aceluiaşi necunoscut nobil bizantin Constantin.

În ce priveşte tema „întristării după Dumnezeu", ea este sistematic dezvoltată de Maxim — în jurul anilor 630—633, sub forma unei exegeze spirituale la I Pt. 1, 6 — în răspunsul 58 către Talasie".[13] Acolo arată că, în conformitate cu dubla activitate spiritual-sensibilă a omului ca fiinţă compusă, există 2 întristări provenite din chinul *(pónos)* rezultat ca urmare a activării energiilor unei facultăţi naturale, printr-o întrebuinţare abuzivă contrar naturii: una a sufletului, urmare a plăcerii sau a intensei activităţi iraţional exagerate a simţurilor, şi alta a trupului, urmare a bucuriei născute în suflet de o intensă activitate spirituală şi făcute cu putinţă de înfrînarea plăcerilor după voie şi de răbdarea durerilor fără de voie. „Dacă deci întristarea *(lypé)* sau chinul *(pónos)* sufletului este produs de plăcerea din simţire, iar întristarea sau chinul simţirii de plăcerea din suflet, pe drept cuvînt cel ce doreşte şi nădăjduieşte viaţa „păstrată în cer spre moştenire nestricăcioasă, neprihănită şi neveştejită prin Învierea din morţi a Dumnezeului şi Mîntuitorului nostru Iisus Hristos" (I Pt. 1, 3), are în suflet veselie şi bucurie negrăită, bucurîndu-se neîncetat de bucuria bunurilor viitoare, dar în trup poartă întristarea sau ostenelele cauzate simţirii de felurite încercări şi de durerile prilejuite de ele. Căci orice virtute *(areté)* este însoţită de plăcere *(hedoné)* şi chin *(pónos)*, chin pentru trupul care se lipseşte de simţirea *(aisthesis)* cea dulce şi lină şi plăcere pentru sufletul care se desfată în duh de raţiunile *(lógous)* lucrurilor curăţate de

---

10 Cf. P. Sherwood, *op. cit.*, p. 25 (nr. 8).

11 Cf. nota (g) a lui Combefis, col. 413: *„pros tòn auton"* Dufrenii codex et Venet. desiderant quod ita Regius habet; ex quibus incertum videatur, fueritne haec ad eumdem Ioannem Cubicularium, an ad alium saecularis militiae virum, data epistola. Sed, sive illi, sive alli scripta sit, parum est Gravissime hic Maximo tractatum de tristita secundum Deum".

12 Cf. col. 420 C şi 421 D, respectiv 413 A.

13 *Qu. ad Thal. 58*, P. G. 90, 592—604; trad. rom. *„Filoc. rom."*, III, p. 300—310.

tot ceea ce cade sub simţuri. Se cuvine deci ca mintea *(noûs)*, întristîndu-ne în viaţa aceasta cu trupul pentru multele strîmtorări ce-i vin din încercările pentru virtute, să se bucure şi să se veselească cu sufletul pururea pentru nădejdea bunurilor veşnice chiar dacă simţirea este apăsată de durere. „Căci nu sînt vrednice pătimirile timpului de acum de slava viitoare ce se va descoperi nouă", zice Apostolul (Rom. 8, 18). În felul acesta se poate omul bucura, după părerea mea, pentru ceea ce se întristează. Căci întristîndu-se cu trupul prin virtute din pricina chinurilor ostenelilor, se bucură cu sufletul întru aceeaşi virtute privind la frumuseţea celor viitoare ca la ceva prezent. Pentru care frumuseţe cel ce se înnoieşte necontenit prin naşterea sufletului în duh, moare în fiecare zi, asemenea marelui David (Ps. 43, 24; I Cor. 15, 31) prin renunţarea prin voinţa personală (după gnome) la trup, avînd atît plăcerea mîntuitoare cît şi întristarea folositoare".[14]

În ep. 4, conform II Cor. 7, 10, cele două întristări apar sub forma întristării după Dumnezeu *(katà Theòn)* şi după lume *(katà, kósmon)*. În opoziţie cu întristarea după lume ce produce moartea sufletului, întristarea după Dumnezeu este numită „lăudabilă" *(epainéte)* şi „mîntuitoare" *(sotérios)*, întrucît împiedică ataşarea sufletului contrar naturii sale de cele stricăcioase *(ta phteirómena)*, ataşare care, sălăşluind în suflet confuzia patimilor, subjugă *(hypozeúxanta)* activitatea spirituală superioară a minţii *(noûs)* în mod contrar naturii impulsurilor dezordonate ale irascibilităţii şi concupiscenţei *(taîs toû thýmoû kai tês epithymìas atàktois ormaîs)*. Pentru aceasta ea este stăpînă *(despóina)* asupra patimilor şi mamă *(méter)* slăvită a virtuţilor, ca una ce smulge acul păcatului (în continuare se enumeră 8 efecte speciale ale întristării mîntuitoare asupra sufletului). Ea este creată *(demiourgeîn)* în suflet de venirea Duhului Sfînt ca o sămînţă *(spérma)* divină ce aduce drept roadă *(karpón)* veselia bunurilor veşnice născînd bucuria *(chará)* Împărăţiei cerurilor. Ea este înnoită de înţelegerea celor trăite de noi în viaţă, este alăptată de citirea greşelilor noastre în cartea conştiinţei, este păstrată de amintirea morţii *(mnéme thanátou)* şi a chinului sufletului la ieşirea lui, este păzită de reprezentarea mintală a cercetării *(ereúna)* înfricoşate a sufletului de către duhurile răutăţii în văzduh ce urmează morţii, este hrănită de închipuirea stării sufletelor din iad, şi susţinută de nădejdea Învierii, de măreţia înfricoşatei Parusii a lui Hristos şi de înfricoşata zi a Judecăţii.

Drept odraslă *(génnema)* întristarea după Dumnezeu are *Smerita-cugetare (tapeinophrosyne)*, virtute fundamentală în creştinism pentru care reprezintă binele suprem între oameni; drept meterez *(probolé)* are *Blîndeţea (praótes)*, deprindere *(héxis)* care, respingînd mişcările contrare naturii ale irascibilităţii şi concupiscenţei, oferă omului asemănarea cu Îngerii la care nu există decît raţiunea care deţine întreaga putere pe care o conduce spre Raţiunea divină supremă; drept roadă *(karpós)* are *Iubirea agapică (agápe)* prin care, unindu-ne cu Dumnezeu şi întreolaltă, ne îngrijim unii de alţii după modelul lui Dumnezeu, miluitorul a toate; iar drept sfîrşit *(télos)* are Împărăţia cerurilor *(basileía tòn ouranón)* şi desfătarea bunurilor dumnezeieşti *(tôn theíon agathôn he apólausis)* de acolo. După enumerarea succintă a principalelor caractere distinctive *(gnorísmata)* ale acestei întristări mîntuitoare, concentrate în exigenţa prefacerii *(metarrythmísomen)* duhovniceşti a întregii noastre fiinţe, a sufletului ca şi a trupului, epistola se încheie semnificativ cu o scurtă şi vibrantă exhortaţie la cîştigarea sîrguincioasă a tuturor acestor virtuţi ascetice eliberatoare spiritual ale omului ca persoană şi un cald apel la manifestarea şi practica lor social-comunitară efectivă sub forma diaconiei în iubire a cărei disponibilitate interioară o creează virtuţile şi nevoinţele ascetice: „Să ne facem tuturor toate *(pánta pâsi genómetha* — cf. I Cor. 9, 22). Căci fără acestea enumerate mai sus nu există pentru nimeni absolut nici o speranţă de mîntuire" (420 A). Întrucît, pentru a intra în mărirea şi Împărăţia la care ne-a chemat Hristos (cf. I Tes. 2, 12), trebuie să ne arătăm făcători *(poietás)*, nu numai auzitori (cf. Rom. 2, 13 sq.) sau grăitori *(akroatàs è léktas)*, ai *tuturor* cuvintelor dumnezeieşti.

În concluzie, putem afirma cu deplină îndreptăţire că şi lectura acestor admirabile epistole maximiene — adevărate schiţe şi fragmente de tratat moral —, evidenţiind tensiunea echilibrată din interiorul etosului evanghelic între cele două dimensiuni constitutive ale lui, eshatologică şi prezentă: eliberarea personală şi diaconia comunitară, demonstrează pregnant că exigenţele şi valorile morale ale

14 *Ibid.*, 597 B—600 A; tr. rom. p. 305—306.

spiritualității nu sînt, „o chestiune de viață particulară, ci una care interesează în cel mai înalt grad destinul obștesc al colectivității. Ea poate contribui în măsură mai mare încă la realizarea unei lumi mai înfrățite, dacă ea mistuie treptat egoismul și sporește cheagul dragostei. Ea poate contribui în mare măsură la înfăptuirea unei solidarități reale, lăuntrice și durabile între mădularele colectivității umane",[15] la realizarea efectivă a dreptății și păcii în viața indivizilor și popoarelor.

II.

EPISTOLA 5

A aceluiași către Constantin

Dacă binecuvîntatul meu stăpîn s-a bucurat cu adevărat întîlnindu-se cu mine prin scrisori, ca și cum aș fi de față, precum a și scris, este evident că s-a bucurat ca unul ce primește cuvintele mele. Primirea cuvintelor însă este dispoziția (interioară) a celui ce primește cuvintele, conformă cu cuvintele (primite). Iar dovada riguroasă a acestei dispoziții este opera puterii cuprinse în cuvinte. Să-mi dea, deci, stăpînul meu ca arvună, preavrednică de crezare a îndemnului la grăire rîvna lui de a face cele grăite, și nicicînd nu voi opri buzele mele, după cum este scris (Ps. 39, 10), de la a grăi către el cele ce pot fi folositoare și ție și mie și altora, pe cît sînt în putere a primi de la Dumnezeu, „Cel ce dăruie tuturor în chip simplu, și nu înfruntă" (Iac. 1, 5), harul de a înțelege cu pricepere și grăi cu evlavie cele înțelese.

Să devenim așadar, iubitule, făcători plini de rîvnă ai faptelor conforme poruncii (dumnezeiești), să fugim de rătăcirea veacului acestuia, și să nu ne legăm sufletul de nimic din cele socotite plăcute întru el, căci lumea trece și toate cele dintru ea se veștejesc, fiind prin fire risipiri ale stricăciunii. Iar semne ce dovedesc această rîvnă pentru cele dumnezeiești a celor ce doresc mîntuirea sînt nu numai ura față de păcat și lăsarea de risipiri, sau înstrăinarea de bărbații perverși și pierderea dispoziției (interioare) față de toate cele ce corup sufletul, sau disprețul trupului pentru virtute și înfrînarea tare și fermă față de toate cele ce dezmiardă sufletul cu înșelăciune prin simțuri, prin care veștejim toate Poftele neînfrînate și potolim mișcările dezordonate ale Iuțimii, neîngăduind ca Rațiunea să fie dusă și ea împreună cu acestea în sclavie și să fie purtată de acestea în prăpăstii, ca un conducător de care tîrît cu forța de cai neîmblînziți, nefiind nimeni cine să pună ordine și să poată stăvili imboldul irațional al celor înjugați la car; ci și răbdarea și tăria față de toate ispitele cele fără de voie, prin care, chiar dacă suferim trupește, rămînem nepătimitori și nebiruiți cu sufletul, nefiind doborîți de nimic din cele ce ne zdruncină. Iar încercați fiind prin amîndouă acestea, adică prin Înfrînarea patimilor ce stă în puterea (și libertatea voii) noastre, și prin Răbdarea celor ce nu stau în puterea (și libertatea voii) noastre vom aduce drept roade plăcute la vedere și coapte la bună vreme ale unei însămînțări preadumnezeiești a poruncilor: Virtuțile, ca de pildă Înțelepciunea cunoscătoare potrivnică ignoranței și superstiției, Curajul potrivnic fricii și îndrăznelii cutezătoare, Cumpătarea potrivnică neînfrînării și tîmpeniei, Dreptatea potrivnică nedreptății, adică faptului de a poseda mai mult sau mai puțin, luptînd cu Smerita-cugetare împotriva trufiei, aducînd condescendență împotriva înălțării (orgolioase), Modestia împotriva părerii de sine, Îndelungă-răbdarea împotriva puținătății de suflet, atașîndu-ne față de toți de Bunătate, de Blîndețe și Împărțirea cu veselie către toți cei în nevoie, îngrijindu-ne cu sîrguință de Iubirea de străini, de Iubirea de frați și de Iubirea de oameni, și urmărind Pacea și Iubirea agapică, (Iubire) întru care se concentrează și păzesc, ca într-un vas (ce cuprinde) cele frumoase, toate lucrurile bune dăruite oamenilor de Dumnezeu.

Pe acestea, stăpîne al meu binecuvîntate, se îngrijește să le facă și păzească după putere, în genere, oricine iubește Împărăția cerurilor și zorește să fugă de cercarea pedepselor celor veșnice hărăzite celor ce păcătuiesc, avînd drept ajutor în paza unora ca acestora amintirea de neuitat a morții, a (nesiguranței clipei)

15 D. Stăniloae, *op. cit.*, p. 113.

arătării şi a pustiirii sufletului după ieşirea lui (din trup), cînd nu mai are cine să-l însoţească decît conştiinţa stigmatizată de relele făptuite de el, gîndul la cercetarea înfricoşată ce se face asupra lui în văzduh de către duhurile cele rele, reflecţia la întemniţarea amară şi întunecoasă a sufletelor acum în Iad, aşteptarea ruşinii celei faţă de dreptul Judecător şi Puterile cereşti la arătarea celor ascunse şi a (ruşinii) mai grave încă a pedepselor revărsate asupra celor păcătoşi.

Acestea, şi mai mult decît acestea, le-am scris deja după putere şi nu voi înceta scriind pe cît îmi este cu putinţă, avînd ca executant al unor astfel de cuvinte, dorul faţă de stăpînul meu iubit.

Să fim dară cu trezvie şi să veghem (I Tes. 5, 6) o binecuvîntate, la paza de noi înşine ca să nu ne osîndim mai mult, zicînd şi auzind numai la întîmplare şi în zadar cele dumnezeieşti, pentru că şi pentru aceste cuvinte vom da cuvînt (de răspuns) lui Dumnezeu în ziua Judecăţii, atît eu cel ce grăieşte acestea cît şi cei ce le ascultă, dacă le vom lăsa cu totul nelucrate şi lipsite de roade. Fie însă mai degrabă ca noi toţi să ne veselim de toate cuvintele lui Dumnezeu şi să ne arătăm făcători ai voinţelor dumnezeieşti şi mîntuitoare (cuprinse) în ele, cu rugăciunile şi solirile preamăritei şi preasfintei Stăpînei noastre de Dumnezeu Născătoarei şi pururea Fecioarei Maria şi ale tuturor Sfinţilor. Amin.

EPISTOLA 4

A aceluiaşi către acelaşi

DESPRE ÎNTRISTAREA DUPĂ DUMNEZEU

Mă bucur şi mă veselesc găsind în întreaga (lui) scrisoare pe binecuvîntatul meu stăpîn întristat de întristarea cea lăudabilă, căci cunosc că „întristarea cea după Dumnezeu lucrează pocăinţă fără părere de rău spre mîntuire" (II Cor. 7, 10) celor ce prin frica dumnezeiască au concentrată în ei înşişi întreagă puterea lor, şi nu îngăduie ca sufletul să se întoarcă de la judecăţile dumnezeieşti şi să se dispună (interior) contrar firii (lui) spre cele stricăcioase; prin care, celor ce-şi fac fără de grijă alergarea acestei vieţi, amestecul rău al patimilor sălăşluit (în el) pregăteşte prinderea Minţii nenorocite în plasele diavolului şi o face pe drept cuvînt dascăl al întregii răutăţi, ca una ce-şi subjugă acum lucrarea potrivit firii impulsurilor dezordonate ale Iuţimii şi Poftei; căci sufletul ce şi-a legat odată prin amăgire puterea spirituală de cele materiale este sprinten şi foarte ingenios numai în născocirea de lucruri ticăloase. De aceea noaptea şi ziua fără încetare mă voi ruga, măcar că sînt îngreunat de multe păcate, să-i fie păstrată binecuvîntatului meu stăpîn această întristare mîntuitoare, ce este cu adevărat stăpînă aspră asupra patimilor şi maică venerabilă şi slăvită a virtuţilor, ca străjuit fiind de ea, să fie smuls acul păcatului. Căci nici unul care o închide în adîncul inimii nu mai este atins de proiectilele diavolului. Nici unul care o cultivă nevăzut în suflet nu se mai teme de atacurile cele de multe feluri ale demonilor. Nici unul care şi-a ales convieţuirea cu ea nu se va mai alipi vreodată de cele văzute. Nici unul care o are întipărită în viaţa sa nu va mai fi întinat cu murdăriile lucrurilor stricăcioase. Nici unul care şi-a legat-o în mod indisolubil de gîndurile sale nu mai îngăduie ca simţurile să fie purtate în mod dezordonat spre cele ce nu se cade. Nici unul care şi-a înzestrat sufletul cu ea nu se mai poate socoti pe sine însuşi mai mare decît altul, ci dimpotrivă, va crede mai degrabă şi că este socotit şi că este în realitate mai mic decît toţi. Nici unul care şi-a încins mintea cu ea nu va mai aluneca din înţelegerea celor dumnezeieşti. Nici unul care a potrivit-o în întregime sieşi nu va mai ignora convenienţele conduitei dumnezeieşti. Pe aceasta o creează Duhul Sfînt venind în inimile celor vrednici. Pe aceasta singură o ştiu eu fiind născătoare a bucuriei în Împărăţia cerurilor. Căci întristarea după Dumnezeu este în mod limpede sămînţă dumnezeiască care aduce drept roadă coaptă la bună vreme veselia bunurilor veşnice.

Pe aceasta o reînnoieşte reluarea exactă în minte a celor trăite în viaţă. Pe aceasta o alăptează cartea greşelilor noastre din conştiinţa citită cu asiduitate. Pe aceasta o face să sporească amintirea morţii şi chinul cel prea amar aşteptat

necontenit să fie asupra sufletului la ieșirea lui (din trup). Pe aceasta o păzește cu totul nestinsă, cînd este configurată în minte, cercetarea înfricoșătoare și nemiloasă exercitată de duhurile răutăților asupra sufletului în văzduh. Căci cine, iubite, fiind stigmatizat ca și mine cu murdăriile păcatelor, nu se teme de starea împrejurului lui a sfinților Îngeri? de către care, primind capătul vieții sale prezente potrivit hotărîrii dumnezeiești, este scos afară cu mînie și cu forța din trup, măcar că el nu vrea. Cine ducînd cu sine conștiința întinată nu se înfricoșează de asaltul sălbatic și năprasnic al demonilor celor răi, fiecare (din ei) trăgînd la sine cu cruzime nenorocitul suflet după ieșirea lui în văzduh prin intermediul patimii lui, rușinîndu-l cu dovada celor făcute de el și producînd în el disperarea de orice nădejde în bunurile cele viitoare? Această întristare o hrănește în continuare în mod mîntuitor închipuirea exactă a condiției sufletelor în iad după cercetarea (diagnoza) făcută asupra lui în văzduh față de duhurile răutății, cum sînt conduse în adînc întunecos și tăcere prea-grea, avînd drept hrană gemetele prea-amare, lacrimile și descurajarea pentru acestea, nemaiașteptînd nimic altceva decît osînda cea dreaptă prin dumnezeiască hotărîre. Această întristare o susține nădejdea Învierii, măreția înfricoșătoarei și preaslăvitei a doua Veniri a lui Hristos, ziua prea înfricoșată a Judecății meditată continuu în minte, „în care cerul și pămîntul" și toată podoaba celor văzute „vor pieri cu vuiet mare" (II Pt. 3, 10) stihiile arzînd și desfăcîndu-se în focul nemăsurat care purifică creația întinată de către noi pentru apropierea Celui curat; întru care se pun înainte tronurile (Dan. 6, 9) și se va așeza Cel vechi de zile iar cetele cele nesfîrșite ale Îngerilor și Arhanghelilor vor sta în preajmă liturgic cu frică și cutremur și întreaga fire (a oamenilor) este adusă la cercetare; se deschid cărțile faptelor, cuvintelor și gîndurilor noastre care au în ele cele înscrise cu toată exactitatea, și prin care se face dezgolirea celor făcute de noi asupra întregii creații încît într-atît ne vom cunoaște întreolaltă toate păcatele pe cît (le cunoaște) fiecare pe ale sale citind fără greșeală cartea conștiinței lui; potrivit căreia, unii, stînd de-a dreapta Judecătorului, vor primi făgăduințele bunătăților negrăite, iar ceilalți, hărăzindu-li-se starea de-a stînga, vor primi focul cel veșnic, întunericul cel din afară și viermele cel neadormit, scrîșnirea dinților, lacrimile neîncetate și rușinea fără hotar, (rușine) de care va suferi tot cel osîndit la chinul cel nesfîrșit în veci mai mult decît de toate celelalte forme de pedeapsă. Aceste lucruri și nume cu adevărat înfricoșătoare nu le uită nicidecum cel ce are întristarea după Dumnezeu, ci dispoziția sa (lăuntrică) va fi ca a unuia ce pururea vede pe Judecătorul și este văzut de El, petrecîndu-și viața prezentă cu evlavie și dreptate, nefăcînd, nezicînd sau gîndind nimic din cele străine de harul și chemarea (lui) dumnezeiască.

Odrasla acestei lăudate întristări, binele suprem între oameni, este Smerita — cugetare prin care cel evlavios și iubitor de Dumnezeu se va socoti pe sine după adevăr mai mic decît toți, chiar dacă ar avea demnitatea de împărat, făcîndu-și drept regulă a cunoașterii sale slăbiciunea după fire, sub care sfîrșesc în mod egal toți cei ce împărtășesc aceeași fire, și nepurtînd nicidecum din pricina demnității (deținute) gîndul lui împotriva rațiunii firii. Meterezul acesteia îl reprezintă Blîndețea care este o deprindere ce respinge mișcările contrare firii, ale Iuțimii și Poftei, și prin care omul primește asemănarea cu Îngerii la care nu este nici Iuțimea ce rage și latră cu necuviință pe cei de o rudenie (după umanitate cu noi), nici Pofta ce dizolvă elanurile spirituale și trage dorința spre materie, ci numai Rațiunea ce are întreaga putere și conduce cu ardoare potrivit Minții spre Rațiunea cea mai presus de cauză și de fire. Iar roada acesteia este Iubirea agapică prin care, unindu-ne cu Dumnezeu și întreolaltă, într-atît ne preocupăm de bunăvoie unii de alții pe cît de atașat de toți este Dumnezeu ca un miluitor (a toate). Iar sfîrșitul acesteia este Împărăția cerurilor și desfătarea bunătăților celor dumnezeiești de acolo; căci spre acest hotar îi conduce întristarea după Dumnezeu pe cei ce o îmbrățișează și păzesc pe ea.

Iar semne distincte ale acestei întristări sînt: a obișnui ochii să vadă creatura numai spre mărirea Creatorului, a privi asupra celor ale aproapelui fără invidie și gelozie, a avea urechile gata numai spre primirea cuvintelor lui Dumnezeu și rugămințile celor ce au nevoie de noi dar a le avea închise cu sîrguință față de toată injuria și obscenitatea cuvintelor rușinoase, a avea limba sfințită cu grăirile de bine ale altora și nicidecum întinată cu injuriile și ocările împotriva altora. Și simplu-zis, ca să vorbesc concis, să prefacem toate mădularele sufletului și trupu-

lui după ceea ce pare bineplăcut Duhului şi să se împlinească întru noi întreg scopul urmărit de evlavie (religie).

Acestea, o binecuvîntate, cercetîndu-le în noi înşine cu toată rigoarea, dacă ne vom găsi avîndu-le, să le păzim cu purtare de grijă, iar dacă nu posedăm nimic din ele, să ne nevoim a le cîştiga cu iubire de trudă şi sîrguinţă, smerindu-ne ca nişte oameni tuturor oamenilor pentru Dumnezeu şi firea (noastră) umană comună, rămînînd blînzi şi buni faţă de cele ce se întîmplă împotriva voii (gnóme) noastre, darnici faţă de cei săraci, primitori faţă de străini, gata de a ocroti după putere pe cei ce au nevoie de apărare, avînd acelaşi suflet şi aceleaşi opinii faţă de prieteni, fiind întru toate amabili faţă de cunoscuţi, apropiaţi faţă de cei umili, compătimitori şi omenoşi faţă de cei neputincioşi, îndelung-răbdători faţă de cei porniţi cu furie, iertători faţă de cei ce greşesc şi făcîndu-ne încurajare celor întristaţi. Şi si plu-zis, să ne facem tuturor toate (cf. I Cor. 9, 22), pentru frica de Dumnezeu şi ameninţarea aşteptată a judecăţii viitoare. Căci fără acestea enumerate (mai sus) nu este pentru nimeni absolut nici o speranţă de mîntuire.

Aceste lucruri şi mai multe decît acestea mă sileşte să le grăiesc dorul faţă de tine. Căci nu am cum să-l măsor, ca pe unul ce face să te închipui şi să dialoghez cu tine întotdeauna ca şi cum ai fi prezent şi fiind absent, sileşte a ne da întîlnire prin scrisori. Ci să nu primim superficial puterea celor zise, pentru că, împreună cu celelalte (lucruri), şi acest fel de cuvinte le vom avea, atît eu, cel ce le grăieşte, cît şi cei ce le ascultă, în ziua înfricoşătoare a judecăţii fie ca avocaţi, fie ca acuzatori, după ce fel de dispoziţie am manifestat faţă de ele. Fie însă ca noi toţi, şi cei ce grăiesc ceva din cele ce se cuvin, şi cei ce le ascultă, să ne arătăm făcători ai tuturor cuvintelor dumnezeieşti şi nu numai auzitori (cf. Rom. 2, 13 sq.) sau grăitori, cu harul lui Hristos, Dumnezeul şi Mîntuitorul nostru Care ne-a chemat la mărirea şi Împărăţia Lui (cf. I Tes. 2, 12).

Traducere şi prezentare Drd. *Ioan I. Ică*

PREDICĂ LA DUMINICA A XXVII-A DUPĂ RUSALII

Poporul evreiesc ţinea cu multă sfinţenie ziua de sîmbătă. Şi socotea ca o datorie sacră de a merge sîmbăta la sinagogă, unde se făceau rugăciuni, cîntări şi explicări din Sfînta Scriptură.

La o anumită sinagogă, într-o oarecare sîmbătă, se întîlneşte Mîntuitorul cu mai-marele sinagogii. Şi pe motivul că Mîntuitorul făcuse în aceeaşi zi în acel loc o minune, se naşte o discuţie între ei.

Mîntuitorul iubea sănătatea oamenilor, vindecîndu-le neputinţele. Vede şi de data aceasta o femeie gîrbovă, care suferea de această neputinţă de optsprezece ani. Mîntuitorul o tămăduieşte, iar mai-marele sinagogii îşi descoperă mînia prin cuvinte jignitoare la adresa Mîntuitorului, ocărînd în acelaşi timp mulţimea prin cuvintele: „Şase zile sînt în săptămînă, atunci să veniţi să vă vindecaţi, nu în zi de sîmbătă". Ştiind Mîntuitorul că aceste apostrofări sînt de fapt adresate Lui, îi zice: „Făţarnicilor! Fiecare dintre voi nu dezleagă, oare, sîmbăta boul său sau asinul de la iesle, şi nu-l duce să-l adape? Dar aceasta, fiică a lui Avraam fiind, pe care a legat-o satana, iată de optsprezece ani, nu se cuvenea, oare, să fie dezlegată de legătura aceasta, în ziua sîmbetei?" (Luca 13, 15—16).

Din această Evanghelie putem învăţa multe lucruri bune şi folositoare. Dar de data aceasta voiesc să mă opresc asupra a două chestiuni, şi anume:

1. Asupra bunătăţii şi milostivirii lui Iisus Hristos, şi
2. Asupra răutăţii şi vicleşugului făţarnicilor.

I. Bunătatea şi milostivirea lui Iisus Hristos

Scopul minunilor lui Iisus are o dublă semnificaţie. Mai întîi urmăreşte vindecarea suferinţelor şi ajutorarea oamenilor, iar în al doilea rînd arată dovada dumnezeirii Sale.

Bunătatea lui Iisus Hristos se vede foarte limpede şi din sfînta Evanghelie de astăzi.

Cauza bolilor izvorăşte din trei pricini: slăbirea unei regiuni a organismului. Precum mecanismele unei maşini se pot uza şi în consecinţă nu funcţionează întreaga maşină, tot astfel pot slăbi sau şubrezi anumite părţi ale corpului omenesc şi atunci întreg organismul suferă.

Socotesc că maşina cea mai complicată din întreaga lume este organismul omului; piesele lui odată slăbite, nu se mai pot înlocui ca acelea ale unei maşini. Constatarea aceasta ne îngăduie să mai descoperim un adevăr: că organismul atît de complicat şi de perfect al omului nu poate fi o creaţie întîmplătoare, ci este creaţia lui Dumnezeu.

Al doilea izvor al bolilor poate proveni ca urmare a unei pedepse a lui Dumnezeu sau o încercare a credinţei. Boala ca încercare a credinţei apare cel mai clar în Noul Testament, la Sfîntul Apostol Pavel (II Cor. 12, 7—8), unde citim: „Datu-mi-s-a mie un ghimpe în trup, un înger al satanei, să mă bată peste obraz..."

Pentru anumite păcate mai grele, Dumnezeu ne pedepseşte cu scop de îndreptare. Exemple întîlnim chiar la poporul ales de Dumnezeu. Să ne amintim de cele două mari robii ale sale: robia egipteană şi cea babilonică.

O a treia cauză a bolilor poate să fie însăşi o lucrare a diavolului. Sfînta Scriptură ne arată suferinţele pricinuite dreptului Iov de către diavol, precum şi

numeroasele cazuri de oameni stăpîniţi de diavol, şi care au fost vindecaţi de Mîntuitorul.

Ce zice Mîntuitorul în Evanghelia de astăzi? „Pe care o legase satana de optsprezece ani". Din cuprinsul acestei Evanghelii se observă şi marea bunătate a lui Iisus. Nu femeia Îi cere scăpare de această neputinţă, căci ea nici nu putea să-L vadă pe Iisus, de gîrbovă ce era, ci numai Îl auzea vorbind. Ce se petrecea însă în sufletul ei, nu putem şti. Poate să fi avut o credinţă mare în bunătatea şi puterea lui Dumnezeu; poate că se resemnase în neputinţa ei, socotind că pentru păcatele ei este pedepsită. Un lucru însă este sigur. Că Mîntuitorul a văzut într-însa ceea ce nu a văzut nimenea. Chiar de va fi săvîrşit păcate şi neputinţa ei era o pedeapsă dumnezeiască, optsprezece ani de grea suferinţă vor fi făcut-o vrednică de milă.

Prin minunile ce le săvîrşea, Mîntuitorul Îşi dovedea şi dumnezeirea, înţelepciunea şi lipsa oricărui păcat. Lumea Îl vedea pe Iisus ca pe un om asemănător celorlalţi oameni. Dar El făcea minuni pe care nu le putea face o omenire întreagă: vindeca îndrăciţii de care toţi se temeau, tămăduia orbii, curăţa leproşii, dădea sănătate surzilor, muţilor, şchiopilor, paralizaţilor; într-un cuvînt: orice fel de boală sau neputinţă, cu toate că oamenii vedeau în El doar pe fiul teslarului Iosif şi al Mariei.

Iisus Hristos dădea dovadă şi de o înţelepciune nepămînteană. Deşi nu învăţase la nici o şcoală de-a lor, era mai înţelept decît toţi oamenii. Adeseori, adversarii Lui, voind să-L pună în încurcătură, îi puneau întrebări grele şi meşteşugite, astfel încît oricum va răspunde să-L poată învinui. Exemple: cu banul dajdiei; cu problema femeii căsătorită pe rînd cu şapte fraţi; cu originea puterii cu care face minuni şi altele.

Iisus era şi fără păcat. Singur El a putut să spună vrăjmaşilor Săi: „Cine Mă vădeşte pe Mine de păcat?" Această întrebare nici o fiinţă omenească nu o poate pune.

II. Răutatea şi vicleşugul făţarnicilor

Făţărnicia este fiica duşmăniei şi a mîndriei. Mîntuitorul ura atît de mult păcatul acesta, biciuindu-l şi condamnîndu-l. Îl auzim de atîtea ori pe Iisus zicînd: „Vai vouă, fariseilor făţarnici!" Ne putem întreba din ce cauză Mîntuitorul avea atîta împotrivire faţă de păcatul acesta. Dumnezeu este iubire. Şi din iubirea Sa faţă de om voieşte ca purtările noastre să fie cinstite şi sincere, iar nu una să gîndim şi alta să vorbim şi alta să înfăptuim. Făţărnicia este meşteşug diavolesc. Diavolul a luat chipul şarpelui pentru a-l ademeni pe om, precum se preface făţarnicul luînd chip binevoitor. Dar prin făţărnicia diavolului în chip de şarpe, care l-a minţit pe om zicîndu-i: „Nu vei muri", s-a lovit în virtutea dragostei şi s-a aprins minciuna, duplicitatea, neîncrederea.

Făţarnicul îţi iese înainte ca prieten, dar în spate te sapă, te duşmăneşte, îţi vrea răul. Din această pricină se iscă atîtea neîncrederi şi neînţelegeri între soţi, între fraţi, între prieteni; fiindcă în loc de „da" este „nu", iar în loc de „nu" este „da".

Să fugim de făţărnicie şi să grăim adevărul. Trist este să ajungem la concluzia că prin adevăr şi dreptate mulţi consideră că nu se poate trăi, dar şi mai dureroasă este constatarea asupra consecinţelor minciunii.

Făţărnicia o vedem cel mai bine în comportarea lui Iuda. Mintea lui urzea şi cugeta vînzarea lui Iisus. Inima lui nesăţioasă dorea argintul. Dar limba lui rostea despre ajutorarea săracilor. Dacă am fi dat crezare cuvintelor lui, am fi putut exclama: Ce om bun este acesta faţă de cei săraci!

Mîntuitorul a numit păcatul ipocriziei „aluat", zicînd ucenicilor Săi: „feriţi-vă de aluatul fariseilor, care este făţărnicia". Adevărat este că precum aluatul dospeşte toată frămîntătura, tot aşa şi făţărnicia strică mintea, limba, cuvîntul, sufletul omului.

Mîntuitorul ne îndeamnă şi ne spune: De tot cuvîntul deşert vom da seamă în ziua judecăţii. De n-ar fi spus-o Însuşi Mîntuitorul, nu am crede că aşa este.

Cuvintele le putem împărţi în trei categorii:

1. Cuvinte bune, folositoare, spuse spre slava lui Dumnezeu și spre binele aproapelui.
2. Cuvinte rele, care aduc mare jignire bunătății lui Dumnezeu și supărare aproapelui nostru.
3. Cuvinte ce nu produc nici binele nici răul. Proorocul David se roagă lui Dumnezeu zicînd: „Pune, Doamne, pază gurii mele și ușă de îngrădire, împrejurul buzelor mele" (Psalm 140, 3). Și în continuare: „Să nu abați inima mea spre cuvinte de vicleșug ca să-mi dezvinovățesc păcatele mele" (Id. 4).

Ni se spune că în iad, între alte chinuri, va fi plîngerea și scrîșnirea dinților. Această suferință se va datora pentru că și cu gura, cu limba, cu cuvîntul se poate păcătui neiertat.

Să ne ferim deci de păcatul urît al fățărniciei și să fim cu sinceritate și fără vicleșug față de aproapele nostru, ca să ne aflăm vrednici de a primi răsplata vredniciilor noastre în ceruri, după cuvîntul Mîntuitorului: „Fericiți cei curați cu inima, că aceia vor vedea pe Dumnezeu" (Matei 5, 8).

Arhim. *Serafim Man*

LA ȘCOALA ÎNAINTE-MERGĂTORULUI[1]

I

Pericopa ascultată azi e de la Marcu (1, 1—8). Dar o găsim și la ceilalți doi sinoptici, la Matei și Luca.

În completarea primilor doi evangheliști, Sf. Luca ne dă și cadrul istoric în care Înainte-mergătorul Ioan își începe activitatea sa. La Roma, ne informează evanghelistul, stăpînea în zilele acelea, Cezarul Tiberiu; în Iudeea guverna Ponțiu Pilat, iar ca arhierei erau Anna și Caiafa (Lc. 3, 1—3). Informațiile sînt de cea mai mare importanță, ele constituind o dovadă că oamenii și faptele despre care ne vorbește pericopa nu sînt născociri ale închipuirii, ci realități legate de un anumit spațiu și un anumit timp istoric. Cînd Sf. Ioan își începe activitatea, patria sa era lipsită de independență. Privarea aceasta de libertate a Palestinei era mai veche. După întoarcerea din robia babilonică, iudeii n-au mai cunoscut libertatea decît pentru un scurt timp, ei trecînd cînd sub o stăpînire străină, cînd sub alta, ultima fiind aceea a romanilor.

Împrejurările acestea vitrege au determinat în sînul poporului credincios un curent axat pe ideea că viitorul Mesia nu va avea de împlinit o misiune religios-spirituală — așa cum preziseră cu sute de ani înainte proorocii —, ci una de natură politică, și anume misiunea de eliberator al poporului iudeu de sub dominația străină și în același timp de promovator al lui la rang de conducător în împărăția pămîntească în care aveau să fie cuprinse toate popoarele lumii.

Apariția Sf. Ioan a avut rostul de a reaprinde în sufletele conaționalilor vechea credință într-un Mesia cu misiune religios-spirituală. Și mai presus de toate, Ioan se simțea trimis să-și pregătească semenii pentru primirea lui Mesia, a Mîntuitorului.

II

Pentru ca cineva să fie îndrumătorul cuiva e necesar ca mai întîi să fie el însuși pregătit pentru asemenea misiune.

Ca fiu de preot, Ioan a primit dintru început o temeinică inițiere în cele duhovnicești. Cît timp a locuit cu părinții, aceștia l-au învăluit în dragostea lor și l-au ocrotit în rugăciunile lor. Cu atît mai mult cu cît ei erau conștienți de înalta misiune, căreia pruncul îi era destinat de Sus în acea vreme de început a epocii mesianice.

Retras apoi într-un ținut relativ pustiu, spre apus de Marea Moartă și gurile Iordanului, Ioan și-a continuat pregătirea sub călăuzirea tainică dar reală a lui Dumnezeu. Aici el s-a îndeletnicit cu citirea Scripturilor Sfinte, cu rugăciunea și cu meditația în susurul vîntului și sub sclipetul misterios al veșnicelor stele.

1 La Duminica dinaintea Botezei.

Viaţa în locuri retrase, în permanent dialog cu Dumnezeu şi într-o oarecare măsură şi cu semenii, l-a ajutat să se lămurească deplin asupra misiunii ce avea de îndeplinit, l-a ajutat să-şi dobîndească echilibrul interior şi o perspectivă clară.

La porunca de sus (Lc. 3, 2), Ioan îşi începe activitatea în slujba semenilor. Toată lumina, toată agonisita virtuţilor, toată tăria sufletească le împărtăşeşte cu generozitate şi cu dragoste semenilor săi.

Ca prooroc chemat să facă joncţiunea dintre Vechiul şi Noul Aşezămînt, Ioan a slujit semenilor în primul rînd în sfera religios-morală. Şi anume, el a lucrat pentru ridicarea ascultătorilor prin propovăduirea pocăinţei, prin administrarea botezului şi prin exemplul personal.

„Pocăiţi-vă că s-a apropiat împărăţia cerurilor" (Mt. 3, 2). Aceasta e tema centrală a predicii lui Ioan.

Pocăinţa înseamnă schimbarea fundamentală a orientării gîndirii, simţirii şi voinţei dinspre păcat înspre virtute. Înseamnă negarea egoismului, şi acceptarea slujirii lui Dumnezeu şi a oamenilor. Căinţa este premisa fără de care nu poate fi afirmată şi înfăptuită o viaţă nouă, o viaţă în acord cu cerinţele fundamentale ale firii umane şi cu cele ale poruncilor lui Dumnezeu.

Împărăţia cerurilor despre care vorbeşte proorocul este Mesia însuşi. Este împărăţia Aceluia care era pe punctul de a-şi începe public activitatea menită să-i asigure stăpînirea spirituală asupra credincioşilor, asupra întregii lumi.

În strînsă legătură cu chemarea la pocăinţă, Ioan administra botezul prin care cei ce-l primeau se recunoşteau angajaţi pe calea schimbării fundamentale de orientare şi viaţă.

Botezul lui Ioan nu conferea Harul Sfinţitor pentru că nu avusese încă loc jertfa Mîntuitorului. Botezul lui Ioan avea doar un caracter pregătitor. Cînd evanghelistul spune că botezul lui Ioan era un „botez al pocăinţii spre iertarea păcatelor" (Mc. 1, 4), el vrea să spună că proorocul urmărea să determine pe ascultători la căinţă pentru a le deschide astfel sufletele în vederea primirii lui Mesia, singurul care le putea conferi iertarea păcatelor. Căinţa înseamnă stingerea orgoliului şi asigurarea accesului liber la Hristos, vistiernicul tuturor harurilor.

Se cuvine să ne amintim apoi că Botezătorul însuşi a făcut clară distincţie între botezul său şi Botezul Mîntuitorului. „Eu vă botez cu apă... iar cel ce va veni după mine... vă va boteza cu Duh Sfînt şi cu foc" (Mt. 3, 11; Mc. 1, 8). Botezul lui Ioan care, deşi prooroc, e totuşi numai om, e un botez cu apă, adică e un botez care simbolizează numai, Harul, fără să-l confere; Botezul lui Hristos însă care e nu numai Om, ci şi Dumnezeu, simbolizează şi în acelaşi timp conferă Harul care ca un foc purifică fiinţa primitorului.

Cei ce primeau botezul lui Ioan mărturiseau că sînt angajaţi în procesul căinţei. Cei angajaţi în căinţă se arătau prin însuşi acest fapt doritori de primirea Mîntuitorului, a Celui ce perfecta căinţa credincioşilor prin acordarea Harului sfinţitor.

Dar Ioan îşi pregătea ascultătorii şi prin exemplul său personal, prin ţinuta şi comportamentul său.

Fiziceşte proorocul contura un chip care oricui îl privea îi lăsa impresia de neşters a unui om de o neobişnuită tărie şi măreţie sufletească. Trup subţiat de asceză, faţa suptă, ochii limpezi şi adînci, degete lungi diafanizate vădeau pe omul al cărui centru de gravitaţie era mutat din afară spre zona adîncă a vieţii duhovniceşti.

Întreaga făptură a sfîntului respira linişte, stăpînire de sine, un calm deplin şi radia unda învăluitoare a celui deprins să trăiască în vecinătatea lui Dumnezeu. Într-o anumită măsură şi înfăţişarea aceasta fizică neobişnuită a sfîntului a făcut dintr-însul un centru de atracţie pentru credincioşi.

Şi mai mult a trezit curiozitatea şi interesul credincioşilor felul de a propovădui al proorocului. Cuvîntul său era blînd dar şi energic; mustrător dar şi încurajator; aspru dar şi plin de căldură şi înţelegere; răscolitor dar şi liniştitor şi totdeauna subordonat unui înalt ideal, acela de a înlătura din suflete prejudecăţi religioase şi obstacole de ordin moral, pe de o parte, iar pe de alta de a le deschide pentru primirea lui Mesia, pentru participarea la viaţa cea nouă care avea să constituie conţinutul epocii mesianice.

Dar ceea ce a determinat şi mai mult pe credincioşi să-l frecventeze pe Înaintemergătorul a fost exemplul său personal.

Ioan predica nu numai cu cuvîntul, nu numai cu o parte a persoanei, ci cu întreaga sa ființă. El cerea ascultătorilor căință. O făcea însă ca unul care-și trecuse propria făptură prin flacăra purificatoare a căinței.

Mulțimii care-l întreba: Ce să facă pentru a se căi, el îi răspundea: „Cel ce are două haine să dea celui ce n-are, și cel ce are bucate asemenea să facă" (Lc. 3, 11). Dar Ioan pusese mai întîi el însuși în practică această învățătură. Căci renunțînd la traiul comod din sînul familiei, el și-a ales drept locuință un ținut nepopulat și necultivat, unde a purtat o îmbrăcăminte aspră, sărăcăcioasă și s-a hrănit ani de-a rîndul cu lăcuste și miere sălbatică (Mc. 1, 6).

Vameșilor le cerea să nu ia nimic mai mult decît ceea ce le era rînduit (Lc. 3, 13). În aplicarea acestei învățături proorocul a mers și mai departe. Nu numai că n-a primit nimic peste ce era drept, dar nu a primit nici ceea ce credincioșii îi vor fi adus ca o plată dreaptă pentru activitatea lui duhovnicească.

Soldaților de asemenea le atrăgea atenția să nu asuprească pe nimeni, să nu pîrască pe nedrept, și să se rezume la ceea ce li se plătește (Lc. 3, 14). Nu e greu de văzut că asemenea virtuți recomandate altora străluceau de mult — și încă cu ce intensitate! — în aureola sfîntului însuși.

Se cuvine să amintim fie și numai în treacăt, și despre atitudinea proorocului față de farisei și saduchei. Deși le-a adresat cuvinte de aspră mustrare denunțîndu-le duplicitatea și arătîndu-i ca pe unii care voiau să pară evlavioși fără să fie în realitate, le-a lăsat totuși, și lor o portiță de salvare, îndemnîndu-i să facă „roade vrednice de pocăință" (Mt. 3, 8). Asprimea și-a temperat-o cu îndemnul încurajator ca aceia, fariseii și saducheii, să facă efortul de a ieși din ipocrizia și minciuna în care se complăceau și să intre în rîndul celor ce se căiesc pregătindu-se astfel și ei pentru primirea lui Mesia. Așa procedează drepții. Ei sînt aspri față de păcat, dar plini de înțelegere și dragoste față de săvîrșitorii lui. Ei suferă pentru cei ce îndură nedreptatea dar suferă și mai mult pentru cei ce săvîrșesc nedreptatea. Căci aceștia sînt mai primejduiți în fața lui Dumnezeu și a oamenilor.

Într-un mod asemănător a procedat și Sf. Evanghelist Matei față de Irodiada, cea care și-a îndemnat fiica să ceară capul Sf. Ioan Botezătorul. În loc să-și verse mînia în expresii dure la adresa ei, Evanghelistul spune simplu că mama a fost aceea care și-a îndemnat fiica să ceară decapitarea proorocului (Mt. 14, 8).

Dar întreaga sa activitate de propovăduitor al botezului căinței, precum și cea de nevoitor întru împlinirea prescripțiilor Legii, Sfîntul Ioan le-a adus în strînsă legătură cu Mesia, cu Iisus Hristos-Domnul.

Ioan s-a străduit să-și instruiască ascultătorii în așa fel ca ei să fie lămuriți că botezul și căința propovăduite de el n-au valoare decît în măsura în care conduc spre Mesia. Mesia avea să vină după el și avea să se vădească purtător al unor puteri infinit mai mari. Botezul mesianic va fi un Botez cu Duh Sfînt și cu foc, va conferi adică în chip real iertarea păcatelor și va infuza în ființa primitorilor puterile necesare trăirii efective a unei vieți cu adevărat noi.

Totodată Mesia se va arăta și ca purtător al puterii judecătorești în temeiul căreia la vremea potrivită, El va face separarea între cei păcătoși și cei drepți, pentru ca pe unii să-i pedepsească, iar pe alții să-i răsplătească (Mt. 3, 12).

Momentul cînd Sfîntul Ioan botează pe Domnul în rîul Iordanului marchează introducerea solemnă a Mîntuitorului în oficiul Său mesianic. E momentul cînd predica lui Ioan despre ce Acesta avea să-ndeplinească își primește confirmarea în public din partea celorlalte persoane ale Sfintei Treimi (Mt. 3, 16—17).

E momentul cînd Înainte-mergătorul începe să părăsească scena, aceasta fiind umplută tot mai mult de masiva personalitate a Domnului Iisus Hristos (In. 3, 30).

III

Pentru noi proorocul Ioan constituie o școală înaltă de la care avem multe de învățat.

Mai întîi Înainte-mergătorul ne pune la îndemînă pilda unui om dintr-o bucată, a unui om care știe ce are de făcut și care nu cunoaște șovăirea în calea ce și-a ales. Exemplul lui ne arată cît e de necesară pentru viață fixarea unei ținte precise, a unui ideal înalt. Opțiunea pentru un ideal aduce ordine în sfera sufletească, împiedică împrăștierea, concentrează puterile, dă linie inițiativelor și acțiu-

nilor. Lipsa unui ideal se face simțită sub forma ezitărilor, a temerilor și neliniștilor paralizante, a opririi la mijlocul drumului, a cheltuielilor inutile de energie.

Iată de ce se cuvine ca la vremea potrivită să ne străduim a ne hotărî pentru un scop în viață, pentru un ideal pe măsura puterilor noastre. Să ne fixăm un ideal care să ne lumineze și să ne încălzească mereu în luptele existenței noastre cotidiene și care să ne aducă satisfacția de a participa la un sens înalt.

În al doilea rînd, proorocul Ioan ne pune la îndemînă învățătura că înfăptuirea idealului ales nu se efectuează în mod necesar. Pentru a insera un ideal în circuitul vieții e nevoie de o temeinică pregătire.

Ioan s-a pregătit pentru misiunea lui timp de treizeci de ani. Timp de trei decenii cel ce avea să fie Înainte-mergătorul Domnului a cercetat, a învățat, a meditat, s-a rugat convins că în felul acesta își va putea împlini cu bune rezultate misiunea.

E bine, e necesar să avem un ideal de viață. Dar atît nu e de-ajuns. Rostul idealului e să fie înfăptuit. Idealul însă nu poate fi convertit în realitate, decît printr-un efort îndîrjit cu luarea în ajutor a unei cît mai temeinice pregătiri.

Pregătirea are caracter permanent. Ne pregătim în școală, dar și după ce am terminat școala. Și mai ales azi cînd rapida dezvoltare a științei și tehnicii ne cere să fim mereu cu informațiile la zi. Altfel rămînem în urmă, ne-o iau alții înainte și putem sfîrși prin a fi aruncați la margine ca niște netrebnici.

În al treilea rînd, să avem grijă ca idealul pe care ni-l alegem să fie folositor nu numai pentru noi ci și, mai ales, pentru semenii noștri.

Proorocul Ioan a cuprins în sfera misiunii sale pe toți, pe toți cei ce, de jos sau de sus, se apropiau de el. Fără duritate, dar cu neînduplecată fermitate Ioan a denunțat egoismul, orgoliul, ipocrizia, înfierîndu-le ca pe o gravă abatere de la legea sfîntă, dar și de la firescul naturii omenești. În locul acestor păcate, Sfîntul s-a străduit să reintroducă în dreptul lor: cumpătarea, smerenia, sinceritatea, dragostea.

Un ideal individualist își pierde caracterul de valoare morală, e antisocial și antiuman.

Dreptul la atenția și truda noastră nu-l are decît idealul menit să slujească și celorlalți, comunității, Patriei. Existența, pregătirea noastră morală, profesională le datorăm societății. De aceea ei se cuvine să-i închinăm idealul, cunoștințele, aptitudinile și tot ce reprezentăm noi ca energie și pregătire.

În al patrulea rînd, proorocul Ioan s-a adus atît pe sine cît și pe ascultători în strînsă legătură cu Mesia, cu Hristos-Domnul.

Pentru Ioan, stăpînirea asupra firii proprii, asupra tentațiilor pe care le prezintă aceasta, precum și lumea externă, pentru marele prooroc, căința, lupta cu șanse de izbîndă durabilă împotriva păcatului, a egoismului, nu se pot efectua decît prin comuniunea cu Hristos.

Stăpînirea deplină asupra egoismului și a tentațiilor materiei pe de o parte, iar pe de alta reașezarea spiritului la rang de cîrmuitor al vieții nu se poate înfăptui cu deplin succes decît prin ascultarea de Iisus Mîntuitorul.

Numai în comuniune cu Hristos care prin focul Harului Său arde în noi rădăcinile egoismului și ne infuzează viața nouă putem deveni cu adevărat disponibili pentru slujirea dezinteresată a semenilor, a oamenilor, a lumii.

Pr. D. Belu

PREDICĂ LA DUMINICA DUPĂ BOTEZUL DOMNULUI

„S-a apropiat împărăția cerurilor"
(Mt. 4, 17)

De la început cuvîntul împărăție întipărește pe ecranul imaginației noastre un spațiu întins și totodată și o putere. Ne putem gîndi la împărăția lui Alexandru Macedon, împărăția de tristă amintire austro-ungară, sau chiar la o împărăție a cosmosului cu întinsele spații ale galaxiilor și marea putere a atomilor.

Textul sfînt ne vorbește însă de o împărăție a cerurilor și că această împărăție este înlăuntrul nostru. Cu adevărat există o împărăție înlăuntrul nostru. Spațiul?

Nepătrunsul spaţiu al gîndurilor. Puterea? Nepătrunsa putere a simţămintelor. Tainică este această împărăţie dinlăuntrul nostru. Versul popular ţine să semnaleze că: „De s-ar afla cineva / Să-mi citească inima, / Ar tot scrie şi-ar citi / Şi tot n-ar mai isprăvi". Iar doctorul Alexis Carrel l-a denumit pe om „fiinţă necunoscută". Se pare că pînă în prezent nici nu s-a scris o antropologie creştină. Toate acestea mărturisesc despre tainica împărăţie dinlăuntrul nostru.

Sîntem în era excursiilor. Fiecare vrea să călătorească, pentru ca să cunoască locuri şi spaţii, fie chiar şi spaţiile cosmice.

De ce nu avem aceeaşi dorinţă în a călători în noi înşine? Deşi e necesară această excursie în cele dinlăuntru ale noastre. Avem şi îndemnul încă dat de înţelepţii antici: „Cunoaşte-te pe tine însuţi". De ce nu călătorim în noi înşine? Ne e frică de noi? De văgăunile gîndurilor negre din noi? De prăpăstiile urîtelor simţăminte ? Şi totuşi să îndrăznim a lua toiagul drumeţiei lăuntrice, că pe văgăuni şi văi prăpăstioase mai cresc şi floricele, poate vom întîlni chiar şi pajişti cu flori.

Cu adevărat, la primii paşi ai drumeţiei întîlnim pe cărările împărăţiei dinlăuntrul nostru binele şi răul în aceeaşi fiinţă. Cum? Să nu ne mire faptul. Chiar din grădina raiului „Pomul cunoştinţei binelui şi a răului era în mijlocul raiului" (Fac. 2, 9).

Constat însă, de la prima întîlnire cu aceste realităţi, că nu-mi e totuna a sta sub razele de lumină ale binelui sau sub furtunile negre ale răului. Dar ce e de făcut? Cum aş putea să fiu mai stăpînit de razele binelui? Constat iarăşi, că singur nu pot. Dar nu descurajez. Aşa mi s-a spus: „S-a apropiat împărăţia cerurilor". Mai mult chiar, s-a apropiat însăşi Stăpînul împărăţiei. A venit să mă ajute să temeinicesc în mine împărăţia cerurilor. Ce mare ajutor! Ce mare binefacere! Dar mi se cere şi mie un efort, o trudă, o contribuţie, o împreună-lucrare. Cum?

Ucenicul întreabă odată pe bătrînul: Părinte, am gînduri rele în capul meu, ce să fac? Bătrînul îl duce afară din chilie, îi arată un stol de corbi zburînd deasupra capului său şi-i zice: „Poţi opri acest stol de corbi să nu zboare pe deasupra capului tău? Iar ucenicul răspunde: nu; bătrînul continuă. Dar poţi opri aceşti corbi să nu-şi facă cuib în capul tău? Ucenicul răspunde: aceasta o pot. Deci îi zise din nou bătrînul: Ia aminte să nu-şi facă gîndurile negre cuib de aşezămînt în capul tău şi nici simţămintele negre cuib de aşezămînt în inima ta". Şi atunci a înţeles ucenicul care este contribuţia lui la împreuna sa lucrare cu Dumnezeu pentru creşterea împărăţiei lui Dumnezeu înlăuntrul său.

Iată pentru ce a venit la noi Stăpînul. Pentru a ne ajuta ca să înfăptuim înlăuntrul nostru împărăţia, adică frumoasele gînduri, alesele simţăminte de origine veşnică din împărăţia lui Dumnezeu. Aşa ca să devenim stăpîni peste patimi şi atunci vom fi şi noi împăraţi şi regi, după cuvîntul bătrînului din scrierile filocalice şi după exemplul atîtor sfinţi şi mucenici ai Bisericii creştine şi a Bisericii noastre româneşti.

Să mai facem un pas înainte. Există vreo legătură între împărăţia dinlăuntrul meu şi între împărăţia cosmică? Cu siguranţă că există. A existat de la început. Păcătuind Adam s-a răzvrătit făptura. Veni la noi stăpînul făpturii ca s-o elibereze şi pe ea, care „aştepta oftînd izbăvirea" (Rom. 8, 20). Strînsa conlucrare a făpturii cu Stăpînul este evidentă, de la Naştere, cînd steaua porneşte, pînă la Răstignire, cînd soarele nu vrea să-şi mai dea lumina „văzînd pe Stăpînul răstignindu-se". Şi de asemenea pămîntul cutremurîndu-se văzînd atîta nerecunoştinţă.

Imnul Acatist are o strofă în care se spune: „Iisuse, înfrumuseţătorul tuturor făpturilor". Deci Stăpînul făpturii a venit să ne înfrumuseţeze pe noi şi făptura. Şi noi? Să fim cei ce urîţim făptura, ca la Hiroşima şi Nagasaki? Să meditămserios la aceste realităţi.

Dacă Mîntuitorul s-a apropiat de noi, ca să creştem împreună împărăţia cea dinlăuntrul nostru, să ne străduim şi noi spre aceasta, pentru a deveni înfrumuseţătorii făpturii. De ne vom înfrumuseţa pe noi, vom fi fericiţi şi noi şi făptura. Atunci vom putea zice cu ecfonisul Vecerniilor noastre: „Fie stăpînirea împărăţiei Tale binecuvîntată şi preamărită a Tatălui şi a Fiului şi a Sf. Duh". Amin.

Pr. lector *Ioan Mihălţan*

DUMINICA VAMEŞULUI ŞI A FARISEULUI

Adevărata şi falsa rugăciune

„Zic vouă că acesta (vameşul) s-a coborît mai îndreptat la casa sa decît acela (fariseul)" (Lc. 18, 14).

Începînd cu ziua de azi, am păşit într-un nou period din decursul anului bisericesc. El se numeşte periodul Triodului şi se extinde pînă în Sîmbăta patimilor, încheindu-se cu Sf. Liturghie a Sf. Vasile cel Mare, care se săvîrşeşte în acea zi.

Perioada aceasta, de 70 de zile, a fost rînduită de Biserica noastră ca timp de intensă pregătire pentru a putea întîmpina şi sărbători, cu vrednicie, marea minune din istoria mîntuirii neamului omenesc — Învierea lui Iisus din Nazaret — Mesia cel prezis de Dumnezeu, prin profeţi, că va fi trimis în lume, pentru mîntuirea întregului neam omenesc.

Cîntările şi rugăciunile din această perioadă, pe care le auzim în cadrul cultului divin, au un conţinut ce exprimă părere de rău pentru păcatele săvîrşite şi de dezaprobare pentru destinul dat de omenire Fiului lui Dumnezeu întrupat — răstignirea pe cruce între doi tîlhari.

Pentru a deveni vrednici să serbăm după cuviinţă acest extraordinar eveniment, Sf. noastră Biserică a rînduit ca, în mod pedagogic, să ne pregătească şi să ne conducă pas cu pas, oferindu-ne în fiecare din aceste duminici cîte un mijloc potrivit.

Primul mijloc de pregătire, ce îl îmbie Biserica, în această duminică, este cel arătat nouă de însuşi Mîntuitorul — *rugăciunea*. Rugăciunea este actul de convorbire al creştinului cu Dumnezeu, de înălţare a sufletului său la Tatăl nostru cel ceresc, spre a primi ajutorul ce reîmprospătează şi refortifică puterile sale. Sufletul omenesc nu poate vieţui fără această comuniune cu Dumnezeu. El tînjeşte şi se îndreaptă spre creatorul său, aşa după cum plantele îşi îndreaptă frunzele şi florile după lumina şi căldura soarelui. În faţa acestui adevăr, Fer. Augustin a exclamat: „Ne-ai făcut pentru tine, Doamne, şi nefericită este inima mea pînă nu se va odihni întru Tine!"

Dar, a ne ruga nu este un lucru prea uşor şi prea simplu. Rugăciunea pretinde o jertfă, jertfirea egoismului din noi. De aceea se cuvine să învăţăm ca să ştim cum trebuie şi cum nu trebuie să ne rugăm.

Spre a ne ilustra adevărata şi falsa rugăciune, Mîntuitorul a rostit parabola numită a *Vameşului şi fariseului*, cuprinsă în pericopa evanghelică citită azi la Sf. Liturghie.

În această parabolă, Mîntuitorul ne spune că doi oameni s-au urcat la templu să se roage. A ne ruga — după cum am amintit — este un lucru firesc; cei doi se îndreaptă spre locaşul de rugăciune ca să-şi reîmprospăteze puterile sufleteşti. Mîntuitorul precizează, în continuare, că unul era fariseu iar celălalt vameş. Această precizare este de mare importanţă, fiindcă fiecare dintre ei este reprezentantul unei clase sociale, antagoniste întreolaltă.

Fariseul reprezintă clasa de elită a poporului evreu. Acest popor a fost ales de Dumnezeu ca, prin intermediul lui, să păstreze în mijlocul omenirii conştiinţa trează în făgăduinţa divină a trimiterii unui mîntuitor. Dumnezeu, prin poruncile descoperite patriarhilor şi profeţilor, era privit drept conducătorul poporului evreu. Iar fariseii erau aceia care se socoteau împlinitorii cei mai fideli ai acestor porunci.

Vameşul reprezintă clasa socială cea mai decăzută în ochii acestui popor. De ce? Din două motive. Primul: Vameşii erau aceia care strîngeau impozitele pentru stăpînire. Şi în această funcţie fiind, mulţi erau necinstiţi. Lacomi pentru a se căpătui cît mai rapid, ei încasau mai mult decît era legal, oropsind mai ales pe sărmani şi pe văduve. Al doilea motiv: Vameşii se aflau, atunci, în slujba stăpînirii romane, faţă de care poporul evreu nutrea o ură de neîmpăcat, fiindcă aceasta, de la anul 63 î. Hr., le-a distrus independenţa de stat. Şi a fi în slujba asupritorului constituia o crimă de neiertat.

Dar în ciuda acestei diferenţieri sociale, atît fariseul cît şi vameşul simt nevoia să se roage. De aceea s-au urcat la templul din Ierusalim — centrul religios al poporului evreu.

Să urmărim acum, pe fiecare în parte, cum se roagă:

Fariseul înaintează la locul de frunte din templu şi se roagă astfel: „Dumnezeule, Îţi mulţumesc că nu sînt ca ceilalţi oameni, răpitori, nedrepţi, adulteri, sau ca şi acest vameş. Postesc de două ori pe săptămînă şi dau zeciuială din toate cîte cîştig".

Auzind aceste cuvinte, ne întrebăm: Oare, într-adevăr, s-a rugat fariseul?

Pentru a răspunde corect, trebuie să facem precizarea că o adevărată rugăciune are un caracter de preamărire a lui Dumnezeu, pentru înţelepciunea cu care a creat toate; un caracter de mulţumire pentru toate darurile ce le revarsă, zilnic, asupra noastră; şi un caracter de cerere, în care rugăm pe Dumnezeu, ca pe Tatăl nostru, să ne dăruiască bunuri spirituale (înţelepciune, putere, sănătate) şi bunuri materiale (binecuvîntarea strădaniilor noastre pentru dobîndirea celor necesare existenţei noastre pămînteşti). Există, deci, rugăciune de preamărire, de mulţumire şi de cerere. În care dintre acestea poate fi încadrată rugăciunea fariseului? În cea de preamărire? Nu! În cea de cerere? Nu, fiindcă nu cere nimic de la Dumnezeu. Pentru că rugăciunea lui începe cu cuvintele „Îţi mulţumesc", am putea fi tentaţi să o considerăm rugăciune de mulţumire. Să fie, oare, aşa? Nu! Şi iată de ce: El nu mulţumeşte lui Dumnezeu pentru vreun dar primit, ci se laudă în faţa Lui, atrăgîndu-I atenţia, că el nu este ca ceilalţi oameni, răpitori, nedrepţi, adulteri, sau ca acest vameş. Parcă-l vedem cu cît dispreţ a aruncat o privire fugară spre confratele său de rugăciune!

Cuvintele fariseului nu pot fi o rugăciune fiindcă, prin conţinutul lor, el desconsideră nu numai pe vameş ci şi pe Dumnezeu. El Îl socoteşte asemenea unui despot pămîntean, căruia îi place să audă din gura subalternilor vredniciile lor, care totdeauna sînt însoţite de linguşiri. Dumnezeu nu are nevoie de trîmbiţarea faptelor personale, fiindcă El este atotştiutor. El ştie despre fiecare în parte ce a realizat. Iar dacă am realizat ceva, nu trebuie să ne mîndrim în faţa lui Dumnezeu cu faptele noastre, fiindcă El ne-a dat puterea ca să le săvîrşim, şi datori eram ca să le facem. În acest sens, însuşi Mîntuitorul ne învaţă: „Cînd veţi face toate cele poruncite vouă, să ziceţi: „Sîntem slujitori netrebnici, pentru că am făcut ceea ce eram datori să facem" (Lc. 17, 10). De aceea, nu preţuieşte nimic în faţa lui Dumnezeu o rugăciune în care rugătorul îşi etalează faptele sale.

Să urmărim acum şi felul în care s-a rugat vameşul. „Iar vameşul, departe stînd, nu voia nici ochii să-i ridice spre cer, ci-şi bătea pieptul zicînd: Dumnezeule, fii milostiv mie, păcătosul."

Faptul că vameşul stătea la intrarea în templu şi nici nu îndrăznea să-şi ridice ochii spre cer este semnul cel mai convingător că îi părea rău, din adîncul inimii, pentru fărădelegile săvîrşite. Prin faţa ochilor minţii, se derula filmul nedreptăţilor comise în calitatea lui de vameş, de funcţionar în serviciul unei stăpîniri străine. Pe cîţi nu-i va fi oropsit el?! Cît cîştig necinstit nu va fi agonisit, de la cei sărmani şi văduve, pentru a se îmbogăţi şi pentru a-şi menţine această slujbă! Pe toţi aceştia îi vede acum, cum, cu ochii înlăcrimaţi îi cereau îndurare, dar el nu s-a lăsat înduplecat de rugăminţile lor. În această clipă îi pare sincer rău de cele săvîrşite şi nu îndrăzneşte decît să ceară îndurare de la Dumnezeu, zicînd: „Dumnezeule, fii milostiv mie, păcătosul!" Aceste cîteva cuvinte constituie într-adevăr o rugăciune, o adevărată rugăciune de cerere, izvorîtă dintr-o inimă plină de căinţă. O astfel de rugăciune este primită de Dumnezeu şi aduce roade pentru cel care a rostit-o. De aceea, Mîntuitorul ne încredinţează că vameşul s-a întors mai îndreptat la casa sa decît fariseul.

Se pune întrebarea: De ce, oare, Mîntuitorul zice că vameşul s-a întors la casa sa numai *mai îndreptat* şi nu desăvîrşit?

Pentru că rugăciunea este doar un singur pas dintre cei importanţi pe calea ce duce la desăvîrşire, la mîntuire. Condiţiile mîntuirii sînt: credinţa, harul divin şi faptele bune. Rugăciunea adevărată este un dar al credinţei, pentru că numai cine se străduieşte să aibă o credinţă curată poate înălţa o rugăciune adevărată. Iar credinţa ni se dăruieşte prin acceptarea cuvîntului divin propovăduit de Biserică şi se întăreşte prin rugăciune, iar harul sfinţitor şi mîntuitor îl primim prin

Sfintele Taine. Iar pe lîngă acestea, Dumnezeu pretinde din partea noastră şi fapte creştine pentru a ajunge la desăvîrşire. Desăvîrşirea presupune o trăire activă a Evangheliei, aşa cum a trăit-o Mîntuitorul nostru Iisus Hristos. El este modelul nostru permanent după care să ne apreciem faptele şi după care să ne orientăm viaţa. Aşa ne învaţă El prin cuvintele: „Nu oricine îmi zice: Doamne, Doamne, va intra în împărăţia cerurilor, ci cel ce face voia Tatălui meu celui din ceruri" (Mt. 7, 21).

*

Prin Evanghelia de azi, Mîntuitorul vrea să ne înveţe cum trebuie să ne rugăm. Şi ne încredinţează că o rugăciune trebuie să izvorască dintr-o inimă sinceră, dornică să ajungă curată, ca să poată vedea pe Dumnezeu.

Rugătorul trebuie să dovedească smerenie, adică să-şi recunoască scăderile şi să-şi aprecieze faptele, nu luînd drept termen de comparaţie pe semenul său, care a fost, probabil, înzestrat de Dumnezeu cu mai puţini talanţi — cum a făcut fariseul comparîndu-se cu vameşul — ci să se compare totdeauna cu Mîntuitorul Iisus Hristos. El este idealul nostru de referinţă. Creştinilor din veacul apostolic, cărora li s-a părut că a imita în viaţa lor pe Iisus Hristos ar fi un lucru aproape imposibil, Sf. Apostol Pavel li s-a oferit drept exemplu, îndemnîndu-i: „Fiţi mie următori, precum şi eu următor sînt al lui Hristos" (I Cor. 4, 16). Sf. Apostol Pavel a fost om asemenea nouă şi a reuşit să-l imite pe Mîntuitorul, deşi mărturiseşte că „cel dintîi dintre păcătoşi sînt eu" (I Tim. 1, 15).

În rugăciune să nu cerem altceva de la Dumnezeu decît ceea ce priveşte întărirea străduinţei noastre spre desăvîrşire. Accentuăm acest fapt în mod deosebit, pentru că mulţi creştini cer în rugăciunile lor, pe lîngă ajutor personal, blestem şi pedeapsă pentru semenii lor. Şi a te ruga ca Dumnezeu să-ţi dăruiască toate cele bune, iar semenului, pe care îl invidiezi sau ţi-a greşit, toate cele rele, nu este o rugăciune, ci o blasfemie adusă lui Dumnezeu. Iisus Hristos ne-a învăţat în rugăciunea *Tatăl nostru* să ne rugăm ca Dumnezeu să ne ierte păcatele noastre, aşa cum iertăm celor ce ne greşesc nouă. Nu cere, oare, un asemenea creştin, prin rugăciune, tocmai condamnare din partea lui Dumnezeu?

Ne-am urcat astăzi, iubiţi creştini, în casa lui Dumnezeu ca să ne rugăm. Să ne urcăm şi cu sufletul la Dumnezeu, prin rugăciune, ca să ne întoarcem mai îndreptaţi la casele noastre, însoţiţi de dorinţa ca să împlinim voia Lui, ca vrednici să ne găsească Mîntuitorul nostru Iisus Hristos la serbarea praznicului Învierii sale şi să trăiască în veci în sufletele noastre. Amin.

Pr. *Sebastian Şebu*

PREDICĂ LA ÎNMORMÎNTAREA UNEI MAME

„V-am dat vouă pildă, ca, precum v-am făcut Eu vouă, să faceţi şi voi"
(Ioan 13, 15)

În casa aceasta s-a stins o făclie care a luminat suflete şi a sprijinit viaţă din viaţa ei. Pierde familia adormitei în Domnul o comoară vie, un ajutor de nepreţuit. Căci ce poate fi mai întăritor pe cărările vieţii, decît o mamă? Ea reprezintă un bun pe care nimeni şi nimic nu-l poate înlocui. Din acest motiv, în orice împrejurare, despre mamă se cuvine să vorbim cu cel mai adînc respect.

Pretutindeni în lume mama este cea dintîi şi ultima chemare a iubirii jertfelnice. De aceea, prin cuvîntul mamă înţelegem viaţă, blîndeţe, iertare, devotament. Viaţa însăşi începe cu acest minunat nume: mama.

Neistovitele mîini ale mamei sînt leagănul în care înfloreşte, spre rod bogat, viaţa noastră. Degetele ei ne mîngîie obrazul cînd sîntem trişti. Zîmbetul ei este leac care ne şterge lacrimile. În orice situaţie ne aflăm pe mamă nicicînd n-o chemăm zadarnic. Ea ne aude de aproape şi de departe. În duhul ei, mama ne urmăreşte paşii, ne presimte durerea, se află în tainic dialog cu inima noastră. Aleargă la noi cînd inima-i spune că sufletul ne este îndurerat. De ne este frig, ea ne aduce

soare. De ne este teamă, ne încurajează şi ne întăreşte prin cuvinte dătătoare de nădejde. Cînd sîntem în necazuri, tot ea, mama, ne întinde mîna spre ajutor. Cu gîndul şi cu fapta ea este alături de noi, ne sondează sufletul, ca nimeni altul pe lume.

2. De unde puterea jertfelnică a mamei? Din iubire! Forţa mamei este dată în iubire. Mama experimentează, mai mult decît orice om, cuvintele: „În iubire nu este măsură". Prin iubire mama se dăruieşte şi ne dăruieşte totul fără să aştepte răsplată. Cînd fiul se bucură şi mama se bucură. Cînd fiul se întristează mama aleargă la el cu durerea iubirii. Toate ostenelile mamei pentru binele fiilor izvorăsc din iubire.

Ostenind din zori şi pînă-n noapte, mama uită, adeseori, ce-i odihna. La masă, de obicei, este ultima. La muncă este cea dintîi. Nu-i niciodată liberă. Economiseşte din orice! Nu aruncă nimic din cele ce apreciază că ar putea fi odată spre folosinţă. Rareori îşi trîmbiţează durerea. Ea se consideră şi se ştie, necontenit, sub ochiul atoateştiutor al lui Dumnezeu. Ştie că, în numele lui Dumnezeu, suferinţa nu poate fi decît bună, purificatoare, mîntuitoare.

3. Iată, acum, fii, nepoţi şi strănepoţi, rudenii ale acestei case ne aflăm în jurul sicriului celei ce, ca mamă şi bunică, s-a făcut pildă de bunătate, de iertare şi de jertfelnică iubire. În pioasă durere ne reamintim cu cîtă înţelepciune şi răbdare ne-a sfătuit pe calea binelui, ne-a condus paşii în faţa altarelor străbune. Peste creste, peste dealuri, pe cer senin şi pe vreme înnourată, ne-a arătat calea creşterii noastre în Hristos-Domnul. Prin cuvinte simple, dar convingătoare, ne-a explicat că odată cu moartea trupului nu moare totul în făptura omenească. În fiinţa noastră nu moare ceea ce ne-a dăruit Dumnezeu prin suflarea Sa: sufletul. Acesta odată cu ultima suflare a trupului, este primit din nou la Dumnezeu de unde-şi are obîrşia.

Dar nu numai sufletul, ci şi iubirea mamei este nemuritoare. Iubirea ei rămîne cu noi şi după ce sufletul ei s-a despărţit de trup. Rămîn toate jertfele inimii şi ale mîinilor ei. Rămîne toată lacrima izvorîtă din zbuciumul sufletului ei. Cuvintele ei, adresate adeseori ca o rugă nouă, nu dispar. Poate că, uneori, uităm de bunele sfaturi ale mamei. Odată şi odată însă, mai cu seamă atunci cînd ne este dat să purtăm dureri pentru vina de a nu fi urmat stăruitoarele-i îndrumări, ne aducem totuşi aminte de cuvintele mamei. Această aducere aminte împletită cu nostalgie, ne ustură obrazul inimii ca să ştim că nu-i permis să uităm de simţirea mamei plină de compasiune şi grijă.

4. Prin rostul preoţiei noastre, adormita dăruieşte fiilor, nepoţilor, mii de binecuvîntări. Odată cu ele doreşte să înscrie, în inimile celor apropiaţi ai săi, cuvinte şi îndemnuri sfinte din Scriptura Noului Testament: „Să vă iubiţi unul pe altul, precum v-am iubit Eu" (Ioan 15, 12). „Zidiţi-vă unul pe altul" (I Tes. 5, 11). „Ţineţi ce este bine, feriţi-vă de orice înfăţişare a răului" (I Tes. 5, 21—22). „Pildă am dat şi Eu vouă, ca, precum am făcut Eu, să faceţi şi voi" (Ioan 13, 15). „Împliniţi, deci, bucuria mea, ca să gîndiţi la fel, avînd aceeaşi iubire, un suflet fiind, una cugetînd" (Filipeni 2, 2). Vieţuind astfel, în duhul acestui Testament cu adevărat sfînt, „Dumnezeul dragostei şi al păcii va fi cu voi" (II Cor. 13, 11).

5. Dăruieşte, Doamne, roabei Tale (N), împărăţia Ta cea neînserată. Fă-o părtaşă veşnicelor bucurii în care se află toţi bunii ostenitori în numele Tău, în veci de veci. Amin.

Pr. *Gheorghe Răţulea*

Viața bisericească

LUCRĂRILE ADUNĂRII EPARHIALE A EPISCOPIEI DE ALBA IULIA

În ziua de 24 noiembrie 1985 au avut loc lucrările Adunării eparhiale a Episcopiei Ortodoxe Române de Alba Iulia, la sediul Episcopiei.

Cu o zi înainte, adică în 23 noiembrie, membrii Consiliului Eparhial au analizat rapoartele generale ale celor trei sectoare de activitate, administrativ-bisericesc, economic și cultural și le-au însușit și au propus să fie prezentate spre aprobare Adunării Eparhiale, sintetizate în cîte un referat pe sectorul respectiv.

Premerse de slujba Te-Deumului, lucrările au fost prezidate de P. S. Episcop Emilian al Alba Iuliei, care în cuvîntul de deschidere a arătat că Adunarea eparhială a fost convocată pentru a se analiza munca Eparhiei desfășurată în cursul anului 1985 și sarcinile ce revin slujitorilor sf. altare în anul 1986.

„Cu acest prilej — a spus P. S. Sa — poate fără să vrem, ne vedem siliți a arunca o privire retrospectivă și asupra celor zece ani de activitate a Eparhiei Alba Iuliei, zece ani de muncă asiduă în cadrul eparhiei noastre, de slujire a credinței străbune și a Patriei noastre".

Arătînd că readucerea la viață a vechiului scaun vlădicesc de la Bălgrad s-a făcut în anul 1975, în contextul sărbătoresc al aniversării a 375 de ani de la prima Unire politică a țărilor române sub Mihai Viteazul și a 2000 de ani de atestare documentară a orașului Alba Iulia, prin grija P. F. Părinte Patriarh și a conducerii Statului nostru, P. S. Sa a spus:

„Înțelegîndu-ne chemarea și rostul la cîrma acestei Eparhii am căutat să reînnodăm firul istoriei rupt cu 275 de ani în urmă de vitregia vremurilor, să ne facem datoria față de Biserica noastră Ortodoxă și poporul nostru bimilenar, de a-i sublinia credința, experiența lui de veacuri, vitejia și spiritul de jertfă, puterea de luptă și de răbdare, noblețea și tăria lui sufletească. Am căutat să scoatem la lumină trecutul nostru măreț, pentru a dobîndi noi puteri în viața de azi și de mîine...

Biserica își are locul ei bine conturat în viața societății noastre potrivit cu învățătura Mîntuitorului Iisus Hristos, întru îndrumarea credincioșilor spre mîntuire, spre fericirea lor aici pe pămînt, în Patria aceasta și dincolo în ceruri. În această perspectivă, ierarhii, preoții și credincioșii Bisericii Ortodoxe Române se înscriu pe făgașul tradițional milenar al istoriei noastre bisericești și naționale".

Amintind marile evenimente sărbătorite în acest an de întreaga țară: realegerea Domnului Nicolae Ceaușescu ca Președinte al Republicii (29 martie 1985); 40 de ani de la victoria asupra fascismului (9 mai 1945), P. S. Sa a evocat și evenimentele sărbătorite pe plan bisericesc de preoții și credincioșii Eparhiei de Alba Iulia: împlinirea vîrstei de 75 de ani a P. F. Părinte Patriarh Iustin (5 martie), a 100 de ani de la dobîndirea autocefaliei B. O. R. și a 60 de ani de la ridicarea Bisericii Ortodoxe Române la rangul de Patriarhie.

„Tot în acest an am fost martori ai unor strădanii și acțiuni obștești menite să aducă un spor de liniște în viața noastră, prin căutarea păcii cu noi înșine, cu semenii noștri, a păcii între popoare — luînd parte activă la chemările Apelului Frontului Democrației și Unității Socialiste, la Conferința pentru pace a Cultelor din R. S. România, cît și la mitingurile din 11, 16, 19 sept. a. c. din reședințele județelor Alba, Mureș și Harghita".

Paralel cu acestea, Eparhia noastră și-a desfășurat activitatea, prin strădaniile credincioșilor, preoților și Centrului Eparhial în păstrarea unității de credință în fața prozelitismului sectar, în păstrarea mărturiilor trecutului și pentru angajarea tuturor în lucrarea social-patriotică și de pace.

Mulțumind deputaților eparhiei și reprezentanților Departamentului Cultelor, P. S. Sa a declarat deschise lucrările Adunării Eparhiale.

În continuare s-au prezentat referatele pe secţiuni: P. C. prot. Ilarie Benchea — referatul Comisiei administrativ-bisericeşti; P. C. pr. Doru Gheaja — referatul Comisiei economice pe anul 1985 şi a proiectului de plan financiar pe anul 1986, iar dr. Pop Zaharia referatul Comisiei culturale.

Pe marginea referatului au luat cuvîntul următorii deputaţi eparhiali: d-l dr. Traian Mîrza (Alba Iulia); P. C. prot. Ilarie Benchea (Aiud); d-l Alex. Galaftion (Tg. Mureş); P. C. prot. Gh. Benchea (Cîmpeni); d-l dr. Ioan Berciu (Alba Iulia); P. C. prot. Viorel Porcar (Alba Iulia); d-l Grigore Braic (Topliţa); P. C. Pr. Ioan Galaţă (Cut); d-l Vasile Ghira (Cisteiu de Mureş); P. C. Pr. Gheorghe Cîmpean (Boziaş) şi P. C. Pr. Prof. pens. Nicolae Neaga (Sibiu), care şi-au arătat acordul cu privire la munca desfăşurată de Eparhie şi cu realizările obţinute în cursul anului 1985 şi în cei 10 ani de la refacerea Eparhiei, urînd P. S. Episcop Emilian la împlinirea a 10 ani de la alegerea sa ca prim-episcop al refăcutei Eparhii şi cu ocazia zilei de naştere, noi succese în activitatea de slujire a credinţei străbune şi a intereselor obşteşti patriotice.

S-a reliefat, de vorbitori, grija Centrului Eparhial pentru formarea viitorilor preoţi şi întregirea parohiilor vacante cu preoţi bine pregătiţi, atenţia acordată disciplinei clericale şi activităţii pastoral-misionare, social-patriotice şi economico-gospodăreşti din parohii, avînd ca scop păstrarea şi întărirea credinţei strămoşeşti şi tradiţiilor creştineşti şi româneşti, apărîndu-i pe credincioşi de influenţele străine învăţăturii tradiţionale a Bisericii.

Vorbitorii şi-au arătat, de asemenea, profunda satisfacţie pentru rezultatele obţinute în urma eforturilor depuse, privind ocrotirea, restaurarea, reconstrucţia şi repararea bisericilor monumente istorice, a măsurilor luate pentru concentrarea, recondiţionarea şi conservarea obiectelor ce fac parte din Patrimoniul Cultural Naţional, mărturii grăitoare ale credinţei strămoşeşti, ale continuităţii poporului român pe aceste meleaguri, dovezi ale creativităţii poporului nostru în decursul veacurilor.

De asemenea, s-a evidenţiat grija Centrului Eparhial, personal a P. S. Episcop Emilian, pentru readucerea la lumină în ediţii critice, de studii, a vechilor tipărituri apărute la Alba Iulia: Noul Testament — 1648 şi Bucoavna — 1699.

Pentru climatul de pace în care ne-am putut desfăşura activitatea, membrii Adunării Eparhiale au adus respectuoase mulţumiri Domnului Nicolae Ceauşescu, preşedintele României printr-o telegramă omagială semnată de P. S. Episcop Emilian, în care se spun următoarele:

„De aici din Alba Iulia, străveche vatră de istorie şi cultură românească, în numele membrilor Adunării Eparhiale a Episcopiei Ortodoxe refăcută acum 10 ani, întruniţi azi, 24 noiembrie, pentru a face bilanţul activităţii depuse în anul 1985 şi adoptarea unui nou plan de muncă pentru anul 1986, vă rugăm să ne îngăduiţi a da glas simţămintelor noastre de dragoste şi recunoştinţă faţă de Domnia Voastră, conducătorul înţelept al destinelor Patriei noastre.

Încheierea anului 1985 în viaţa ţării noastre dobîndeşte noi semnificaţii şi oferă prilejul de a evoca înfăptuirile care sporesc tot mai mult zestrea Patriei, realizate sub conducerea Domniei Voastre în cei 20 de ani, în epoca pe care cu îndreptăţită mîndrie o numim „Epoca Ceauşescu", epocă care constituie cheia de boltă a edificiului măreţ al României moderne ce poartă pecetea gîndirii Domniei Voastre.

Ne socotim o datorie de conştiinţă de a face din lucrarea noastră pastorală şi socială o învederată slujire pentru ca fiecare, de la locul nostru de muncă, să ne împlinim rosturile de buni cetăţeni ai Patriei, care ne aducem contribuţia la zidirile noi ale ţării în noul cincinal 1986—1990, ce va fi în curînd inaugurat, străduindu-ne să susţinem strădaniile pe care le depuneţi pentru instaurarea unui climat de pace în lume, chezăşie a împlinirilor de mîine.

Asigurîndu-vă de slujirea loială a năzuinţelor de mai bine pentru care depuneţi eforturi permanente, vă rugăm să primiţi din partea noastră cele mai bune urări de sănătate, puteri sporite şi viaţă îndelungată, pentru a conduce poporul şi Patria noastră scumpă R. S. România, spre noi culmi de înflorire şi pace".

În încheiere P. S. Episcop Emilian a recomandat celor prezenţi să fie propovăduitori şi împlinitori ai păcii în mijlocul credincioşilor, participînd la tot ce se întreprinde pentru bunăstarea şi fericirea neamului românesc, să păstreze credinţa nealterată în Dumnezeu, să slujească Biserica străbună cu aceeaşi dăruire.

Diac. *Horea Bordeán*

DIN VIAŢA BISERICEASCĂ A EPARHIEI ORADIEI

Binecuvîntări de biserici şi vizitaţii canonice

HOMORODUL DE MIJLOC. După cîţiva ani de intense lucrări de renovare interioară şi exterioară ce i s-au făcut impunătoarei biserici din parohia Homorodul de Mijloc, prot. Carei, Duminică, 3 noiembrie 1985, P. S. Episcop Vasile — în mijlocul unui sobor de preoţi şi diaconi — a săvîrşit slujba de binecuvîntare a acestor lucrări.

Biserica, avînd hramul „Sf. Arh. Mihail şi Gavril", a fost zidită în anul 1910, fiind sfinţită în anul 1946, după ce în 1935—1936 a fost zugrăvită şi înzestrată cu iconostas.

De-a lungul anilor, i s-au făcut reparaţiile curente de întreţinere, iar din anul 1978 — sub păstorirea vrednicului preot Mircea Pintea, ajutat îndeaproape de membrii Consiliului şi Comitetului parohial şi mai ales prin exemplarul spirit de sacrificiu al bunilor credincioşi, i s-au făcut însemnate lucrări de înnoire generală. În exterior: s-a tencuit în terasit, s-a vopsit tabla de pe acoperiş şi turn, s-a împrejmuit (cuprinzînd şi casa parohială) cu gard din beton şi panouri de de sîrmă şi s-au turnat trotuare din beton. În interior: vechea tencuială a fost înlocuită cu una nouă, peste care a fost îmbrăcată cu o frumoasă şi reuşită pictură în tempera grasă, executată de pictorul Vasile Răuţă din Tătărăşti, jud. Bacău. S-a înzestrat cu un iconostas nou, sculptat în lemn de stejar, de meşterul Vasile Laver din Repedea, jud. Maramureş. S-a făcut o pardoseală nouă în altar şi parţial în navă, din ciment mozaicat. S-au confecţionat uşi noi din stejar sculptat şi s-a revopsit întreg mobilierul. De asemenea, a fost înzestrată cu odăjdii noi şi cu alte obiecte de cult. În aceeaşi perioadă, s-a tencuit şi casa parohială, tot în terasit.

După slujba de binecuvîntare, s-a săvîrşit Sf. Liturghie, în curtea bisericii, răspunsurile fiind date de mulţimea credincioşilor.

Predica zilei a fost ţinută de păr. vicar eparhial Augustin Lucian.

Preotul-paroh Mircea Pintea, pentru rîvna pastorală şi pentru frumoasele realizări gospodăreşti, a fost distins cu rangul de *iconom*.

Tot acum, a fost distins şi preotul Ioan Pădurean din parohia vecină, Homorodul de Sus, cu rangul de *sachelar*, pentru bunele rezultate duhovniceşti şi pentru buna întreţinere a bisericii parohiale, pe care chiriarhul a vizitat-o în drum spre parohia Homorodul de Mijloc.

După otpustul Sf. Liturghii, păr. prot. Costache Mirea a urat bun venit P. S. Sale, iar preotul paroh o făcut un scurt istoric al parohiei şi al bisericii, precum şi un cuprinzător raport despre starea religioasă a credincioşilor şi despre lucrările efectuate la biserică şi casa parohială, aducînd cuvenitele mulţumiri celor îndreptăţiţi.

S-a dat citire apoi de către diaconul Teodor Savu scrisorii arhiereşti de apreciere, adresată credincioşilor, membrilor Consiliului şi Comitetului parohial, precum şi păstorului lor sufletesc.

În cuvîntul de învăţătură, ierarhul şi-a exprimat bucuria că se află de două zile în mijlocul bunilor credincioşi din zona Codrului, zonă care-şi are specificul ei, aici întîlnindu-se dealurile şi pădurile cu holdele pline de roade, iar în sufletele credincioşilor s-a păstrat curată credinţa strămoşească şi dragostea de glia străbună. Despre acestea dau dovadă şi noile lucrări de înfrumuseţare a măreţei biserici din această parohie fruntaşă, ca şi a celor din parohiile vizitate în aceste zile, Solduba şi Homorodul de Sus. În încheiere, l-a felicitat pe preot pentru zelul pastoral şi pentru hărnicia gospodărească, iar pe credincioşi pentru statornicia lor în credinţa strămoşească şi pentru jertfelnicia întru înnoirea sfîntului locaş, a cărui frumoasă pictură contribuie la întărirea unităţii bisericeşti şi sufleteşti a credincioşilor noştri.

SOLDUBA. În după-amiaza zilei de 2 noiembrie 1985, chiriarhul a oficiat slujba vecerniei în parohia Solduba, în cadrul căreia l-a distins pe preotul paroh

Viorel Pașca cu rangul de *sachelar*, pentru zelul pastoral și pentru înnoirea exterioară a bisericii, tencuită în terasit, lucrare pentru care ierarhul i-a felicitat și pe credincioși.

LUNCA VAȘCĂULUI. În ziua de vineri, 8 noiembrie 1985, de sărbătoarea Sf. Arh. Mihail și Gavril, P. S. Episcop Vasile a făcut o vizită canonică în parohia Lunca Vașcăului, prot. Beiuș, în a cărei frumoasă biserică a săvîrșit Sf. Liturghie, la care răspunsurile au fost date cu multă evlavie de credincioși.

Predica zilei a fost rostită de păr. secretar eparhial Liviu Ungur.

Cu acest prilej, s-a oficiat și slujba de binecuvîntare a unui foarte frumos monument de marmură, înălțat în curtea bisericii, din jertfelnicia bunilor credincioși, la îndemnul harnicului lor păstor sufletesc, preotul Gavril Popa, întru amintirea și cinstirea celor 28 eroi români din primul război mondial și a celor 20 din cel de al doilea război mondial, fii ai acestei localități, ca și pentru toți eroii români, căzuți pentru apărarea Patriei, întregirea țării și slava Sfintei noastre Biserici strămoșești. Întru cinstirea eroilor, s-a săvîrșit și un parastas.

Menționăm că monumentul a fost înălțat în anul 1984, cu prilejul împlinirii a 40 de ani de la eliberarea Patriei de sub jugul fascist.

După cuvîntul de bineventare al Păr. prot. Teodor Cios, adresat ierarhului, după cuvîntul ocazional al fostului paroh, preotul Axente Nica, și după raportul de activitate al actualului paroh, P. S. Episcop Vasile — în cuvîntul de învățătură — a adus un pios omagiu de recunoștință eroilor români și i-a felicitat pe credincioși și pe preot pentru această înfăptuire, care va fi un îndemn și pentru alte parohii. De asemenea, ierarhul și-a exprimat satisfacția că pomul sădit, abia de cîțiva ani, tînărul preot, a prins rădăcini adînci și a început să aducă roade lăudabile.

PAROHIA RUTEANĂ SATU MARE. Duminică, 8 decembrie 1985, P. S. Episcop Vasile — în mijlocul unui sobor de preoți și diaconi, în frunte cu păr. secretar eparhial Liviu Ungur și în prezența unui mare număr de credincioși — a săvîrșit slujba de binecuvîntare a bisericii ortodoxe rutene din Satu Mare, în urma lucrărilor de înnoire din ultimii ani.

Biserica, ce poartă hramul „Sf. Ierarh Nicolae", a fost înălțată pe la mijlocul secolului al XVIII-lea, fiind sfințită în anul 1772. Este zidită pe locul vechii biserici de lemn, ce data din anul 1612. Actuala formă a primit-o însă abia în anul 1900. De atunci i s-au făcut numai lucrări curente de întreținere.

Din anul 1971, de cînd păstorește actualul paroh, preotul Edmund Riederer, în strînsă colaborare cu membrii Consiliului și Comitetului parohial și mai ales prin jertfelnicia bunilor credincioși, i s-au făcut mari lucrări de renovare. În exterior, s-a tencuit în terasit și s-a amenajat un frumos parc, iar în interior s-a împodobit cu o frumoasă zugrăveală și cu multe scene biblice de pictură murală. La fel, a fost pardosită cu plăci de marmură și a fost înzestrată cu iconostas și cu diferite cărți și obiecte de cult. Tot în această perioadă, s-au reparat și casa parohială și cea cantorală, fiind tencuite și acestea în terasit.

După slujba de binecuvîntare, s-a continuat cu Sf. Liturghie, răspunsurile fiind date de credincioși, cu multă însuflețire.

Preotul-paroh Edmund Riederer — pentru îndelungata și rodnica activitate pastorală și obștească, pentru strădania întru înnoirea bisericii și mai ales pentru readucerea credincioșilor la altarul Bisericii lor străbune — a fost distins cu rangul de *iconom-stavrofor*, întru care a primit și hirotesia.

La sfîrșitul Sf. Liturghii, aflîndu-se în preajma sfintei sărbători a Nașterii Domnului, mulțimea credincioșilor a intonat mai multe colinde, după care păr. prot. Ioan Țolescu a urat bun venit P. S. Sale, iar preotul reformat Abraham Samuel, în spirit ecumenist, a adus salutul credincioșilor reformați din Satu Mare și al său personal.

Apoi preotul paroh a făcut darea de seamă asupra lucrărilor efectuate, aducînd mulțumirile cuvenite celor îndreptățiți, îndeosebi P. S. Sale pentru distincția acordată. După aceasta, preotul Alexandru Țincu a dat citire scrisorii arhierești de apreciere. Ierarhul a înmînat astfel de scrisori epitropilor Kónya Andrei și Molnar Iosif, pentru devotamentul lor în slujba Bisericii.

În cuvîntul de învățătură, ierarhul i-a felicitat pe credincioși și pe membrii Consiliului și Comitetului parohial pentru jertfelnicia lor, pentru statornicia în dreapta credință și pentru atașamentul față de Biserica Ortodoxă Română și față

de Patria comună, Republica Socialistă România. Subliniind că ne-am rugat împreună, credincioşi români şi ruteni, a arătat că toate limbile sînt lăsate de Dumnezeu, dar limba comună tuturor oamenilor este aceea a dragostei care trebuie să domnească între ei, ca fii ai aceluiaşi Părinte ceresc. Exprimîndu-şi bucuria pentru prezenţa şi cuvîntul preotului reformat, ierarhul i-a îndemnat pe toţi să trăiască în continuare în relaţii de armonie cu toţi fiii Patriei noastre.

SATU MARE I. Potrivit unei tradiţii de-a lungul celor 15 ani de arhipăstorire, P. S. Episcop Vasile a petrecut cea de a doua zi a luminatului praznic al Naşterii Domnului din acest an în mijlocul bunilor credincioşi din oraşul Satu Mare. De data aceasta, Sf. Liturghia a fost săvîrşită în biserica „Adormirea Maicii Domnului" a parohiei Satu Mare I, prilejuită şi de bucuria binecuvîntării lucrărilor de înnoire interioară a acestei măreţe catedrale, a cărei înălţare s-a făcut între 1936—1939. Ea a fost construită după proiectul arhitectului Ion Liteanu din Bucureşti, în timpul păstoririi preoţilor Meletie Răuţiu (în roşu) şi Ioan Rujdea, care a finisat-o, fiind dată cultului în 1940. A fost zugrăvită şi pictată în 1954 de către fraţii Eugen şi Eremia Profeta, pictori din Bucureşti, în timpul păstoririi preotului protopop-stavrofor Cornel Sava şi apoi sfinţită în acelaşi an, la 28 noiembrie, de către Episcopul Valerian Zaharia al Oradiei, împreună cu Mitropolitul Sebastian Rusan al Moldovei (fost preot al acestei biserici şi protopop al Sătmarului).

Parohia ortodoxă română din Satu Mare a fost înfiinţată la 25 noiembrie 1925, primul preot fiind Meletie Răuţiu pînă în 1938, cînd slujbele religioase s-au săvîrşit într-o sală a şcolii de meserii şi apoi într-una a şcolii profesionale de fete. Pe timpul ocupaţiei horthyste, preot-paroh al acestei biserici şi protopop al protopopiatelor Satu Mare şi Carei a fost preotul-prof. de religie Teodor Rusu, acum pensionar în Medieşul Aurit, jud. Satu Mare.

De la 1 februarie 1969, de cînd păstoreşte cu multă vrednicie P. C. păr. iconom-stavrofor Ioan Ţolescu, protopop al Sătmarului, în strînsă colaborare cu membrii Consiliului şi Comitetului parohial şi cu deosebire prin jertfelnicia pilduitoare a bunilor credincioşi, i s-au făcut mari şi însemnate lucrări de renovare exterioară şi interioară, cea mai de seamă fiind restaurarea picturii (1985) de către pictorul Eremia Profeta din Bucureşti şi de aceeaşi importanţă şi înzestrarea cu o foarte frumoasă tîmplă, artistic sculptată în lemn de stejar, iar icoanele de pe ea, ca şi icoanele-prăznicare, lucrate cu mult simţ artistic de pictorul Burghelea. De asemenea, a fost înzestrată cu opt rînduri de odăjdii noi şi cu alte obiecte şi cărţi de cult. Tot acum a fost recondiţionat întreg mobilierul şi s-a făcut instalaţia de încălzire centrală. În ultimii ani, parohia şi-a construit un apartament cu patru camere, în blocul înălţat pe vechiul loc al sediului parohial şi protopopesc, unde s-au amenajat şi birourile protopopiatului Satu Mare.

Răspunsurile liturgice au fost date de corul bisericii parohiale, care la sfîrşitul Sf. Liturghii a executat vreo 10 colinde, sub conducerea păr. Vasile Popa, după care păr. inspector eparhial Dorel Rus a dat citire hrisovului, iar păr. prot. Ioan Ţolescu a urat bun venit P. S. Sale şi a făcut o scurtă dare de seamă asupra lucrărilor efectuate, aducînd mulţumiri celor îndreptăţiţi şi arătînd că această biserică este cea de-a 38-a sfinţită sau binecuvîntată în protopopiatul Satu Mare de către P. S. Sa. Apoi s-a dat citire de către diaconul Dr. Teodor Savu scrisorii arhiereşti de apreciere.

Într-un bogat cuvînt de învăţătură, ierarhul a vorbit despre însemnătatea întrupării Fiului lui Dumnezeu pentru mîntuirea noastră sufletească şi a adus laude binemeritate credincioşilor, membrilor Consiliului şi Comitetului parohial, în frunte cu păr. prot. Ioan Ţolescu, pentru rodnica activitate pastorală desfăşurată la această biserică, unde-şi dau concursul, cu bune roade, şi preoţii Vasile Popa, Alexandru Ţincu şi Constantin Bota. Îndeosebi a adus cuvinte de apreciere pentru lucrările de restaurare a picturii şi de înzestrare cu un nou şi frumos iconostas. De asemenea, a adus cuvinte de laudă corului, pentru frumoasele colinde executate, ca şi pentru aportul la înfrumuseţarea sfintelor slujbe de-a lungul anului.

SATU MARE IV. De cînd biserica din parohia Satu Mare IV a fost dată cultului, slujba Vecerniei de a doua zi de Crăciun, în fiecare an, a fost săvîrşită de P. S. Episcop Vasile în acest locaş de închinăciune şi de fiecare dată corul parohial, de sub priceputa conducere a păr. Vasile Popa, a oferit un reuşit concert

de colinde. Acelaşi lucru s-a întîmplat şi în acest an, cu deosebirea că interpretarea programului de colinde, din punct de vedere calitativ, a făcut un progres vizibil, după cum şi sub raportul lucrărilor de finisare a edificiului bisericii s-au înregistrat mari paşi înainte. Preotul-paroh Gheorghe Miclăuş, în cuvîntul de întîmpinare, a raportat chiriarhului un lucru de tot îmbucurător, anume că, în primăvara anului 1986, se vor începe lucrările de pictură.

În cuvîntul de învăţătură, P. S. Episcop Vasile — după ce a felicitat pe corişti şi pe dirijor pentru frumosul program de colinde — a menţionat că a ascultat cu mare atenţie raportul părintelui Miclăuş, privind lucrările efectuate acestei biserici în cei 12 ani de la punerea pietrei fundamentale. Să nu disperăm, a subliniat vorbitorul, căci bisericile mari şi frumoase au durat zeci şi chiar sute de ani pînă la înfăţişarea lor desăvîrşită. De asemenea, a remarcat că a rămas adînc impresionat de jertfelnicia credincioşilor, exprimîndu-şi convingerea că şi în continuare vor da dovadă de aceeaşi puternică jertfelnicie. Felicitîndu-i pe toţi, inclusiv pe preoţii lor, pentru tot ce s-a făcut pe plan duhovnicesc şi gospodăresc, le-a urat An Nou fericit şi succese în ducerea lucrărilor la bun sfîrşit. Menţionăm că în cadrul Vecerniei, la timpul potrivit, a predicat păr. insp. ep. Dorel Rus.

CAREI. A treia zi de Crăciun, de sărbătoarea Sf. Arhid. Ştefan, ca şi în anul precedent, Ierarhul a făcut un popas duhovnicesc în mijlocul credincioşilor din oraşul Carei, jud. Satu Mare, săvîrşind Sf. Liturghie în biserica parohială de aici. Răspunsurile au fost date de mulţimea credincioşilor, care — la priceasnă şi la sfîrşitul Sf. Liturghii — au cîntat mai multe colinde, fiind felicitaţi de Arhipăstor.

Predica zilei a fost ţinută de păr. inspector eparhial Dorel Rus.

În cuvîntul de învăţătură, Chiriarhul — între altele — a arătat că praznicul Crăciunului este sărbătoarea darurilor, dar nu numai pentru copii, ci şi pentru cei mari, pentru că şi nouă Dumnezeu ne dă sănătate şi putere de a ne împlini rostul în viaţă, în viaţa de familie, în relaţiile cu semenii noştri, în sînul poporului şi patriei noastre, ca şi în al întregului neam omenesc, îndeosebi pentru sălăşluirea şi întărirea unui climat de pace continuă, pentru care a venit în lume Fiul lui Dumnezeu. În acest sens, a urat tuturor un An Nou fericit.

ORADEA-OLOSIG. Duminică, 29 decembrie 1985, Ierarhul a săvîrşit Sf. Liturghie în biserica parohială Oradea-Olosig, în cadrul căreia păr. vicar eparhial Augustin Lucian a rostit predica zilei, iar credincioşii au dat răspunsurile şi au intonat mai multe colinde.

După cuvîntul de bineventare, adresat chiriarhului de păr. paroh Dr. Gheorghe Liţiu, P. S. Sa a ţinut un bogat şi ziditor cuvînt de învăţătură, exprimîndu-şi şi satisfacţia de lucrările ce s-au întreprins pentru împodobirea bisericii cu pictură, potrivit vechii tradiţii bisericeşti din Ţările Române, fapt pentru care îi felicită pe credincioşi şi pe păstorul lor sufletesc, urîndu-le succes deplin.

ORADEA-VII. Vecernia din Duminica de 29 decembrie 1985 a fost oficiată de P. S. Episcop Vasile, cu un sobor de preoţi şi diaconi, în frunte cu păr. vicar eparhial Augustin Lucian, în frumoasa biserică din cartierul C. F. R., plină de credincioşi pînă la refuz. Cei doi preoţi slujitori, Gheorghe Nemeş şi Dumitru Megheşan, au pregătit cu un mare număr de credincioşi un foarte bogat program de colinde, poezii religioase şi datini de Crăciun, pe care le-au prezentat lîngă pomul de Crăciun, în această seară. Celor mici li s-au împărţit daruri.

Despre frumuseţea şi rolul colindelor şi al datinilor de Crăciun în viaţa religioasă, ca şi în cea culturală a poporului român, a vorbit temeluit şi cu multă însufleţire P. S. Episcop Vasile, lăudînd acţiunea slujitorilor acestei biserici de a reînviora aceste străvechi datini şi a îndemnat pe credincioşi să le dea tot concursul. În încheiere, a urat tuturor un An Nou fericit, care să fie într-adevăr „Anul păcii", întru împlinirea mesajului ceresc: „Mărire întru cei de sus lui Dumnezeu şi pe pămînt pace, între oameni bunăvoire!" (Luca 2, 14).

Diacon Dr. *Teodor Savu*

Colinde şi datini de Crăciun

Străbunele datini şi obiceiuri de Crăciun au constituit şi în acest an momente deosebite de bucurie şi trăire duhovnicească pentru credincioşii din Eparhia Oradiei, în cuprinsul căreia aceste datini au nu numai străvechi obîrşii, ci şi forme şi conţinuturi pline de sugestive semnificaţii pentru viaţa creştinească. Sînt locuri unde, ca şi în alte zone ale ţării, colindele şi obiceiurile specifice acestei mari sărbători au darul de a întări în credinţă, de a îmbogăţi sufleteşte şi de a apropia de Dumnezeu pe cei care le ascultă sau le poartă, după datină, din casă-n casă.

La Oradea şiragul acestora a început *Duminică, 22 decembrie 1985,* în catedrala episcopală, Biserica cu Lună, unde, în prezenţa Prea Sfinţitului Episcop Vasile şi a unui mare număr de credincioşi, după Sfînta Liturghie, a fost înfăţişat un răspîndit obicei de Crăciun, Viflaimul, prin care evenimentele sfinte din seara luminată, cînd a venit în lume Fiul lui Dumnezeu, sînt reconstituite cu fidelitate, aşa cum s-au succedat, purtînd pecetea însemnătăţii fiecărui moment al acestor evenimente în iconomia mîntuirii neamului omenesc. Textul bogat, stilul adecvat şi costumaţia de epocă deosebit de reuşită au adus multă bucurie şi evlavie în inimile credincioşilor, ca un binecuvîntat prolog al Praznicului Naşterii Domnului.

Luni, 23 decembrie, Chiriarhul a fost colindat de un grup de 20 de credincioşi din Deal, jud. Alba, satul natal al Prea Sfinţiei Sale. Îmbrăcaţi în frumoasele costume populare locale, delurenii au avut dorinţa să facă o plăcută surpriză P. S. Episcop Vasile, născut în satul lor tocmai într-o preafrumoasă seară de Crăciun. P. S. Sa i-a primit cu multă bucurie în Paraclisul episcopal, unde au răsunat duios colindele ancestrale din satul Deal, ale căror rădăcini au adîncimi, pe firul istoriei, pînă la strămoşii noştri daci, spunînd între altele: „Este pentru mine o mare bucurie că la Crăciunul din acest an i-am avut lîngă mine pe consătenii mei, colindîndu-ne vechile şi tradiţionalele noastre colinde ... Colindele din satul meu natal, din care am ascultat în seara aceasta o mică secvenţă, sînt foarte bogate şi numeroase, învăluind viaţa satului timp de două săptămîni, într-o bucurie şi o petrecere în care cele cereşti cu cele pămînteşti se unesc şi se sfinţesc deopotrivă. Bucuria Naşterii Domnului nostru Iisus Hristos este aşa de mare şi aici, încît cuprinde toată făptura. Şi pomii, şi pădurea, şi vitele, şi luna, şi soarele, toate iau parte împreună cu oamenii la această minune şi la această taină."

Marţi, 24 decembrie, în seara de Crăciun, cele două coruri ale catedralelor orădene au susţinut un impresionant concert de colinde în Paraclisul episcopal, de faţă fiind P. S. Episcop Vasile, colaboratorii de la Centrul eparhial şi un mare număr de credincioşi de toate vîrstele, veniţi şi ei să-l colinde pe Arhipăstor şi să-i facă urări cu ocazia zilei de naştere. În cuvîntul rostit cu acest prilej, Prea Sfinţia Sa a evocat semnificaţia marelui praznic al Naşterii Domnului, pe care îl actualizăm an de an în sufletele noastre cu mare bucurie şi trăire creştinească. Mulţumind membrilor corurilor şi tuturor colindătorilor, Ierarhul le-a oferit daruri tradiţionale de Crăciun.

Miercuri, 25 decembrie, după Vecernie, P. S. Episcop Vasile a asistat în catedrala a II-a la concertul de colinde susţinut alternativ de către corul Bisericii cu Lună, condus de P. C. Preot Traian Codilă, cel al bisericii „Sf. Nicolae", condus de P. C. Pr. Gh. Pruteanu şi cel al bisericii de la parohia Oradea-Velenţa, după care a urmat „Viflaimul" şi un buchet de colinde tradiţionale, cîntate „cu o gură şi cu o inimă" de toţi credincioşii din biserica devenită neîncăpătoare. Mulţumind celor trei coruri pentru măiestria şi armonia deosebită cu care au dat glas frumoaselor noastre colinde româneşti, Chiriarhul a evidenţiat faptul că sărbătoarea Naşterii Domnului este un praznic al păcii şi înfrăţirii între oameni, drept pentru care mesajul ceresc: „Mărire întru cei de sus lui Dumnezeu şi pe pămînt pace, între oameni bunăvoire!", adus de îngeri la venirea pe pămînt a Domnului păcii, este însemnul sub care noi sărbătorim Crăciunul.

Joi, 26 decembrie, cînd P. S. Episcop Vasile a binecuvîntat lucrările efectuate la biserica Satu Mare I, corul de aici, sub conducerea P. C. Preot Vasile Popa, a dat o deosebit de reuşită interpretare unui mănunchi de colinde, într-o primă parte a unui concert, partea a doua avînd loc la biserica nouă, Satu Mare IV. P. S. Sa a elogiat frumoasa activitate a corului sătmărean şi a felicitat călduros pe membrii corului şi pe inimosul lui dirijor.

Vineri, 27 decembrie, a treia zi de Crăciun, Arhipăstorul s-a aflat în mijlocul credincioşilor din Carei, care, după Sfînta Liturghie, au colindat împreună, într-o atmosferă de intensă trăire duhovnicească, mărturisind despre statornicia şi dragostea cu care sînt păstrate datinile de Crăciun în aceste locuri.

Pr. *Dorel Rus*

Sesiunea Adunării eparhiale a Episcopiei Oradiei

Duminică, 10 noiembrie 1985, s-au desfăşurat lucrările sesiunii Adunării eparhiale din acest an. Înainte de şedinţă, s-a săvîrşit, în Paraclisul episcopal, Sfînta Liturghie şi Te-Deumul îndătinat de către Prea Sfinţitul Episcop Vasile, cu un sobor de preoţi şi diaconi, prezenţi fiind membrii Adunării eparhiale şi salariaţii Centrului eparhial.

Lucrările Adunării eparhiale au început la ora 10, sub preşedinţia Prea Sfinţitului Episcop Vasile.

În cuvîntul de deschidere a lucrărilor, Ierarhul a spus între altele: „În Adunările noastre eparhiale ies în evidenţă două trăsături ale Bisericii ortodoxe: Întîi caracterul de *responsabilitate*, pe care Biserica, prin slujitorii ei, şi-l asumă şi în faţa credincioşilor, în faţa conştiinţei lor, şi în faţa lui Dumnezeu. Este, am putea spune, un examen, în care încercăm să ne dăm seama despre drumul parcurs, despre realizările pe care le-am făcut în acest an şi despre rezultatele acestei munci. A doua trăsătură a Bisericii ortodoxe, care iese în evidenţă mai ales în şedinţele Adunării eparhiale, dar şi în şedinţele Consiliilor parohiale, a corporaţiilor bisericeşti, este caracterul *democratic*. Noi datorăm mitropolitului Şaguna acest caracter. Adică este străin Ortodoxiei clericalismul, în sensul că numai clericii ar conduce şi dispune de toate treburile bisericeşti."

„Şedinţa Adunării noastre eparhiale de astăzi şi toată activitatea Bisericii şi a poporului nostru în aceste zile se desfăşoară sub semnul unui mare imperativ: imperativul păcii şi armoniei dintre oameni şi popoare.

Despre nimic nu se vorbeşte astăzi mai mult decît despre pace, fiindcă într-adevăr nu există o dorinţă mai fierbinte şi mai permanentă a oamenilor decît dorinţa de pace şi nu există o îngrijorare mai mare a oamenilor de astăzi decît îngrijorarea izbucnirii unui nou război mondial. Aceasta pentru că un nou război, în condiţiile tehnicii moderne, ar însemna un cataclism planetar.

Ca o expresie a acestei dorinţe de pace a fiilor Bisericii noastre, care se unesc cu dorinţa de pace a întregului popor, a fost Adunarea Cultelor din România pentru pace de la Bucureşti, în care, alături de reprezentanţii cultelor din ţara noastră şi-au spus un cuvînt autorizat şi peste 30 de delegaţi ai Bisericilor din întreaga lume şi ai unor organizaţii bisericeşti intercreştine din Europa şi din celelalte continente."

Prea Sfinţia Sa anunţă că întîia parte a lucrărilor Adunării eparhiale are ca temă: „Pacea şi dezarmarea — imperative esenţiale ale lumii contemporane", problematică atît de proprie şi Bisericii noastre, urmînd ca partea a doua să fie rezervată dezbaterilor asupra referatelor despre activităţile administrativ-bisericească, culturală şi economică din eparhie şi de la Centrul eparhial.

Înainte de trecerea la desfăşurarea propriu-zisă a lucrărilor, P. S. Părinte Preşedinte propune păstrarea unui moment de reculegere în memoria adormitului în Domnul, protopopul Virgil Mazilescu de la Beiuş, fost membru al Adunării eparhiale, trecut la cele veşnice în luna ianuarie 1985.

În deschiderea primei părţi, P. C. Prot. Augustin Lucian, vicar eparhial, a dat citire Apelului celei de-a III-a Adunări a Cultelor din România pentru pace, din luna septembrie.

În legătură cu această acută problemă, de largă rezonanţă, ce polarizează atenţia întregii lumi, au luat cuvîntul: Dr. Alexandru Pop (Oradea), P. C. Prot. Aurel Puşcaş (Oradea), Prof. Traian Blajovici (Oradea) şi P. C. Prot. Marcel Andreescu (Zalău). Vorbitorii au reliefat gravele pericole ce planează asupra omenirii prin accelerarea fără precedent a cursei înarmărilor, prin crearea unor tot mai sofisticate şi mai draconice arme de distrugere în masă, împotriva cărora popoarele din întreaga lume se ridică tot mai unit şi mai hotărît. Evidenţiind multiplele

acțiuni și inițiative în favoarea păcii întreprinse de țara noastră, de Președintele ei, Domnul Nicolae Ceaușescu, în cadrul diferitelor foruri internaționale, vorbitorii și-au exprimat deplina lor adeziune, împreună cu toți clericii și credincioșii din cuprinsul eparhiei, la toate aceste acțiuni, ca și la vibrantul Apel al celei de-a II-a Adunări a Cultelor din Republica Socialistă România, împreună cu hotărîrea de a face totul în vederea instaurării unui climat de pace și armonie în întreaga lume.

S-a dat apoi citire telegramei omagiale adresate Domnului Președinte Nicolae Ceaușescu și care a fost primită cu aplauze călduroase de cei prezenți. În telegramă se spune între altele: „Reprezentanții clerului și credincioșilor ortodocși români din Episcopia Oradiei, întruniți în ședința anuală a Adunării eparhiale, azi 10 noiembrie 1985, Vă rugăm să primiți, Domnule Președinte, sentimentele noastre de adîncă gratitudine, recunoștință și admirație pentru neobosita activitate și clarviziunea cu care conduceți destinele Patriei și ale poporului nostru. Sîntem mîndri de grandioasele realizări pe plan economic, social și cultural, în cele două decenii, de cînd la cîrma țării noastre se află Excelența Voastră, patriot înflăcărat și personalitate de imens prestigiu internațional.

Adunarea eparhială își dă totala adeziune la noul Apel pentru dezarmare și pace al Frontului Democrației și Unității Socialiste din acest an, document de mare valoare istorică și cu puternic ecou internațional, dezbătut și însușit cu entuziasm și deplină satisfacție, în conferințe speciale, de către preoțimea din eparhia noastră și împreună cu întregul popor își exprimă sentimentele de profundă dragoste și recunoștință față de Dumnevoastră, Domnule Președinte, neobosit luptător pentru promovarea păcii în lume, pentru asigurarea destinderii, promovarea colaborării și sporirea încrederii între toate statele lumii, între oameni și popoare.

Ca buni fii al Bisericii strămoșești și ca devotați cetățeni ai Patriei, de la granița de nord-vest a țării, de pe frumoasele meleaguri de străveche și bogată cultură și tradiție românească ale Țării Crișurilor, Sătmarului și Sălajului, Vă asigurăm, Domnule Președinte, de profundul nostru respect, de atașamentul nețărmurit și de hotărîrea fermă de a sprijini, împreună cu toți fiii Patriei, tot ceea ce țara noastră și Dumneavoastră personal, cel mai ales și iubit fiu al poporului nostru, întreprind pentru ridicarea României socialiste pe culmi tot mai înalte de cultură și civilizație, spre binele și fericirea întregii noastre națiuni, precum și pentru făurirea unei lumi mai bune și mai drepte pe planeta noastră."

De asemenea s-au trimis telegrame Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin și altor autorități de stat și bisericești.

Trecîndu-se la partea a doua a lucrărilor, s-a dat citire referatelor asupra activității administrativ-bisericești, culturale și economice din eparhie.

A) *P. C. Prot. Ioan Țolescu* (Satu Mare) a prezentat *referatul* asupra raportului de activitate al *secției administrativ-bisericești,* întocmit de P. C. consilier eparhial Nicolae Mara. În cadrul referatului se ia act cu multă satisfacție despre bogata și rodnica activitate duhovnicească, misionară și social-patriotică a Chiriarhului, precum și cea de promovare a păcii și bunei înțelegeri între credincioșii și clerul Bisericii noastre și cei ai celorlalte culte din țară, ca și în cadrul delegațiilor la diferite reuniuni teologice interconfesionale în țară și peste hotare, în larg spirit ecumenist.

De asemenea se ia act despre activitatea bisericească și social-patriotică a protopopilor, preoților și cîntăreților bisericești, ca și a Consiliilor și Comitetelor parohiale.

Se iau la cunoștință statisticile administrative și se exprimă elogioase aprecieri asupra activității depuse cu multă competență și conștiinciozitate de P. C. Arhid. Dr. Teodor Savu, inspector eparhial și P. C. Prot. Ilie Feier, secretar eparhial, care s-a pensionat la 1 aprilie 1985.

Sînt apreciate măsurile luate de Centrul eparhial, sub îndrumarea directă a Chiriarhului, privind dinamizarea activității pastoral-misionare a preoțimii, întărirea disciplinei clerului și contracararea prozelitismului neoprotestant.

B) *P. C. Prot. Costache Mirea* (Carei) a dat citire *referatului* asupra raportului *secției economice,* întocmit de P. C. consilier eparhial Ioan Negroiu. În referat se ia act de starea bunurilor mobile și imobile ale Episcopiei și despre realizările gos-

podărești de la Centrul eparhial, protopopiate și parohii și anume: biserici reconstruite ori renovate, picturi, biserici monumente istorice restaurate, construcții și reparații de case parohiale, împrejmuiri de biserici, case parohiale și cimitire, procurări de obiecte de inventar, investiții. S-a luat act totodată și de bugetul Episcopiei pe anul în curs, venituri, cheltuieli și sold, precum și de planul financiar pe anul 1986.

C) *P. C. Prot. Marcel Andreescu* (Zalău) a citit *referatul* asupra *secției culturale*, raport întocmit de P. C. vicar eparhial Augustin Lucian și P. C. inspector eparhial Dorel Rus. Referatul are în vedere aportul substanțial al Chiriarhului la îmbogățirea vieții religios-morale în cadrul parohiilor din eparhie, prin vizitele pastorale, sfințirile și binecuvîntările de biserici și case parohiale făcute de Prea Sfinția Sa și în acest an, zidind sufletește și insuflîndu-le credincioșilor atașamentul și dragostea față de Biserica dreptmăritoare și Patria străbună.

Se consemnează atenția tot mai sporită care se acordă pregătirii viitorilor slujitori ai sfintelor altare, Prea Sfințitul Episcop Vasile interesîndu-se îndeaproape de buna pregătire teologică și educarea elevilor seminariști și a studenților teologi aparținători Episcopiei noastre, într-un înalt spirit civic, de dragoste și prețuire a marilor realizări ce se înfăptuiesc în Patria noastră.

Referatul consemnează participarea și în acest an, cu bune rezultate, a unor preoți la cursurile de îndrumare misionară și pastorală. De asemenea conferințele preoțești și activitatea misionară au contribuit în însemnată măsură la intensificarea trăirii religios-morale și a conștiinței cetățenești a preoțimii și credincioșilor din eparhie.

S-au trecut apoi în revistă publicațiile și lucrările editate de Episcopia Oradiei în 1985, planul editorial pe anul viitor, precum și situația bibliotecii și arhivei eparhiale, a muzeului, colecțiilor și depozitelor muzeale cu obiecte ce fac parte din Patrimoniul Cultural Național.

Pe marginea referatelor prezentate au luat cuvîntul: D-l ing. Ioan Coțofan (Oradea), D-l Dumitru Bărbulescu (Beiuș), P. C. Prot. Ioan Țolescu (Satu Mare) și P. C. Prot. Costache Mirea (Carei), care au făcut aprecieri asupra cuprinsului lor, exprimîndu-și satisfacția pentru cursul ascendent al tuturor activităților din cadrul Eparhiei și au venit cu unele sugestii pentru îmbunătățiri viitoare.

La închiderea lucrărilor Adunării eparhiale, Prea Sfințitul Episcop Vasile a rostit un amplu cuvînt, relevînd concluziile generale ce se desprind în urma tuturor celor prezentate. „Dacă în ansamblu — a apreciat P. S. Sa — întreaga activitate bisericească din cadrul Eparhiei s-a desfășurat potrivit cerințelor religios-morale, social-patriotice și administrativ-gospodărești, pe viitor se cere ca toate îndatoririle preoțești să fie împlinite la un nivel și mai ridicat de exigență și cu o și mai mare conștiinciozitate, întrucît această împlinire o apreciază și măsoară conștiința noastră, credincioșii pe care îi păstorim și în ultimă instanță, eshatologic, însuși Mîntuitorul Iisus Hristos, Păstorul cel mare."

„Trebuie să mărturisim — a arătat Prea Sfinția Sa — că realizările din acest an se datorează, în bună parte, unor două cauze: climatul de pace în care am trăit și spiritul de libertate religioasă de care se bucură Biserica noastră, alături de celelalte culte din țară".

În încheiere, Chiriarhul a spus: „Doresc să mulțumesc colaboratorilor de la Centrul eparhial și preoților, dar mai ales doresc să mulțumesc bunilor noștri credincioși. Sf. Apostol Pavel spune creștinilor din Corint: „Voi sînteți lauda și mîndria mea!" Dacă fiecare preot ar putea să spună despre credincioșii săi: „Voi sînteți lauda și mîndria mea, voi sînteți cununa vieții mele!", atunci putem socoti că ne-am îndeplinit îndatoririle pe care le avem și față de Biserică și față de țara și poporul nostru".

Pr. *Dorel Rus*

Din viaţa patriei

I. Perspectivele creaţiei ştiinţifice româneşti în actualul cincinal

Domeniul energetic

— Prin punerea în funcţiune a noilor obiective energetice, producţia de energie electrică va fi, în 1990, cu 20 la sută mai ridicată decît cea a anului 1985.

— Producţia de energie electrică realizată în hidrocentrale va atinge 24 la sută din totalul energiei produse în 1990.

— Prin înlocuirea tehnologiilor mari consumatoare de energie, se va asigura la nivelul anului 1990 o reducere a consumului de energie şi de combustibil cu 15—20 la sută faţă de 1985.

— În anul 1990, producţia de energie din surse noi şi recuperabile va fi de peste 5 ori mai mare faţă de 1985.

Industria metalurgică

— Pe baza cercetării ştiinţifice şi ingineriei tehnologice, ponderea oţelurilor de calitate va fi în 1990 cu 65—67 la sută mai mare faţă de structura producţiei din anul 1985.

— La producţia de laminate finite pline se va asigura un grad de scoatere de 90 la sută, în principal prin creşterea ponderii oţelului turnat continuu.

Domeniul chimiei şi petrolului

— Prin extinderea unor procese tehnologice moderne, se va asigura obţinerea unui grad de produse albe de 68—70 la sută.

— Se vor perfecţiona tehnologiile de sinteză a amoniacului şi îngrăşămintelor chimice, de fabricare a aluminiului şi de concentrare a sulfului, asigurîndu-se astfel reducerea consumurilor energetice cu 15—20 la sută.

— Pe seama introducerii în fabricaţie a noi materiale, se va realiza un grad de înnoire a producţiei de peste 30 la sută în anul 1990, în totalul producţiei valorice în industriile chimică şi petrochimică.

Domeniul construcţiilor de maşini

— Va fi dezvoltată familia de motoare diesel de 200—500 CP.

— Va fi realizat un nou tip de maşină de teren ARO, noi autoturisme de mic litraj, autocamioane grele echipate cu motoare diesel cu consum redus, noi tipuri de troleibuze, feribotul de 12.000 tdw, vrachiere de 165.000 tdw.

— Se vor asimila maşini şi utilaje de mare productivitate pentru mecanizarea lucrărilor miniere din subteran şi de suprafaţă, echipamente pentru foraje de mare adîncime, platforme de exploatare pentru forajul marin, cazane de aburi perfecţionate de 520 tone pe oră pentru arderea şisturilor bituminoase.

— Va fi realizat un tractor universal de 70 CP pe roţi, cu un consum specific redus, o nouă familie de mică putere, în construcţie tipizată, la care consumul de metal, energie şi manoperă de fabricaţie se va reduce cu 15—20 la sută.

Industria electrotehnică şi electronică

— Se vor dezvolta circuite larg integrate, tranzistoare de putere şi comutaţie, componente piezoceramice, optoelectronice, realizîndu-se în perioada 1986—1990, prin forţe proprii, peste 100 de tehnologii de nivel tehnic mondial ridicat.

— La nivelul anului 1990 se prevede realizarea unui grad de înnoire a producţiei de 90 la sută şi a unui grad de tipizare de 98 la sută.

— Se vor finaliza cercetări privind centralele telefonice electronice cu capacitate pînă la 120 mii linii şi echipamente conexe acestora.

— În domeniul motoarelor electrice se va modifica structura producţiei, îmbunătăţindu-se fabricaţia de motoare speciale şi servomotoare cu funcţii complexe, motoare cu rotor disc, motoare cu electronică de comandă integrată, motoare pas cu pas, motoare pentru pompele de extracţie a petrolului.

II. Judeţul Sibiu

— În anul 1986, volumul total al investiţiilor la nivelul judeţului se ridică la aproape 2,8 miliarde lei, din care un miliard lei pentru construcţii-montaj.

— În anul 1986, comparativ cu 1985, producţia marfă industrială a judeţului va creşte cu 4,9 la sută, ajungînd la 46,4 miliarde lei.

— În anul 1986, în agricultura judeţului urmează a se realiza o producţie agricolă de 3,4—3,5 miliarde lei, din care producţia animalieră va deţine o pondere de aproximativ 57 la sută.

— Volumul de mărfuri livrate la export în acest an va creşte, faţă de realizările din 1985, cu 104,2 la sută pe relaţia clearing ţări socialiste, şi cu 123,9 la sută pe devize convertibile.

— La I.M.A.I.A. Sibiu, în cadrul acţiunilor de modernizare şi automatizare a proceselor de producţie, s-a instalat o linie automată de vopsit piese de schimb prin imersie.

— La Întreprinderea mecanică a agriculturii şi industriei alimentare Sibiu a fost asimilat, omologat şi introdus în fabricaţie de serie, în premieră naţională, un nou produs. Este vorba de aparatul de măsurat temperatura la cerealele în vrac. Primul lot de asemenea aparate a fost deja expediat beneficiarilor, întrunind aprecierile acestora. De notat că noul produs înlocuieşte un aparat similar provenit din import.

— Întreprinderea Mecanică Sibiu a expediat primele cinci produse — foarfecă ghilotină şi prese abkant — în R. F. G., din planul acestui an. Partenerul extern a pretins efectuarea unor modificări funcţionale şi constructive — de ultimă oră — care au fost executate cu promptitudine, astfel că produsele respective corespund exigenţelor de calitate.

— În unităţile din Răşinari şi Sălişte din cadrul cooperativei „Arta Sibiului" — se execută „covoare româneşti", renumite prin frumuseţea motivelor populare şi bogăţia de culori, iar în unităţile din Sibiu, Copşa Mică şi Dumbrăveni se execută „covoare înnodate" (în exclusivitate manual), ambele sortimente fiind oferite la export. Contractele încheiate cu beneficiarii externi din Italia, S. U. A. şi R. F. G. sînt o mărturie a aprecierilor de care se bucură — peste hotare — arta populară românească. Sînt în curs de finalizare tratativele — pentru noi contracte — cu parteneri din Franţa. Prima livrare pentru Italia, de „covoare înnodate" de tip oriental a fost deja onorată.

III. Judeţul Braşov

— Gama tractoarelor şi utilajelor realizate de Întreprinderea „Tractorul" din Braşov s-a îmbogăţit cu un nou produs: Buldoscreperul pe şenile BS 2200 ASL, utilaj complex, cu utilizări multiple în construcţii de drumuri, lucrări de hidroameliorații, hidrotehnice, de excavaţii de lignit, pietriş, nisip, pămînt etc. Buldoscreperul este echipat cu un motor de 220 CP fabricat la Întreprinderea de autocamioane din localitate, cu un sacrificator, lamă de buldozăr şi lamă de tăiere, o benă cu o capacitate de opt mc. Buldoscreperul poate lucra în apă pînă la o adîncime de 1,8 metri. În acest scop, el mai este dotat cu o pompă pentru eliminarea apei care, eventual, ar ajunge în compartimentul motorului. Buldoscreperul a fost proiectat de Institutul de cercetare ştiinţifică şi inginerie tehnologică pentru tractoare, care în prezent lucrează la pregătirea unui nou produs.

— În cadrul întreprinderii „Hidromecanica" din Braşov a fost dată în exploatare o nouă capacitate de producţie: hala de prelucrare mecanică a turbosuflantelor, mecanisme care supraalimentează motoarele diesel rapide. Prin concepţia constructivă modernă şi tehnologiile aplicate, noua capacitate de producţie se situează la cel mai înalt nivel tehnic. Prin darea în exploatare a noii capacităţi, dotată cu maşini şi agregate de un înalt grad de tehnicitate, se creează condiţii ca uzina

„Hidromecanica" să acopere integral necesităţile economiei naţionale la aceste produse.

— În anul 1985 în judeţul Braşov au fost puse în funcţiune 54 noi capacităţi de producţie.

IV. Judeţul Mureş

— La întreprinderea „Metalotehnica" din Tîrgu Mureş a fost realizată o nouă maşină de cusut industrial „C-4" — utilaj de înaltă tehnicitate şi productivitate. Între performanţele noii maşini se înscriu viteza de lucru, echiparea cu noi mecanisme care îi conferă caracteristici tehnice şi funcţionale competitive pe plan mondial. Astfel, maşina de cusut „C-4" dezvoltă o viteză de 3500 împunsături pe minut, cu 1300 mai mult decît ale celor fabricate anterior, iar prin utilizarea mecanismului de acţionare motostop se asigură oprirea acului la punct fix ceea ce contribuie la creşterea productivităţii muncii, precum şi la economisirea de energie.

— La întreprinderea „Electromureş" din Tg. Mureş a început producţia de serie a unui nou casetofon stereo. Aparatul, este staţionar, poate înregistra şi reda semnale audio folosind benzi magnetice închise în casete. Acesta este cel de al 10-lea produs electronic de mare tehnicitate asimilat de specialiştii mureşeni în ultimii patru ani. În acest an aici se vor asimila şi realiza alte 31 noi tipuri de produse specifice.

— Pe cele două platforme din Tîrgu Mureş şi Dumbrăveni în primele zile ale acestui an, s-au produs peste plan, 1100 tone îngrăşăminte chimice lichide, 900 tone nitrocalcar, 240 tone acid azotic, 250 tone carbit, 280 tone sulfat de aluminiu precum şi însemnate cantităţi de melamină, argon, filme radiografice industriale şi medicale. De asemenea pe întreg judeţul, în aceeaşi perioadă de timp, s-a produs suplimentar 5 milioane kWh energie electrică, produse ale industriei electronice şi electrotehnice în valoare de 1,8 milioane lei, 4000 km conductori electrici izolaţi, 50 mc prefabricate din beton, 11.000 mp geam tras.

V. Judeţul Cluj

— Aproape 80 la sută din producţia realizată de Combinatul de utilaj greu din Cluj-Napoca este reprezentată de produse noi şi modernizate. O mare parte din realizările tehnice din ultimii ani, cum sînt noile maşini termoenergetice, care utilizează combustibili solizi inferiori, presele pentru deformarea plastică a metalului, utilaje pentru sectoarele calde, cilindrii de laminor şi altele se execută în prezent pentru un mare număr de beneficiari din ţară, iar unele se exportă în diferite ţări de pe glob. Succeselor de pînă acum li se adaugă în aceste zile noi realizări de prestigiu. Astfel au fost fabricate şi sînt în curs de livrare două noi tipuri de cazane de abur cu arzătoare specializate pentru arderea gazelor sărace de sondă, destinate industriei petroliere, care vor fi folosite atît pentru injecţia aburului în stratul petrolier, cît şi pentru deparafinări. Cazanele sînt dotate cu aparatură de conducere şi supraveghere automată a procesului de ardere. Tot în aceste zile, s-a terminat şi este pregătit pentru livrare un nou tip de arzător de mare capacitate, destinat echipării unor petroliere româneşti.

VI. Judeţul Alba

— La Combinatul de produse sodice din Ocna Mureş au fost aplicate în producţie o serie de măsuri care vizează îmbunătăţirea fluxului tehnologic, funcţionarea instalaţiilor şi a utilajelor la parametri proiectaţi. Datorită acestor măsuri au fost livrate peste prevederi 210 tone sodă calcinată, 50 tone sodă caustică, 480 tone bicarbonat de sodiu şi alte produse. Combinatul de lianţi şi materiale refractare din Turda a livrat în primele zile ale anului, 2000 tone ciment în avans. Totodată se livrează zilnic la export 250 tone ciment alb. În prezent se fac pregătiri pentru

începerea producției de cimenturi colorate mult solicitate de beneficiarii din țară și la export.

VII. Județul Arad

— La Întreprinderea de vagoane Arad se află în fabricație un nou tip de vagon pentru transporturi agabaritice, cu o capacitate de încărcare de 95 tone. Avînd o lungime de peste 35 m, vagonul agabaritic este montat pe borghiuri speciale și poate atinge viteze sporite de circulație în condiții de deplină siguranță. De asemenea se află în procesul de fabricație un nou tip de vagon cu basculare pe ambele laturi, cu sarcina de încărcare de peste 100 tone.

— La Întreprinderea de mașini-unelte din Arad a fost omologat și introdus în fabricație un nou tip de strung de înaltă complexitate, precizie și productivitate, cu comandă numerică, destinat echipării unor întreprinderi din țară.

Vetre străvechi de spiritualitate românească

MĂNĂSTIREA BRÎNCOVEANU DIN SÎMBĂTA DE SUS,
UN SIMBOL AL LEGĂTURILOR RELIGIOASE ȘI CULTURALE DINTRE TRANSILVANIA ȘI ȚARA ROMÂNEASCĂ

Partea I

SCURTE NOTE ISTORICE DESPRE ȚARA FĂGĂRAȘULUI ȘI DESPRE SATUL SÎMBĂTA DE SUS

„Făcînd mult timp parte din Țara Românească, legată și după aceea de ea prin instituțiile ei fundamentale, prin comunitate etnică, așezată la hotarul dintre Țara Românească și Transilvania, Țara Făgărașului a fost mereu o punte de legătură între două țări, o poartă mereu deschisă pentru circulația dintr-o țară în alta", afirma unul din cei mai mari istorici ai neamului nostru, acad. David Prodan, pe baza studiilor sale privind vechea organizare a acestei țări.[1]

Unitatea vieții pe cele două versante ale Carpaților sudici a fost demonstrată în ultima vreme și pe cale arheologică. Cercetările de la Breaza, Făgăraș — localitate situată în apropiere de Sîmbăta de Sus —, unde exista o cetate numită a lui Negru Vodă, au dus la descoperirea unui material ceramic din secolul al XIII-lea asemănător cu acela descoperit la sud de Carpați, în așezările de la Cetățeni-Argeș — unde a existat o altă cetate numită a lui Negru Vodă, asemănătoare aceleia de la Breaza — și Curtea de Argeș.[2]

„Asemănarea frapantă a materialului ceramic din aceste așezări și fortificații și datarea lui certă în secolul al XIII-lea, apropierea tipologică a cetății din Făgăraș de cele de la sud de Carpați, ca și tradiția comună ce păstrează numele legendarului Negru Vodă, atît în Făgăraș, la Breaza, cît și la Cetățeni sau la Cîmpulung", au determinat pe arheologi și istorici să afirme că aceste localități aparțineau unei comunități românești unitare din toate punctele de vedere. După cum s-a subliniat, „probele materiale aduse de cercetările de la Breaza, Cetățeni și Curtea de Argeș demonstrează o *viețuire intensă și unitară pe ambele laturi ale munților Făgăraș*, cu mult înainte de crearea statului feudal independent de la sud de Carpați".[3]

Desele treceri de populație de pe un versant pe altul al Carpaților, unitatea de viață a populației de aceeași origine, ca și tradițiile despre legendarul Negru Vodă — existente atît în Făgăraș, cît și la sud de Carpați — au înlesnit crearea unei tradiții larg răspîndite în evul mediu, după care statul feudal Țara Românească ar fi fost constituit ca urmare a „descălecatului" lui Negru Vodă din Făgăraș

---

1 David Prodan, *Boieri și vecini în Țara Făgărașului în sec. XVI—XVII* („Anuarul Institutului de istorie", Cluj, 1963, p. 300); și extras. Vezi și Nicolae Nistor, *Ducatul Amlașului și Făgărașului, punți de legătură cu Țara Românească în evul mediu* („Mitropolia Ardealului", 1978, nr. 7—9, p. 468—475).

Pentru noțiunea de „țară", care precede statul feudal, vezi Radu Popa, *Premisele cristalizării vieții statale românești*, în vol.. *Constituirea statelor feudale românești*, Buc., 1980, red. N. Stoicescu, p. 25—39.

2 T. Nägler, *Cercetările din cetatea de la Breaza* („Studii și Comunicări", Muzeul Brukenthal, 1969, p. 89—121+1 pl.). Tot la Breaza a fost descoperită și o cetate dacică, ceea ce dovedește vechimea locuirii pe aceste plaiuri făgărășene.

3 L. Chițescu, *O formațiune politică românească la nord și la sud de munții Făgăraș în secolul al XIII-lea* („Rev. de istorie", 1975, nr. 7, p. 1057—1066).

la sud de Carpați.[4] Astfel, în cronica Țării Românești, alcătuită în timpul domniei lui Matei Basarab, se notează: „Iar cînd au fost în cursul anilor de la Adam 6798 (=1290), fiind în Țara Ungurească (=Transilvania) un voievod ce l-au chemat Radu Negru Voevod, mare herțeg pre Amlaș și pre Făgăraș, rădicatu-s-au de acolo cu toată casa lui și cu mulțime de noroade..., pogorîndu-se pre apa Dîmboviței, început-au a face țară noao. Întăi au făcut orașul ce-i zic Cîmpul Lung. Acolo au făcut și o biserică mare și frumoasă și înaltă. De acolo au descălecat la Argeș și iar au făcut oraș mare și și-au pus scaunul de domnie, făcînd curți de piatră și case domnești și o biserică mare și frumoasă".[5]

În Țara Făgărașului exista o altă tradiție despre un Negru Vodă care ar fi intrat în conflict cu un senior feudal maghiar, ceea ce ar confirma — după opinia unor istorici — litigiul de stăpînire care a fost rezolvat în favoarea lui Ugrinus la 1291, conflict despre care vom vorbi mai departe. „Țăranii din Țara Oltului, și anume din satul Breaza, păstrează pînă astăzi amintirea unui conflict între Negru Vodă și un uzurpator ungur, din pricina căruia voievodul român s-a văzut silit să-și caute altă țară".[6]

După cum a dovedit autorul rîndurilor de față, este vorba de două tradiții: una populară, înregistrată în izvoare încă din secolul al XVI-lea, a lui Negru Vodă, și o alta cultă, apărută în secolul al XVII-lea, în care „descălecătorul" a căpătat numele de Radu Negru, prin confuzia între legendarul Negru Vodă și Radu I, primul voievod ctitor amintit de pomelnicele marilor mănăstiri din Țara Românească.[7]

Nu vom insista prea mult aici asupra problemei „descălecatului", despre care s-a scris foarte mult, unii istorici acceptînd legenda, alții respingînd-o. Ținînd seama de unitatea de viață de pe cele două versante ale Carpaților, așa-numitul „descălecat" ar putea fi înțeles ca „mutarea scaunului, a centrului politic dintr-o parte în alta a Carpaților în cadrul aceleiași comunități și al aceleiași formațiuni politice, cu tradiții străvechi pe ambii versanți carpatini".[8]

Indiferent dacă acceptăm sau nu veridicitatea tradiției „descălecatului" din Făgăraș în Țara Românească, nu putem să nu subliniem *importanța acestei tradiții pentru unitatea neamului nostru.* După cum mărturisea G. Brătianu — unul din susținătorii cei mai fervenți ai „descălecatului" — „însăși tradiția ce o aflăm din cele mai vechi cronici ale noastre, tradiția descălecării — care este exactă pentru Moldova, deși pentru Muntenia pare mai mult produsul unei legende — însăși descălecarea din Ardeal a voievodului întemeietor de țară, cu oștenii și curtea sa, faptul acesta nu cuprinde în el cel puțin instinctul, dacă nu conștiința unei origini comune a românilor de dincolo și de dincoace de Carpați?".[9] *Fără îndoială că da, Transilvania fiind considerată de istoricii noștri un adevărat „rezervor" de populație românească,*[10] ce s-a revărsat adesea peste culmile Carpaților, la frații lor din Țara Românească și Moldova.

---

4 Vezi pe larg N. Stoicescu, *„Descălecat" sau întemeiere? O veche preocupare a istoriografiei românești. Legendă și adevăr istoric*, în vol. *Constituirea statelor feudale românești*, p. 97—164.

5 *Istoria Țării Românești, 1290—1690. Letopisețul Cantacuzinesc*, ed. C. Grecescu — D. Simonescu, Buc., 1960, p. 1—3.

6 I. Moga, *Scrieri istorice*, Cluj, 1973, p. 22—23. Vezi și Ștefan Pascu, *Voievodatul Transilvaniei*, ed. a II-a, vol. I, p. 179—183, care reproduce o altă tradiție locală despre refugiul lui Radu Negru (nu Negru Vodă!) în cetatea de la Breaza.

7 De pildă, în pomelnicul mănăstirii Cozia se spune: „Radul voievod (acesta iaste întîiul domn al Țării Românești ce s-au numit Negru vodă") („Mitropolia Olteniei", 1979, nr. 10—12, p. 735). De aceea credem că avea dreptate D. Onciul cînd spunea că, deși această tradiție „este unul din cele mai interesante fenomene din istoria legendelor istorice..., *trebuie să renunțăm la figura legendară a fondatorului Radu Negru*" (*Scrieri istorice*, I, Buc., 1968, p. 672—673).

8 L. Chițescu, *op. cit.*, p. 1062.

9 G. Brătianu, *Formarea unității românești. Factorii istorici*, Buc., 1940, p. 4.

10 C. C. Giurescu, *Transilvania în istoria poporului român*, p. 47—67 (cap. *Transilvania, rezervor etnic românesc*). Vezi și Ștefan Ștefănescu, *Mișcări demografice în țările române pînă în secolul al XVII-lea*, în vol. *Unitate și continuitate în istoria poporului român*, Buc., 1968, p. 187—207.

Țara Făgărașului constituie în același timp o dovadă convingătoare că, *fără dominația maghiară, Transilvania ar fi avut o organizare asemănătoare cu Țara Românească.* Aflată mult timp sub stăpînirea domnilor statului de la sudul Carpaților și strîns legată de împrejurările formării acestui stat, Țara Făgărașului a păstrat multă vreme aceeași organizare socială cu țara din care făcuse parte: aici vechilor cneji le-au luat locul boierii, ca și la sudul Carpaților, vechii voievozi au dispărut cu totul (spre deosebire de restul Transilvaniei, unde au continuat să existe cneji și voievozi), iar țăranii aserviți au fost numiți vecini, ca și în Țara Românească. Chiar după transformarea Țării Făgărașului în domeniu feudal, adică într-un domeniu iobăgesc, se mențin aci „cei doi termeni fundamentali ai societății feudale din Țara Românească: *boieri și vecini*".[11]

După cum spunea David Prodan, referindu-se la păstrarea boierimii locale, *Făgărașul a dus dincolo de Carpați, „pînă la capătul societății feudale, un titlu românesc de libertate,* unul din termenii fundamentali ai societății feudale românești, moștenit de-a dreptul din Țara Românească".[12]

Boierimea de aici — cu toate vicisitudinile la care a supus-o stăpînirea regatului feudal maghiar — *a rămas tot timpul o boierime românească.* „Dacă i s-a pus mereu la îndoială noblețea în raport cu principatul Transilvaniei, nu i s-a discutat nicicînd calitatea de nobilime specifică, românească, a Țării Făgărașului. Neechivalarea ei cu nobilimea Transilvaniei a dezavantajat-o mult, fără îndoială, dar a și ferit-o de confundarea în nobilime și prin urmare de asimilare, de deznaționalizare, a ținut-o strîns legată de țară, de credința răsăriteană (=ortodoxă), de masa românească, i-a îndreptat mereu ochii și spre țara ei de origine, Țara Românească".[13]

După cum rezultă din documentele vremii, obligațiile vecinilor față de boieri nu erau prea grele, foarte probabil după modelul din Țara Românească. În urbariul din 1640, la satul Grind — unde boierii stăpîneau două treimi din moșia satului — se specifică faptul că acestor boieri: „și aici în sat, cît și în țara Făgărașului, vecinii la început au fost datori cu astfel de slujbă, anume dacă boierul a dat unui vecin de fiecare cîmp pămînt de două zile arătură și iarbă de cosit pentru două care de fîn, atunci vecinul a fost dator ca pe toate semănăturile lui (ale boierului) în timpul aratului să are o zi, la seceriș să secere patru clăi de bucate și la cosit de asemenea să cosească o zi, pe care ei o numesc slujbă de clacă. Peste aceasta, de Crăciun, fiecare vecin e dator boierului cu un car de lemne de foc, cu o găină și cu doi colaci".[14]

Din același text înțelegem că procesul de detașare al boierilor din masa celorlalți locuitori, membri ai obștii sătești, care au devenit vecini ai boierilor, a fost asemănător cu acela din Țara Românească, în primul rînd, uzurparea proprietății comune. În textul urbariului din 1640 se spune: „se plîng mulți dintre ei de boieri că moșiile controversate pe care ei (vecinii) le-au stăpînit după înaintașii și strămoșii lor, de la mulți cuprinzîndu-le și acum le stăpînesc prin cuprindere și cu puterea, spre marea lor pagubă și nedreptate, de remedierea cărora între ei este nevoie să se îngrijească îngrijitori", adică dregători.[15]

---

11 D. Prodan, *op. cit.*, p. 170.

12 *Ibidem*, p. 291.

13 *Ibidem*, p. 299. Unul din acești boieri de origine română, Ștefan Mailat — devenit mai tîrziu voievod al Transilvaniei — primea la 1535 de la Ioan Zápolya cetatea Făgăraș „caeterisque Oppidis, Possessionibus, villis, praediis, et portionibus, quibuslibetque juribus possessionariis ad idem castrum de jure..." (Hurmuzaki, *Documente,* II/4, p. 83—84). Despre acest voievod al Transilvaniei, boier român, originar din Comana de Jos — Făgăraș, vezi Pavel Binder, *Ștefan Mailat (c. 1502—1551), boier român și nobil transilvănean. Date despre românitatea lui* („Studii", 1972, nr. 2, p. 301—309), care arată că — după Iancu de Hunedoara și Bartolomeu Dragfi — este al treilea român care ajunge voievod al Transilvaniei.

14 D. Prodan, *Boieri și vecini în Țara Făgărașului*, p. 239.

Deosebirea dintre vecini și iobagi rezultă și din alt text relativ la satul Comana de Jos, unde boierul Ștefan Colțat „are patru vecini, cum obișnuiesc ei să-i numească aici, care totuși, după cum însuși mărturisește, *nu așa ca iobagii..., ci numai cu vecinătate slujesc" (ibidem*, p. 202). Vecinia din Făgăraș a fost desființată în secolul al XVII-lea, fiind înlocuită cu iobăgia.

15 *Ibidem*, p. 240.

La rîndul lor, boierii făgărășeni își întemeiau privilegiile pe „cărțile" domnilor Țării Românești sau pe drepturile moștenite de la înaintași,[16] ca și boierii Țării Românești, problemă la care vom reveni mai jos.

*

Am insistat asupra acestor împrejurări nu numai pentru a înțelege cît mai bine *unitatea de viață social-politică dintre Făgăraș și Țara Românească*, dar și pentru că *împrejurările constituirii statului feudal independent de la sudul Carpaților sînt legate într-un fel de istoria așezării numită Sîmbăta*. Astfel, la 1291, demnitarul maghiar Ugrinus a revendicat pe seama sa dreptul de proprietate asupra Făgărașului și Sîmbetei (Zumbothely iuxta fluvium Olth), drept din care — susținea el — ar fi fost înlăturat în chip samavolnic. Cercetînd pricina și constatînd că „moșiile au fost și sînt ale magistrului Ugrinus", regele maghiar Andrei al III-lea a hotărît ca posesiunile respective să fie restituite acestuia.[17]

Unii istorici au folosit acest document ca pe o dovadă a plecării unei părți din populația Făgărașului la sud de Carpați, ceea ce ar confirma afirmația cronicii despre „descălecatul" din Făgăraș, la 1290, evocată mai sus.[18] Întrucît documentul din 1291 nu face nici o referire la plecarea românilor din Făgăraș sau la confiscarea acestui domeniu de la un voievod local rebel, ni se pare că el nu poate constitui un argument pentru datarea „descălecatului".

Făgărașul s-a aflat sub stăpînirea domnilor Țării Românești pînă la mijlocul secolului al XV-lea, perioadă în care domnii au întărit proprietăți în Țara Făgărașului unor boieri locali.[19] Sîmbăta de Sus a făcut și ea parte dintre satele făgărășene unde au existat boieri care beneficiau de privilegii eliberate de domnii Țării Românești ca stăpîni ai Țării Făgărașului.

La 20 ian. (1437), Vlad Dracul, domnul Țării Românești și herțeg (=duce) al Amlașului și Făgărașului, dădea un hrisov „slugii domniei mele Roman, nepotul boierului Stanciu", cărora le întărea stăpînirea peste satele Voivodeni și Săsciori-Loviștea „și în Sîmbăta de Sus partea lui Baicu și a lui Vlad, muntele cu numele Moșul și apa Făgărașului". Moșiile, care erau de moștenire ale celor doi boieri, au fost scutite „de tot felul de slujbe și dări", dintre care sînt menționate: dijma oilor, a porcilor și a albinelor, găleata (din cereale), dijma vinului, plata fînului, cărăușie, obligații pe care le aveau în acea vreme și locuitorii Țării Românești.

Din documentul respectiv, constatăm că domnul avea în Făgăraș reprezentanții săi pentru strîngerea acestor dări; lor li se adresează Vlad Vodă în legătură cu cele trei moșii din Făgăraș și proprietarii lor, care urmau „să nu fie

---

16 De pildă, la 19 aug. 1511, Paul de Thomor, căpitanul Făgărașului, întărește mai multor boieri „ocinele cu drept boieresc" (officia boeronatuum) Viștea de Jos și Viștea de Sus, foste proprietăți ale strămoșului lor, Costea, „din vechime, din domnia răposatului și strălucitului domn Mircea voievod" (cel Bătrîn) (Hurmuzaki, *Documente*, II/3, p. 9—10 și *Documenta Romania Historica*, B, vol. I, p. 32—33).

De la Mircea cel Bătrîn au rămas și alte documente relative la moșii din Țara Făgărașului, ca cel din 27 dec. 1391, privitor la Scorei (*ibidem*, p. 37—38), 20 iulie 1400, relativ la satul Mîndra (*ibidem*, p. 55 și I. Pușcariu, *Fragmente istorice despre boierii din Țara Făgărașului*, IV, Sibiu, 1907, p. 43—45) etc.

17 Hurmuzaki, I/1, p. 510. O analiză amănunțită a documentului la A. Decei, *Contribution à l'étude de la situation politique des Roumains de Transylvanie au XIII-e et au XIV-e siècle* („Revue de Transylvanie", 1940, nr. 2, p. 217—224). Vezi și I. Pușcariu, *Ugrinus — 1291*, Buc., 1901, care arată că Fugros este Făgăraș și Zumbutel e Sîmbăta, și Oct. Popa, *Ugrinus, 1291*, Brașov, 1935 (extras din „Țara Bîrsei").

18 Oct. Popa, *Făgărașul sub domnii munteni*, Făgăraș, 1935, p. 4.

19 I. Minea, *Din trecutul stăpînirii românești asupra Ardealului. Pierderea Amlașului și Făgărașului*, Buc., 1914. Primul domn care a întărit stăpînirea unor proprietăți în Țara Făgărașului a fost Vlaicu-Vladislav la 1372 (*Documenta Romaniae Historica*, B, vol. I, Buc., 1966, p. 16—17).

supărați nici de slujbași, nici de dregători, nici de strîngătorii de dări, cu un cuvînt de nimeni dintre cei trimiși în slujba domniei mele".[20]

Din documentul citat mai sus rezultă că, la data de (1437), parte din moșia satului Sîmbăta de Sus se afla în stăpînirea a doi boieri: Roman și unchiul său, Stanciu, greu de identificat.

Menționăm că documentul din (1437) nu este singurul de acest fel relativ la regiunea unde se află satul Sîmbăta; la 23 april (1441) același voievod Vlad Dracul întărește boierului Stanciu Moenescu și fiilor săi „jumătate din Voila".[21] Din textul documentului aflăm că boierul respectiv era din Țara Românească, avînd proprietăți și în județul Prahova, fapt deosebit de important pentru a înțelege originea unei părți din boierimea făgărășeană, care nu a ajuns însă la puterea politică a boierimii muntene din pricina stăpînirii străine.

La începutul secolului al XVI-lea sînt amintiți alți boieri din Sîmbăta de Sus la 1509, 1535 etc.[22]

Satul Sîmbăta de Sus apare apoi adeseori în documente în prima jumătate a secolului al XVII-lea. Astfel, la 26 april. 1606, mai mulți boieri, între care Ioan și Man, nepoții lui Aldea Bica din Sîmbăta, se învoiesc între ei cu privire la boieritul din Voivodeni și Sîmbăta de Sus și la jumătate din boieritul de la Sîmbăta de Jos, martor fiind Gabriel Haller, căpitan suprem al cetății Făgăraș (super boeronatu in possessione Vaydafalva pro boeronatu possessionum Felsö Szombatfalva medii boeronatu Kis Szombata nuncupatis).[23] Din documentul citat rezultă că, la data amintită, Sîmbăta de Sus și cea de Jos aveau aceiași proprietari.

Mai tîrziu, la 1617, principele Gabriel Bethlen înnobilează pe preotul român Oprea Pilțe cu fiii săi, ridicîndu-i „e statu et conditione plebea ac ignobili in qua nati sunt et hactenus existerunt".[24]

Spre mijlocul secolului al XVII-lea situația socială a satului se schimbă, majoritatea locuitorilor devenind iobagi. La 1637, Matei Zarassi avea aici un boierit, 24 case de iobagi și 5 case pustii; Toma Nemes avea 36 case de iobagi și 4 case pustii, iar văduva lui Gheorghe Bay, 75 case de iobagi și 4 case pustii, din care în două — cumpărate de la săteni — se găseau iobagi de ai ei.[25] La 1640 mai existau în sat doar 4 boieri, din care doi au fost depuși în rîndul iobagilor, unul era vizitiul principelui G. Rákoczi I, iar al patrulea, popa Radul, era preotul satului.[26]

Depunerile de boieri începuseră încă din vremea domniei lui Gabriel Bethlen, care — revizuind titlurile micii nobilimi — a trecut în rîndul iobagilor pe boierii ce nu-și puteau proba noblețea cu acte, pe care mulți din boieri nu le aveau. Acest proces nu a dus însă la dispariția micii boierimi românești, deoarece — paralel cu scoaterea unor boieri din starea privilegiată în care se aflaseră pînă

---

20 *Documenta Romaniae Historica,* B, vol. I, p. 143 și I. Pușcariu, *Fragmente istorice despre boierii din Țara Făgărașului,* IV, p. 50—52.

21 *Ibidem,* p. 160—161.

22 I. Pușcariu, *Date istorice privitoare la familiile nobile române,* I, Sibiu, 1892, p. 174, 175, 177. Nu insistăm prea mult asupra acestor familii deoarece scopul lucrării de față nu este acela de a face un istoric detaliat al satului Sîmbăta de Sus, problemă foarte interesantă de altfel pentru trecutul acestei vechi regiuni românești.

23 A. Veress, *Documente privitoare la istoria Ardealului, Moldovei și Țării Românești,* VII, Buc., 1934, p. 266—268.

24 I. Pușcariu, *Fragmente istorice despre boierii din Țara Făgărașului,* I, Sibiu, 1907, p. 198—201.

25 D. Prodan, *Boieri și vecini,* p. 200.

26 *Ibidem,* p. 210. Cel mai bogat dintre cei patru era preotul, care avea: un cal, doi boi, o junincă, 3 vaci, 11 porci și doi stupi. Boierii din Sîmbăta erau însă mult mai săraci decît cei din satele vecine, de pildă din Lisa sau Pojorta, care aveau mai multe animale *(ibidem).*

Despre situația satului la 1632, cînd avea 27 de coloni și 5 văduve, care dețineau: 11 cai, 34 boi, 55 vaci, 106 oi și 92 porci vezi urbariul publicat de D. Prodan, Liviu și Maria Ursuțiu, *Urbariile Țării Făgărașului, I, 1601—1650,* Buc., 1970, p. 303—304.

atunci — avea loc înnobilarea altora. La 1720—1721 existau încă 725 de boieri în Țara Făgărașului, din care cei mai mulți (54) la Veneția de Jos, 41 la Mărgineni, 40 la Lisa, 39 la Drăguș și Viștea de Jos etc.; la Sîmbăta de Sus mai existau doar 3 boieri care stăpîneau numai o sesie și două treimi,[27] întrucît moșia satului căpătase între timp un alt proprietar, așa cum vom arăta mai departe.

*

Un capitol important în istoria satului Sîmbăta de Sus îl constituie stăpînirea familiei Brîncoveanu asupra moșiei sale, problemă legată și de trecutul mănăstirii, apărută în timpul acestei stăpîniri. După cum rezultă din mărturiile vremii, satul a intrat în proprietatea lui Preda Brîncoveanu în anul 1654.

Este vorba de o epocă de strînse relații politice și culturale între Țara Românească și Transilvania, între Matei Vodă Basarab și cei doi principi din familia Rákoczi, Gheorghe I și II, între care au existat o serie de tratate de alianță și cooperare militară. La 12 octombrie 1636 solii lui Matei Basarab trimiși la G. Rákoczi I declarau că „nici cei mai bătrîni dintre boierii noștri nu-și aduc aminte să fi fost o legătură atît de strînsă ca aceea de acum, recunoscută de toate staturile țării", iar la 1652 — vorbind despre aceeași alianță — domnul Țării Românești întreba pe principele Transilvaniei: „*de cine ne vom teme dacă țările noastre vor păstra buna înțelegere de pînă acum? În afară de Dumnezeu, de nimeni*".[28]

Am evocat această atmosferă de antantă cordială dintre Țara Românească și Transilvania pentru a înțelege mai bine împrejurările în care nepotul domnului, marele său vornic Preda Brîncoveanu, a ajuns proprietar asupra satului Sîmbăta. La 11 martie 1654, Susana Lorántfi, văduva fostului principe Gheorghe Rákoczi I, a zălogit moșia Sîmbăta de Sus lui Preda vornicul pentru suma de 2500 de florini, menționînd că se aflase pînă atunci în stăpînirea lui Stefan Sulyok de Sopor, fost consilier intim și vistier al lui Gheorghe Rákoczi al II-lea. Motivele zălogirii — pe lîngă suma menționată mai sus — erau serviciile credincioase aduse de marele vornic principilor Gheorghe Rákoczi I și II (in omnibus rebus et negotiis fidei et industriae suae commissis fideliter et constanter exhibuit), ca și intervenția făcută de Matei Basarab, domnul Țării Românești, în favoarea lui Preda, nepotul său (accedente etiam Illustrissimi Domini Principis Matthaei Bazarabii, regni Valachiae Transalpinae Vaivodae ac haeredis perpetui propterea facta intercessione).

Dania principesei a fost întărită la 28 mai 1654 și de fiul ei, principele Gh. Rákoczi al II-lea, în termenii următori: „Prout acceptamus, approbamus, ratificamus, et pro eodem Domino Praeda Vornik haeredibusque et posteris ipsius utriusque sexus universis valituras confirmamus". *Iată deci mărturia sigură a datei și împrejurărilor în care satul Sîmbăta de Sus a intrat în stăpînirea familiei Brîncoveanu.*[29]

După cum aflase diaconul Paul de Alep, care l-a vizitat pe Preda Brîncoveanu în 1657 la moșiile sale din Țara Românească, craiul Gh. Rákoczi al II-lea „îl iubește mult (pe Preda) și îl numește tată". Același diacon ne informează că vornicul Preda — care era un om foarte bogat și un mare ctitor — clădea la acea dată o mănăstire în Transilvania, unde stăpînea „multe sate".[30]

De la Preda Brîncoveanu — ucis de Mihnea al III-lea în 1658 — satul a rămas nepoților săi de fiu, Constantin și Barbu (tatăl acestora, Papa, fiul lui Preda, fusese ucis de slujitorii răsculați la 1655).

---

27 D. Prodan, *op. cit.*, p. 286—287.

28 N. Stoicescu, *Matei Basarab*, Buc., 1982, p. 94 și 116. Despre legăturile cultural-bisericești cu Transilvania vezi Ioana Cristache-Panait, *Rolul lui Matei Basarab în cultura românilor din Transilvania*, în vol. *Matei Basarab și Bucureștii*, Buc., 1983, p. 65—70.

29 Afirmația lui N. Iorga, *Sate și preoți din Ardeal*, Buc., 1902, p. 153 (care citează pe Eder, *Exercitationes*) și Augustin Bunea, *Episcopii Petru P. Aron și Dionisie Novacovici*, Blaj, 1902, p. 335, după care Gh. Rákoczi al II-lea ar fi amanetat lui Preda Brîncoveanu satul pentru suma de 1800 de florini nu este întemeiată, ținînd seama de documentul din 1654, publicat de I. Lupaș, *Documente istorice privitoare la moșiile brîncovenești din Transilvania și Oltenia, 1654—1823*, Cluj, 1933, p. 27—29. Vezi Anexa I.

30 *Călători străini despre țările române*, VI, Buc., 1976, p. 216.

Profitînd de nenorocirile ce loviseră familia Brîncoveanu, principele Transilvaniei, Mihai Apaffi, a confiscat satul, ceea ce a cauzat protestele familiei și ale domnului Țării Românești, Radu Leon, care scria principelui, la 26 oct. 1665: „Mă încunoștințează nepoții vornicului Preda, Barbu și Constantin, că moșia lor, Sîmbăta de Sus, îndată după moartea tatălui lor, ați ocupat-o și nu știm din ce cauză. V-am scris încă de două ori în această chestie. Credeam că în orice țară, dacă omul cumpără moșie pe banii săi e statornică a lui, chiar și în țara măriei tale, dar văd că m-am înșelat. Să dați moșia înapoi, căci altcum noi sîntem siliți a ne despăgubi prin luarea moșiei lui Béldi pe care o are aici; nu voim, dar, dacă măria ta voiești, sîntem siliți să o facem. Moșia valorează 7750 de florini".[31]

În timpul domniei lui Mihai Apaffi, în Sîmbăta de Sus existau încă mici nobili. La 29 ian. 1663 principele ridică din nou în ceata nobililor pe boierii Andrei și Solomon Bulbuc, acordîndu-le dreptul de a avea stemă familiară și toate privilegiile și libertățile de care se bucurau nobilii din Transilvania (sub merae et perfectae nobilitatis titulo, quo eos ab universis et singulis cujuscunque status, conditionis, ordinis, honoris, officii dignitatis et praeeminentiae homines existant insiguitos dici, teneri et nominari volumus, ferre et gestare, omnibusque et singulis iis honoribus, gratiis, privilegiis, indultis, libertatibus, immunitatibus et praerogativis, quibus coeteri verinati et indubitati nobiles ac militares praedicti regni nostri Tran(silva)niae et partium Hungariae eidem annexarum homines quomodocunque de jure et ab antiqua consuetudine utuntur, fruuntur et gaudent, perpetuo uti, frui et gaudere valeant atque possint).[32]

Moșia a fost restituită de principele Mihai Apaffi lui Constantin Brîncoveanu, la o dată greu de stabilit. În documentul păstrat în copie și avînd data de 23 iunie 1678 (cînd Brîncoveanu nu era încă domn), principele Transilvaniei întărește domnului „Constatin Basaraba à Brankovan... iobbagiones igitur totius et integrae possessionis nostrae Felsö Szambathfalva, ... una cum territoriis, sylvis, et montibus ad eandem possessiones spectantes, et concernentes". În documentul respectiv se indică și hotarele moșiei: satul Drăguș, rîul Valea Podului, pădurea care începea la Pîrîul Semnelor, apoi muntele Piatra Roșie, pădurea Drăgușenilor, muntele boierilor din Viștea de Jos (et monte also Vistiensium boeronum), apoi Pojorîta și Lisa, spre răsărit. Împreună cu moșia, erau trecuți în stăpînirea domnului și iobagii fugiți în Țara Românească, iar domnul era investit cu deplină autoritate asupra iobagilor: „integram possessionem, una cum iobbagyonibus, eorumque filiis, absque omne fisci nostri praejudicio donamus, conferimus authoritate nostra principali iure irrevocabili, et ab omnibus vecturarum praestationibus eosdem saepedictae possessionis iobbagyones eximimus, et immunitamus".[33]

Data documentului de mai sus trebuie să fi fost totuși 1678, numai titlul lui Constantin Brîncoveanu fiind schimbat în copia alcătuită ulterior; ca dovadă este scrisoarea lui Brîncoveanu adresată lui Mihai Apaffi la 8 mai 1681, cînd satul se afla deja în stăpînirea boierului muntean. În această scrisoare Brîncoveanu declara că „de pe moșia mea din Sîmbăta de Sus, popa Solomon, cu fratele său mai mic și cu copiii săi, fiind iobagi rămași de la înaintașii mei, au fugit, avînd eliberarea de la măria ta". Mai departe se arăta că, „în anii trecuți, doi iobagi de ai

---

31 *Magyar Török Okmánytár*, VI, Budapesta, 1870, p. 273—274; vezi și Ștefan Meteș, *Moșiile domnilor și boierilor din țările române în Ardeal și Ungaria*, Arad, 1925, p. 77.

32 Ioan Pușcariu, *Fragmente istorice despre boierii din Țara Făgărașului*, Sibiu, 1907, p. 229—332.

33 N. Densușianu, *Monumente pentru istoria Tierei Făgărașului*, Buc., 1885, p. 40—43; D. Prodan, *Urbariile Țării Făgărașului*, II, Buc., 1976, p. 882—884.

În actul de danie făcut de banul Grigore Brîncoveanu la 1823, acesta afirmă că moșia Sîmbăta de Sus fusese „dăruită" familiei sale de Mihai Apaffi, „cum arată și documentul împărătesc de danie", fără să mai amintească de zălogirea moșiei la 1654; dreptul de stăpînire asupra moșiei se întemeia deci pe actul lui M. Apaffi. Vezi Emil Vîrtosu și Ion Vîrtosu, *Așezămintele brîncovenești. O sută de ani de la înființare, 1838—1938*, Buc., 1938, p. 426.

mei, tot din Sîmbăta, au trecut pe moşia măriei tale de la Ibaşfălău; acum, voind să vie înapoi, vă rog să porunciţi să-i lase să vie".[34]

Mai tîrziu, la 4 mai 1690, Constantin Brîncoveanu — devenit domn — intervenea pe lîngă Mihai Apaffi în favoarea iobagilor săi din Sîmbăta de Sus, care i s-au plîns la Bucureşti de marile dări la care erau impuşi; domnul arăta cu compasiune: „plîngerile lor le-am ascultat nu cu puţină durere".[35] O nouă intervenţie făcea domnul în aprilie 1709, cînd cerea să fie scutite de dări satele sale Sîmbăta de Sus şi de Jos şi Poiana Mărului,[36] iar în martie 1712, domnul — care devenise principe al sacrului Imperiu romano-german — trimitea la Consiliul de război din Viena pe secretarul său, Petru Grienner, pentru a cere scutirea de dări pentru satele sale Sîmbăta de Sus şi de Jos, Poiana Mărului şi Berivoi, cel puţin pentru o vreme.[37]

Intervenţiile repetate ale domnului deveniseră necesare datorită faptului că sarcinile fiscale ale locuitorilor Transilvaniei crescuseră peste măsură după instaurarea stăpînirii habsburgice. În cursul unei anchete întreprinse în Ţara Făgăraşului la 12 iulie 1726, iobagii de pe moşia doamnei Marica Brîncoveanu — văduva domnului — arătau situaţia disperată în care se aflau la acea dată din cauza „poverilor grele" care determinaseră 33 de „părechi de oameni" să pribegească în ultimii 5—6 ani „pentru multele mizerii", înşirate astfel: „Porţia (pentru armata imperială — N. S.) cade aşa de greu asupra noastră că în adevăr n-o mai putem plăti fiindcă n-avem de unde şi din ce s-o cîştigăm; hotarul nostru fiind sărăcăcios, abia putem trăi de pe o zi pe alta. Noi, ce-i drept, de 4 ani nu prestăm nici un serviciu cetăţii Făgăraş, nu ţinem soldaţi, nici la poştăşit nu mergem, dar naturalele, în afară de anul acesta, mai totdeauna le-am plătit în bani; cînd le primeau în natură, grîul, fînul şi ovăzul, ca şi în anul acesta, grîul (trebuia să fie) curat, cernut şi cu vîrf măsurat, asemenea şi ovăzul în cîte 5 ferdele cîbla şi două care de fîn primeau numai în unul, dar pe lîngă ceva daruri prezentate. Cînd vin în satul nostru executori pentru darea împărătească, mănîncă, beau peste măsură, risipesc, poftesc atîta vin că uneori îl şi varsă; bani de potcoave (îi iau) de la fiecare cîte un şuştac; cu un cuvînt, atîta trebuie să cheltuim cu ei, că se urcă la 1/3 din darea anuală şi pentru aceste cauze scrise mai sus, dar îndeosebi pentru darea prea mare şi sărăcia hotarului nostru, trebuie noi zi cu zi să sărăcim şi să ne pustiim".[38]

Între timp, la 13 august 1708, în testamentul alcătuit de Constantin Brîncoveanu, moşiile Sîmbăta de Sus şi de Jos fuseseră lăsate de domn celor patru fii ai săi: „satul Sîmbăta de Sus, care iaste de moşie, cu iobagii, cu casele, cu morile, cu munţii, să-l împartă în patru părţi frăţeşte. Satul Sîmbăta de Jos, care l-am cumpărat de la Bamfi Gheorghie gubernatorul, cu galbeni de aur ungureşti 1000, să-l ţie iar cîte 4 fraţi: însă tocmeala ne iaste ca, cînd ar da banii ce scriu mai

34 *Magyar Török Okmánytár*, VIII, Budapesta, 1872, p. 131—132.

35 *Ibidem*, IX, p. 310.

36 Hurmuzaki, *Documente*, XV/2, p. 1534.

37 C. Giurescu — N. Dobrescu, *Documente şi regeste privitoare la Constantin Brîncoveanu*, Buc., 1907, p. 219—220. În textul latin se spune: „ab intimis dictis pagis dissipatos ob injuriam revolutionis Transylvaniae primo incolas reduxerit dictorum pagorum a contributionis onere, immunitatem, exemptionemque saltem ad aliquod temporis spatium".

38 Ştefan Meteş, *Situaţia economică a românilor din Ţara Făgăraşului*, I, Cluj, 1935, p. 327—328.

Situaţia locuitorilor satului se înrăutăţise după moartea lui C. Brîncoveanu, care reuşise să obţină unele scutiri de dări. Înainte de 14 mai 1725, văduva sa se plînsese Camerei aulice despre contribuţiile şi încartiruirile la care erau supuşi locuitorii din Sîmbăta de Sus (Superiore), care începuseră să fugă din sat: „veluti omni protectione destituti, excesivo quarteriorum et contributionum onere aggraventur, ita, ut praelibati subditi emigrare, fugamque arripere jamjam incipiat" (C. Giurescu — N. Dobrescu, *op. cit.*, p. 354). Vezi şi *ibidem*, p. 365 şi 390—391.

sus, să şi-l ia iar înapoi; dacă se vor da banii, să-i împartă în patru părţi, să-şi ia fieştecare partea, po zloţi 250".[39]

Întrucît cei patru fii ai lui Constantin Brîncoveanu au fost ucişi împreună cu tatăl lor, din porunca sultanului, satul a rămas proprietatea doamnei Marica, văduva lui Constantin Brîncoveanu. Înaintea morţii, doamna Marica a lăsat satul drept moştenire nepotului său, Constantin. În textul testamentului se spune: „Sîmbăta şi cu toate moşiile din Ţara Ungurească (=Transilvania), cu toţi iobagii, le las nepotului Costandin, că sînt cumpărate de moşi de strămoşi" [40] (referire la Preda Brîncoveanu).

Prin grija lui Constantin Brîncoveanu — noul stăpîn al satului — la 21 iunie 1723, a avut loc o nouă hotărnicie a moşiei satului, în prezenţa lui Samuel Intzedi, vice-căpitanul cetăţii Făgăraşului, a reprezentanţilor „scaunului" boierilor din regiune, între care Stancu logofătul, care era jude al Făgăraşului, a locuitorilor din satele vecine: Drăguş, Viştea de Jos, ca şi a celor din Sîmbăta de Sus şi a reprezentanţilor mănăstirii. Dintre semnele de hotar invocate în actul din 1723 amintim: Pîrîul Semnelor, Piatra Roşie, munţii cu zăpadă (Făgăraş) spre hotarul cu Ţara Românească. Cu hotarele stabilite s-au declarat de acord şi locuitorii din Drăguş şi Viştea de Jos, sate vecine cu Sîmbăta de Sus.[41]

Noul stăpîn al satului era fiul lui Constantin, unul din cei patru fii ucişi ai fostului domn al Ţării Româneşti, singurul bărbat prin care s-a continuat spiţa şi numele familiei Brîncoveanu. Acest nepot al domnului a avut o lungă carieră politică între anii 1730 şi 1761, cînd a ocupat dregătoriile de: mare comis, mare stolnic, mare clucer, mare logofăt, mare vornic şi mare ban, decedînd în 1762.

Înaintea morţii sale, la 22 febr. 1760, Constantin Brîncoveanu recunoaşte că avea o datorie de 7725 de florini şi 50 de creiţari faţă de bancherul Samuel Doboşi din Sibiu, datorie pentru care ipotechează moşiile sale din Transilvania: Sîmbăta de Sus, Berivoi şi Poiana Mărului.[42]

Fiii lui Constantin, Nicolae şi Emanuel, nu au putut plăti datoria, pentru care au purtat lungi şi penibile discuţii cu urmaşii lui Doboşi, cărora le-au promis timp de 10 ani că le vor achita banii datoraţi.[43] Lungul diferend pentru această datorie a făcut necesară intervenţia guvernului transilvănean, care sfătuia, la 13 iulie 1770, pe succesorii lui Constantin Brîncoveanu să aplaneze conflictul fără zgomot şi fără mari cheltuieli, iar pe urmaşii lui Doboşi să trateze amical problema cu principii Brîncoveanu. Între timp, prin adăugarea dobînzilor anuale, datoria ajunsese la suma de circa 23.000 de florini.

Întrucît cei doi fraţi nu puteau plăti această sumă uriaşă, la 11 iunie 1771 urmaşii lui Doboşi au început execuţia — potrivit cu sentinţa tablei judecătoreşti — intrînd în stăpînirea moşiei Sîmbăta de Sus şi a bunurilor existente pe această moşie.[44] Soţia lui Emanuel Brîncoveanu, care locuia în castelul brîncovenesc din Sîmbăta de Sus, a fost silită să se mute la Braşov.

Luarea în stăpînire a moşiilor brîncoveneşti nu a decurs într-un mod prea liniştit datorită opoziţiei iobagilor. Samuil Pongracz — însărcinat cu executarea sentinţei — raporta că la Berivoi a fost atacat de oamenii familiei Brîncoveanu şi de iobagi, care — dînd năvală cu strigăte „haide pe el feciori!" — au stricat poarta şi au rupt scîndurile, ameninţîndu-l cu moartea.[45]

---

39 N. Iorga, *Documente privitoare la Constantin vodă Brîncoveanu*, Buc., 1901, p. 165; Radu vel logofăt Greceanu, *Viaţa lui Constantin vodă Brîncoveanu*, ed. Ştefan Grecianu, Buc., 1906, p. 277—278. Dintr-o plîngere a doamnei Marica Brîncoveanu din 1717, adresată împăratului Carol al VI-lea, rezultă că satul Sîmbăta de Jos fusese ocupat între timp de cămara imperială (C. Giurescu — N. Dobrescu, *op. cit.*, p. 307; vezi şi *ibidem*, p. 323, 326 şi 365).

40 P. Şt. Năsturel, *Diata doamnei Marica a lui Constantin vodă Brîncoveanu* („Glasul Bisericii", 1960, nr. 3—4, p. 319).

41 I. Puşcariu, *Fragmente istorice*, p. 540—542.

42 I. Lupaş, *Documente istorice*, p. 66—69.

43 Întreaga corespondenţă este publicată de I. Lupaş, *op. cit.*, p. 69—121, care o şi comentează.

44 *Ibidem*, p. 121—132.

45 *Ibidem*, p. 140—141.

După alte tratative, în 1772, frații Nicolae și Emanuel Brîncoveanu s-au împăcat cu creditorii lor, prin intermediul negustorului Dumitru Marcu, care a achitat el datoria și a luat în stăpînire moșiile brîncovenești din Transilvania. La 1794, Dumitru Marcu a încercat să-și scoată banii plătiți în 1772, datorie rămasă acum pe seama vistierului Nicolae și vornicului Manolache Brîncoveanu. Procesul a avut loc în fața domnului Alexandru Constantin Moruzi, care a hotărît ca Manolache Brîncoveanu — care avea drept de proprietate peste jumătate din moșiile respective — „să trimită omul dumnealui cu vechilii dimpreună ca să-i facă teslim partea moșiilor dumnealui, să și le aibă slobode, și numai decît după teslimatul moșiilor să urmeze peșin chezașul banii aici la agenție" (agenția Austriei, care stăpînea Transilvania).[46]

Diferendul dintre Dumitru Marcu și boierii Brîncoveni s-a stins la sfîrșitul anului 1802 și începutul anului 1803, cînd — achitîndu-se datoria — principele Emanuel Brîncoveanu a fost introdus în stăpînirea moșiei Sîmbăta de Sus.[47]

În această perioadă de timp în care moșia de la Sîmbăta de Sus și-a schimbat temporar stăpînul (mai exact la 1785), profitînd, foarte probabil, de situația dificilă în care se găsea familia Brîncoveanu, autoritățile austriece au reușit să demoleze mănăstirea.

*

Din mărturiile vremii rezultă că *viața iobagilor aflați pe moșiile familiei Brîncoveanu era mai ușoară decît aceea a celor ce trăiau pe moșiile nobililor maghiari*, care se plîngeau adeseori de exploatarea nemiloasă la care erau supuși. Astfel, la 1726 țăranii din Sîmbăta de Sus — moșia doamnei Marica Brîncoveanu — mărturiseau că *„din cauza serviciului la doamna noastră am putea trăi, fiindcă slujba nu-i prea grea"*;[48] în schimb, îi apăsau greu contribuțiile fiscale (vezi mai sus).

O mărturie asemănătoare aceleia din 1726 făceau iobagii la 1819, cînd arătau că pe vremea cînd se aflau sub stăpînirea familiei Brîncoveanu aveau obligații mai ușoare: „vernali et aestivali tempore hebdomandatim tribus diebus tam jugalibus, tam laboribus manualibus servitia Dominalia praestare ac supportare tenebaniur, hyberno autem tempore duobus saltem hebdomadatim diebus servire obligabantur, stabit itaque in arbitrio, et naturali suarum Celsitudinum (modernorum Exponentium) beniquitate circa servitia eorundem Jobbagionalia gratiose disponere".[49] Cu același prilej, iobagii din Sîmbăta arătau că situația se schimbase cînd moșia a fost arendată (vezi mai jos).

Spre deosebire de cele cîteva sate aflate în stăpînirea familiei Brîncoveanu, locuitorii din satele vecine cunoșteau o exploatare nemiloasă. La 1726 — cînd iobagii din Sîmbăta arătau că „slujba" lor nu era prea grea — iobagii din satul vecin Pojorta mărturiseau că erau împovărați greu de „slujba domnească, pentru că în fiecare săptămînă 4 zile slujba ar fi suportabilă, dar se fac șase; și ne apasă foarte mult că anual trebuie să dăm pentru o jumătate de vită de tăiat cîte 4 fl(orini),

46 V. A. Urechia, *Documente inedite din domnia lui Alexandru Constantin Moruzi, 1793—1796* („Analele Acad. Române. Memoriile Secției istorice", s. II, t. XV, 1895, p. 562 și urm.) și I. Lupaș, *op. cit.*, p. 20—21.

La 8 mai 1798, administrația averii lui Dumitru, Gheorghe și Ioan Marcu scot la licitație pentru arendă pe 4 ani moșiile Sîmbăta de Sus și Poiana Mărului, cu fierăstraie mari, munți, păduri, cîrciumi, parc de vînătoare, livezi, ogoare, dijma de oi și porci și cu 51¾ „sesiuni coloniale" Hurmuzaki, *Documente*, XV/2, p. 1810.

47 I. Lupaș, *op. cit.*, p. 157—161. Despre procesul purtat cu locuitorii din Drăguș pentru stăpînirea unei păduri la 1808 vezi „Țara Bîrsei", 1929, p. 322.

48 Ștefan Meteș, *Situația economică a românilor din Țara Făgărașului*, I, Cluj, 1935, p. 328.

49 Ștefan Meteș, *Viața agrară, economică a românilor din Ardeal și Ungaria. Documente contemporane, 1508—1820*, Buc., 1921, p. 293.

Așa se explică faptul că, la 1784, locuitorii unor sate din Făgăraș, „după pilda din Sîmbăta de Jos (fostă moșie brîncovenească, pe care se făceau numai două zile pe săptămînă) au hotărît ca de acum încolo să nu facă mai mult de două zile de slujbă pe săptămînă" (David Prodan, *Răscoala lui Horea*, II, Buc., 1979, p. 212).

pentru 4 măsuri de unt cîte 16 șuștaci" etc. La rîndul lor, sătenii din Arpașu de Jos — moșia contelui Iosif Teleki — se plîngeau că stăpînul lor doar „spre iarnă, după ce și-a isprăvit tot lucrul, ne lasă și nouă 2 zile să ne lucrăm", dar cum începe primăvara „facem slujbă săptămîna întreagă", inclusiv sărbătorile, „ca și cînd noi n-am avea niciodată sărbătoare". Cînd s-au plîns de situația lor grea, stăpînul i-a bătut „strașnic".[50]

La 1820, țăranii din Drăguș — sat aflat în stăpînirea familiei Brukenthal, care stăpînea și satul vecin Sîmbăta de Jos — mărturiseau că situația lor se agravase sub noua stăpînire: „de cînd sîntem sub stăpînirea asta, la care slujbă, cînd răsare soarele să fim în brazdă, la prînz nu ne lasă un sfîrtai de ceas să răsuflăm; la minaj un porțion de fîn la patru vite și nici atîta vreme nu ne îngăduește ca să poată vitele noastre acel porțion de fîn cu odihna a-l mînca, unde mai de mult am avut slobozenie de dimineața pînă la 6 ceasuri pe locul cel domnesc să paștem vitele, atunci am înturnat la brazdă și pînă la prînz am lucrat, cînd iară un ceas odihnă ne-a dat; seara la 6 ne-a slobozit de am venit acasă, dar acuma ne ține pînă noaptea (pe) întunerec; și de multe ori, cînd s-a întîmplat de îi lună, și pe lună ne făceau de lucram cu vitele nu numai, dar acuma de 2 ani n-am avut vreme să grăpăm locul cel domnesc și a aprins paie pe cîmp și așa ne-au făcut de am grăpat locul; ne-au mînat la căratul gunoiului și ne dă cu soroc lucru, adecăte atîta ne dă cît noi nu putem nici de cum birui și așa stricăm vitele; cine lucră azi un lucru domnesc, aceia cum îi mîine și de multe ori nici a 3-a zi nu poate lucra; cu o vorbă, *sărăcie mai mare nu poate să fie într-un sat cum e la noi*". După ce înșirau și alte obligații grele și nedrepte, țăranii din Drăguș arătau că toate acestea „atîta au speriat pe oamenii noștri, de nu mai știm încătrău s-o luăm".[51]

Situația locuitorilor din Sîmbăta de Sus s-a schimbat și ea în rău cînd boierii Brîncoveni nu s-au mai ocupat direct de moșie. La 1819 — cînd moșia era arendată grecului Mina Zotta — bătrînii și jurații satului descriau astfel situația lor și relațiile cu arendașul:[52] „Noi n-am făcut slujbă după urbarium care-l avem, nici înaintea făcutului urbarium, nici după aceia, fără am avut obiceiul acesta: cum că la Crăciun fiește care gazdă a dat cîte o găină; gazda cu 4 boi cu un trupaș lîngă el într-un an odată vara, cînd a fost pășune, au dus un groș de scînduri în slujbă; gazda cu 2 boi s-au împreunat 2 inși fără trupaș și, aducînd și aceia cîte un groș, iar li s-au luat în slujbă. Iară o gazdă care a avut fundus mai mare și moșie mai multă, ori cu 2 boi ori cu 4 boi, a lucrat o zi, i s-a luat în slujbă de o săptămînă, cu trupul a făcut 2 zile; și acest obiceiu îl avem pînă în ziua de azi, nici nu ne-a silit nimenea să facem noi slujbă după urbarium, fără numai domnu arîndaș acest de acum, de cînd s-a băgat în iosag de 3 ani încoace ne-o început a sili, dară noi tot nu am făcut altmintrilea fără după obiceiul nostru cel vechiu și rînduiala printzului, care arătăm în scrisoare aicea.

4. Bunătăți satul acesta nu prea are, că locu-i pietros, cu 2 boi nu putem ara fără cu 4; grîu nu putem prăsi, fără numai săcară și ovăs, și încă la săcară trebuie să gunoim în toți anii și nici așa nu se prea face. Hotară avem numai două; fînațele care le avem mai pe samă sînt pe lîngă rîul cel mare și cît crește apa minten calcă ierburile, la altul îi macină și pămîntul. În hotarul nostru de 2 ori nu putem cosi, fără cît într-o grădină cosim de 2 ori dacă îl gunoim. Fînu-i sec, de nu-i de-a îngrășa vite. Pășune de vite mărunte tot mai avem puținică, dară de vite mari, ales în hotarul cel de jos, chiar n-avem, fără tocmim cu bani pășune la munte, după care tocmeală vine pe cîte 1 bou 30 de creițari. — Ape de adăpat avem destule. — Pădure de lemne de cămine și de foc am avut bunișoare, care a ținut-o satul supt bună grijă, dar de 3 ani încoace, de cînd s-a băgat arîndașul de acuma, tare ne-a stricat, le-a tăiat și le-a vîndut, de după aceasta nici de cămin nu vom avea și de lemne de foc mare lipsă vom răbda. Pădurea este dela sat cale de ½ de zi. Ghinde de jir, unde am putea îngrășa porci n-avem. — Pometuri și grădini de legumi iară nu prea avem, că nici nu prea umblăm după ele. — Topile avem destule. — Mori domnești iar aici în sat avem de putem la toată vreme măcina. — Loc de tîrg

50 Ștefan Meteș, *Situația economică a românilor din Țara Făgărașului*, p. 277 și 319. Vezi și *ibidem*, p. 304 (Drăguș), p. 309 (Lisa) etc.

51 Ștefan Meteș, *Viața agrară, economică a românilor din Ardeal și Ungaria*, p. 272—273.

52 *Ibidem*, p. 294—296.

avem la Făgăraş, care de aicea ţine un mil şi jumătate. Iară se află şi bunătatea aceasta, că avem slobozenie să putem face fieştecare piuă şi dîrste, dară piuă din voia noastră nu facem, fără mai cu samă facem dîrste; care le face, nu ne opreşte nimenia. Dela o dîrste plătim la bir împărătesc 1 zlot şi 15 creţari; la curte pînă acuma am plătit 51 de creţari, dară acuma arîndaşul pofteşte un ţol, care este 3—4 şi 5 zloţi. Am avut pînă mai aceşti ani 4 joagere omeneşti (=private), pe care pentru plată mai puţinică au putut săteni tăia scînduri, dară acuma al treilea an arîndaşul le-a stricat joagerile, pe oameni i-a păgubit, că nu le-a plătit preţul şi a făcut joageri domneşti, unde, dacă duce omul un gros să-şi taie pe sama lui, nu-l mai vede, că arîndaşul îl cuprinde pe sama lui.

5. La noi nu se ştie care este iobag cu heiu întreg şi cu moşie întreagă, fără o gazdă de frunte biruieşte loc de arătură de 16 gălete, din care o parte se poate numi loc mai bunişor, două părţi sînt de ovăs. Fînaţ la noi o gazdă bună se pot pune de 5 care de fîn.

6. Slujbele la noi se fac după împărţitul heiurilor şi moşiilor; altul care nu împărţeşte cu nimenea [pămîntul] face într-o săptămînă ori cu 2 boi ori cu 4 o zi şi i se ia în slujbă 2 zile, cu trupul face 2 zile, dară care împărţeşte cu alţi fraţi face slujba numită, altul într-a doua, altul într-a patra şi alţii într-a şasea săptămînă. Iarăşi mersul şi venitul ni s-au luat în slujbă. Mai de mult calea de aici ori pînă la Sibiiu ori pînă la Braşov cu 2 boi ni se lovea în slujbă de 6 zile, dară acum numai în 4 zile ni se ia bun.

7. La noi alte dijma n-au fost fără din zece clăi de bucate de toamnă şi de ovăs am dat şi dăm şi acuma una; din cucuruz mai de mult n-am dat nici o dijmă, fiindcă noi cucuruz nu putem prăsi altmintrilea, fără dacă-l închidem în loc cu gard, dară de vre-o 23 de ani încoace ni se ia şi din cucuruz. — Pentru un porc mare sau pentru 2 mici plătim 3 creţari, dela o oaie cu lapte 3 creţari, dela o oaie stearpă ori care iernează în ţară (=Muntenia) cîte 1 potor. — Noi la curte am dat şi dăm şi acuma la Crăciun o găină, pentru care mai de mult ni se ierta slujba pe o săptămînă, dară acum nu ni se iartă. Alte nu dăm nimica.

8. La noi în amîndouă Sîmbătele de Sus sînt puste, mici cu mari, 78, carele mai cu samă toate pustişaguri le-am pomenit, pe altele mai puţinele am pomenit şi case, care s-au stricat. Acu pentru ce au rămas pustii acestea: aceea că noi funduşurile şi moşiile le-am împărţit totdeauna după rudenie, de unde dacă un obagiu a avut un fundus mare, acela cu moşie cu toţi copiii l-au împărţit într-atîtea părţi cîţi inşi au fost, cel mai mic a rămas în casa părintească, fraţii ceilalţi, dacă au luat fete cu care au căpătat case, acolo s-a băgat ori dacă le-a plăcut a făcut case pe funduşul nevestii şi care le-au fost rămas din funduşul părintesc le-au lăsat pustie. Altul, dacă s-a învechit, ori casa părintească, ori care a căpătat casă cu nevasta, una a lăsat-o pustie şi s-a tras pe heiu celălalt, şi de aici vine că fundusurile noastre ori cu casa, ori pustele într-atîtea părţi se împărţesc şi s-au împărţit de nu se mai poate hotărî care este fundus întreg şi care de cît este. Din pustele acestea care obagiu cît stăpîneşte le vom spune de-a rîndul la scrisoarea funduşilor.

9. Pădurit este slobod, care are voie şi putere poate vinde cît vrea, dară nu prea vindem că sîntem săraci de mai nu putem aduce pe sama noastră, necum să mai ducem şi de vîndut. Domnul nostru afară de hotarul satului aici aproape nu are pădure. Funduşurile o putut vinde în zălog fieştecare cum a vrut oprelişte totdeauna".

*

Moşia a rămas în stăpînirea familiei Brîncoveanu pînă în aprilie 1823, cînd banul Grigore Brîncoveanu a dăruit-o, împreună cu Poiana Mărului bisericii şi şcolii greceşti din Braşov. Motivul acestei donaţii era faptul că lîngă biserică se aflau mormintele lui Emanuel Brîncoveanu — tatăl lui Grigore — al surorii sale Elena, precum şi al mamei sale, Zoiţa,[53] care se refugiase la Braşov în 1821, nepu-

53 După însemnări contemporane, Emanuel Brîncoveanu a murit la 25 april 1811, fiind îngropat „cu mare paradie la biserica cea din cetate"; mormîntul se afla în grădina bisericii, fiind „foarte înfrumuseţat". Soţia sa a decedat la 20 aug. 1821, fiind înmormîntată „cu mare pompă" în aceeaşi groapă cu soţul său (N. Iorga, *Braşovul şi românii. Scrisori şi lămuriri*, Buc., 1905, p. 265). Despre mormîntul Elenei, sora lui Grigore, vezi *ibidem*, p. 246.

tînd suporta „tristele evenimente aduse asupra patriei de nişte rebeli străini". Grigore Brîncoveanu îşi amintea el însuşi că trăise în cetatea Braşovului vreme de 6 ani „în linişte şi consideraţiune" (1806—1812).

Veniturile celor două moşii urmau a fi folosite jumătate pentru rugăciuni de pomenire şi fapte de milostenie creştinească, iar cealaltă jumătate pentru mărirea şcolii, la care conducătorii bisericii să fie obligaţi a angaja dascăli greci pentru gramatică şi filozofie, precum şi un dascăl pentru limba germană, care să acorde instrucţie gratuită copiilor de religie ortodoxă din Braşov.

Actul de donaţie din 1823 mai prevedea şi unele dispoziţii cu privire la bisericile din cele două sate, ai căror preoţi urmau să fie scutiţi de dări, ca şi despre scutirea de dijma din porumb a locuitorilor din Poiana Mărului, care duceau lipsă de hrană.

În încheiere, donatorul dispunea: „conducătorii companiei greceşti şi epitropii bisericii Sf. Treime din Braşov vor îngriji de o cît mai dreaptă şi mai bună chivernisire a celor două moşii, îndeplinind toate dispoziţiile donatorului şi păstrîndu-le nevătămate, ca să nu fie traşi la răspundere în faţa scaunului de judecată a Atotputernicului".[54]

Donatorul moşiei, Grigore Brîncoveanu, învăţase cu multă sîrguinţă la înalta şcoală grecească din Bucureşti, avea pasiunea cărţilor de ştiinţă şi ocrotea literatura grecească, la modă în capitalele ţărilor române la începutul secolului trecut. El însuşi tradusese în neo-elenică *Principiile logicii şi filozofiei morale* a lui Heineccius, vestit filozof german, pe care a tipărit-o la Viena în 1808. Biblioteca sa se afla la şcoala comunităţii greceşti din Braşov (comunitate în care se găseau şi mulţi români, îndeosebi macedoneni); banul Grigore Brîncoveanu locuise în Braşov în timpul războiului ruso-turc din 1806—1812, cînd se legase de micuţa biserică lîngă care i-au fost îngropaţi părinţii.[55]

Istoricul I. Lupaş — care a publicat documentul de danie din 1823 — a condamnat cu multă asprime „actul grecesc al banului Grigore Brîncoveanu", care ar fi dat uitării „silinţele românilor braşoveni de a-şi dezvolta vechea lor şcoală". Nu trebuie să uităm însă că Grigore Brîncoveanu era un boier grecizat în parte şi apoi că între aşa-zişii „greci" (adică ortodocşi) din Braşov, se aflau şi mulţi negustori aromâni care vorbeau greceşte.[55bis]

Conducătorii bisericii greceşti din Braşov nu au administrat prea bine bunurile încredinţate, ceea ce a născut nemulţumirea familiei Brîncoveanu. De aceea, între 1858 şi 1868, unul dintre urmaşii donatorului din 1823, Bibescu-Brîncoveanu,

---

54 I. Lupaş, *op. cit.*, p. 22—24 şi 161—165. O altă copie în traducere germană a actului grecesc de donaţie a fost publicat de Bartolomei Baiulescu, *Monografia comunei bisericeşti gr. or. române a Sfintei Adormiri din cetatea Braşovului*, Braşov, 1898, p. 107—110.

În testamentul său, întocmit la 17 iunie 1824, banul Grigore Brîncoveanu întărea din nou dania, cerînd urmaşilor ca, după încetarea sa din viaţă, „să dăruiască bisericii greceşti din cetatea Braşovului moşiile Sîmbăta şi Poiana Mărului, aflate în Transilvania, înmînînd epitropilor bisericii şi deosebitul meu înscris de danie, pecetluit, împreună cu documentele vechi" (Emil Vîrtosu şi I. Vîrtosu, *O sută de ani de la înfiinţarea Aşezămintelor Brîncoveneşti, 1838—1938 . . .*, Buc., 1938, p. 435).

În biserica grecească se găseşte un tablou în ulei al lui Grigore Brîncoveanu „principe al Austriei, cavaler al Rusiei şi mare ban al principatului Ţării Româneşti" (*ibidem*, p. 432).

55 N. Iorga, *op. cit.*, p. 246—247.

55 bis Vezi Andrei Oţetea, *Pătrunderea comerţului românesc în circuitul internaţional (în perioada de trecere de la feudalism la capitalism)*, Buc., 1977, p. 118, care arată: „Sub numele de „greci" — care pentru întreg Apusul Europei avea o accepţiune confesională, semnificînd ortodocşi — se cuprindeau greci, români, aromâni şi slavi de sud, mai ales bulgari". Vezi şi N. Camariano, *L'organisation et l'activité culturelle de la compagnie grecque de Braşov (1777—1850)* („Balcania", VI, 1943, p. 201—241).

a încercat să revoce dania, dar fără succes.[56] Cînd consistoriul ortodox din Sibiu a cerut epitropilor greci să prezinte socotelile pentru revizuire, aceştia au contestat dreptul consistoriului de a-i controla.[57] Din cauza acestei împotriviri, la 21 martie 1868, mitropolitul Andrei Şaguna a pus biserica grecească din Braşov sub interdict canonic.

Conflictul a fost soluţionat în 1886 de justiţia ungară, care a dat însă cîştig de cauză bisericii greceşti pe care a supus-o arbitrar episcopului sîrb din Buda. „Aşa s-a sfîrşit îndelungatul proces al urmaşilor lui Constantin Brîncoveanu pentru satele din sudul Transilvaniei, ajunse în stăpînirea familiei lor în secolul al XVII-lea, într-un timp cînd legăturile acestui Principat cu Ţările Române erau aşa de strînse, fiind şi soarta lor politică aproape identică".[58]

„Biserica grecească, moştenitoare a Brîncovenilor, n-a voit să păstreze mănăstirea clădită de dînşii întru pomenirea lor... Şi aici grecii au făcut ceea ce li s-a imputat cu dreptate în ţară, mistuirea averilor mănăstireşti, lăsînd să se nimicească de timp mănăstirea însăşi".[59]

Nedreptatea s-a reparat tîrziu, după un secol de stăpînire a bisericii greceşti asupra moşiei lui vodă Brîncoveanu, la 1922, dată ce a marcat începutul unei noi epoci în istoria mănăstirii Sîmbăta de Sus, despre care vom vorbi în paginile următoare.

*

Bisericile satului

Înainte de construirea mănăstirii lui Constantin Brîncoveanu, în sec. XVII, în Sîmbăta de Sus (răsăriteană) exista o biserică de lemn. Ea este menţionată în mai multe documente, dintre care amintim pe cel din 25 mai 1617, prin care Gabriel Bethlen, principele Transilvaniei, ridică în rîndul nobililor pe preotul Oprea Pilţe din Sîmbăta de Sus, împreună cu fiii săi, eliberîndu-i din starea de iobăgie şi scutindu-i de taxele şi contribuţiile „tam ordinariarum, quam extraordinariarum", de „lucrum Camerae" etc.[60]

În anul 1647 sînt înregistraţi la Sîmbăta de Sus 4 preoţi: Comşa, Aldea, Solomon şi Albu,[61] iar la 1658 — cînd satul a fost vizitat de inspectori reprezentanţi ai stăpînirii calvine de atunci a Transilvaniei — erau numai doi preoţi: Comşa şi Radu. Inspectorii notează însă că „din partea domnului Preda vornicul (stăpînul satului) nu s-au înfăţişat nici preoţii nici juraţii; de ce gînduri au fost îndemnaţi şi de ce spirit au fost aţîţaţi nu se ştie".[62] Se vede că vornicul Preda Brîncoveanu era destul de influent ca să-şi ferească preoţii de amestecul inspectorilor calvini.

La 1697 biserica a primit o *Evanghelie* de la Constantin Vodă Brîncoveanu, care nu construise încă mănăstirea. Iată textul însemnării: „Iaste dat[ă] de pomană de bun stăpîn[ul] nostru, Io Constantin B[asarab] B[rîncoveanu] voevod, bisericii

---

56 Una din plîngerile sale către Agenţia austriacă din Bucureşti, din 9 april 1862, este publicată de B. Baiulescu, *op. cit.*, p. 186—187. Nemulţumiţi erau şi foştii iobagi din Sîmbăta de Sus care erau pedepsiţi cu asprime de reprezentanţii comunităţii greceşti; bătrînii din sat îşi aminteau faptul că, înainte de 1848, sătenii erau închişi în pivniţele fostului castel brîncovenesc de arendaşii dornici de cît mai mari cîştiguri realizate din munca locuitorilor.

57 Ioan Puşcariu, *Notiţe despre întîmplările contemporane*, Sibiu, 1913, p. 144—145. Despre relaţiile dintre biserica greacă din Braşov şi Mitropolia ortodoxă a Transilvaniei vezi articolul *Sf. biserică din Braşov-Cetate cu hramul Sf. Treime* („Telegraful Român", 23 aprilie 1932).

58 I. Lupaş, *Documente istorice*, p. 23—24.

59 N. Iorga, *Neamul românesc în Ardeal şi Ţara Ungurească*, I, p. 107.

60 Ioan Puşcariu, *Fragmente istorice despre boierii din Ţara Făgăraşului*, I, Sibiu, 1907, p. 198—201.

61 David Prodan, Liviu şi Maria Ursuţiu, *Urbariile Ţării Făgăraşului*, I, p. 832.

62 Valer Literat şi M. Jaray, *„Vizite" calvineşti la preoţii români din Ţara Făgăraşului* („Anuarul Inst. de istorie naţională", Cluj, VII, 1936—1938, p. 601—602).

de lemn ot Sîmbăta de Sus, în Ţeara Oltului, ţinutul Făgăraşului".[63] Încă din această vreme biserica intrase deci în grija familiei Brîncoveanu.

Dintre preoţii din secolul al XVIII-lea, cunoştem pe Comşa Şandru boier şi Matei Şandru, care apar ca martori la o hotărnicie a moşiei lui vodă Brîncoveanu la 21 iunie 1723.

Numele altor preoţi ne sînt cunoscute dintr-o însemnare din 1748, aflată pe un *Apostol* din 1683, păstrat în biserica din Sîmbăta de Sus (răsăriteană), unde citim: „Acest svîntu Apostol al bisericii Sîmbetii de Sus, luat de la părintele Anania pe un sărindar drept fl[orini] 9; şi am făcut un sărindar popii despre bisearica de lemn, popa Ionaşc[o], popa Mihai, popa Bucur Moisi; după aceia popa Mihai şi-a luat partea lui, popa Bucur Moisi partea lui, iar popa Ionaşc[o] [au dat] de o [au] legat mariaşi 5; şi o au şi răscumpărat de doară de la popa Mihai peste tot ca să nu mai aibă treabă; şi au rămas buni ctitori Mihai, popa Ionaşc[o] şi popa Bucur Moise. Mai 1748".[64]

Conform conscripţiei din 1750, toţi locuitorii satului Sîmbăta de Sus erau ortodocşi; satul avea două biserici, cu 9 preoţi şi 770 de suflete.[65] În 1761 funcţionau tot 9 preoţi ortodocşi cu o biserică şi 299 de familii de credincioşi — toţi ortodocşi,[66] *Făgăraşul fiind una din regiunile transilvane unde locuitorii au refuzat să accepte unirea cu Roma şi datorită mănăstirii de la Sîmbăta*, aşa cum vom arăta în partea a doua a lucrării.

La 29 martie 1761, preotul Gligorie din Sîmbăta de Sus se împrumuta cu 40 de costande de la jupînul Manicati din Sibiu.[67]

În iunie 1788, cînd parohia a fost vizitată de episcopul Ghedeon Nichitici, funcţionau patru preoţi: Matei Petru, Matei Cojocariu, Matei Ciuta şi Matei Vlăda.[68]

La 1805 existau în Sîmbăta de Sus două parohii ortodoxe: în cea răsăriteană funcţionau 3 preoţi: Matei Vlegera şi Ioan Popovici (care, fiind hirotonisiţi în Ţara Românească, sînt suspendaţi de la slujbă) şi Ioan Ispoc, care slujeau la o biserică clădită în 1786, parohia avînd 171 familii. În Sîmbăta apuseană erau 229 de familii şi alţi 3 preoţi: Bucur Bega (hirotonisit în Ţara Românească la 1762), Matei Petru şi Matei Mardan.[69]

La 1846 numărul preoţilor se redusese la cîte unul de fiecare parohie: în parohia răsăriteană, cu 171 familii, slujea preotul Ioan Ispas, iar în cea apuseană, cu 196 familii, preotul Ioan Mardan.[70]

Este important de reţinut faptul că *cele două biserici din sat au fost reclădite în secolul al XVIII-lea, una de către boierii Brîncoveni, iar cealaltă de egumenul mănăstirii Sîmbăta:* este vorba de biserica Sf. Teodor Tiron din Sîmbăta de Sus — Apuseană, construită de Nicolae şi Manolache Brîncoveanu la 1784 şi pictată la

---

63 N. Iorga, *Studii şi documente*, XIII, p. 184. Este foarte probabil că în favoarea acestei biserici intervenea doamna Marica Brîncoveanu într-o plîngere adresată împăratului de la Viena la 26 iunie 1725, în care arăta că episcopul unit Pataki, după ce a răpit ortodocşilor biserica brîncovenească din Făgăraş, vrea să facă acelaşi lucru şi cu biserica din Sîmbăta (Pataki, cogente sacerdotes et procuratores ecclesiae, at accipiat, argenterias aliaque ab ecclesia; pariter infestat ecclesiam, quae in possessione nostra Szombatfalva est"). Vezi „Archivul" lui T. Cipariu, 1867, p. 515.

64 N. Iorga, *op. cit.*, p. 185.

65 „Transilvania", 1901, p. 245.

66 V. Cioban, *Statistica românilor din Ardeal din 1760—1762*, Cluj, 1926, p. 61. Vezi şi Silviu Dragomir, *Istoria desrobirii religioase a românilor din Ardeal în sec. XVIII*, II, Sibiu, 1930, p. 279.

67 N. Iorga, *Studii şi documente*, XII, p. 74—75.

68 I. Puşcariu, *Documente pentru limbă*, p. 148.

69 „Transilvania", 1911, p. 274—275.

70 Ştefan Meteş, *Viaţa bisericească a românilor din Ţara Oltului*, Sibiu, 1930, p. 100. Unii urmaşi ai preotului Mardan au ţinut apoi în arendă castelul Brîncoveanu din Sîmbăta de Sus.

1795 şi de biserica Adormirea Maicii Domnului din Sîmbăta de Sus — Răsăriteană, construită la 1786 (după dărîmarea mănăstirii) de egumenul Visarion.[71]

Am prezentat pe scurt istoricul celor două biserici deoarece ele se aflau pe moşia familiei Brîncoveanu, care le-a purtat de grijă. Astfel, în actul de donaţie din 1823, prin care banul Grigore Brîncoveanu ceda moşiile Sîmbăta de Sus şi Poiana Mărului bisericii greceşti din Braşov, se prevedea ca, din veniturile celor două moşii, „*bisericile ortodoxe aflătoare în cele două sate să fie ţinute totdeauna în bună ordine, făcîndu-li-se reparaţiile necesare ca să nu se ruineze;* numele donatorilor să fie pomenit la toate liturghiile". În plus, se mai prevedea ca „preoţii acestor biserici să nu fie obligaţi niciodată să plătească dijmă, fiind scutiţi de această sarcină ca să se roage neîncetat pentru donatori, pentru locuitorii satelor şi pentru toţi creştinii evlavioşi".[72]

Palatul lui Constantin Brîncoveanu

Data construirii acestui palat — distrus în decursul timpului — nu ne este cunoscută, deoarece inscripţia pusă de primul ctitor a dispărut. Construirea sa trebuie pusă în legătură cu dorinţa domnului Ţării Româneşti de a-şi asigura un loc de refugiu în Transilvania, pentru a scăpa de primejdia ce o reprezentau pentru el otomanii. Se ştie astfel că, la 1695, voievodul s-a adresat generalului austriac Veterani şi apoi, după moartea acestuia, urmaşului său, prinţul Vaudemont, cerîndu-le să intervină pe lîngă împărat ca să-i acorde permisiunea de a se refugia la nevoie în provinciile imperiale. La 1701, domnul Ţării Româneşti a obţinut permisiunea cerută, sub forma unui ordin scris adresat de Curtea imperială generalului austriac din Transilvania ca — dacă Brîncoveanu va fi silit să-şi părăsească scaunul — să fie primit cu toţi ai săi şi tratat după cuviinţă.[73]

Este foarte posibil ca frumosul palat de la Sîmbăta de Sus să fi fost construit la scurt timp după această dată, el urmînd să slujească de eventuală reşedinţă domnului; înţelegem astfel grija marelui ctitor care a fost Brîncoveanu de a-şi construi un palat corespunzător, aşa cum erau spendidele case domneşti de la Mogoşoaia, Doiceşti sau Potlogi.

Alegerea sa s-a oprit la Sîmbăta de Sus, care devenise în această vreme centrul unui întins domeniu brîncovenesc ce cuprindea şi moşiile Sîmbăta de Jos şi Poiana Mărului. La alegerea acestui loc a contribuit, fără îndoială, şi peisajul deosebit de frumos, apreciat de un om de gust ca Brîncoveanu.

Studiul vestigiilor rămase (pivniţele şi unele elemente de piatră cioplită)[74] dovedeşte o mare asemănare între acest palat brîncovenesc şi acela de la Mogoşoaia, construit la 1702, dar care este ceva mai mare.

Locuit încă în secolul al XVIII-lea de familia Brîncoveanu, palatul a fost părăsit după aceea, ruinîndu-se treptat în secolul trecut, ca atîtea alte valoroase monumente vechi de arhitectură românească.

---

71 *Ibidem*, p. 98—100 şi idem, *Mănăstirile româneşti din Transilvania şi Ungaria*, Sibiu, 1936, p. 87. Tot Visarion a dăruit bisericii două sfeşnice mari de lemn de chiparos sculptat artistic şi o iconiţă a Maicii Domnului, ferecată cu 13 pietre mari şi cu 12 ţinte de argint.

72 I. Lupaş, *Documente istorice privitoare la moşiile brîncoveneşti din Transilvania şi Oltenia*, p. 23.

73 C. Giurescu şi N. Dobrescu, *op. cit.*, p. 134.

74 Singurul studiu cunoscut nouă asupra vestigiilor palatului se datoreşte lui Şerban Semo, *Pe marginea unor vestigii ale curţii brîncoveneşti de la Sîmbăta de Sus* („Revista Muzeelor", 1967, nr. 2, p. 169—171), ale cărui date le folosim în descrierea noastră.

Asemănarea coloanelor cu capitele cu cele de la Mogoşoaia a fost remarcată şi de Virgil Drăghiceanu, *În amintirea lui Constantin Brîncoveanu, 1714—1914. Lăcaşurile voievodului şi viaţa lui. Ochire arheologică şi istorică*, Buc., 1914, p. 107, care considera că zidirea acestui bogat palat „fu unul din motivele detronării lui Brîncoveanu" (Vezi mai jos nota 79).

La începutul secolului nostru, N. Iorga mai vedea încă în curtea palatului reclădit de Grigore Brîncoveanu un capitel frumos săpat în piatră sau „o mare floare de piatră așezată pe niște dărîmături", care slujea drept bancă. În poarta de zid, clădită de Grigore Brîncoveanu la 1800, se vedeau „doi stîlpi de aceștia (sculptați) întregi și patru capitele, care cu vîrful în sus, care cu vîrful în jos".[75] Aceste lucrări de artă — constata istoricul — făcuseră parte din vechiul palat pe care îl clădise C. Brîncoveanu „pentru a-și adăposti aici zilele din urmă, dacă mazilia ar fi să-l scoată înainte de moarte din scaunul domnesc al țării sale". „Curțile frumoase, cu stîlpii de horbote săpate, s-au dărîmat cu încetul și sătenii au luat din ele piatră și cărămidă pentru căsuțele lor", rămînînd pe locul palatului doar „o mocirlă de cărămizi măcinate".[76]

Lîngă casele ridicate de C. Brîncoveanu, la începutul secolului trecut, banul Grigore Brîncoveanu — care a locuit cîțiva ani în Transilvania, foarte probabil și la Sîmbăta — a construit alte clădiri și acareturi, pe care le enumeră el însuși la 1826: conacul cel mare, casele cele mici ale logofătului, fabrica de rachiu, mori, fierăstraie, pătule, grădini, împrejmuiri „și multe alte îmbunătățiri".[77]

În clădirea cea mare cu etaj au locuit mai tîrziu reprezentanții bisericii grecești și arendașii moșiei. Vîndută după primul război mondial și recuperată de stat, clădirea a fost transformată la 1925 în cămin de odihnă pentru scriitori, ziariști și artiști plastici și dramatici, care își petreceau aici concediile în timpul verii.[78]

Vizitatorul de astăzi nu mai poate vedea decît ultimele vestigii ale palatului lui C. Brîncoveanu: o poartă ca un arc de triumf, două mari pivnițe, suprapuse de o clădire de plan dreptunghiular, cu aspect baroc, și, risipite în fostul parc al palatului, diverse elemente arhitecturale din piatră sculptată. În anii 1965—1966 un număr de 17 fragmente din piatră sculptată (6 postamente de coloană, 4 capitele, 3 fragmente de corpuri de coloană și 4 console) au fost aduse la palatul brîncovenesc de la Mogoșoaia.

Prima din pivnițele amintite (avînd o suprafață de 36,27 m^2 și înălțimea maximă de 4,56 m) este accesibilă numai din interiorul actualei clădiri. La construcția zidului — a cărui grosime depășește cu puțin un m — s-au folosit cărămizi și bolovani de piatră. Pivnița are un plan dreptunghiular, fiind acoperită de un semicilindru.

În cea de-a doua privință — mult mai mare (82,92 m^2) — se intră din afara actualei clădiri, printr-un gîrlici. În centrul ei se află un pilon masiv de cărămidă, ridicat pe o bază dreptunghiulară. Din acest pilon central se desfac patru arcuri, creîndu-se astfel patru compartimente, deasupra cărora se ridică, pe pandantivi, cîte o calotă sferică. Grosimea zidului este ceva mai mare decît la pivnița mică (1,30 m), dar sistemul de construcție și dimensiunile cărămizilor sînt aceleași.

Asemănarea acestor pivnițe cu cele ale palatelor brîncovenești de la Mogoșoaia și Potlogi este izbitoare: același puternic pilon central de plan dreptunghiular, aceleași patru compartimente acoperite de calote sferice, același gen de ferestre, chiar aceleași nișe în zid. Este vorba aproape de o identitate; diferă doar proporțiile.

---

75 Este vorba de coloane corintice angajate și capitele provenite din vechiul palat brîncovenesc (Șerban Semo, *op. cit.*, p. 170).

76 N. Iorga, *Neamul românesc în Ardeal și Țara Ungurească*, I, Buc., 1906, p. 103—105.

77 Emil Vîrtosu și I. Vîrtosu, *op. cit.*, p. 437.

Este foarte posibil ca la castelul de la Sîmbăta de Sus să se fi găsit și o stemă de principe imperial a lui C. Brîncoveanu, pe care urmașii său au moștenit-o. Vezi Virgil Drăghiceanu, *Constantin Brîncoveanu conte ale Regatului Ungar și principe al Sacrului Imperiu Roman. Steme și portret*, Buc., 1915 (extras din „Convorbiri literare", sept. 1915).

78 G. T. Niculescu-Varone, *Castelul Brîncoveanu de la Sîmbăta de Sus, județul Făgăraș, cămin de odihnă pentru scriitori, ziariști și artiști români. Monografie*, Buc., 1941. Citind cartea funduară a proprietății, autorul amintit arată că acest castel a fost „reconstituit în anul 1882 cu 12 odăi" (*ibidem*, p. 16).

De altfel, asemănarea merge şi mai departe: palatele de la Mogoşoaia, Potlogi şi Sîmbăta de Sus au aproape acelaşi plan: un dreptunghi regulat şi în mijlocul fiecărei faţade cîte o ieşitură, o încăpere mai mare pe faţadele laterale, un foişor pe faţada principală (unde este intrarea), iar pe faţada opusă, spre grădină, o loggie formînd o încăpere mare, deschisă, cu coloane de piatră sculptată ce susţin arcada.

Elementele cele mai reprezentative ce s-au păstrat din fostul palat brîncovenesc de la Sîmbăta de Sus sînt fragmentele de piatră sculptată ce prezintă şi ele asemănări evidente cu cele de la Mogoşoaia: aceleaşi elemente de ornamentaţie, cu unele deosebiri de tratare. Astfel, un fragment de capitel cu frunze ajurate este asemănător cu capitelele foişorului de la Mogoşoaia: aceleaşi volute suprapuse de mici semi-palete, aceleaşi frunze de acant, dar mai ales aceeaşi floare de lalea cu trei petale ce se ridică la capătul unui lujer fin, între frunzele de acant. Capitelele coloanelor de la loggia palatului Mogoşoaia sînt identice cu capitelele încrustate în poarta mai nouă a fostului palat de la Sîmbăta: frunze de acant înalte, ajurate, şi aceeaşi floare de acant ce le suprapune, cu sepalele larg desfăcute în jurul petalelor bobocului de floare.

Apropierile se observă şi în cazul altor elemente sculptate în piatră, apropieri care merg uneori pînă la cele mai mici amănunte. O asemănare frapantă cu piesele analoage de la Mogoşoaia o au postamentele de coloană (ornamentaţia suprafeţelor laterale, apoi a plintei şi a torurilor bazei, lucrată cu mai puţin rafinament, foloseşte exact aceleaşi elemente). Ornamentaţia tamburilor, coloanelor torse de la Sîmbăta se apropie mult de cea a coloanelor loggiei de la Mogoşoaia şi chiar de cele ale coloanelor palatului lui Brîncoveanu de la Bucureşti (păstrate şi acestea încrustate în poarta palatului Mogoşoaia). Două console aduse de la Sîmbăta sînt identice cu un tip de console din interiorul palatului de la Mogoşoaia etc.

În concluzie, datorită acestor numeroase asemănări, se poate spune că *palatul brîncovenesc de la Sîmbăta de Sus a fost construit de aceeaşi echipă de meşteri care a lucrat la palatul de la Mogoşoaia şi, evident, în aceeaşi epocă (circa 1701—1702).*[79]

Prof. Dr. *Nicolae Stoicescu*

---

79 Deşi asemănările dintre cele două palate brîncoveneşti pledează pentru această datare, nu putem neglija opinia lui Anton Maria del Chiaro — secretarul domnului pentru limba italiană — după care palatul de la Sîmbăta de Sus ar fi fost construit după 1703, cînd domnul a fost chemat de sultan la Adrianopole, de unde a scăpat cu mare greutate, plătind sume considerabile. El spune: „nenorocitele împrejurări ale ultimului timp îl făcură (pe Brîncoveanu) să se gîndească serios la găsirea unui adăpost mai sigur, unde să se retragă cu numeroasa sa familie. Investise dinainte o parte din averea sa la băncile din Viena şi Veneţia şi cumpără şi în Transilvania moşii, între care două care se numesc Sîmbăta, unde începu clădirea unui palat, căci amintirea groazei din anul 1703, cînd fu chemat la Adrianopol, nu-i dădea linişte şi ţinea la unicul scop de a fugi" (*Revoluţiile Valahiei*, Iaşi, 1929, p. 105).

În capetele de acuzare aduse de Poarta otomană lui C. Brîncoveanu figurează şi faptul că urmărea să fugă cu toată familia şi bogăţiile sale în Transilvania, „unde, în acest scop, a cumpărat multe moşii, pe una din ele (= Sîmbăta de Sus — N. S.) pregătindu-se chiar clădirea unui mare palat" (*ibidem*, p. 111).

DIN VREMEA LUI ŞAGUNA [II]

ÎNSEMNĂRI DUPĂ DOCUMENTE INEDITE PRIVITOARE LA ISTORIA MENTALITĂŢILOR ŞI A VIEŢII CULTURALE ŞI BISERICEŞTI DIN TRANSILVANIA.[1]

Originea „contractului bunei învoiri" în Transilvania

Căsătoriile, probabil încă din vremuri mai vechi decît vremea lui Şaguna, se angajau în scris în faţa unor martori, şi angajamentul se chema *Contractul bunei învoiri*. Iată o astfel de constatare scrisă în româneşte, cu caractere latine, deşi cu o ortografie latinizantă obositoare:

„După înalta poruncă împărătească din 30 iunie 1815 nr. 434 eşire, mirele tînărul Andrei Ardeleanu din Oşdula[2] şi mireasa Paraschiva fiica dumnealui George Sîntion tot din satul Oşdula, venind înaintea noastră a mai jos iscăliţilor, şi făcîndu-li-se cuviincioasă cercetare, fieştecare de sine cu chiar gura sa au mărturisit, precum că învoiala între dînşii spre a păşi la legiuita căsătorie este din a lor bună voie şi mare dragoste ce au unul spre altul, şi cum că despre aceasta nu vor da sminteală de a strica taina sfintei căsătorii pînă la moartea lor, cum şi despre rudenia lor [că] se află între dînşii adică al 5-lea grad de cuscrie, întărind aceasta cu tragerea crucii lîngă iscălitura numelor".

Semnează mirii şi şase martori, toţi prin punerea degetelor. Mai jos semnează preotul Neculai Popescu şi fiul acestuia, Nicolae Popescu junior. Oşdula, 9 nov. 1847.

Au făcut şi cerere de dispensă de cununie pentru înrudirea de gradul al cincilea. Asemenea „contracte" se încheie şi astăzi în Transilvania. Originea lor e prin urmare într-o „poruncă împărătească".

Particularităţi de limbă: ennalta=înalta; *enpereteaske*=împărătească; *fecendulisie*=făcîndu-li-se; *csercsetare*=cercetare; *cheszetori*=căsătorie; *csaszta*=aceasta.

Arhiva Şaguna, 51

*

Altă cerere de dispensă de cununie pentru rude în gradul al 6-lea, între Ioan Todoran şi Ana lui Radu Mitan din Hărman, e scrisă cu caractere cirilice. Scrie protopopul Alexius Verza, la 12/24 septembrie 1847. Adresa pentru poştă e însă în latineşte.

Arhiva Şaguna, 50

*

1 Continuare din nr. trecut. Acolo unde nu se indică unde se află documentul, înseamnă că e din arhiva tractului II Sibiu, descoperită de noi şi încă neinventariată. Ea se află acum tot în Arhiva Mitropoliei Ardealului, Sibiu.

2 E vorba de parohia Ojdula, prot. Sf. Gheorghe.

Serviciul contumancial Turnu Roşu, sub semnătura Dr. Lorenz, scrie primarului din Sălişte la 9 septembrie 1847, în limba germană, că petiţia locuitorilor Dumitru şi Oprea Borcea privind aducerea acasă a vitelor de pe munţii Săcelului — mai sus de Cordon şi pichetul Piatra-Albă — a fost aprobată de marele comandant cu condiţia ca vitele să stea sub contumacie timp de 25 de zile pe spesele lor. Documentul provine de la prof. I. Lupaş.

Fondul Şaguna, 49

*

Sub titlul „Onorate domnule Arhivareş", protopopul Nicolae Ghiaja al Albei de Sus, îi scrie lui Moise Fulea la Sibiu, amestecînd alfabetul latin cu cel slavon, despre Maria Grusea din Haşfalău, care pentru a putea divorţa trebuia mai întîi să-şi cheme bărbatul dispărut prin *Edictalis Citatie*. Roagă Consistoriul să-i aprobe să tipărească această citaţie la tipografia din Sibiu în atîtea exemplare în cîte e necesară, femeia fiind dispusă să plătească pentru aceasta 1 fl. Această citaţie va trebui depusă la Vicarul general Şaguna pentru ca el, la rîndul său, s-o trimită regescului guvern.

Particularităţi: unele cuvinte sînt scrise în întregime cu alfabetul latin, precum: *Regescul Guvern, Domn, exemplar, citaţie,* toate celelalte fiind scrise cu caractere slavone.

Fondul Şaguna, 47

*

Şaguna către Spiridon Jurcovan, protopop de Drăguş, cu nr. 553 din 1 iulie 1847, cu caractere latine:

„Din privinţa aceea că cu mare întristare trebuie să înţeleagă Consistoriul Diecezan din Nota Măritului General Comando din 24 aprilie a. c. nr. 1636, neîndestularea acelui Mărit General Comando în privinţa parohilor noştri Olah Arpas, Avisalom Nan, Nicolae Grama din Dridif şi Ioan Florea senior din Făgăraş, pentru chivernisirea cea rea şi nepurtarea de grijă de învăţătura religioasă şi catehizaţia tinerimii militare din numitele locuri. — Iată de ce ţi s-ar da de aici o învăţătură scurtă cum trebuie să urmeze toţi catehetii militarişti, în privinţa catehizaţiei pruncilor; pe susnumiţii parohi să-i soroceşti încoace poruncindu-le ca pe viitoarea 29/10 iulie a. c. negreşit să se afle faţă înaintea Consistoriului spre a li se da cuviincioasa instrucţie în lucrul acesta".

Semnează Andrei Schaguna, general vicar.

Particularităţi: aqueea=aceea; *quo cu quea*=că cu cea; *aquesta*=acesta.

Arhiva Şaguna, 44

*

Un sinod protopopesc extraordinar al Tractului II Sibiu, adunat în sala Seminarului din Sibiu, discută la 9 noiembrie 1871, sub preşedinţia protopopului Ioan Popescu, problema *veniturilor stolare.* Sinodul e alcătuit din 36 de membri, preoţi şi laici. Iau parte la discuţii preotul Ioan Droc junior, deputatul Bucur Cioran din Răşinari şi Vasile Neamţu. Se alcătuieşte o comisie care să cerceteze la faţa locului situaţia acolo unde există îndoieli asupra declaraţiilor comitetelor parohiale. (Din Protocolul şedinţei). Alături, pe o foaie volantă, cineva a notat taxele ce se puteau percepe pentru unele slujbe religioase:

1. la îngropăciune	maximum	1 fl. 50 cr.	minimum	40 cr.
2. îngropăciune prunci	„	50 cr.	„	20 cr.
3. cununia	„	5 fl. —	„	40 cr.
4. maslu	„	70 cr.	„	20 cr.
5. o sfeştanie	„	20 cr.	„	10 cr.
6. botez	„	30 cr.	„	10 cr.
7. Cînd naşte muerea	„	20 cr.	„	2 cr.
8. Eşirea femeii din casă	„	20 cr.	„	4 cr.
9. La Bobotează la sfinţirea caselor	„	50 cr.	„	16 cr.

*

Un alt sinod protopopesc, care îl continuă pe cel de mai sus la 21 ianuarie 1872, discută despre veniturile stolare, în vederea „îmbunătățirii soartei preoților". Printre altele, se deplînge faptul că unele inspecții la parohii însemnează de fapt cheltuieli în plus pentru preoți.

*

Şaguna către protopopul Ioan Popescu din Sibiu II (cu nr. 15 din 15 ianuarie 1872): „Din cuprinsul protocolului inventigațional ce au luat parohii noştri din Boița asupra purtării preotului nostru din Purceşti Ioan Simon, pentru patima acestuia în jocuri de cărți, am văzut că nici membrii Comitetului, nici cei ai oficiului sătesc, n-au mărturisit alta fără că ei nu ştiu nimic despre această patimă.

Fiindcă însă eu am înțeles de la persoane vrednice de crezămînt, care n-au nici o cauză a fi către acel preot cu duşmănie, şi ei mi-au arătat mie lucrul din intenţiunea cea mai bună pentru delăturarea patimei în jocuri de cărți din partea unui preot, pentru aceea recomand Prea Cinstiei Tale ca, cu prilejul cel dintîi, cînd vei ieşi la Porceşti, să faci atenți pe membrii comitetului parohial şi pe cei ai oficiului sătesc, că ei foarte mult au păcătuit dacă au ascuns patima preotului lor, şi vor răspunde înaintea lui Dumnezeu, dar să ştie şi aceea că nimic nu poate să rămînă în taină, ci se descopere, după cum vedem din tîmplările lumei, căci cuvintele lui Christos se împlinesc.

Şi fiindcă am înțeles şi pentru preoții noştri Ioan Doicanu din Sebeşul de Jos, şi Toma Munduca din Sebeşul de Sus, că ar fi dedați la băutură, pentru aceea să-i soroceşti înaintea mea pre 19 ianuarie a. c.

Sibiu, 15 ianuarie 1872".

După ce semnează cu cerneală violetă „Andreiu", sigur pe mîna sa, deşi era numai cu un an înainte de moarte, Şaguna adaugă cu mîna sa, cu ceeaşi cerneală:

„P. S. Singur (adică personal, n. n.) să-i aduci la mine pe ceşti doi citați preoți, la 10 ore dimineața, în 19-lea ale curentei."

În problemele disciplinare Şaguna a fost întotdeauna aspru!

*

Ana Bădilă din Avrig, căsătorită în ianuarie 1871 de preotul Mihail Cândea, cu Zoil Popențiu, la 30 iunie acelaşi an, cere divorțul din cauza *„silei şi a urei nedumerite contra lui"*. Termenul acesta: *„ură nedumerită"* e prezent în toate procesele de divorț ale vremii. Probabil înseamnă „ură inexplicabilă". A fost căsătorită cu sila, cu un om pe care din copilărie nu l-a putut suferi. S-a lăsat sfătuită de preoți, care i-au explicat sfințenia tainei căsătoriei, dar degeaba. Cînd n-au ajuns sfaturile, a fost dojenită şi chiar *„pusă în fiare şi subt arest"*, dar nimic n-a putut-o abate de la gîndul ei. *„Mai bine moartă decît vie cu el"*. O amenință cu securea, o fugăreşte, țipă noaptea etc.

Alte acte de la dosar confirmă spusele femeii. Iată o adeverință din partea preotului Mihail Cândea:

Adeverință

Care se dă din partea subscrisului precum Ioil Popențiu, s-au înfățişat în 20 iunie a. c. cu mueria sa Ana Bădilă şi puindu-mi toată silința ca să-i împac şi văzînd că nu-s de ajuns numai sfaturile şi dojenile, *şi în fiare, supt arest s-au pus mueria,* cugetînd că doară aşa o voi putea pleca, ca să meargă la bărbat, dînsa pre lîngă toate acestea nici într-un chip nu se învoieşte, escuzîndu-se cu aceste: că e silită şi-i e urît de bărbat; aşa, pre lîngă aceasta Adeverință, se trimit la Prea Onoratul Scaun Protopopesc, spre a-şi descoperi mai pre larg, cauza netraiului lor.

Avrig, în 11 iulie 871.

Mihael Candea
paroh gr. ort."

Sentința consistoriului protopopesc a fost: divorț în favoarea amîndurora, ca să-și poată fiecare reface viața printr-o altă căsătorie. Împărțirea bunurilor urma a se hotărî pe cale civilă.

*

Nicolae Veștemean din Porcești, produce la 20 iulie 1871 un act asupra *cheltuielilor* și *pagubelor* suferite cu prilejul procesului de divorț cu soția sa Maria Purece:

1. Pertru purtarea procesului la Scriitoriu	30 fl.	
2. Pentru cartea de cununie	1 fl.	
3. Atestat de botez	1 fl.	
4. Cantarului pentru espedarea actelor procesuale		60 cr.
5. Drumuri la Sibiu	7 fl.	
6. Alte	5 fl.	96 cr.
7. Mai multe epistole trimise	1 fl.	—
Suma	46 fl.	56 cr.

Cum fosta soție a plecat în România, i-au murit prin neîngrijire unsprezece oi și capre, a cîte 4 fl. una, un purcel de 3 fl., a pierdut două găleți de grîu în val. de 10 fl., și o chindea de culme de 1 fl. În total 104 fl. și 56 cr.

Cuvinte în actele proceselor de divorț din deceniul al 7-lea al sec. al XIX-lea: *demîndarea, cognosci.*

*

Învățătorul D. Hențiu raportează la 13 februarie 1872 situația școlară a clasei a II-a din comuna Sadu la sfîrșitul semestrului I. A avut 51 de elevi, băieți și fete între 9 și 12 ani. A predat 88 de zile, adică pe totalul elevilor 4480 de zile. Din acestea au fost frecventate 2549, iar 1939 zile, deci mai puțin de jumătate, au fost absentate.

Pentru clasa I raportează la aceeași dată învățătorul Ioan Barbu care a avut 67 de copii între 6 și 7 ani, printre care și cîțiva de 8 și 9 ani. E reclamat învățătorul de la clasa a II-a Hențiu pentru că a promis să predea muzica și la clasa I, dar nu s-a ocupat deloc de aceasta. Elevilor li s-a predat: *Abecedarul, Scrierea, Compunerea, Rugăciunile, Cîntarea* și *Istoria Biblică.* A predat tot 88 de zile, adică pe totalul elevilor 5896 de zile, din care s-au absentat 1640 zile.

Examenele s-au dat „în fața preotului local Constantin Simtionu, a notarului, a judelui, a comitetului parohial și a mai multor săteni".

*

Iată și o situație jalnică la *Șelimbăr:*

Răspuns

Către Prea Onoratul Scaun Protopopesc al 2-lea tract gr. ort. în Sibiu.

Prea Onorate Domnule Protopoape! După hîrtia [pe] care ați trimis-o la Șelimbăr, sînt silit a da răspuns, pentru neținerea școalei și a veni cu conspectul școlar. Conspectul este acesta:

Cîți copii sînt obligați de școală	33
Cîți au cercetat școala	4
Cîtă vreme s-a ținut școala	6 zile,

fiindcă nu s-au adus lemne; dacă am adus lemne, n-au vrut să le strice. Așa s-a îndelungat pînă la Bobotează, după aceea au zis să se podească școala. Toate s-au făcut, și despre toate v-am înștiințat, la urma ne-am înțeles ca să țin școala vreo două luni pînă or ieși la lucru și la păstorie.

Cînd i-am adunat pre comiteți în școală, ca să le arăt lucrul și să le (tocmim), sau să regulăm școala după porunca Prea Sfinției Sale, a sărit Nicolae Roșca cu

feciorii lui să mă bată, şi mi-au oprit plata pentru poditul şcolii; a zis că cine m-a pus dascăl, să mă ţie. Din anul 1871 mi-a rămas simbria 9 fl. 90 cr. de n-am putut-o scoate.

Şi mă rog Domnule Protopoape ca să faceţi bunătate să descurcaţi lucrul, să soroceşti pe aceia care au fost de faţă Sfinţiei Sale cînd m-a învoit să fiu dascăl, că m-a ţinut toată iarna opăcit, a făcut o ruşine la poporul nostru, încît mi-e ruşine a mai veni în faţa Sfinţiei Sale că au rămas elevii neînvăţaţi şi eu încă de pagubă, că nu mi-am putut vedea de nice un lucru.

Şelimbăr, în 24 martie 1872

Stan Dragomir"

*

La 28 februarie 1846 protopopul Braşovului Ioan Popasu scrie Consistoriului din Sibiu *cu caractere latine*. *Particularităţi:* ă şi î sînt încă slavone, pentru că nu existau în alfabetul latin: quare=care; quum=cum.

Arhiva Şaguna, 2

*

Protopopul de Alba, Ioan Moga, scrie la 2 martie 1846 în latineşte: *Venerabili Consistorio n. u. (non uniti) Transylvaniensi Domini gratiosissimi Colendissimi Cibinii*, iar la expeditor: *A Diacono non unita Alba Superiore*. Textul, în româneşte, cu caractere latineşti, e un răspuns la întrebarea dacă cineva a trimis ajutoare băneşti Fondului pentru zidirea Seminarului neunit din Sibiu. Ni se spune că, printr-un decret guvernamental din 25 ianuarie 1830, episcopul Vasile Moga fusese dispensat de administrarea acestui fond care a trecut pe seama Înaltei Case Provinciale care, probabil, nu putea fi controlată. Protopopul raportează că nimeni din protopopiatul său n-a depus bani la numita Casă.

Particularităţi: alternează pe *c* cu *k*; *dezspre*=despre; *atseja*=aceea; *Vaszile*=Vasile; *foszt*=fost; *szau*=sau; *enkredintzat*=încredinţat; *czinsztire*=cinstire.

Arhiva Şaguna, 3

*

Şi protopopul Vasile Bălan din tractul Szekului scrie adresa la 8/20 februarie 1846, tot în latineşte *Admodum Reverendo Domino Domino Moyse Fule, Consistorii Praeposito non uniti Cibiniensi per Magnum Principatum Transilvaniae, a Cibinii*, iar la expeditor: *Ab Archidiacone non unito Székiensi*. Anunţă, în limba română, cu caractere latine, că a trimis guvernului, prin Pop Dimitrie din Apa Nuşfalău, informaţii despre preotul neputincios Theodor Moldovan, şi îl roagă pe Moise Fulea să se intereseze dacă scrisoarea sa a ajuns la groful Bethlen János care a cerut personal informaţiile, spre a hotărî dacă se poate da numitului preot un capelan (preot ajutător).

Particularităţi: întrebuinţează pe *v* slavonesc (b); *ts* în loc de *ce; szà*, pentru *să; k* slavonesc în loc de *c* latinesc; scrie latineşte *Archivum* şi *Gubernium*.

Arhiva Şaguna, 4

*

Ministrul S. Iosika, cu nr. 210 din 1846, anunţă în limba germană pe arhiepiscopul şi mitropolitul Sîrb de Carlovăţ, Raiacici, că în 27 iunie 1846 arhimandritul Andrei Şaguna (Andreas Schaguna) a fost numit vicar al Bisericii ortodoxe ardelene şi că va fi plătit cu 2000 florini austrieci pe an (copie).

Arhiva Şaguna, 6

Aproximativ acelaşi text, tot către Iosif Raiacici, se află şi în limba latină, cu precizarea că salariul şi-l va încasa din fondul sidoxial şi că, arhimandritul Kovilegensi Andrea Schaguna, e numit vicar administrativ al diecezei greco-răsăritene ne-unite a Transilvaniei. Semnează Samuel baron Iosika.

Arhiva Şaguna, 7

*

Sigilat cu sigiliul său de ceară roşie, foarte bine imprimat, reprezentînd o masă şi un potir peste care coboară din înălţime un porumbel — Sf. Duh — între literele latineşti Z. B., Zaharia Boiu (scris Boy), paroh şi administrator protopopesc în Sighişoara, scrie *Venerabili Graeci Ritus n. un. Transilvaniensium Supremo Consistorio Dominis Dominis Colendissimis, Cibinii, in stricte officiosis*. Se plînge, în limba română, cu caractere latineşti, împotriva protopopului Mediaşului Vasile Androne, care nu-i trimite nişte relaţii cerute în termen de 8 zile, insistînd să i se ceară explicaţii prin magistratul locului. Sighişoara 13/1 iulie 1846.

Arhiva Şaguna, 8

Ioan Hannia scrie la 13 august 1846 „Prea Onoratului Consistoriu" informînd asupra conflictului dintre preotul Petru Bădilla din Poplaca şi judele Oprea Muntiu, cercetare cerută de comisarul politic, „prea onoratului domn senator Ioh. Roth". Textul e în româneşte, cu caractere latine.

Particularităţi: nu-l are pe *z*, folosind în loc pe *d*; *quare querea una quorquetare*=care cerea o cercetare; *anteactă*=antecedentă; *prequum*=precum; *ausculta*= asculta.

*

O frumoasă scrisoare în limba latină cu menţiunea *urgens*, scrie Nicolae Baiul(escu), din Viena, lui Ioan Hania la Sibiu, cerîndu-i informaţii despre fiul preotului Vlad Dan din Zărneşti, Andrei. Tatăl îi scrisese Arhiepiscopului Iosif Raiacici ca să-l hirotonească pe fiu capelan, şi voia să ştie dacă Arhiepiscopul a cerut de la Hania sau de la Consistorul din Sibiu informaţii despre tînărul Andrei Dan. Din Viena, 30 noiembrie 1846.

În Arhiva Şaguna, 12

Reverendissimo Domino Andreae Şaguna per Magnum Transylvaniae Principatum Generali Vicario, necnon Venerabili Consistorio Episcopali Graeci ritus non uniti: Dominis mihi singulariter collendissimis, Cibinii. Pe această adresă scrie preotul Voina Pitişi, probabil în 28 august 1846 sau 1847, vicarului general Andrei Şaguna, cerîndu-i permisiunea să facă o călătorie „în Principatul vequin al Valachiei, aproape de graniţă, în termin de (pe timp de, n. n.) 9 zile".

Particularităţi: mărog=mă rog; casava=ca să vă; porunqui=porunci; fără niqui=fără nici; foloseşte pe *z*=rezoluţie; a-mi da voe slobodă=a-mi da încuviinţare.

*

Zaharia Costan şi Gheorghe Blegu Bătrînu din Braşov, dau la 15/27 septembrie 1846 un *„Revers"* prin care atestă că au primit înapoi de la protopopul Ioan Popasu 5 florini pe care îi plătiseră ca taxă pentru o dispensaţie de spiţa a şasea de sînge pentru fiii lor Gheorghe Constantin şi Elena a lui Gheorghe Blegu. Probabil „dispensaţia" nu fusese necesară! Scrierea e cu caractere slavone. Literele t, f, n, d, i, m sînt latineşti.

Particularităţi: se folosesc două puncte după cuvintele prescurtate.

*

La 31/19 decembrie 1846 Şaguna trimite o circulară, scrisă de mînă cu caractere latine, preoţilor din protopopiatul Făgăraş, prin care îi anunţă că a numit „Interimal Administrator Protopopiatului vacant, pe poftitul de voi capelan de la Făgăraş Petru Popescu". Le cere să semneze circulara şi s-o trimită înapoi ca să se păstreze la „Archivum". Semnează 31 de preoţi, plus administratorul Petru Popescu, dintre care 17 cu caractere latineşti, şi 15 cu caractere slavone. Şaguna semnează viguros, cu majuscule şi supraliniare pompoase: „Andreiu Schaguna. General vicar".

Arhiva Şaguna, 13

*

Protopopul din Haţeg, Mihail Maximilian cere, printr-o scrisoare cu caractere latine, la 15 ianuarie 1847, dispensă de cununie pentru gradele 6 şi 7 de sînge pentru Toma Sturza şi Eva Achiriasca din Bosarod şi pentru Adam Bretianu şi Opriţa Vlădiţoae din Kő Boldogfalon. Li s-a dat.

Arhiva Şaguna, 14

*

În arhiva Şaguna există foarte multe cereri de dispense de rudenie pentru căsătorie. Erau sate mici, în care cu timpul toţi se înrudeau!

*

Protopopul din Satulung, Alexius Verza, arată în 3/15 februarie 1847 că, deşi a fost numit împreună cu preotul Ioan Martinovici într-o comisie de anchetă împotriva *monahului din Teli*[3] (nu se dă numele, n. n.), nu va putea participa, pentru că e cumnat cu preotul şi n-ar fi legal să fie două rude în comisie. Şi-apoi tocmai ei sînt reclamanţii, ceea ce iarăşi e ilegal, şi alţii de alte naţii abia aşteaptă aşa ceva. Totuşi n-a fost dispensat el, ci cumnatul său, în locul său fiind numit protopopul Ioan Petric.

Scris cu caractere latine. *Particularităţi: ketsi*=căci; *sztingatse*=stîngace; *ke*=că; *ledsi*=legi. Adresa în latineşte: *Venerabili Consistorio Episcopali dis-unitorum Transylvaniensium Dominis Gratiosissimis colendissimis humillime, a Cibinii.*

Arhiva Şaguna, 21

*

De la scaunul protopopesc al Mureşului i se scrie lui Şaguna la 9 februarie 1847 pe adresa: *Măriei Sale Prea Onoratului Domn general vicar al Clerului ne unit din Transilvania şi arhimandrit de Kovil Andrei Schaguna, cu adîncă plecăciune, la Sibiu.* Protopopul Ioan Pannovici cere dispensă de cununie în post pentru Simion Luca din Ocna, rămas cu cinci copii mici după moartea soţiei, copii „care au neînconjurată lipsă de femee care să-i grijească". Fata se cheamă Ana a lui Simion Pârvu, tot din Ocna. Promite că „nici un ospăţ nu se va ţinea". Textul e scris cu caractere latine.

Dintr-o notă a cancelariei se înţelege că Şaguna a dat dispensa cerută.

Arhiva Şaguna

*

Gyenye Iure îi scrie lui Şaguna la 11 februarie 1847, în limba maghiară. Hîrtia nu a fost înregistrată. Nu poartă ca toate celelalte însemnarea despre data primirii şi a expedierii răspunsului.

Arhiva Şaguna, 23

*

Protopopul Ioan Petric din Braşov îi scrie (cu caractere latine) lui Ioan Hanea „absoluto teologo Vienensi, archivario episcopali, a Cibinii", confirmînd că a primit „scriptura" sa din 5 martie 1847, prin care îi anunţa moartea unui medic român din Oraviţa. L-a şi anunţat pe „domnul redactor Baritz, quare s-au şi făgăduit quot mai curend a-l publica în Coloanele sale".[4]

Arhiva Şaguna, 29

*

La 17 martie 1847 Gyorgy Krisztei Petru scrie Consistorului din Sibiu în limba maghiară, probabil o reclamaţie. Ioan Hania, arhivar, notează rezoluţia de 12 rînduri a Consistoriului din 6 mai 1847, în limba latină!

Arhiva Şaguna, 30

*

---

3 Teliu (prot. Braşov).

4 E vorba de „Gazeta Transilvaniei" redactată de G. Bariţiu.

Cuvinte într-o scrisoare a preotului Dionisie Adamovici din Abrud către Ioan Hania, din 29 martie 1847: *requisitii*=scrisori; *demîndare*=cerere; *expeduire*=trimitere; *cumche*=cum că; *să expeduiască*=să trimită; *din sminteală s-au făcut*=din greșeală.

Arhiva Șaguna, 32

*

Preotul Ioan Verzea din Cernat cere învoire să meargă în Țara Românească unde are o „economie de vite", oi și cai. A auzit că a fost un vifor mare și s-ar duce să vadă ce s-a întîmplat. Scrie cu caractere latine, în aprilie 1847. Preotul Ieremia Verzea din Satulung își dă acordul de a-l suplini (la 5 aprilie 1847). Protopopul Ioan Popescu din Brașov înaintează actele la Consistor la Sibiu la 18 aprilie 1847. La 19 aprilie i se dă un act în limba germană că poate pleca. Probabil așa cereau autoritățile pentru eliberarea pașaportului.

Particularități: Terra Românească; peste tot *ă* în cuvinte cu grafia latină, este slavon.

Arhiva Șaguna, 36

*

Mulți preoți cer permisiunea de a călători în România. Ex. preotul Alexandru Odor din Turcheș, la 16 aprilie 1847, pe motiv că are acolo un proces.

Protopopul Ioan Popasu avizează.

Particularități: zice *România;* în alte corespondețe scrie *Terra Românească* sau *Principatul Valahiei* (vezi Arhiva Șaguna, 36).

Arhiva Șaguna, 34, 37

*

Într-o lungă scrisoare (cu caractere slavone), preoții Avram Stănciulea și Ioan Călefariu din Sărata scriu la 2 mai 1847 protopopului, că autoritățile locale îi silesc pe ortodocși să le facă biserică uniților, sub amenințarea că vor fi puși în fiare, sau că li se va lua biserica lor. Ortodocșii erau 170 de „gazde", deci capi de familie, iar uniții erau 20 „de poporeni". Preoții arată că împreună cu o delegație de ortodocși s-au adresat solgăbiräului *Carol Gherghi Ianoș*, evident maghiar, întrebîndu-l dacă este poruncă de la guvern ca poporenii ortodocși să facă această prestație cu brațele și cu carele pentru biserica unită, și li s-a răspuns că nu numai poporenii, ci și ei, preoții, trebuie să iasă cu carele și să care piatră. Cei care nu vor merge, „se vor pune în fiare". „Cu acest cuvînt — scriu ei mai departe — ne-au dat dosul (ne-au întors spatele, n. n.), iară pe unul din noi, anume Gheorghe Comșa, l-au pus în fiare și l-au trimis în străji la Făgăraș, pentru că au fost și el acolo" (deci nu făcuse nimic altceva, n. n.).

„Întorcîndu-se preoții acasă, supărați, în aceeași zi a venit Biräul (primarul unit, după cum arată la începutul scrisorii, dîndu-i și numele: Gheorghe Popa Stanciu, n. n.) și jurații, cu fiarele în mînă, la toată casa, și au zis că, care nu va merge (la muncă la biserica unită), au poruncă să-l pună în fiare și să-l trimită la Făgăraș după celălalt. Văzînd poporenii noștri, care sînt peste 170 de gazde, că așa tare îi îngrozește, toți au ieșit cu carăle la piatră, zicîndu-ne că dacă nu sîntem harnici (în stare, n. n.) să-i stăpînim, ei își vor căuta alt stăpîn.

„Pentru aceea, strîmtorați fiind noi pe toate părțile, din pricină că vedem cu ochii că rămînem fără de oi despre o parte și despre alta că și însuși pre noi ne silește să lucrăm, să facem Biserică unită, care lucru ni se pare că în toată țara nu se va fi întîmplat, tare ne rugăm ca dacă ai vreo putere (se adresează protopopului, n. n.) să nu ne lași să ne batjocorească uniții și să ne ia poporenii, că poporenii așa zic, că dacă tot așa îi silește, ei duminica viitoare se vor înștiința că se dau uniți, și altă biserică nu le mai trebuie, ci ceilalți uniți împreună cu popa lor să intre în biserica noastră — doară numai din pricina aceasta îi silește ca să se unească toți. Dar nu e drept a-i sili, căci noi cînd am zidit biserica noastră, poporenii cei uniți, care au fost cam 7—8 gazde, nu ne-au dat nici o mînă de ajutor". Cei doi preoți încheie în panică: „La aceasta așteptăm grabnică mîngîiere".

Arhiva Șaguna, 38

În aceeaşi zi administratorul protopopesc Spiridon Jurcovan din Drăguş îi scrie vicarului general Şaguna, cu adresa în limba germană, cu caractere gotice, dar cu textul scrisorii în limba română, cu caractere latineşti:

„După cum din aici cu plecăciune în original alăturata jalbă a preoţilor neuniţi din satul Sărata te vei milostivi a vedea prea luminat Mărirea Ta, domnul Solgăbirău al locului Caroly Gyergy Ianos sileşte pe poporenii neuniţi din numitul sat Sărata spre a aduna piatră împreună cu cei uniţi pentru zidirea unei biserici unite, din care pricină toţi poporenii noştri de acolo care sînt 170 de gazde, zic că vor trece la legea unită, şi pe poporenii cei uniţi împreună cu parohul lor îi vor primi în biserica cea neunită.

La care neputîndu-i eu în grabă pe acei preoţi mîngîia, îndrăznesc fără zăbavă a aşterne milei Măriei Tale jalba lor, spre a-şi căpăta acea mîngîiere prin mijlocirea Măririi Tale.

La care rămîn întru adîncă cucernicie, al prea luminat Măririi Tale, umilit fiu Spiridon Jurcovan, administrator, Drăguş 14/2 mai 1847".

Particularităţi: dsalba=jalba; *midsotsirea*=mijlocirea; *tsei*=cei; *gasde*=gazde, capi de familie; *pleketsune*=plecăciune; satul *Szerata*=Sărata.

Cancelaria episcopiei din Sibiu trimite reclamaţiile la autorităţile civile, însoţite de o scrisoare, *în limba latină*, pe care Şaguna o completează cu mîna sa, adăugîndu-i 12 rînduri, de unde se vede că ştia perfect latineşte.

Arhiva Şaguna, 39

*

Preotul Sava Popovici din Răşinari întreabă pe protopopul Moise Fulea dacă surorile Stana şi Sora, fiicele cantorului unit Mihail Bîrsan, trecute la ortodoxie, au nevoie de ceva acte în plus în afară de adeverinţele de la preotul unit Iov Popu că au părăsit uniaţia. Pot fi considerate ortodoxe fără alte formalităţi? Li s-a răspuns că e de ajuns şi că vor fi considerate neunite (8/20 mai 1853, cu caractere cirilice).

*

La 18/30 iunie 1853 comuna Cacova din cercul Săliştei înaintează situaţia examenelor după cursurile de vară. Tabelul e alcătuit cu caractere latine, cu un scris influenţat de grafia maghiară şi germană: *ware*=vară; *facserea*=facerea; *keruia*=căruia; *daszkal*=dascăl; *kurszului*=cursului; *csetirea*=cetirea; *Waszilie*= Vasile. Ocupaţia părinţilor copiilor e: oier, *zsogerariu*, merariu, *csoban*, berelas, zidariu, *cozsokariu*, armelatar.

Cursurile au fost urmate de 35 de elevi între 6 şi 10 ani, băieţi şi fete. Li s-a predat: *Cetirea, Scrisoarea*, cu slove latine şi româneşti, 4 specii ale *Aritmeticii* şi cu capul (desigur cele 4 operaţiuni, n. n.), *Catehismul, Istoria Bisericii, Bucoavna, Geografia Ardealului, Glasuri, Cîntările din Liturghie, Spunerea Apostolului, Cartea năravurilor bune*[5] (morala, n. n.), *Slovenirea.*

Situaţia e semnată de preoţii Toma Popovici şi Ştefan Bîrsan şi alţi şapte săteni, toţi scriind cu caractere cirilice, în afară de Toma Popovici.

*

Cursuri de vară pentru fete la Sălişte în 1853, din mai pînă în iulie, raportate de învăţătorul Teodor Millea. Au frecventat 52 de fete între 6—10 ani, cele mai multe fiice de oieri, apoi de mesari plescari, covaci, opincari, hăznari şi o fiică de negustor. Frecvenţa foarte proastă. Din 86 de zile, cele mai multe absentează cîte 61, 50, 23, 30, 67, 40, 72, 75, 79 zile. Nici una nu totalizează 86 de zile. Semnatarii situaţiei remarcă această „îndărăptăciune", dar laudă rîvna învăţătorului care, totuşi, a obţinut rezultate bune la examene. Pe o parte din fete le-a învăţat cîte ceva din *Istoria biblicească, Catehismul cel mic, Cetire* şi *Rugăciunile cele bisericeşti;* pe altele le-a învăţat *Cetirea din Ceaslov, Rugăciunile* şi *Cunoaşterea cifrelor,* pe care de altfel le-au învăţat toate „scolasticele".

---

5 Tipărită în 1819 de Moise Fulea.

Situaţia se înaintează la 19 iulie 1853, iar semnăturile de preoţi, juzi, titori şi săteni sînt cu caractere cirilice, deşi tabelele şi toate datele sînt scrise cu caractere latine.

*

Tot în anul 1853 şi tot din Sălişte raportează şi învăţătorul Bucur Cupp rezultatele examenului de vară a „Şcolii normaliceşti", cu 40 de elevi şi 18 eleve între 7—10 ani. Fii şi fiice de oieri, de pîndari, de negustori şi hăznari. Frecvenţa foarte proastă şi aici: din 86 de zile se absentează 52, 39, 40, 50, 68, 69, 72, 70, 75, 57 zile. Purtarea e notată la unii cu *bună*, la alţii cu *bunişoară, dezmerdată, îndărătnică, slabă, de rînd, blîndă, de mijloc*. Printre obiectele obişnuite, *Cetirea, Silabisirea, Catehismul, Istoria biblicească*, 2 speţe ale *Aritmeticii*. Apare şi *Datorinţele supuşilor către monarhul lor*. 19 iulie 1853. Semnăturile cu caractere cirilice. Tabelele cu caractere latine.

*

La Sălişte erau multe şcoli. O dare de seamă, tot pentru cursul din vară din 1853, e înaintată de învăţătorul Ioan Cruţu, avînd evidenţa a 34 de elevi. Frecvenţa ca şi la ceilalţi: foarte slabă. Mai multe zile absentate decît prezente la cursuri: frecventate per total număr de elevi: 1379 zile; absentate 1626 zile!

*

Altă clasă a fost condusă, tot în Sălişte, de învăţătorul Dumitru Cupp în aceeaşi vară 1853, cu 48 de elevi, cu aceeaşi programă analitică şi cu aceleaşi numeroase absenţe. Zile frecventate: 1445, absentate 2704.

Comitetul sătesc constată şi aici „îndărătnicia" şi îşi promite s-o îndrepte. Tabelul, ca şi cel de mai sus, e scris cu caractere latineşti; observaţiile finale cu caractere cirilice, ca şi cele 12 semnături. 19 iulie 1853.

*

O jurisprudenţă interesantă provenind de la Şaguna şi scrisă chiar de mîna lui. Cu nr. 152 din 24 mai 1853: „Prea Cinstite Părinte Protopoape! În urma celor ce mi le-ai raportat Prea Cinstia Ta subt ziua de astăzi, ridic opreliştea mea şi îngăduesc preotului nostru resignante din Tălmăcel Ioan Săcărea nunta cea a doua. Andrei, episcop". Scrisoarea e adresată protopopului Moise Fulea. E scrisă cu caractere cirilice, dar adresa cu caractere latineşti, de o altă mînă, probabil de secretar.

*

Cu nr. 25372/1389 din 1852 Şaguna trimite instrucţiuni publicate pe foi volante cu privire la îndatoririle cultivatorilor de tabac, spre a-i apăra de călcarea legii şi de eventuale consecinţe păgubitoare.

*

Judele Simion Roman, cinci juraţi şi 12 membri ai comunităţii săteşti din Sadu, reprezentînd toată obştea, îi scriu episcopului Şaguna la 28 iunie 1851. În afară de jude şi de notarul Ioan Neagoe, toţi ceilalţi semnează prin punerea degetelor. Şaguna era numit: *„Episcop al religiei greco-răsăritene din Marele Principat al Transilvaniei"*. E rugat să ia aminte la faptul că preotul Dimitrie Popovici a trecut din această lume, iar ceilalţi doi preoţi,Nicolae Savovici şi Ştefan Popovici sînt foarte înaintaţi în vîrstă şi obosiţi, şi mai trebuie să mai facă servicii şi în filia Cisnădie. *„Ca unul ce e îndatorat a purta de grijă naţiei române"*, e rugat să le sfinţească preot pe învăţătorul Constantin Simtion, pe care toţi îl cunosc şi îl apreciază drept vrednic pentru această înălţare.

Lucrurile erau însă puţin mai complicate. Ştefan Popovici nu era numai bătrîn şi neputincios, ci era şi socrul lui Constantin Simtion. El îl voia pe ginerele său capelan, în aşa fel încît să rămînă şi el mai departe în funcţiune şi să-şi asigure şi succesiunea în familie.

Șaguna îi scrie protopopului Moise Fulea să capete unele informații suplimentare: „Mai înainte de a determina ceva în lucrul acesta, să scrie (preotul Ștefan Popovici, n. n.) Prea Cinstiei Tale ca să arăți încoace: cum stă lucrul cu parohii și cu parohiile din Sadu? Și parohul suplicante Ștefan Popovici îndreptatu-și-au viața sa cea scandaloasă și părăsitu-s-au de beția căreia i-au fost cu totul dedat?" (Nr. 639/1851, scrisoare de mînă, cu caractere cirilice).

*

Potrivit hotărîrii nr. 380 din 11 mai 1850, la 6 noiembrie 1851 (cu nr. 699/856) Șaguna anunță pe protopopul Moise Fulea că l-a hirotonit pe diaconul Toma Filip întru preot și l-a numit capelan ajutător parohului bătrîn din Porcești, cu numele tot de Toma Filip, probabil tatăl celui dintîi. „Să-l introduci deci în dregătoria lui, îndatorind pe acum numitul paroh ca să poarte grijă ca numitul nou hirotonitul capelan să se deprindă bine cu toate funcțiile preoțești și să porți grijă ca să viețuiască stării sale întru toate amăsurat, îndatorindu-l deosebit ca *Circulariul* meu din 1 decembrie 1846 adeseori să-l procitească și să urmeze celor întrînsul cuprinse"[6] (cu litere cirilice).

*

Un oarecare N. N. din Consistoriul diecezan Caransebeș-Vîrșeț îi mulțumește lui Șaguna pentru trimiterea cuvîntării pe care a ținut-o la Olmutz. A primit 19 exemplare.

Vîrșeț, 17/29 martie 1849, în l. română, cu caractere slavone.

Arhiva Șaguna, 76

*

În anul școlar 1871—1872 în comuna Rîu Sadului, la sfîrșitul semestrului de iarnă s-au prezentat la examene 32 de elevi între 6—12 ani. Părinții lor au trecut în dreptul ocupației: „economi de vite". Toți elevii au avut purtarea bună. Li se predase: *Cetirea, Rugăciunile,* și *Bucoavna, Istoria Biblică, Catehismul mic, Gramatica română, Geografia, Computu* (aritmetica, n. n.), *Calcularea și Scrierea.* Elevii au fost notați cu e, l-e, a-i și i. Examenul s-a ținut în fața comitetului bisericesc care semnează mai jos, toți prin punerea degetului, afară de preotul Veștemean. Pe învățător îl chema Ioan Veștemean.

Rîu Sadului, 19 februarie 1872.

*

Parohia Bungard, înaintează cu nr. 889 din 31 decembrie 1872 *Inventarul.* Are o biserică, zidită din piatră și cărămidă în anul 1824, o școală confesională cu pivniță dedesubt, zidită din zid și acoperită cu țiglă, cumpărată în 1856, și mai are o casă pentru învățător și o șură cu grajduri. În biserică se află 3 rînduri de veșminte. Parohia are 8 iugăre, și 1445 stînjeni, totalizînd două cimitire și 17 terenuri agricole și grădini.

Cărți în inventarul bisericii: *Biblia* de Blaj, *Evanghelie* de București, *Liturghier* de Rîmnic, 2 *Apostole,* unul de Sibiu și unul de București, 1 *Psaltire* mare, 1 *Psaltire* mică, 3 *Molitfelnice* de Rîmnic, Blaj și Sibiu, 1 *Cazanie* de la Bălgrad, *Predici* de Petru Maior, 1 *Drept Canonic* de Sibiu (1854), 1 *Mărgăritar sau Zlataust* de București, 2 *Propovedanii la morți,* dintre care una de Sibiu[7], alta fără pagină de titlu, 1 *Triod* de Rîmnic, 2 *Stratnice* sau Continuări de *Triod,* de Blaj, 2 *Penticostare,* unul de Rîmnic și altul de București, 1 *Octoih* de Pesta, 1 *Octoih* de Blaj, 1 *Antologhion* de Rîmnic, 12 *Minee* de Pesta, 1 *Ceaslov* de Sibiu, 1 *Ceaslov* bogat, de Rîmnic, 1 *Octoih mic* de București, 1 *Prăvilioară de ispovedanie* de la București și mai multe protocoale începînd cu 1793, 1 cărticică cu *Tîlcul Evangheliilor,*

---

6 Se știe că acest „Circulariu" dimpreună cu „arhiva consistorială și biblioteca de 3000 de cărți ale lui Șaguna au fost arse în 1849. Cuprinsul lui e redat (după un exemplar al parohiei Bungard) de I. Lupaș în scrierea comemorativă „Mitropolitul Andrei Șaguna", Sibiu, 1909, p. 51—54.

7 Nu se cunosc „Propovedanii" decît de Buda (1809) și de Blaj (1794). Cea de Sibiu are data: 1812.

de Sibiu (1854), 1 *Chiriacodromion* de Sibiu (1855), 1 *Pravilă mică* de Govora, de la Matei Basarab (1640),[8] unele din ele aflate azi în Biblioteca Mitrop. Sibiu.

În școală, în afară de tabla neagră de perete, mai exista o hartă a Transilvaniei din 1871, o ladă cu litere mobile, o masă și un scaun pentru învățător, o sobă de zgură, pe picioare. Mai aveau 3 obligațiuni de stat de valori sub 1000 de fl., o Fundațiune bisericească și una școlară în folosul respectivelor instituții.

Preotul și epitropii știu să scrie, dar ceilalți membri ai Comitetului parohial pun degetul.

*

Cauzele de divorț se judecau în fața unei Comisii Matrimoniale bisericești în care erau cooptați de obicei și doi bărbați de încredere locali (mutus regius), de preferință dintre juzi.

Așa, de pildă, Ioan Buta reclamă pe soția sa Călina Buta, născută Filip, și cere divorțul din motive de beție. La dosar se păstrează:

1. O suplică a Călinei Filip din 8 decembrie 1870, care va fi voit să preîntîmpine reclamația soțului, dar n-a reușit.
2. Acțiunea lui Ioan Buta, din 26 decembrie 1870.
3. Răspunsul în scris al *Inctei* (acuzatei), din 25 ian. 1871.
4. Replica *Actorelui* (acuzatorului, cel ce a intentat divorțul), din 12 februarie 1871.
5. Duplica *Inctei*, din 26 aprilie 1871.
6. Triplica *Actorelui*, din 15 mai 1871.
7. Quadruplicarea *Inctei*, din 6 iulie 1871.
8. Protocolul de investigațiune, din 13 iulie 1871.
9. Reflexiunile *Actorelui*, din 14 iulie 1871.
10. Declarația *Inctei* că nu poate reflecta nimic și că lasă la aprecierea forului divorțial hotărîrea — 21 iulie 1871.
11. Contrareflexiunile *Inctei*, din 16 august 1871, care se va fi răzgîndit asupra renunțării inițiale.
12. Trei atestate, două de botez, ale celor doi care se aflau în proces, unul de cununie.
13. Propunerea defensorului, din 11 septembrie 1871.
14. Extras din protocolul ședinței Consistorului arhidiecezan, ca senat bisericesc, din 2 noiembrie 1872, nr. 959.

Așadar procesul a durat doi ani. Pînă la nr. 7 inclusiv, schimbul de replici e între cei doi soți. Protocolul de investigațiune e consemnarea declarației martorilor, după care urmează din nou „reflexiunile" celor doi care sînt în proces, urmate la rîndul lor de „propunerea defensorului", care e de fapt procurorul procesului, el apărînd legea, după care Consistoriul pronunță sentința.

În cazul în speță, Ioan Buta a recuzat doi martori și anume, pe pr. Ioan Dragomir și pe notarul comunal Ioan Paul care, dînd mărturie, n-au vrut să presteze jurămîntul. Ioan Buta fusese jude, așa că știa cum să-și apere cauza. El face notarului imputări de părtinire: *„Au nu-și aduce notarul aminte de cîte ori mergeam eu la dînsul și mă jeluiam că am găsit oale cu rachiu pitulate?"* Ba chiar trebuie să-și amintească și faptul că adusă în fața notarului, soția a promis *„că nu va mai bea pre pitulate"*. Notarul declară că acuzata e harnică, dar Ioan Buta replică: *„Nu știu ce harnică a putut fi Incta, cînd, mai cu seama toată vara se îmbăta, numai ca să o bat, ca să fugă și să nu lucre!"* Îi mai pune notarului întrebarea: *„Văzut-a dl. notariu măcar o dată spălînd sau țesînd? Nu știe dînsul că nici un prînz sau cină nu era în stare a pune pe masă? Și totuși îndrăznește a o declara de harnică! Cînd eram bolnav, nu știe bine dl. notar că de harnică ce era Incta, răbdam zile întregi, pînă cînd străinii îmi făceau cîte ceva de mîncare, ba chiar și dumnealui îmi trimetea. Și totuși o cunoaște de harnică! Nu știe dl. notar de cîte ori îmi zicea: „Desparte-te și o lasă dracului, că cu o astfel de muere tot nu poți trăi. Ce este și mai ridiculos,* [e că] *domnul notar o cunoaște și de* **curată**. *Eu nu pricep în ce înțeles ia domnul notar curățenia Inctei? În intrul* (înăuntrul,

8 Acest impresionant inventar de cărți bisericești se explică și prin faptul că parohia din Bungard adăpostea pe negustorii „greci" înainte ca aceștia să fie autorizați a-și ridica biserică în orașul Sibiu.

n. n.) *corpului nu putea încăpea curăţenia. Ce ieşea pe gură, cînd vorbea chiar cu dumnealui, era silită a-şi pune mîneca la gură. Au nu e aşa domnule notar? Apoi exteriorul, ce se atinge de veşminte, încă n-a fost curată, deoarece pe de o parte o oprea lenea, pe de altă parte beţia, a-şi spăla veşmintele. În fine*, adaugă Ioan Buta insinuant, *mai rămîne golătatea corpului! Poate aici ţinteşte dl. notar?!* —"

Şi Ioan Buta încheie:

„*Ruşine de un om ca dumnealui, carele voieşte a se numi cult şi stă în capul poporului, a mărturisi minciuni, încă minciuni grosolane, dovedite de minciuni în 13 mărturii jurate*" (sub jurămînt, n. n.).

La sfîrşit cere ca notarul să depună jurămînt, iar de nu, să i se rînduiască altă *Comisiune investigatoare*, în aşa fel încît totul să se facă sub prestare de jurămînt.

Ioan Buta avea talent literar! De altfel îşi scria singur declaraţiile şi replicile, pe cînd soţia punea degetul pe ale ei. I le scria scribul satului. (Reflexiunile de mai sus poartă data de 14 iulie 1871). În 15 mai, în *Triplică*, Ioan Buta ceruse desfacerea căsătoriei „*din cauză de beţie, preacurvie, prădare şi putoarea gurii Inctei*", din care cauză a urmat din partea lui „*o ură nedumirită*". Cere voie să facă altă căsătorie.

Reţinem şi din *Triplica* sa unele expresii şi fraze care merită să fie menţionate. Astfel referindu-se la duplica soţiei el scrie: „**Duplica** *Inctei o privesc simplu* [ca pe o] *parte de o* (dintr-o, n. n.) *Cazanie din secolul trecut*". „*Cu o astfel de soţie cum a fost Incta, mă mir că n-am rămas ca degetul*". Incta „*bea vinars*", „*se îmbăta ca o scroafă*" (de ce ca o scroafă!, n. n.) fiind „*o beţivă în grad superlativ*" şi „*o prăpăditoare*" (cheltuitoare fără rost, n. n.). Incta a fost găsită „*dormind în şopu* (şopru, n. n.) *beată şi goală din sus de naştere şi a mai fost găsită şi dormind prin cucuruz beată, de au găsit-o volintirii* (jandarmii, n. n.)".

Se vede că unul din investigatori era totuşi de partea femeii, căci la un moment dat Ioan Buta scrie: „*În zadar se sileşte domnul împuternicit* (al Consistorului, n. n.) *a declara cele arătate de mine de minciuni, cînd chiar Incta nu le neagă şi nici nu le va nega înaintea comisiei de investigaţiune. Poate cugetă domnul împuternicit a-mi face şi mie Protocol falsificat? Au cugetă că cu astfel de mofturi* (argumente false, n n.) *mă va speria pre mine şi mă voi arunca în lac — să nu se teamă! Puteţi scrie cazanii cu astfel de mofturi secături nu de şase coale, ci de douăzeci de coale, că tot nu vă veţi ajunge scopul*".

Ioan Buta se prezintă mai departe ca „*om între cei mai înaintaţi ai comunei*", şi se simte ruşinat să mai ţină o astfel de soţie. Arată că i-a adus adesea băuturi „*ca să bea acasă, ca nu mergînd pe uliţă şi îmbătîndu-se să piardă banii*", dar ea mergea la vecini, se îmbăta, spărgea vasele şi plătea de trei ori ca să nu se afle. E acuzat că a bătut-o! Ei bine, scrie el: „*Cum că n-am maltratat-o încă de timpuriu îmi exprim părerea de rău, că poate aşi fi scos-o din dobitocia ei, dar să fi început de pe atunci cînd încă obiceiul nu se prefăcuse în patimă*".

În Quadruplică, soţia încearcă o apărare slabă, notată sub dictat. Recunoaşte că a băut, dar că el i-a dat băutura. Se vede că nu putea nega, beţiile ei fiind de notorietate publică, aşa că trebuia doar să le explice. În legătură cu acuzaţia că 17 ani nu i-a făcut de mîncare, Călina Buta găseşte o replică frumoasă deşi, desigur, nu îndeajuns de concludentă: „*Oare crede cineva că Actorele în 17 ani au trăit nemîncat?*" Ea îl acuză pe Ioan Buta că a vrut să pună mîna pe averea ei, pe care acum terminînd-o, nu mai are nevoie de ea.

Referindu-se la falsurile făcute de împuternicitul Consistoriului în notarea declaraţiilor unor martori, Călina Buta devine ameninţătoare, desigur negînd falsurile: „*Despre vorba:* **protocol falsificat** *va vorbi împuternicitul cu Ion Buta între 4 ochi*". Aluzie la bătaie?

Faţă de acuzaţiile soţiei, Ioan Buta replică plin de humor: „*Eu n-am zis că sînt infalibil, poate că vrea Incta să fie; mă bucur apoi* (că) *am cîştigat şi pe al doilea infalibil pe pămînt!*" După Papa de la Roma, desigur!

Acuzatorul constată faptele în sarcina pîrîtei Călina Buta şi faptul că acestea au provocat în sufletul soţului „*o ură nedumerită*". Acesta era termenul tehnic pentru a descrie o situaţie de limită: ură inexplicabilă. Această ură, scrie acuzatorul I. Maxim la 11 septembrie 1871, „*devine impediment dirimatoriu* (dărîmător, n. n.)

pentru căsătoria dintre aste ambe fețe (persoane, n. n.) *și nimicirea legăturii casnice cade sub baza cap. 70 din Pravilă".*

El propune desfacerea căsătoriei în favoarea soțului, cu dreptul de a se recăsători. Acuzata să nu aibă dreptul de a se recăsători, *„pentru ca să nu cadă și alte persoane în cursa de a lua pe Incta de soție, pînă cînd nu va dovedi deplină îndreptare".*

La 8 noiembrie 1872, Consistoriul arhidiecezan, ca Senat bisericesc, aprobă hotărîrea Scaunului protopopesc din 21 septembrie 1871. Extrasul din Protocolul ședinței Consistorului e semnat de Nicolae Frateșiu, secretar eparhial.

Particularități de limbă: midiuloculu=mijlocul; *cadianie*=cazanie; *în diadaru*= în zadar; *să spesediu*=să cheltuiesc; *stînd noi în discurs*=stînd de vorbă.

*

Aron Necșia, învățător la școala primară din Porcești, scrie protopopului la 10 februarie 1872, cu nr. 8, următoarea scrisoare:

„Reverendisime Domnule Protopop!

Convingîndu-mă din experiența proprie cum că exercițiul gimnastical face o nespusă impresiune nu numai corpului școlarului, ci chiar și al celor veniți la etate matură, și această experiență mai cu seamă o am cîștigat anul expirat în satul Medieșieni (Megyesfalva), unde am funcționat ca învățătoriu — cutez a vă împărtăși următoarele: Eu de mic eram pasionat spre acest exercițiu și pînă eram în Normală am cercetat regulat gimnastica sabiana, încît am capacitat atît, de sum în stare a instrui și pe alții, și anume pre [cei] care cercetează școalele noastre confesionale normale. — Avînd eu așa dară plăcere spre a instrui și pre alții, respective pre elevi — în Megyesfalva — cu ordinul și ajutoriul Rev. D. Prota Part. Trombitașiu am reușit cu voia, și comuna a fost silită a rădica o gymnastică după cum am avut planul cel mai potrivit, neputîndu-se periclita nici un elev pe care respectuos îl anexează aici sub ./. Despre progresul în gimnastica din anul expirat s-ar putea cerceta de-a dreptul de la Rev. Dr. Prota sus-amintit.

Dîndu-mi eu cu socoteala că în scurt timp vom fi învățătorii siliți a introduce gimnastica în școalele noastre, atît cea simplă cît și cea forțată, mi-am supozat că ar fi rezonabil a o introduce și aici.

Apropiindu-se așadară timpul cînd aș putea să inițiez în ăst exercițiu firesc mai întîi simplu și pînă ce firesc atare s-ar putea ridica și o gymnastică pentru exercițiul forsat în curtea școalei și a bisericei, care loc ar fi cel mai de recomandat. De costat nu costă aici mult, deoarece lemne sunt gratis de cari avem necesitate spre acest scop.

Respectuos arătîndu-vi-le acestea, vă rog Reverendisime binevoiți a le lua în dreapta considerare și a eda un ordin atît comitetului Parohial, cît și off. comunal local spre a-mi da ajutoriu la redarea gymnasticei cel mult până în termen de o lună, că până la examen se pot face și aci un progres. Așteptînd un rezultat îmbucurătoriu

Primiți, vă rog Reverendisime, încredințarea osebitei mele considerațiuni de stima și devotament ce vă conserv

Porcești în Faur. 10. 872. prea plecat și prea supus serv

Aron Necșia

învățăt. prim.

În anexă se află un caiet în care sînt desenate aparate de gimnastică: un corp înclinat pentru urcat și coborît, o bîrnă rotundă, la înălțime „pe care să meargă elevul în diverse chipuri", două paralele pe care „se vor face exerciții mai cu seamă numai cu mîinile, în diverse feluri", bară pentru „diverse învîrtituri, atît în puterea mîinilor cît și cu picioarele", scară montată pe un stîlp, pe care „să se suie elevul cu mîinile și picioarele", un stîlp rotund și luciu, cu loc de odihnă „nițelu", pe care să se urce elevul, „funie pentru sărituri", care se mută tot mai sus, „și care e așezată cu o greutate la cap, în așa fel încît la atingere să cadă (bara care astăzi

e de lemn, n. n.), scară de funie, cu trepte de lemn, pe care să se suie elevul, două „prăjinuțe pe care elevii să se urce și numai în mîini și altfel", o funie simplă agățată de sus, pe care să se urce elevul și, în final, o scară de lemn obișnuită, pe care elevii să se urce „și numai în mîini, și altfel".

Pentru toate acestea se dau schițe desenate cu tuș negru, destul de stîngaci, dar pe înțeles, cu explicații scrise sub fiecare figură. La sfîrșit, sub *„nota bene"* se arată că mai este nevoie de două *polmole* din pămînt, dintre care unul vine lung ca de un stînjen și jumătate, „peste care se aruncă elevul din îndepărtare, răzimîndu-se numai cu mîinile pe el, sau apoi și fără razim". Altul vine mai mult rotund, peste care se aruncă cu picioarele desfăcute, rezemîndu-se la mijlocul ei cu mîinile. Și, în fine, „un șanț peste care se aruncă". Caietul, pe care în cele de mai sus l-am transcris aproape cuvînt cu cuvînt, poartă titlul: *„Planul unei gimnastici acomodate școalelor noastre sătești și potrivită și elevilor lor, compus de Aron Necșia, Porcești, în ianuarie 1872"*.

Parohul și președintele comitetului parohial din Porcești, Ioan Dragomir, îi scrie și el protopopului la 28 februarie 1872, despre „necesitatea ce simt românii pentru școli și exerciții cu gimnastică și pentru folosul mare ce-l aduce o astfel de școală cu aparatele recomandate". Trimite onorabilului for protopresbiterial desenele, împreună cu raportul învățătorului primar Aron Necșia. „Convingîndu-se de acest folos — continuă el — toți membrii adunați s-au decis și au votat fără vreo excepțiune pentru a se ridica o astfel de școală în curtea școalei comunale, nefiind alt loc potrivit. Sperăm că în timp de 2 săptămîni va fi gata".

Sîntem în fața unuia dintre primele proiecte de manual de gimnastică pentru școalele sătești.[9] Așa-zisa *„școală de gimnastică"* pomenită în raport, va fi fiind desigur *o sală* de gimnastică și nu o școală specializată, profesională.

Protopopul Ioan Popescu răspunde pozitiv:

Onorabilului Părinte Ioan Dragomir, Paroh și președinte al Comitetului parohial, în Porcești

Învățătorul primar Aron Necșiu mi-a împărtășit alăturatul proiect pentru aparate de gimnastică, spre a le examina și a le acomoda autorităților locale din Porcești ca să se facă.

Examinîndu-le, le-am aflat corespunzătoare și vi le trimit cu aceea ca să adunați Comitetul parohial și reprezentanța comunală și luînd lucrul în dezbatere să aduceți și hotărîre asupra lor. Aș dori mult ca să hotărîți și să și faceți fără amînare acele aparate, carii se pot face cu puține spese și sunt prescrise a se face prin legea dietei din Pesta din 1878 și prin legea congresului nostru din 1870.

Cum zic, mi-ar pare bine să fiți DVoastră *cei dintîi* (s. n.) cari au făcut acele aparate fără a fi fost siliți. Într-un an de zile vor trebui să aibă asemenea aparate toate școalele. DVoastră să vă grăbiți că deoarece aveți învățător cunoscător de gimnastică, să le faceți în grabă, și copiii să se deprindă ca la examenul de vară să poată arăta ceva și din gimnastică. Vă trimit și raportul învățătorului, pe carele să mi-l reîntoarceți, arătîndu-mi ce ați făcut.

În privința locului, am să observ ca aparatele de gimnastică nu pot fi puse în curtea bisericei, pe unde intră oamenii în biserică. Aceasta e legea, să se pună în curtea sau grădina școalei.

Sibiu, 18 faur 1872.

I. Popescu
prot.

*

Învățătorii din Avrig trimit la 5 februarie 1872, la protopopiatul II Sibiu un *„Extras din Protocolul Clasificațiunilor elevilor și elevelor umblători la școala confesională greco ortodoxă din clasa I și a II-a pe semestrul primu al anului scolastic 1871/72 din comuna Avrig"*. E un act scris cu o îngrijire deosebită, cu o caligrafie perfectă.

---

9 A se vedea circulara cu nr. 359/1869 dată de Șaguna (text la Gh. Tulbure: *Mitrop. Șaguna*, Sibiu, 1938, p. 363).

În clasa întîi au frecventat 78 de elevi și eleve. Cu excepția celor doi fii ai preotului Mihai Cândea, Ioan și Nicolae, toți fii de plugari, majoritatea în vîrstă de 8 și 9 ani, dar fiind și cîțiva de 6 și jumătate, 7 și 10 ani. Clasa era împărțită în două *Despărțăminte*, probabil clase paralele, în prima fiind 28, în a doua 50. Din primul *Despărțămînt* au frecventat școala toți. Din al doilea, 12 elevi fie că au lipsit de tot, fie că au venit tîrziu la școală, așa că n-au putut fi examinați. Doi elevi n-au putut fi examinați la *Cetire*, pentru că n-au avut cărți. Purtarea la toți a fost *bună*.

Materiile de învățămînt au fost: *Rugăciuni, Cetirea, Silabisirea, Computu* (aritmetica, n. n.), *Scrierea* și *Cîntul*. S-au mai notat și *Dirigenția* și *Atențiunea*.

În clasa a doua au fost 26 de elevi și eleve, între 10—12 ani, dar avînd și cîțiva de 13—14. În afară de Ilina Niculae, fata preotului Ioan Niculae, toți erau fii de plugari. Toți au frecventat. Li s-au predat: *Catehismul, Cetirea românească, Gramatica, Scrierea românească, Cetirea germană, Scrierea germană, Istoria națională, Geografia, Computul* și *Cîntul*. Notarea la ambele clase s-a făcut cu următoarele calificative: *rău, îndestul, bunicică, de mijloc, bună, foarte bună, abia 1, 1 (prima), 2 (secunda), eminent*.

Actul e semnat de Vasile Maxim, director, Ioan Niculae — paroh, și de încă 16 persoane, membri în consiliul bisericesc și „dregători comunali", cum scrie directorul Maxim. Dintre semnături, patru sînt prin punerea degetului și șase cu caractere cirilice. Actul e scris în întregime cu caractere latine.

*

Reverendisime Domnule Protopoape!

Conform laudabilului înțeles din hîrtia cu nr. 49/872 cu datul 18 faur, cutez a relata următoarele:

În 24 l. c. am adunat membrii comitetului parohial precum și ai oficiului comunal și le-am descoperit necesitatea ce o simt românii pentru școli, sau exerciții în gimnastică, și pentru folosul mare ce-l aduce o astfel de școală cu aparatele recomandate, pre care le și retrimit onorab. for protopresbiteral dimpreună cu raportul învățătoriului primariu A. Necșia, aici sub ./.. Convingîndu-se de acest folos toți membrii adunați, s-a decis și votat fără vreo excepțiune pentru de a se ridica o astfel de școală în curtea școlii comunale, nefiind alt loc potrivit. Sper că în timp de două săptămîni va fi gata, despre care la timpul său iarăși vă vom încunoștința respectuos.

Porcești, în 28 faur 1872.

Comitetul parohial
Ioan Dragomir
paroh și președinte

(text manuscris, cu caractere latinești).

*

Preotul Sava Popovici din Rășinari anunță rezultatele examenelor de la școala din sat, la sfîrșitul semestrului I:

Prea Onorate P. Protopresbitere!

La însărcinarea Prea Onoratei Domniei tale ddto 14 faur a. c. nr. 48 de a conduce examenele cu școlarii din Institutul nostru de aici, în ordinea și datina de pînă acum, pe semestrul acesta de iarnă, am onoarea a vă face cunoscut că după programa On. direcțiuni școlare, ieri în 16 la 8 ore dimineața s-au făcut începutul examenelor cu pruncii și fetițele împărțiți în 6 clase, în număr de 219, adică 139 prunci și 80 fetițe,[10] cari au durat neîntrerupt pînă la 4½ ore după amiază.

---

10 Separarea după sex a elevilor (băieți și fete) se face de către mitrop. Andrei Șaguna începînd cu anul 1869 prin aceeași Circulară 351. Cf. Tulbure, *op. cit.*, p. 121.

Răspunsurile examenelor au fost peste tot mulţămitoare, cu toate că învăţămîntul din cauza boalei „anghina difteritis" ce au domnit între prunci, au fost întrerupt tocmai la midilocu pe una lună de zile şi, şi după aceea cercetarea şcolii din partea unor prunci, şi mai cu seamă fetiţe, au fost cam slăbuţă, după arătarea D. D. învăţători cari însă cu zel au căutat a suplini cele negleje. Lucruri de mînă ale fetiţelor: împletituri de ciorapi, pieptare, scurteice, cusături, încă n-au lipsit, dintre care au tras atenţiuni privitorilor două cămeşi cusute, una românească cu găurele, cum se poartă pe la noi, alta nemţească, şi două icoane lucrate de fetiţele cele mai mărişoare.

Pre lîngă a căror împărtăşire cu toată stima sum,

Al Prea Onoratu Domniei Tale
devotat, Sava Popovici
paroh loc.

Răşinari, în 15 faur 1872.

*

Preotul Gheorghe Vlad din Bungard întreabă dacă în următoarea relaţie de rudenie poate săvîrşi cununia: Stana şi Nuţa sînt surori

Stana a născut pe Nicolae
Nuţa a născut pe Maria
Maria a născut pe Nuţa (II)
Nicolae vrea să ia pe Nuţa (II)

Gradul de rudenie este de treapta a V-a, deci Nuţa (II) era nepoată de verişoară lui Nicolae. La 5 noiembrie 1849 Şaguna hotărăşte: „tinerii aceştia se pot cununa" (cu caractere cirilice).

*

Preotul Ştefan Popovici din Sadu a fost acuzat de Gheorghe Muşat din parohia sa, că şi-ar fi însuşit 10 florini proveniţi de la vînzarea unui loc proprietate a bisericii; chemat la Sibiu, declară că i-a trecut în Protocol şi în registrul de venituri. Şaguna îi scrie protopopului Moise Fulea să ordone numitului preot să se prezinte la centrul eparhial, cu protocolul, spre a face dovada nevinovăţiei sale, „fiind pînă atunci oprit de la slujbă" (Nr. 300, din 30 martie 1850, cu caractere cirilice).

*

La 13 noiembrie 1849, cu nr. 25, protopopul Moise Fulea trimitea o circulară preoţilor din protopopiatul II Sibiu, transmiţîndu-le ordinul 1730 al Guvernatorului civil şi militar al Transilvaniei, prin care se anunţa organizarea unui curs de şase luni pentru cei ce ar fi voit să devină învăţători în şcolile săteşti. Trebuia să se selecţioneze 25 de inşi, dintre cei care vor prezenta atestate şcolare bune. În acelaşi timp protopopul transmitea şi o dispoziţie a comandantului districtului militar al Sibiului, cu nr. 482, ca să *„se arate care dascăli nu s-au făcut părtaşi revoluţiei de curînd trecute şi nu s-au compromitat. Că numai unii ca aceştia vor putea rămînea în slujbele lor"*. Cei *„care s-au compromitat să se îndepărteze din slujba lor şi alte persoane destoinice să se orînduiască în locul lor"*. Se cerea un tabel şi despre aceştia, arătîndu-se cum şi în ce chip *„au fost mestecaţi în revoluţie"* (cu caractere cirilice).

*

Măriuţa, fiica răposatului preot ortodox Ioan Bucur din Săcădate, căsătorită cu un unit, avînd neînţelegeri cu el, au ajuns la Judecată civilă. Bărbatul, în situaţia de a pierde procesul, s-a adresat protopopului unit. Acesta i-a dat cîştig de cauză. Măriuţa s-a adresat lui Şaguna care, la 20 decembrie 1849, hotărăşte că s-a călcat *axioma juris: Actor sequitur forum Incatti,* deci judecata protopopului unit e nulă, nefiind Măriuţa sub jurisdicţia lui. Protopopul Moise Fulea e îndatorat să comunice şi să declare drept „nelegiuită" această hotărîre (cu caractere chirilice).

*

Nr. 9/1850.

Prea Cinstite Domnule Protopoape,

O nouă epocă a răsărit pentru noi românii, cînd prea bunul nostru împărat prin constituţia sa din 4 martie 1849 în paragraful al 5-lea a aşezat: *că fiecare naţie are drepturi asemenea de a-şi păstra şi de a-şi cultiva naţionalitatea şi limba, şi dreptul acesta nu se poate vătăma.* Spre acest sfîrşit de neaparată lipsă este ca după ce constituţiunea cea veche a Ardealului, foarte vitregă pentru noi, au răposat, şi în locul ei se introduc legi şi orînduieli corespunzătoare trebuinţelor şi spiritului timpului de astăzi — să ne nevoim a ne face cît mai desăvîrşit cunoscute orînduielile şi aşezările acestea nouă ale stăpînirii noastre. Aceasta trebuie să o facă de obşte tot românul bine simţitor, dar mai vîrtos preoţimea a cărei chemare este de a învăţa pe popor, a-l povăţui şi a-l lumina, oricînd se află la îndoială sau întru neştiinţă, care îndatorinţă numai atunci va putea împlini preotul, cînd le va şti el toate acelea, cele ce se cer de la un învăţător al poporului.

Acestea sînt pricinile care mă îndeamnă ca atît pe Prea Cinstita Ta, cum şi prin Prea Cinstia Ta pe preoţimea tractului din dregătorii, să vă provoc ca fieşte care să prenumăraţi la *Gazeta* împărăţiei, că de la 1 aprilie crt. va ieşi afară şi pentru Ardeal, în toate limbile Patriei noastre, prin urmare şi în limba română, şi în care se vor publica nu numai toate legile şi orînduielile cele nouă ale stăpînirii, dar şi alte ştiri însemnate şi vrednice de ştiut pentru orice cetăţean. Sînt încredinţat cum că preoţimea noastră care totdeauna au arătat rîvnă către cele bune şi folositoare, şi de astă dată cu cea mai mare căldură va îmbrăţişa această arhipăstorească a mea [sfătuire], cu atît mai vîrtos cu cît intreprinderea aceasta a înaltului nostru guvern purcede din acea părintească îngrijire cu care înalta aceeaşi [stăpînire] se nevoieşte întocmirile sale cele bune şi folositoare a le face cunoscute şi celui de pe urmă supus, că aşa şi fiecine să se ştie folosi de sine — care tendinţă iubitoare de sudiţi a guvernului, şi de acolo se poate vedea către a înlesni purtarea *Gazetei* acesteia şi celui mai sărac, preţul ei pe un an l-au hotărît în 2 fiorini argint, adică: 6 doi zezeri. Prea Cinstia Ta îndată după primirea acestui Circular să te sileşti a strînge prenumeraţii de la preoţi şi dascăli. Şi numele prenumăraţilor dimpreună cu banii, cel mult pînă în 8/20 februarie să le administrezi încoace, iar *Gazeta* o veţi primi totdeauna prin expediţia Cancelariei noastre episcopeşti cu cea mai mare acurateţe.

Împărtăşindu-vă tuturor arhiereasca mea binecuvîntare rămîn al vostru de tot binele voitor, Arhiereu

Andrei Şaguna
episcop

Sibiu 18/30 ianuarie 1850.

*

Protopopul Moise Fulea recomandă preoţilor şi învăţătorilor cartea lui Andrei Murăşanu: *Icoana creşterii cei rele,* „foarte bine prelucrată“, la preţul de „1 zolot de argint preţuită“. Şaguna porunceşte ca fiecare preot şi învăţător să o cumpere şi Fulea e obligat să-i raporteze de executare (cu nr. 7 din 23/11 decembrie 1849, cu caractere cirilice).

*

Preoţii din Feldioara fac dificultăţi protopopului Moise Fulea. Şaguna îi ordonă prompt: „Ţi se rescrie ca pe numiţii neascultători preoţi din Feldioara să-i soroceşti încoace pe joia viitoare, 26 ale curgătoarei, ca înaintea Consistoriului să dea seama de purtarea lor“. (nr. 11, 12 ianuarie 1850, cu caractere cirilice).

*

Preotul scos din funcţie, Adam Tănase, din Sebeşul de Jos a săvîrşit nişte cununii. Şaguna ordonă să se săvîrşească toate cununiile din nou, dacă cei în cauză voiesc să rămînă împreună (nr. 12 din 12 ian. 1850, cu caractere cirilice).

*

Comandantul suprem de armată din Ungaria, baronul de Haynau a întemeiat o fundaţie pentru militarii din armata împărătească şi ungurească „care în urma bătăilor din anii 1848 şi 1849 au rămas schilăviţi". Se cere contribuţia preoţilor şi a credincioşilor (nr. 235 din 22 decembrie 1849, cu caractere cirilice).

*

Necazuri mari pe capul învăţătorului din Cornăţel, Iosif Neamţu. Juraţii nu vor să-i plătească salariul pe anul 1851 şi nu numai ei. Sătenii refuză toţi plata. L-au „suduit de mamă", şi „multe ce nu s-au căzut au măscărit din gură". Face o întîmpinare la directorul şcolii, la 6 noiembrie 1852, cu un scris frumos, cu caractere latine, semnînd „Iosephus Neamtzu, dascăl neunit din Kornetzelu".

Dintr-o hîrtie a preotului Ioan Aron (semnează Ioanne Aron), din 15 noiembrie 1852, către protopop, hîrtie păstrată în copie, tot cu caractere latine, înţelegem cîte ceva din atitudinea satului. Învăţătorul locuise la preot şi îl servise mai ales pe acesta. Judele i-ar fi spus: „că dacă-ţi trebuie slugi, să-ţi tocmeşti, nu să-ţi ţie satul". Preotul anunţă că nu va mai interveni în acest caz.

Cuvinte mai deosebite: *a amerincia*=a ameninţa; *audiul*=auzul; *rogat*=rugat.

*

Preotul Simion Gusu din Avrig cere lui Şaguna să-i dea pe clericul (studentul în teologie) Gheorghe Cocoş ca preot capelan (ajutor), fiind el bolnav. Şaguna constată că în Avrig mai există doi parohi „tineri şi în virtute". Aceştia să-l ajute şi pe preotul Simion Gusu în parohia lui (nr. 182 din 23 februarie 1850, cu caractere cirilice, întreaga adresă fiind scrisă de Şaguna către protopopul Moise Fulea). Mai apoi, în 22 iunie 1850 cei din Avrig au cerut înfiinţarea unui post de diacon, probabil pentru acelaşi cleric. Şaguna scrie din nou că, avînd acolo „trei parohi tineri şi în virtute" (în putere, n. n.), nu le poate satisface cererea (nr. 572, 1850, cu caractere cirilice).

Dr. ANTONIE PLĂMĂDEALĂ
Mitropolitul Ardealului

1986 — ANUL INTERNAŢIONAL AL PĂCII

Lumea de astăzi se află într-o stare de conflicte rar întîlnite în istoria sa multimilenară. Şi ceea ce este mai dureros, este faptul că aceste stări de conflict, crize şi tensiuni se manifestă şi se intensifică mai ales în Europa. Aici, mai mult ca oriunde în lume, în loc să se manifeste puterea iubirii jertfelnice a lui Hristos, care este „pacea noastră" (Efes. II, 14—15), aici lumea se dezbină împărţită fiind în zone de influenţă şi blocuri militare gata pentru confruntare. Pare de necrezut că în locul edificării unei conştiinţe responsabile faţă de viaţă şi pace, preocupările principalilor factori sînt angajate în direcţia unei teribile înarmări nucleare cu arme tot mai sofisticate, aici în Europa fiind amplasate cea mai mare parte din dispozitivele tactice nucleare existente pe glob.

Pericolul este cu adevărat real, cursa înarmărilor, pe măsură ce se acumulează tot mai multe arme, tot mai sofisticate, încărcate cu putere de distrugere tot mai mare, care ameninţă nu numai pămîntul, ci şi cosmosul, cursa aceasta va putea exploda într-o zi, dacă nu este oprită la vreme.

Dar pericolul este real şi prezent sub multe forme. Este prezent astăzi şi mîine, este prezent sub forma fricii, sub forma spaimei. Fiind real el exercită realmente o teroare psihologică, gata să transforme lumea noastră cuminte într-o lume handicapată din cauza fricii.

Pericolul este prezent şi sub forma cheltuielilor extraordinare ce se fac pentru înarmare. Toate aceste cheltuieli sînt absurde, fiindcă sînt cheltuieli pentru distrugere. Armele distrugătoare nu au absolut nimic creator în ele, chiar dacă geniul creator al omului a fost implicat în construcţia lor, la descoperirea lor. Geniul uman însuşi a fost angajat într-o lucrare lipsită de sens, din moment ce scopul este distrugerea, autodistrugerea. Este o lucrare de sinucidere.

Pericolul este prezent şi prin dereglările pe care le aduce în gîndirea omenească. Se deteriorează substanţial valoarea vieţii, a civilizaţiei, a culturii, a tot ceea ce a achiziţionat cu greu omenirea de-a lungul secolelor de cercetări, de eforturi, de suferinţe.

De aceea, aici mai ales, dar nu numai aici, avem şi noi un cuvînt de spus, pentru că noi ştim că viaţa e darul lui Dumnezeu.

Acest dar al lui Dumnezeu este ameninţat astăzi de distrugere, nu de către alte forţe, ci de însăşi mintea şi inima omului. Omul are o poziţie unică pe pămînt şi în ansamblul creaţiei. El este singura făptură a lui Dumnezeu creată după chipul Lui, purtătoare şi creatoare de valori, capabilă de o permanentă desăvîrşire. Toate aceste valori, şi mai presus de orice viaţa, cu toate posibilităţile şi realizările ei, ne sînt încredinţate spre păstrare, fructificare şi progres continuu. Orice atentat la viaţa omului este o jignire adîncă adusă lui Dumnezeu. „Glasul sîngelui fratelui tău strigă către Mine din pămînt" (Fac. IV, 10). Uciderea semenului este o violare gravă a uneia dintre poruncile fundamentale ale legii divine: „Să nu ucizi." Dumnezeu este Domnul şi izvorul vieţii, şi pentru aceea a trimis pe Fiul Său în lume ca să restaureze valoarea divină a vieţii prin însăşi jertfa Sa, „ca lumea viaţă să aibă şi mai multă să aibă" (In. X, 10).

Viaţa ne-a fost dată de Dumnezeu şi nimeni nu poate dispune de ea.

Omul nu are dreptul să-şi suprime nici viaţa sa şi, cu atît mai mult, viaţa altuia. Fiecare om este o existenţă unică, nereparabilă cu un dar şi o menire proprie în lume, dar pentru ca viaţa să dăinuiască este necesară, ca o condiţie „sine qua non", pacea.

În credința noastră creștină pacea este concepută ca un corolar al mîntuirii. De aceea întîlnim foarte des în paginile Scripturii îndemnuri ca acestea: „Pace să aveți între voi" (Mc. IX, 50); „Căutați pacea cu toată lumea și sfințenia fără de care nimeni nu va vedea pe Dumnezeu" (Evr. XII, 14). Iar, după mărturisirea Sf. Părinți ai Bisericii, nici o osteneală nu e prea mare pentru a apăra viața și a păstra și dobîndi pacea, căci fără ea toate celelalte sînt de prisos.

Iată deci, atîtea temeiuri în învățătura noastră care ne îndeamnă să fim apărătorii vieții și păcii.

Prin învățătura noastră creștină, noi ne alăturăm fără nici o șovăire, fără nici o reținere, luptătorilor pentru pace. De aceea, Biserica noastră a aderat la toate apelurile Frontului Democrației și Unității Socialiste inițiate de către Domnul Președinte Nicolae Ceaușescu și și-a adus aportul ei prin cele 3 Adunări ale Cultelor, pentru dezarmare și pace, care au avut loc la București.

Politica de pace și colaborare cu toate statele pe care o duce țara noastră și care corespunde nu numai interesului ei firesc, direct, ci și întregii lumi contemporane, sînt valori ale epocii noastre, care trebuie apărate cu orice preț, deoarece absența lor pune în primejdie însuși destinul civilizației contemporane. Vocația internațională a României, prin personalitatea distinsului ei Președinte, este unanim recunoscută, iar participarea noastră la viața internațională este o expresie a progresului general al țării și a voinței de a contribui la soluționarea problemelor lumii contemporane.

Consecventă dorinței sale de pace și progres, România a militat și militează cu succes în acest sens, iar multe din acțiunile inițiate de ea se bucură de un ecou deosebit chiar în cel mai înalt forum internațional, O. N. U.

După ce anul 1985 a fost dedicat tinerei generații sub deviza „Anul Internațional al Tineretului. Participare, dezvoltare, pace", în urma unei generoase inițiative românești, Adunarea Generală a O. N. U. a proclamat, la încheierea sesiunii din anul trecut, anul 1986 „Anul Internațional al Păcii", în urma unei inițiative la care țara noastră este coautoare, evidențiind încă o dată justețea și larga audiență a politicii de promovare a păcii, promovată de țara noastră, de Președintele ei. Această acțiune românească se înscrie firesc în șirul lung de acțiuni promovate de România în vederea înlăturării armelor și, în primul rînd, a celor nucleare și instaurării păcii, încrederii, a dreptății în lume.

Din anul 1965 încă, România a inițiat la O. N. U. un proiect de rezoluție, adoptat de Adunarea Generală, intitulat „Acțiuni pe plan regional în vederea îmbunătățirii relațiilor de bună vecinătate între state europene, aparținînd unor sisteme social-politice diferite".

Apoi, de la înalta tribună a sesiunii solemne a Adunării Generale a O. N. U. din octombrie 1970, Președintele României a prezentat un amplu program vizînd încetarea războaielor și conflictelor armate între state, înfăptuirea dezarmării generale și, în primul rînd, a dezarmării nucleare. Tot la propunerea României, Adunarea Generală a O. N. U. a înscris pe ordinea de zi a celei de-a 34-a sesiuni a sa punctul intitulat „Reglementarea prin mijloace pașnice a diferendelor dintre state".

În anul 1972, Adunarea Generală a O. N. U. a adoptat, tot în urma unei inițiative românești, o rezoluție cu privire la „creșterea rolului O. N. U. în menținerea și consolidarea păcii și securității internaționale, în dezvoltarea cooperării între toate statele și promovarea normelor de drept internațional în relațiile internaționale". De un larg ecou s-a bucurat Documentul din 1975, referitor la „Necesitatea întăririi rolului O. N. U. în viața internațională, a perfecționării activității sale"; „Declarația privind reglementarea pașnică a diferendelor internaționale", din 1982 și 1983. Preocupată de abolirea forței sub toate aspectele ei, România a propus de asemenea, la Conferința de la Stockholm, încheierea unui „tratat general-european de nerecurgerea la forță și amenințarea cu forța".

În același sens al promovării relațiilor pașnice și al îndepărtării pericolului nuclear se înscriu și apelurile adresate în mod repetat conducătorilor statelor nucleare U. R. S. S. și S. U. A. și întregii lumi de către Președintele țării noastre. Tot Domnia Sa arată că „viața demonstrează că problemele grave ale epocii noastre nu pot fi soluționate decît cu participarea activă a tuturor statelor și națiunilor, indiferent de mărimea sau orînduirea lor socială. Pacea poate fi asigurată numai prin acțiuni unite ale tuturor statelor și popoarelor lumii. Mai mult ca oricînd,

este foarte actuală o întîlnire a statelor din cele două grupări militare — Tratatul de la Varşovia şi N. A. T. O. Tot aşa de actuală şi necesară este şi intensificarea acţiunilor comune ale tuturor statelor din Europa".

În acest context, România va acorda şi în continuare o importanţă cu totul specială forurilor internaţionale de negocieri din rîndul cărora rememorăm acum „Conferinţa de la Stockholm pentru încredere, colaborare, dezarmare şi pace în Europa", „Tratativele de la Viena privind reducerea trupelor şi armamentelor în Europa centrală", „Conferinţa pentru dezarmare de la Geneva".

În cadrul exigenţelor primordiale ale dezarmării şi păcii, în contextul ultimelor evoluţii ale climatului politic internaţional, opinia publică a urmărit cu justificat interes întîlnirea sovieto-americană la nivel înalt de la Geneva.

Pornind de la împrejurările deosebit de complexe ale actualităţii internaţionale, de la ponderea economică şi militară a celor două mari puteri, ţara noastră a salutat încă de la început, ideea unei întîlniri la nivel înalt a conducătorilor U. R. S. S. şi S. U. A. Într-o recentă cuvîntare a Preşedintelui ţării noastre, Domnul Nicolae Ceauşescu, se individualizează punctul de vedere conform căruia, după întîlnirea la nivel înalt sovieto-americană ce a deschis calea continuării negocierilor, este necesară o intensificare, pe toate planurile, a activităţii depuse pentru sprijinirea nobilei cauze a dezarmării, securităţii şi conlucrării rodnice.

Dimensiunea pericolului pe care îl reprezintă creşterea fără precedent a cursei înarmărilor şi în primul rînd a celei nucleare, a determinat diversificarea şi amplificarea ripostei hotărîte a opiniei publice, din întreaga lume. Nicicînd comunitatea mondială nu a mobilizat forţe social-politice atît de diverse, pentru înfăptuirea ţelului comun — apărarea păcii.

Muncitori, ţărani, intelectuali, funcţionari, oameni de artă, personalităţi de prim-rang ale vieţii politice şi ştiinţifice, avînd convingeri politice, filozofice, religioase de o mare diversitate, s-au reunit pentru prima dată în istorie, pentru a alcătui un „front uman comun pentru pace", avînd convingerea că acest „front va învinge".

Proclamarea anului 1986 de către Adunarea Generală a O. N. U., ca „Anul Internaţional al Păcii", iniţiativele strălucite ale României şi propunerile de pace şi dezarmare ale preşedintelui ei constituie o grăitoare mărturie a consecvenţei cu care ţara noastră acţionează pentru afirmarea intereselor vitale ale omenirii, demonstrează voinţa fermă a poporului român de a contribui la oprirea cursei evenimentelor spre o catastrofă nucleară, la apărarea vieţii şi consolidarea păcii.

Conştientă că lucrează pentru edificarea însăşi a împărăţiei lui Dumnezeu, care este dreptate, pace şi bucurie în Duhul Sfînt, Biserica noastră strămoşească sprijină activ pe toţi cei care luptă pentru viaţă şi pace pe pămînt.

Arhid. prof. *C. Voicu*

TREI DECENII DE LA PRIMIREA ROMÂNIEI ÎN ORGANIZAŢIA NAŢIUNILOR UNITE

Încă în timpul celui de al doilea război mondial, avînd vie în memorie istoria lipsită de glorie a Ligii Naţiunilor, popoarele lumii s-au arătat preocupate de perspectivele făuririi unei organizaţii internaţionale care să slujească cu adevărat cauza menţinerii şi consolidării păcii postbelice.

Condiţiile istorice de atunci explică deosebirea calitativă a acesteia în raport cu Liga Naţiunilor.

Fixate cronologic, etapele au fost marcate de anumite evenimente şi anume:

— 1941 — septembrie — la Consfătuirea internaţională de la Londra, guvernul sovietic prezintă o declaraţie privind asigurarea păcii postbelice. Aşa a apărut „Comitetul consultativ asupra politicii externe de după război", cu sarcina de a studia posibilităţile creării unei organizaţii a naţiunilor pentru asigurarea păcii mondiale.

— 1 ianuarie 1942 — se publică la Washington declaraţia semnată de 33 de state aliate, între care: U. R. S. S., S. U. A., Marea Britanie şi China, document care, la propunerea preşedintelui S. U. A. Franklin D. Roosevelt — a fost intitulat „Declaraţia Naţiunilor Unite".

— Octombrie 1943 — guvernul sovietic inițiază la Moscova o conferință a miniștrilor de externe ai celor patru care a hotărît înființarea „într-un termen cît mai scurt, în scopul menținerii păcii și securității internaționale, a unei organizații internaționale întemeiate pe principiul egalității suverane a tuturor statelor iubitoare de pace".

— În decembrie 1943 — la Conferința de la Teheran șefii de guverne au confirmat această hotărîre. În toiul războiului, reprezentanții la cel mai înalt nivel ai principalelor puteri ale coaliției antifasciste au marcat necesitatea colaborării și răspunderea pentru instaurarea unei trainice păci postbelice.

— Între 21 august și 7 octombrie 1944 s-a ținut la Dumbarton Oaks, statul Washington, conferința pregătitoare — cu diferențe de opinii — pentru viitoarea organizație, care totuși a elaborat „Propunerile premergătoare pentru constituirea unei organizații internaționale de securitate", precum și „Statutul viitoarei organizații" care să dispună de mijloacele necesare atingerii scopurilor sale.

— Februarie 1945 — Conferința de la Ialta, unde șefii guvernelor U. R. S. S., Marii Britanii și S. U. A. au stabilit că O. N. U. trebuie să fie un organ de asigurare a păcii și securității, aprobînd principiul unanimității marilor puteri, principiu de o mare însemnătate pentru activitatea organizației, realizîndu-se și problema procedurii de vot în „Consiliul de Securitate", hotărîri care demonstrau posibilitatea realizării colaborării internaționale în spiritul coexistenței pașnice.

— Aprilie—iunie 1945 — Conferința de la San Francisco, unde au fost propuse 1200 de amendamente, completări, modificări de texte, discuții etc., ca în sfîrșit la 26 iunie să se adopte documentul constitutiv — Carta Națiunilor Unite — cod al coexistenței pașnice, semnat de 51 de state socotite membre fondatoare ale O. N. U., care a intrat în vigoare la 24 octombrie 1945.

S-a înființat deci o Organizație a Națiunilor Unite, în conjunctura istorică în care marile puteri au avut și au putut să ia o hotărîre grea, care nu favoriza totuși egalitatea totală cu statele mici, conform declarației reprezentantului Kenyei la O. N. U., după 30 de ani: „cele cîteva state mici și slabe care au participat atunci ... în realitate au fost, cu tot respectul, ceva mai mult decît observatori privilegiați."

Acordurile de la Ialta indicau ca la Conferința de la San Francisco să fie invitate toate statele care declaraseră război unuia sau mai multor state ale Axei, pînă la 1 martie 1945.

România care a înfăptuit toate aceste acte încă din august 1944, alăturîndu-se cu toate forțele umane și materiale Coaliției Națiunilor Unite nu a primit asemenea invitație. Efectivele angajate, pe toată durata războiului, din partea României au fost de 540.000 de militari, din care 170.000 pierderi (morți, răniți, dispăruți).

Contribuția economică la război a fost de peste un miliard de dolari (valută 1938), ceea ce înseamnă de patru ori veniturile bugetare ale României pe exercițiul financiar 1937—1938. Atît de masivă a fost mobilizarea, încît postul de radio Londra remarca la 7 ianuarie 1945: „dintre toate națiunile care luptă împotriva Germaniei hitleriste, România se situează azi în al patrulea rînd în ce privește numărul de ostași care participă la bătălia de distrugere a nazismului", iar reprezentantul U. R. S. S., ministrul de externe, remarca la Conferința de pace de la Paris din 1946: „Împreună cu noi, noua Românie democratică a făcut sacrificii și noi toți recunoaștem sacrificiile aduse de poporul român acestei cauze."

Armata română, în numai opt zile (23—31 august), a înlăturat prin forțe proprii ocupația trupelor hitleriste de pe o mare parte a teritoriului țării — 150.000 km^2 — o suprafață egală cu cea a Danemarcei, Olandei, Belgiei și Elveției la un loc. După încă două luni a fost eliberat întreg teritoriul național, după care alături de trupele sovietice a trecut la izgonirea inamicului de pe teritoriile Ungariei, Cehoslovaciei și Austriei.

Contribuția României la înfrîngerea fascismului alături de națiunile aliate, îndreptățea țara noastră la statutul de aliat, cu toate drepturile și obligațiile ce decurgeau din acest statut, inclusiv dreptul de a participa la lucrările Conferinței de la San Francisco. Marile puteri au refuzat însă României calitatea de aliat, și mai mult chiar, și pe aceea de co-beligerantă, fiind considerată chiar „țară inamică".

La 12 septembrie 1944, a avut loc Conferința de Armistițiu la care, deși se

consemna angajarea plenară a ţării noastre în război alături de Naţiunile Unite (Art. 1), România era considerată un stat învins de război.

Delegaţia română, luînd atitudine, a cerut eliminarea din text a acestei aprecieri eronate, şi introducerea următorului text: „În urma colaborării cu Puterile Aliate, România a dobîndit calitatea de putere aliată sau cel puţin de putere co-beligerantă." Situaţia nu a fost redresată nici atunci cînd guvernul U. R. S. S., în Decretul Prezidiului Sovietului Suprem, cu prilejul decorării şefului statului român cu Ordinul „Victoria", recunoştea jertfele poporului român în războiul antihitlerist, şi nici după propunerea delegatului R. S. S. Ucraina ca României să i se recunoască statutul de co-beligerantă. Pentru motivarea respectivă a votat totuşi, Ucraina, Cehoslovacia, Bielorusia şi Franţa.

Delegatul Cehoslovaciei la conferinţă declara: „Contribuţia armatei române la victorie a fost incomparabil mai mare decît aceea, de pildă a Italiei, care a fost recunoscută ca stat co-beligerant. Proporţia reiese mai bine dacă se ţine seama de numărul populaţiei. România, cu o populaţie de 14.000.000 de locuitori, a aruncat în luptă 15—29 divizii, în vreme ce Italia cu 47.000.000 de locuitori, a putut pune în linie numai 6 divizii. În plus, armata română a capturat peste 100.000 de soldaţi germani şi unguri, ceea ce reprezintă aproape 10 divizii inamice."

Lipsită deci de dreptul legitim de stat co-beligerant, România a fost împiedicată să participe la Conferinţa de constituire a O. N. U., dar cu toate acestea a căutat să adere la organizaţie imediat după intrarea în vigoare a Cartei, aşa încît la 10 iulie 1947 Guvernul român a adresat Secretarului General al Organizaţiei Naţiunilor Unite cererea de admitere a României în organizaţie. Şi de data aceasta vremurile ne-au fost nefavorabile, dată fiind atmosfera de denaturare a realităţilor generate de „războiul rece" declanşat în vremea aceea.

Au urmat ani de intense eforturi, de refacere a economiei naţionale, de învingere a numeroaselor greutăţi şi consolidarea treptată a statului. În 1948 România devine membră a Organizaţiei Mondiale a Sănătăţii, a Organizaţiei Meteorologice Mondiale, a Uniunii Internaţionale a Telecomunicaţiilor şi a Uniunii Poştale Universale — toate acestea instituţii specializate ale O. N. U.

La 12 iunie 1954 — Consiliul Economic Social al O. N. U. adoptă o rezoluţie prin care declară că: „nu se opune la primirea României în U. N. E. S. C. O."

Proiectul de rezoluţie al Canadei privind primirea de noi state în organizaţie (din octombrie—noiembrie 1955) a fost aprobat de Plenara Adunării Generale, astfel că problema admiterii României şi a altor state în organizaţie a putut să revină în faţa Consiliului de Securitate la 10 decembrie 1955.

Şedinţa Adunării Generale a început la 14 decembrie 1955, la orele 21, sub conducerea preşedintelui Khilian Josse Maza care urma să examineze 2 documente. Al doilea document era proiectul de rezoluţie propus de 41 de state, prin care se prevedea admiterea în O. N. U. a următoarelor ţări: Albania, Iordania, Islanda, Portugalia, Ungaria, Italia, Austria, România, Bulgaria, Finlanda, Ceylon, Nepal, Libia, Cambodgia, Laos şi Spania.

Admiterea României în organizaţia mondială devenise, din punct de vedere juridic, o realitate.

În după-amiaza zilei de 15 decembrie 1955, România a votat pentru prima dată în O. N. U., iar la 20 decembrie 1955, a fost consemnată, în procesele verbale, prima intervenţie a României cu ocazia ceremoniei de închidere a sesiunii, unde şi cînd, reprezentantul român a declarat: „Şedinţa în care România a fost admisă în Organizaţie a fost o zi istorică pe care poporul român a aşteptat-o 8 ani. Admiterea noastră constituie o parte a unei acţiuni importante care a marcat un pas major spre înfăptuirea universalităţii acestei organizaţii", reafirmînd în continuare adeziunea fermă a guvernului român la principiile Cartei O. N. U. şi hotărîrea sa de a contribui la împlinirea obiectivelor supreme ale Naţiunilor Unite."

La 19 decembrie 1955, guvernul român informează oficial pe Secretarul General O. N. U. că a numit ca reprezentant permanent al României la O. N. U. pe Profesorul Atanasie Joja, cu rangul de ambasador extraordinar şi plenipotenţiar, iar la 9 martie 1956 a avut loc ceremonia ridicării drapelului de stat al României la sediul din New York al O. N. U.

Evenimentul era senzaţional, cunoscînd că, din 1950 nici o ţară nu a intrat în O. N. U. pînă la 14 decembrie 1955.

O mutație esențială în activitatea O. N. U. s-a produs după 1960, odată cu votarea celebrei declarații a Națiunilor Unite privind acordarea independenței țărilor și popoarelor coloniale. Azi, față de 51 de state fondatoare, numărul statelor membre a ajuns la 159, organizația apropiindu-se de situația ideală pe planul participării — de universalitate.

Sediul O. N. U. cu zeci și sute de săli, sute de birouri, 5.400 de ferestre, lifturi rapide sau lente, mii de telefoane, sute de km de cabluri telefonice și electrice, 25 km de covoare, 3.000 delegați în timpul sesiunii, 450 corespondenți, 200 fotoreporteri acreditați permanent, 7.000 de funcționari și 20.000 în tot sistemul O. N. U., milioane de pagini și documente tipărite pe an, cuvîntări însumînd cam un milion de cuvinte pe zi, 5.000 de mașini de scris la care se adăugă cele de fotocopiat, multiplicat, tipărit, 50.000 de valize și colete diplomatice care pleacă în medie pe an în 136 de țări, ghizi care explică în 25 de limbi de pe glob, inclusiv ghizi speciali pentru surdo-muți etc.

Finanțarea se ridică la 750 milioane dolari pe an obținuți din cotizațiile statelor membre, plătite conform unor baremuri speciale.

Cu toate acestea, s-a menționat la O. N. U. că potrivit statisticilor, bugetul anual al O. N. U. este ceva mai mic decît bugetul Departamentului Pompierilor din New York, cu comentariul că: „În timp ce pompierii sting incendii, relativ mici, Națiunile Unite își propun să stingă războaie locale, conflicte de proporții, să rezolve problemele foametei, subnutriției și bolilor și să prevină o catastrofă nucleară."

Iată deci cîteva aspecte care lasă să se observe greutatea și importanța numeroaselor inițiative ale României în forul O. N. U., inițiative admise, votate, semnificative prin diversitatea problematicii abordate.

Acum la 30 de ani de cînd România a devenit membră a O. N. U., bilanțul intervențiilor și contribuțiilor ei la problemele majore privind diverse aspecte ale vieții internaționale, face ca activitatea sa în cadrul Organizației să se bucure în mod îndreptățit, de un larg și prestigios ecou în rîndurile opiniei publice mondiale.

Prestigiul de care a reușit să se bucure România socialistă în cadrul acestui forum mondial a fost și faptul că, au fost confirmați reprezentanți ai țării noastre în înalte funcții de conducere ale O. N. U. cît și ale instituțiilor sale specializate. A fost și este o recunoaștere adusă prezenței României pe arena internațională, prezență de înaltă autoritate politică și morală.

Cităm în acest sens fie chiar și numai declarația Secretarului General actual al O. N. U., Javier Perez de Cuellar, la conferința de presă organizată la București:

„Era pentru mine, în calitatea mea de Secretar General al O. N. U., un fel de obligație să vizitez o țară a cărei fidelitate față de principiile Națiunilor Unite este atît de cunoscută. Am rămas cu puternica impresie că Președintele Nicolae Ceaușescu este un om care crede în Organizația Națiunilor Unite, care crede că O. N. U. este un instrument adecvat pentru soluționarea problemelor internaționale. Vreau să vă mărturisesc că încrederea pe care o are Domnia Sa în O. N. U. este pentru mine o sursă de reconfortare și de încredere în rolul Organizației.

Este ceea ce ne-am dorit, este ceea ce am fost și sîntem siguri că putem îndeplini prin mesajul nostru de luptă pentru pace și egalitate, pentru care luptăm, pentru viața, binele și fericirea noastră, a tuturor popoarelor omenirii."

Pr. *Dumitru Dan*
Vicar arhiepiscopesc

Preot Dr. Ştefan Slevoacă, FĂCLII PENTRU DREAPTA CREDINŢĂ. Predici. Editura Episcopiei Buzăului, 1985, 314 p.

S-au publicat, în decursul istoriei Bisericii, nenumărate volume de cuvîntări bisericeşti pentru folosul credincioşilor şi ca surse de inspiraţie pentru preoţi în tîlcuirea practică a conţinutului Revelaţiei divine. Dintre acestea, marea majoritate şi-au pierdut actualitatea fiindcă omenirea şi-a modificat mentalitatea şi şi-a sporit gradul de emancipare spirituală, înlăturînd multe dintre problemele cu care societatea omenească s-a confruntat în trecut.

Creştinismul zilelor noastre se confruntă cu probleme de ordin religios-moral şi social generate de societatea timpului nostru, cărora Biserica este chemată să le dea o rezolvare corespunzătoare şi convingătoare în lumina învăţăturii creştine şi să o transmită pe calea propovăduirii — activitate înscrisă în misiunea ei de către Mîntuitorul Iisus Hristos.

Şi în vremea noastră au apărut apreciabile volume de predici pilduitoare, între care se înscrie şi acesta al Pr. Dr. Ştefan Slevoacă, pe care cu deosebită bucurie îl semnalăm.

Cartea de faţă se înscrie, după „Popasuri duhovniceşti" (Craiova, 1946) şi „Predici la duminici şi sărbători" (Bucureşti, 1979), ca al treilea volum din predicile acestui vrednic slujitor al altarului, care-i încununează activitatea predicatorială ce a văzut lumina tiparului pînă acum. Acest al treilea volum este precedat de o *prefaţă* (p. 5—10) semnată de Prea Sfinţia Sa EPIFANIE, Episcopul Buzăului, în care autorul este astfel prezentat: „P. C. Sa este un preot bine-cunoscut în Biserica Ortodoxă Română, o personalitate eminentă a clerului nostru. După frecventarea unor cursuri speciale de omiletică la Universitatea din Viena, P. C. Sa, timp de zece ani, a fost predicator de catedrală, slujire pe care a împlinit-o cu aleasă dăruire şi distincţie. Apoi s-a dedicat cu zel apostolesc pastoraţiei de suflete din oraşul Cîmpulung Moldovenesc şi în Vama din judeţul Suceava. În anul 1969, părintele Ştefan Slevoacă a fost trimis de Patriarhia Română ca preot misionar al Arhiepiscopiei Ortodoxe Misionare Române din Statele Unite ale Americii, unde a slujit opt ani de zile" (p. 7). „Sîntem încredinţaţi că volumul de predici al părintelui Ştefan Slevoacă, publicat şi prezentat de noi acum, va împlini un gol în literatura noastră omiletică şi va fi de un real folos şi ajutor atît preoţimii noastre de la sate şi oraşe cît şi credincioşilor mireni care îl vor citi" (p. 10).

În „Cuvînt înainte", autorul, după ce precizează îndatorirea Ierarhiei Bisericii de a propovădui, precizează scopul acestor cuvîntări, adică de a folosi la „apărarea dreptei credinţe în contextul ivirii şi activităţii noilor erezii din Biserică, denunţînd rătăcirile de la calea ortodoxiei noastre bimilenare şi militînd pentru păstrarea unităţii noastre ca neam, „ca toţi să fie una" ... Nădăjduim că fraţii preoţi vor avea astfel la îndemînă un instrument folositor şi de inspiraţie, o nouă „făclie" pentru călăuzirea turmei cuvîntătoare spre zările luminoase ale viitorului" (p. 12).

Cele 60 de predici cuprinse în prezentul volum sînt grupate în cinci părţi.

În partea întîi, intitulată *Pentru pacea a toată lumea*, se cuprind două predici în care autorul, sprijinit pe argumente biblice şi patristice, ne încredinţează în mod convingător că *pacea* este condiţia vieţii noastre şi că creştinii sînt chemaţi să apere pacea. „Ce este Hristos pentru noi credincioşii? Sfîntul Apostol Pavel răspunde admirabil: „Hristos este pacea noastră" (Efeseni 2, 14). Într-adevăr, prin tot ce a făcut şi învăţat, Mîntuitorul a fost în cel mai înalt chip divinul făcător de pace. El ne-a asigurat pacea cu Dumnezeu prin vărsarea sîngelui Său pe cruce, ne-a asigurat pacea cu noi înşine prin slăbirea şi omorîrea patimilor şi a poftelor omului, păcatului din noi, pacea cu aproapele, prin proclamarea şi învăţarea subli-

mei porunci a iubirii: „Să vă iubiţi unul pe altul. Întru aceasta vor cunoaşte toţi că sînteţi ucenicii Mei, dacă veţi avea dragoste unii faţă de alţii" (Ioan 13, 35). E clar ca lumina soarelui că un fiu al Bisericii, un credincios adevărat, nu poate fi decît un făcător de pace" (p. 18).

Partea a doua, *În slujba dreptei credinţe* (p. 27—84), cuprinde un ciclu de 13 cuvîntări axate pe probleme de credinţă ce au fost şi sînt şi azi răstălmicite de diferite grupări religioase desprinse de Biserica Ortodoxă. În aceste predici, autorul apără puritatea credinţei în legătură cu crezul creştinilor, unitatea creştină, ascultarea creştinilor, dreapta credinţă şi eresurile, biserica — locaş de închinare, Sf. Liturghie, botezul copiilor, prea-cinstirea Maicii Domnului, cinstirea Sfinţilor, a Sf. Cruci şi a Sf. Icoane. Considerăm că este vrednic de amintit, în acest sens, doar următoarele cuvinte în legătură cu biserica— locaş de închinare: „În biserică se împlineşte una dintre cele mai utile şi mai necesare lucrări de pedagogie umană. Aici virtutea este lăudată, viciul şi păcatul combătute. Aici părinţilor li se arată cum să crească bine copiii, tinerilor cum să se păstreze curaţi. Aici cel sărac este mîngîiat şi încurajat, cel avut învaţă mila şi iubirea de fraţi. Din amvon nu se propovăduieşte decît ceea ce este adevărat, drept, cinstit, vrednic de laudă, ceea ce întreţine vigoarea şi sănătatea morală a naţiunii. Cu ce s-ar putea înlocui această lucrare de luminare a poporului? Cu nimic în lumea asta!" (p. 48).

Tot în sprijinirea dreptei credinţe se înscriu şi cele 25 de cuvîntări din partea a treia înmănunchiate sub titlul *În apărarea vieţii morale* (p. 91—206), cea mai extinsă parte din acest volum. Temele explicate se referă la Decalog, la păcat şi răutatea lui, la păcatele capitale: mîndria, lăcomia, iubirea de argint, desfrînarea, invidia, mînia, lenea.

Treptele desăvîrşii creştine se intitulează a patra parte, în care autorul (în opt cuvîntări) explică Sf. Taină a Mărturisirii şi a Împărtăşaniei şi condiţiile ce trebuie să le împlinească creştinul spre a înainta pe calea desăvîrşirii (p. 213—250).

A cincea parte (p. 253—312) cuprinde 12 cuvîntări legate de *Familia creştină*, în care autorul tratează teme legate de pregătirea pentru căsătorie şi unitatea căsătoriei, respingerea divorţului, scopul căsătoriei: naşterea de copii, combaterea avortului, educarea copiilor şi mijloace în educarea acestora: dragostea, învăţătura sănătoasă şi exemplul părinţilor.

Asupra cuvîntărilor cuprinse în acest volum merită să spunem un cuvînt de apreciere atît în privinţa formei cît şi a conţinutului lor.

În ce priveşte structurarea lor, este de remarcat, în primul rînd, aranjarea lor într-o înlănţuire logică. Dacă Iisus Hristos a venit în lume ca să aducă pace pe pămînt, să împace pe om cu Dumnezeu şi cu semenii lui, primele două cuvîntări tratează tocmai despre pace, despre pacea care trebuie să caracterizeze viaţa creştinilor şi combaterea oricăror surse ce o pot periclita. Tot în spiritul păcii se înscriu şi celelalte predici cuprinse în părţile privind credinţa, viaţa morală, desăvîrşirea creştină şi viaţa de familie. Toate cuvîntările au drept ţintă relevarea posibilităţilor de realizare a voii lui Dumnezeu pe pămînt.

Ca formă, aceste cuvîntări sînt predici strict tematice. După o introducere adecvată care reuşeşte să trezească şi să menţină trează atenţia ascultătorilor, autorul anunţă tema, pe care apoi, în tratare, o dezvoltă şi o expune detaliat. Apelează cu deosebită competenţă la argumente care să satisfacă nu numai raţiunea ci şi sentimentul şi voinţa ascultătorilor. Argumentele utilizate sînt extrase din Sf. Scriptură şi Sf. Tradiţie, din istoria Bisericii şi din vieţile sfinţilor, din cugetările marilor filozofi şi oameni de ştiinţă precum şi din logica sănătoasă a raţiunii umane. Ele satisfac, în acest sens, pe orice tip psihologic de credincios: intelectualist, sentimentalist, voluntarist etc.

În încheiere, autorul adresează îndemnuri convingătoare pentru trăirea în viaţa de fiecare zi a adevărurilor explicate, indicînd şi felul în care se poate realiza aceasta.

În ce priveşte conţinutul, am menţionat că predicile din acest volum sînt tematice, axate pe probleme de credinţă şi morală ortodoxă, pe care unele grupări creştine, desprinse de Biserică, le prezintă denaturat. Cu o competenţă de admirat, autorul apără învăţătura de credinţă şi de viaţă creştină care e posibilă numai în cadrul Bisericii, fiindcă Sf. Scriptură este a Bisericii şi numai ea este împuternicită să o explice credincioşilor.

Temele tratate nu urmează ciclul pericopelor evanghelice din Duminici și sărbători, dar pot fi utilizate de preoții predicatori după ce își vor fi stabilit ce anume temă vor propovădui din conținutul pericopei *evanghelice* sau a *apostolului* ce se citește la Sf. Liturghie. Spre ex. la Duminica vameșului și fariseului se pot alege ca teme de propovăduire, pe lîngă adevărata și falsa rugăciune, și păcatul mîndriei sau despre adevărata pocăință, teme cuprinse în acest volum. Despre mîndrie: „Mîndria este o boală a sufletului, un fel de intoxicație cu iubirea de sine ... O, cîte forme nu îmbracă viciul de care vorbim! ... Unul se laudă cu frumusețea trupului, altul cu averea. Unul se umflă în pene îmbrăcîndu-se în haine luxoase, altul zicînd că se trage din neam nobil și este învățat. Ici vedem pe unul care umblă după ranguri și onoruri ca lupul după pradă. Dincolo stă altul care, ca fariseul în templu, privește cu dispreț la semenul său și exclamă cu deosebită satisfacție: „Ce bine că nu sînt ca ceilalți oameni!" (p. 166). Iar despre adevărata pocăință — p. 218—221. La parabola talanților, pentru combaterea lenei, preotul va găsi material suficient în această carte. Un ex.: „Mai întîi lenea pricinuiește decăderea ființei omenești. Fierul rugineşte dacă nu-i folosit. Aerul neprimenit dă naștere la boli. O apă stătută se strică și dă naștere la tot felul de infecții și miazme rău mirositoare. Asemenea acestora e omul care se dedă la trîndăvie: el decade, se tîmpește, își pierde darurile pe care firea le-a sădit în trupul și sufletul său. Leneșul este expus la mii de ispite, de gînduri necurate și păcate. „Dacă omul este ocupat", zice un părinte bisericesc, „este ispitit de un singur drac. Pe cînd leneșul este ispitit de mulți draci". Din șederea fără ocupație iese dezgustul de viață, umblarea în neorînduială, iscodirea, clevetirea, desfrînarea" (p. 207—208).

Cartea aceasta cuprinde și excelente modele de predici ocazionale pentru Sf. Taină a Căsătoriei și a Botezului. Dacă la oficierea Sf. Taine a căsătoriei se mai predică, este necesar ca și la aceea a Botezului să se propovăduiască învățătura divină în legătură cu nașterea și creșterea copiilor.

Stilul acestor cuvîntări este adecvat spiritului biblic și pretențiilor culturale ale oricărei categorii de credincioși. Biblicitatea, claritatea, popularitatea și naturalețea sînt cîteva din caracteristicile esențiale ale stilului acestor predici.

Dar le mai este comună încă o caracteristică esențială, anume, legătura lor ființială cu neliniștile și năzuințele sufletești ale credincioșilor. Ele sînt ca o convorbire de la suflet la suflet; de la sufletul păstorului care simte îndatorirea propovăduirii, și pe care o face din adîncă chemare și dragoste, la sufletul obidit și încărcat de păcate și neputințe care așteaptă o mînă izbăvitoare. Ele sînt predici ale preotului de vocație către păstoriții pe care vrea să-i salveze.

Dorim autorului lor, părintelui Dr. Ștefan Slevoacă, ca Dumnezeu să-i rînduiască viață îndelungată, în deplină sănătate și cu sporite puteri de muncă spre a îmbogăți și cu alte cuvîntări tezaurul propovăduirii noastre, al Bisericii Ortodoxe.

Ne alăturăm și noi, total, convingerii Prea Sfinției Sale EPIFANIE, Episcopul Buzăului, care a binecuvîntat și sprijinit apariția acestei cărți, că ea „va fi de un real folos și ajutor atît preoțimii noastre de la orașe și sate, cît și credincioșilor mireni care o vor citi".

Pr. prof. Dr. *Sebastian Șebu*

Mihai Berza, PENTRU O ISTORIE A VECHII CULTURI ROMÂNEȘTI (culegere de studii editată, cu o traducere și note de Andrei Pippidi, Editura Eminescu, București, 1985, XLV+264 pagini).

Mort acum șapte ani (5 octombrie 1978), profesorul Mihai Berza, fost director al Institutului de studii sud-est europene și savant de renume mondial, era atît de exigent cu sine însuși și atît de modest în comportarea lui încît lumea abia acum își dă seama, de ce în urma disciplinei aspre a muncii pe care și-a impus-o, publicația de față a ajuns să constituie ea însăși „prima carte" a acestui mare învățat român, carte tipărită de foștii lui elevi și colaboratori.

De fapt, volumul acesta cuprinde 21 de studii legate în primul rînd de „istoriografie și istorie culturală", urmînd ca restul de alte „patru volume de cîte 400 pagini din recolta unei întregi jumătăți de veac", socotite de el a fi „de oarecare folos", să se publice de acum înainte. Nu trebuie să uităm că, deși invitat să țină

conferințe în unele țări străine, atunci cînd i s-a îmbiat din partea Sorbonei „doctoratul honoris causa", de care, singurul român care s-a învrednicit a fost numai Nicolae Iorga, profesorul M. Berza a ținut să declare cu delicatețe că pentru el e „mai important să poată realiza ceea ce încă n-a ajuns să realizeze și să facă tot ceea ce s-ar fi cuvenit să facă și n-a făcut". În schimb, într-o vreme în care de pildă, numele lui Gh. I. Brătianu nu era pronunțat, Berza a fost cel care — ca fost ucenic și colaborator — i-a pregătit tipărirea frumosului volum antologic intitulat „Tradiția istorică despre întemeierea statelor românești". Dar cel mai mult a popularizat opera marelui Nicolae Iorga al cărui elev din a doua generație a fost. Ca și Iorga și Pârvan, tot așa putea declara și Berza: „Cred în cei mari și tăcuți, în aceia al căror suflet cuprinde tot cît am suferit, tot cît am luptat. În ei cred."

Coborîtor dintr-un vechi neam de răzeși cărturari din trecut (născ. 1907), tînărul Mihai Berza a fost remarcat de timpuriu de profesorii Universității ieșene Ilie Minea și Gh. I. Brătianu, care l-au recomandat pentru studii de specialitate la „Școala Română" din Roma (1931—1934), unde a ajuns să prezinte o răsunătoare teză despre primele veacuri de existență a orașului italian Amalfi, despre care și cercetătorii de specialitate de azi declară că n-a fost depășită de alta. În 1935 a urmat cursuri de specializare și la Paris la celebra „Ecole pratique des Hautes Etudes", după care a fost chemat secretar la Institutul de Istorie Universală condus de N. Iorga, în care calitate a îngrijit timp de 7 ani redactarea „Revistei istorice a Sud-Estului european" (în l. franceză). Paralel ține și cursuri la Școala de arhivistică, iar din 1950 a fost chemat la catedra de istorie universală a evului mediu. Ca un rod deosebit al muncii de tinerețe ne-a rămas de la el studiul de peste 450 pagini dactilografiate despre „Regimul economic al dominației otomane în Moldova și Țara Românească", problemă pe care a și prelucrat-o mai tîrziu și a prezentat-o în tratatul de „Istoria României" publicat de Academia R. S. R.

Dar atît în cursurile sale universitare, cît și mai tîrziu (după 1965 cînd s-a creat „Institutul de studii sud-est europene" al cărui conducător a fost pînă în clipa morții), Mihai Berza a studiat și predat capitole din cele mai diverse ca „Istoria Italiei", „Istoriografia medievală și modernă", „Societatea Europei apusene în sec. X—XV", „Răscoalele țărănești în sec. XIV—XVI", „Orașul medieval în Europa apuseană", „Cultura europeană în sec. XI—XV", „Criza societății medievale franceze în sec. XIV—XV", „Formarea relațiilor capitaliste" etc. În general, spre deosebire de concepția precumpănitor idealistă a dascălului său (N. Iorga), profesorul Mihai Berza acordă atenție mai mare studierii condițiilor sociale ale vremii, întrucît cercetările mai noi au dovedit că orice monument de artă și orice operă de cultură propriu-zisă trebuiesc înțelese în contextul istoriei, al vieții sociale a epocii respective. Așa se explică de ce el a ajuns să redacteze în 1958 impozantul „Repertoriu al monumentelor și obiectelor de artă din timpul lui Ștefan cel Mare", după ce ani de-a rîndul se dedicase studierii manuscriselor și miniaturilor din acea epocă de maximă dezvoltare a geniului popular românesc, care a fost epoca lui Ștefan cel Mare.

Etapa de culme a activității științifice desfășurate de prof. M. Berza se leagă de pregătirea celor două congrese internaționale desfășurate la noi în țară: al XIV-lea Congres de bizantinologie din 1971 și al IV-lea Congres de studii sud-est europene din 1974. Maestru în expunerea celor mai complete adevăruri istorice, M. Berza a privit mereu fenomenul istoric român în strînsă interdependență de fenomenul european dar în fața căruia poporul român totdeauna a reacționat în chip original, propriu.

Cele 21 de studii, publicate în volumul despre care vorbim, ne dau să înțelegem că M. Berza a fost în mod precumpănitor pasionat de istoria culturii. Dintre aceste studii, 7 sînt publicate în text francez, unul în limba italiană, așa cum au fost ele rostite ca referate în cadrul reuniunilor sau a unor simpozioane internaționale, restul sînt rostite în românește, în cadrul ședințelor Academiei ori ale Institutului de Istorie „N. Iorga" cu prilejul unor comemorări.

În toate aceste studii se pot admira deopotrivă atît seriozitatea informației cît și stilul plăcut și clar al expunerii.

Comemorarea celor „500 de ani de la întemeierea Putnei" (p. 33—39) ne convinge, prin condițiile în care a avut ea loc despre „legitimitatea domniei" celui

mai mare voievod, iar despre această mănăstire trebuie să reţinem specificul: 1. monumentului, 2. al tradiţiei sale culturale şi 3. al simbolului său naţional.

Din studiul redactat în l. franceză intitulat „Turcii, Imperiul Otoman şi relaţiile româno-turceşti în istoriografia moldovenească a secolelor XV—XVII" (p. 75—103) reţinem două observaţii ale lui Gr. Ureche: „Belgradul a însemnat pînă la 1521 apărarea întregii creştinătăţi apusene", „turcului cu cît îi dai, cu atîta îţi cere mai mult." Iar din Cronica lui Miron Costin declaraţia plină de amărăciune: „vezi cît de liberi erau înainte veievozii, pe cînd acum ei nu mai sînt!"

Vorbind despre „umanismul sud-est european" (p. 105—111), M. Berza recunoaşte că la baza lui trebuie să stea, pe lîngă interesul pentru cultura clasică, afirmarea valorii omului, ideea înnobilării lui prin cultură şi în ultima analiză aspirarea către libertate.

În cursurile de vară de la Sinaia din 1967, Berza a conferenţiat despre interferenţa dintre „Cultura românească şi cultura europeană în sec. XVII—XVIII" scoţînd în evidenţă, de pildă, cele peste 400 de scrieri de cultură universală (afară de cele de cuprins religios) aflate în biblioteca Stolnicului Cantacuzino, iar la Academiile domneşti de la Iaşi şi Bucureşti studiau tineri din toate ţinuturile din Balcani.

De încheiere, reţinem din studiul privitor la „Conştiinţa unităţii de neam la români în Evul mediu" (p. 195—200) următoarele: „Conştiinţa comunităţii de neam îşi are neîndoielnic originile în popor. Ea nu vine nici de afară, şi nici nu coboară, într-o societate structurată în clase, de sus în jos, ci este, în forma sa elementară, un fapt de experienţă. Neamul tău sînt toţi cei care vorbesc ca tine. El se întinde pînă acolo unde înţeleg graiul celorlalţi. În aceste condiţii, conştiinţa comunităţii etnice este tot atît de veche cît poporul însuşi."

Or, încă în 1559 diaconul Coresi spunea deschis „să înţeleagă toţi oamenii cine-s rumâni creştini". Poate că ar trebui să mai adăugăm că, spre deosebire de popoarele slave ori de cel grecesc, singuri românii vor folosi de acum înainte ca limbă de cult limba vie, vorbită de popor, fapt care a ajutat cel mai mult la vehicularea ideii de unitate de neam, patria unităţii naţionale de mai tîrziu.

Dar şi celelalte studii sînt pline de observaţii judicioase şi fiind expuse cu o claritate deosebită, se citesc cu mult folos.

Pr. prof. *T. Bodogae*

Viorica Ungureanu, *Nicolae Titulescu*, REFLECŢII, Bucureşti, 1985, 113 p.

Nicolae Titulescu a fost unul dintre cei mai mari diplomaţi ai veacului nostru. În vorbirea şi scrisul său se reflectează nu mai puţin idei morale şi filozofice, care fundamentau argumentele sale juridice în variatele probleme în faţa cărora era pusă ţara.

Volumul de care ne ocupăm şi care poartă discret, pe dosul paginei, semnătura Viorica Ungureanu, constituie un extras de maxime din opera lui Nicolae Titulescu.

Ele se referă la stat, societate, justiţie, politică, la relaţiile dintre oameni şi dintre popoare, mai ales că Nicolae Titulescu s-a dovedit a fi „un clar şi realist prevăzător al viitorului", gîndirea titulesciană „constituia o pace durabilă, sprijinită pe principiile totdeauna valabile ale dreptului şi moralei internaţionale".

Cuprinsul volumului este variat şi bogat. El este precedat de cuvîntul înainte al literatului George Macovescu, fost şi dînsul ministru de externe.

În cap. 2 Viorica Ungureanu îl prezintă pe Nicolae Titulescu, filozoful dreptului şi al diplomaţiei. Urmează un tabel cronologic în care se încadrează evenimentele şi persoana lui N. Titulescu de la 1882, cînd se naşte şi pînă în 1941, cînd se stinge din viaţă unul dintre cei mai mari diplomaţi ai Europei.

Reflecţiile se grupează în şapte capitole: I „Drept", II „Diplomaţie", III „Politică internă", IV „Politică externă", V „Mozaic", VI „Titulescu despre sine însuşi" şi VII „Idées choisies" (Idei alese). Urmează bibliografie şi indice tematic.

Reflexiile sînt atît de variate, cît de multiple sînt problemele care se pun, privind: dreptatea, libertatea, demnitatea, patriotismul, egalitatea, securitatea, agresiunea, războiul și pacea, munca și morala.

Iată cîteva exemplificări: „Morala consideră pe om sub un unghi de perfectibilitate" ..., „morala este una pentru toți", „Nu poate exista morală desăvîrșită fără o morală unică", „Nu există religie durabilă dacă ea nu creează un rai și un infern"; „Avem în noi flacăra vieții eterne" ... În ce privește pacea, ea este, înainte de toate, „o stare de spirit, pacea nu este o simplă vorbă, pentru a o obține, nu ajunge să o afirmăm, trebuie să o organizăm", „Idealul nostru est organizarea păcii mondiale".

Desigur un om de talia lui Nicolae Titulescu se referă și la alte aspecte ale vieții și la alte domenii ale gîndirii care o reflectă aspirațiile poporului român și ale umanității în general.

Titulescu avea o logică „sui generis". La o aluzie răutăcioasă că o cutare mare personalitate este doar copil de cizmar, el a răspuns spontan: „Hristos a fost tîmplar."

Nicolae Titulescu credea în forța spiritului, în omul civilizat, conștient de misiunea lui în istorie (p. VIII), el a fost un filozof al dreptului și al diplomației, „mînuind ca nimeni altul pîrghiile complicate ale relațiilor politice, contribuind la îndreptarea omenirii spre starea păcii, a cărei lumină binefăcătoare să cuprindă pentru totdeauna întreaga Terră" (p. IX).

Calitatea sa de mare diplomat și de mare umanist era dedublată de cea de mare patriot. Aceste calități le afirmase în variatele sale posturi: de jurist, filozof, profesor, orator, avocat, deputat, senator, membru al Academiei Române, ziarist, parlamentar, ambasador, ministru de externe și ministru de finanțe.

Deși a trăit mulți ani în străinătate, datorită activității sale, totuși niciodată n-a uitat problemele esențiale ale patriei, „Chestiunile României fac parte din mine" (124), zicea el. Nu voi cruța nimic pentru țară, integritatea României în primul rînd. Referindu-se la Ardeal, încă în 1915 afirmase că: „România nu poate fi întreagă fără Ardeal" (XII).

Temele preferate ale lui Nicolae Titulescu erau securitatea, prietenia, pacea și patria; cele urgisite erau războiul și „dreptul forței care izbește în forța dreptului" (VIII).

Valoarea gîndirii și activității sale îl vădește și interesul pe care l-a stîrnit Nicolae Titulescu în scrisul românesc.

Viorica Ungureanu înșiră 52 de autori care s-au ocupat de persoana lui Nicolae Titulescu, de omul, gîndirea, politica, patriotismul său.

Între acești autori se rînduie: Mihnea Gheorghiu, Lucian Blaga, Ștefan Andrei, George Macovescu, Ștefan Pascu și alții.

Prețuirea străinilor o vădesc doctoratele onorifice pe care le-a obținut la universități celebre și interesul produs în lumea gînditorilor străini contemporani marelui diplomat, precum sînt Jaques de Launay, Geneviève Tabouis, ș. a.

Viorica Ungureanu făcînd o sinteză a gîndirii lui Nicolae Titulescu a adus un important serviciu cauzei românești, a mijlocit o mai bună înțelegere a frămîntărilor din veacul nostru, și o cunoaștere mai deplină a lui Nicolae Titulescu.

Cartea se impune atenției prin caracterul ei documentar.

Pr. prof. pens. *Nicolae Neaga*

Treceri la cele veşnice

† Preotul IOAN MĂRGINEAN

Cu adîncă durere am aflat, toţi cei care l-am cunoscut, că Dumnezeu a chemat la Sine în ziua de 30 octombrie 1985 pe cel care a fost aici, pe pămînt, preotul Ioan Mărginean.

Adormitul în Domnul a văzut lumina zilei la data de 3 septembrie 1950 în localitatea Lodroman, judeţul Alba, din părinţii Ilie şi Sofia Mărginean.

Şcoala elementară o urmează în localitatea Tîrnava, judeţul Sibiu, unde părinţii îşi stabilesc domiciul, iar Liceul teoretic în oraşul Mediaş. După terminarea studiilor liceale, simţind nevoia de a sluji lui Dumnezeu, în anul 1969 — în urma examenului de admitere — este declarat reuşit la Institutul Teologic Universitar din Sibiu, şcoală teologică pe care o absolvă în anul 1973. În toamna aceluiaşi an obţine şi academicul titlu de „licenţiat în teologie".

Tot în anul 1973 îşi uneşte destinul vieţii cu cel al tinerei Marcoş Maria din localitatea Geacăş, jud. Sibiu. Căsătoria lor a fost binecuvîntată de Cel de sus cu trei copii — Ionică, Mihaela şi Dana.

În 14 octombrie 1973 intră în via Domnului, fiind hirotonit preot pe seama parohiei Laslea, prot. Mediaş, unde păstoreşte pînă la 1 aprilie 1974, cînd este transferat la parohia Geacăş, prot. Mediaş, jud. Sibiu. În această parohie păstoreşte pînă la 1 aprilie 1984 cînd se pensionează de boală. În urma pensionării se stabileşte cu întreaga familie la Mediaş. Aici îndeplineşte o perioadă scurtă funcţia de casier la Oficiul Protopopesc.

În dorinţa fierbinte de a reveni în mijlocul credincioşilor săi a acceptat să fie supus unei complicate operaţii de cord. Datorită gravităţii bolii şi slăbiciunii trupeşti, cu toate că operaţia a reuşit, inima părintelui Ioan a încetat să bată pentru totdeauna în zorii zilei de 30 octombrie 1985 în spitalul Fundeni din Bucureşti.

Prohodirea rămăşiţelor pămînteşti s-a făcut, conform rînduielii stabilite pentru înmormîntarea preoţilor, în Catedrala ortodoxă din Mediaş la data de 1 noiembrie 1985, de către un impresionant sobor de preoţi şi diaconi în frunte cu P. C. Pr. Prof. pens. Alexandru Moisiu, delegatul Î. P. S. Mitropolit Dr. Antonie al Ardealului. P. C. Pr. Prof., la sfîrşitul prohodului, a dat citire şi a înmînat familiei îndoliate scrisoarea de condoleanţe a Î. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului.

Scurta viaţă — doar de 35 de ani — şi activitatea pastorală şi administrativgospodărească a răposatului în Domnul au fost prezentate de P. C. Pr. Ioan Găban — protopopul Mediaşului. În numele credincioşilor parohiei Geacăş, unde defunctul a păstorit zece ani, a vorbit actualul preot al acestei parohii C. Pr. Stroia Leontin Gheorghe, care a arătat jalea ce-a cuprins întreaga parohie la aflarea morţii părintelui Ioan, precum şi faptul că părintele Ioan rămîne veşnic în amintirea celor pe care i-a păstorit.

Părintele Ioan e mort acum, corpul său neînsufleţit fiind depus în Cimitirul Central din Mediaş, unde cei care l-au cunoscut, cînd vor avea ocazia să treacă pe acolo, vor pune în mod sigur la căpătîi o lacrimă şi o floare zicînd:

— Domnul Dumnezeu să-i facă parte de fericirea veşnică şi de bucuria aleşilor Săi!

Diac. *Liviu Claudiu Moisiu*

TIPARUL TIPOGRAFIEI EPARHIALE
SIBIU

DIN VIAȚA PATRIEI

VETRE STRĂVECHI DE SPIRITUALITATE ROMÂNEASCĂ

MĂRTURII DIN TRECUTUL ZBUCIUMAT AL TRANSILVANIEI

ÎNSEMNĂRI, NOTE, COMENTARII

RECENZII

TRECERI LA CELE VEȘNICE

